

รายงานการวิจัย

ชุมชนมุสลิมกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

Muslim Community and Economic Change

โดย

นายอาหวัง ล่าม้าย

ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

พ.ศ. 2542

รายงานการวิจัยฉบับนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวงศึกษาธิการ

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยเรื่อง "ชุมชนมุสลิมกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ" เป็นโครงการวิจัยที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในชุมชนมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของชุมชน ผลของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมของชุมชนและผลของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมต่อวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชนมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีความคาดหวังว่าผลของการวิจัยเรื่องนี้จะช่วยสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับชุมชนมุสลิมและเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนมุสลิมในด้านต่างๆให้กับบุคคลนอกชุมชนได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น รวมทั้งเป็นแนวทางในการทำงานกับชุมชนมุสลิมของหน่วยงานต่างๆให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

ผู้วิจัยขอขอบคุณตัวแทนชุมชนทุกท่านที่เสียสละเวลาในการให้ข้อมูลเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในชุมชนมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ที่ได้ให้ใช้เวลาในการวิจัย โดยเฉพาะสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติที่ได้ให้ทุนอุดหนุนการวิจัยประจำปีงบประมาณ 2542 สำหรับการวิจัยเรื่องนี้

นายอหวัง ถ่านุ่ย
แผนกวิชาพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
พฤศจิกายน 2542

ชื่อโครงการวิจัย : ชุมชนมุสลิมกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ
: Muslim Community and Economic Change
ชื่อผู้วิจัย : นายอาหวัง สำนักชัย
แผนกวิชาพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
แหล่งทุน : ทุนอุดหนุนการวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะทางกายภาพของชุมชน การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชนมุสลิม การวิจัยใช้วิธีการเชิงคุณภาพโดยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากชุมชนมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้จำนวน 100 ตัวอย่าง จาก 15 ชุมชน การวิเคราะห์ข้อมูลมีขั้นตอนสำคัญคือการจัดหมวดหมู่ข้อมูล การหาข้อสรุปของข้อมูลโดยการวิเคราะห์แบบพรรณนาที่ยึดหลักความสัมพันธ์และความสมเหตุสมผลของข้อมูลที่ได้จากแต่ละชุมชนเพื่อแสดงให้เห็นปรากฏการณ์และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะทางกายภาพของชุมชนเหมาะสมกับการผลิตเพื่อการเลี้ยงตัวเองแต่เมื่อมีการจัดสาธารณูปโภคต่างๆโดยเฉพาะถนนและไฟฟ้าเข้าสู่ชุมชนรวมทั้งการส่งเสริมสนับสนุนของเจ้าหน้าที่ราชการและการได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชน การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจจากการผลิตเพื่อเลี้ยงตัวเองเป็นการผลิตเพื่อจำหน่ายก็เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องโดยการเปลี่ยนแปลงด้านการผลิตส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการบริโภคและการแลกเปลี่ยนของชุมชนด้วย ชาวบ้านในแต่ละชุมชนมีความเป็นอยู่ดีขึ้นเนื่องจากมีรายได้จากการผลิตหรือจากการทำงานเพิ่มขึ้นและมีทางเลือกในการบริโภคมากขึ้นเพราะมีระบบการซื้อขายสินค้าเงินผ่อน ชาวบ้านจึงสามารถซื้อหาสินค้าต่างๆได้ง่ายขึ้น ความสะดวกในการบริโภคโดยใช้เงินเป็นสื่อกลางได้กระตุ้นให้ชาวบ้านหารายได้เพิ่มขึ้นซึ่งทำให้ต้องลงทุนเพิ่มขึ้นแต่ชาวบ้านได้รับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการลงทุนในสัดส่วนต่ำกว่าผู้ที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นเมื่อเพิ่มการผลิตมากขึ้นชาวบ้านก็จะประสบปัญหามากขึ้นด้วยเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะปัญหาหนี้สินและการสูญเสียปัจจัยการผลิต

ขณะเดียวกันการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจยังส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมในชุมชนด้วย เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม ประกอบกับมีปัญหาทางเศรษฐกิจชาวบ้านจึงต้องปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต โดยชาวบ้านส่วนหนึ่งจะยึด หลักการศาสนาอิสลามในการดำเนินชีวิตมากกว่าเป้าหมายทางเศรษฐกิจกลุ่มนี้จึงมีวิถีชีวิตที่เป็น ปกติสุข ปัญหาต่างๆอาจจะมีแต่น้อยและไม่รุนแรงทั้งที่ส่วนใหญ่จะมีฐานะความเป็นอยู่ต่ำ ขณะที่ อีกกลุ่มหนึ่งซึ่งให้ความสำคัญกับเป้าหมายทางเศรษฐกิจมากกว่าหลักการศาสนาอิสลามกลุ่มนี้จะ มีฐานะความเป็นอยู่ดีแต่การดำเนินชีวิตจะมีปัญหาอื่นๆตามมามากมายทั้งปัญหาส่วนบุคคลและ ปัญหาในระดับชุมชน

Title : Muslim Community and Economic Change

Researcher : Mr. Awang Lanui

Social Development Division, Department of Social Sciences

Faculty of Humanity and Social Sciences

Prince of Songkla University, Pattani Campus

Abstract

The purposes of this research were to study the physical environment of community, economic changing, the effects of economic changing on society and culture and Muslim's way of life in their communities.

This research used a qualitative method by interviewing 100 key persons from 15 Muslim communities in Southern border provinces. The collected data were then analyzed through data classification, and the data summarization using the reliable and correlated data from each community in order to show the circumstances and community changing.

The results of the study revealed that the physical environment of community was suitable for self-reliance. But when the infrastructure, the government help, and mass media were more available throughout the communities, there was a continuous changing in economies. The villagers' production was not only for their families, but also for sales. They had better lives as their incomes were increasing. They had more choices in their consuming. As they had more facilities to consume goods, they had to find more income to serve their needs which caused imbalance in their lives. Consequently, they lost production factors and became in debts.

Meanwhile the economic changing effected on societies and cultures. They had to adapt their way of living. Some followed their Islamic principles strictly and they felt contented in their lives and felt indifferent in their low economies. Others were more concerned in their economies, so they worked hard. Their lives were in good condition, but they were also facing with many personal and general problems.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อ	ข
Abstract	ง
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
บทที่ 1 ความเป็นมาและปัญหาในการวิจัย	1
ความนำ	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
ปัญหาที่ต้องการทราบจากการวิจัย	3
คำหลัก	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	4
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	4
บทที่ 2 กรอบทฤษฎีและระเบียบวิธีการวิจัย	5
กรอบทฤษฎี	5
ระเบียบวิธีวิจัย	9
ขอบเขตการวิจัย	9
วิธีดำเนินการวิจัย	9
สถานที่ทำการเก็บข้อมูลการวิจัย	11
บทที่ 3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	12
การเปลี่ยนแปลงในชุมชน	12
การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ	14
การเปลี่ยนแปลงด้านการบริโภค	16
การเปลี่ยนแปลงด้านการผลิต	17
สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงด้านการผลิต	18
การเปลี่ยนแปลงด้านการแตกเปลี่ยน	19
การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจกับการกระจายรายได้	21
ผลของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจต่อชุมชน	21
การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม	23
การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่มีต่อวัฒนธรรมของชุมชน	27

ผลของการเปลี่ยนแปลงต่อชุมชน	28
การสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชน	29
การเปลี่ยนแปลงในชุมชนมุสลิม	30
การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในชุมชนมุสลิม	31
การเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรมในชุมชนมุสลิม	32
ผลของโครงการพัฒนาในชุมชนมุสลิม	33
บทที่ 4 ผลการวิจัย	34
ลักษณะทางกายภาพของชุมชน	34
ลักษณะโครงสร้างพื้นฐานในชุมชน	36
การส่งเสริมและพัฒนาชุมชนโดยเจ้าหน้าที่ราชการ	38
การติดต่อกับภายนอกและการปรับพฤติกรรมของคนในชุมชน	41
การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ	46
ผลของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจต่อสังคม วัฒนธรรมของชุมชน	64
ผลของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมต่อชุมชน	71
วิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชน	73
บทที่ 5 สรุปและอภิปรายผลการวิจัย	76
ข้อเสนอแนะ	84
บรรณานุกรม	85
ภาคผนวก	

สารบัญตาราง

ตารางแสดงชุมชนมุสลิมที่กำหนดเป็นพื้นที่สัมภาระผู้ให้ออมูลสำคัญ

หน้า

๗

บทที่ 1

ความเป็นมาและปัญหาในการวิจัย

ความนำ

การพัฒนาประเทศไทยภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ฉบับแรกเป็นต้นมาส่งผลให้เศรษฐกิจของประเทศไทยขยายตัวเจริญเติบโตขึ้นเป็นอย่างมาก ระบบเศรษฐกิจแบบตลาดขยายตัวครอบคลุมไปทั่วทุกพื้นที่ของประเทศ ประชาชนทุกคนได้รับผลจากการขยายตัวเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจทั้งทางตรงและทางอ้อม การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นกับชุมชน ทั้งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการวางแผนผ่านทางนโยบายและโครงการพัฒนาต่างๆของรัฐหรือองค์กรพัฒนาเอกชนอื่นๆและการเปลี่ยนแปลงที่ไม่ได้เกิดจากการวางแผนซึ่งเกิดขึ้นจากการเลียนแบบหรือการปรับตัวกิจกรรมของประชาชนต่างก็ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนด้วย (สนิท สมัครการ, 2525 : 114) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นมีทั้งส่วนดีคือประชาชนส่วนใหญ่ได้รับประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงซึ่งนำไปสู่การพัฒนาสังคมและส่วนเสียคือประชาชนสูญเสียสิทธิประโยชน์ที่เคยได้รับและสูญเสียความสามารถในการพึ่งพาตนเอง (ยศ สันตสมบัติ 2539 : 87) ซึ่งนำไปสู่การเกิดปัญหาสังคมต่างๆ (กาญจนา แก้วเทพ, 2538 : 6)

นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมาให้ความสำคัญกับระบบเศรษฐกิจแบบตลาดซึ่งเน้นการผลิตเพื่อจำหน่าย รวมทั้งการส่งเสริมการบริโภคภายในประเทศเพื่อกระตุ้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ขณะเดียวกันรัฐบาลก็ได้ให้การส่งเสริมกิจการนอกภาคการเกษตรทั้งสาขาอุตสาหกรรมและสาขารับการด้วยมาตรการต่างๆ ด้วยความเชื่อที่ว่าผลิตภัณฑ์จากสาขาอุตสาหกรรมและบริการมีมูลค่าสูงกว่าผลิตภัณฑ์จากภาคการเกษตร ประกอบกับข้อจำกัดของการขยายการผลิตในภาคการเกษตรหลายๆด้านทั้งข้อจำกัดด้านกายภาพและข้อจำกัดเชิงนโยบาย แรงงานบางส่วนในชุมชนจึงต้องออกจากภาคการเกษตรไปทำงานนอกภาคการเกษตรซึ่งมีทั้งทำงานอยู่ในและนอกชุมชน รวมทั้งการเดินทางไปทำงานต่างประเทศ มาตรการทางเศรษฐกิจต่างๆตามที่กล่าวมาส่งผลทั้งทางตรงและทางอ้อมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในชุมชน การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่สำคัญที่เกิดขึ้นกับชุมชนคือรูปแบบการผลิตรูปแบบการบริโภคโดยเฉพาะวัฒนธรรมการบริโภคและ การสะสมทุนของชุมชน (อุทัย ดุลยเกษม และ อรุณี งามวิทย์พงศ์, 2540 : 44-51)

จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นพื้นที่ที่มีชาวมุสลิมอาศัยอยู่มากโดยเฉพาะในเขตชนบท ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพในภาคการเกษตรเป็นหลัก การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างเรียบง่ายภายใต้กรอบโครงสร้างระบบสังคมและวัฒนธรรมตามแนวทางของศาสนาอิสลาม ชุมชนมุสลิมจึงมีเอกลักษณ์และมีความแตกต่างจากชุมชนอื่นๆทั่วไปในประเทศ จากความเรียบง่ายในการดำเนินชีวิตของประชาชนภายใต้หลักการศาสนาอิสลาม ประกอบกับชุมชนมุสลิมบางแห่งอาจจะยึดถือวิถีชีวิตประเพณีที่ปฏิบัติต่อกันมาตั้งแต่สมัยอดีตทั้งที่มีหรือไม่มีหลักการปฏิบัติของอิสลามจึงทำให้บุคคลภายนอกที่มีไม่มุสลิมเข้าใจว่าวิถีชีวิตประเพณีเหล่านั้นมาจากหลักการของอิสลามและเข้าใจว่าความสับสนของชุมชนมุสลิมเกิดจากการยึดถือปฏิบัติตามแนวทางดังกล่าว การแก้ปัญหาเพื่อยกกระชับการพัฒนาของสังคมส่วนหนึ่งจึงพยายามเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของประชาชนในชุมชน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงบางอย่างไม่มีผลกระทบต่อชุมชนเพราะส่วนที่เปลี่ยนแปลงเป็นเพียงวิถีชีวิตประเพณีที่ยึดถือกันมาเท่านั้น แต่การเปลี่ยนแปลงบางอย่างที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมอิสลามซึ่งเป็นหลักยึดครอง ชุมชนมุสลิมได้ก่อให้เกิดปัญหาหลายอย่างขึ้นในชุมชน โดยสรุปการเปลี่ยนแปลงโดยวิถีการดังกล่าวนำไปสู่การเกิดปัญหาตามมามากมาย ทั้งนี้เพราะเกิดการเปลี่ยนแปลงระบบความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชนไปจากเดิม รวมทั้งการนำวัฒนธรรมจากภายนอกมาใช้ในชุมชนซึ่งทำให้เกิดความขัดแย้งภายในชุมชนเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะเรื่องการสูญเสียความสามารถในการพึ่งตนเองของชุมชน (กาญจนา แก้วเทพ, 2530 : 163)

ขณะเดียวกันทั้งหน่วยงานราชการและองค์กรเอกชนได้จัดทำโครงการพัฒนาหรือโครงการแก้ปัญหาสังคมขึ้นมามากมาย รวมทั้งการจัดหาโครงสร้างพื้นฐานและการบริการสังคมด้านต่างๆให้กับชุมชนโดยมีเป้าหมายเพื่อการแก้ปัญหาสังคม การให้ความช่วยเหลือและการยกระดับสังคมของชุมชนมุสลิมให้ทัดเทียมกับชุมชนอื่นๆในประเทศ การดำเนินการโครงการต่างๆก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของชุมชน นอกจากนั้นสมาชิกบางส่วนของชุมชนที่มีการติดต่อสัมพันธ์กับหน่วยงานราชการ องค์กรเอกชน องค์กรธุรกิจที่อยู่นอกชุมชนหรือชุมชนอื่นๆซึ่งมีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตแตกต่างกันก็ได้เลียนแบบพฤติกรรมกิจกรรมต่างๆจากนอกชุมชนเพื่อนำมาใช้ในชุมชน ขณะที่สมาชิกอีกบางส่วนของชุมชนก็ได้ปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งภายในและนอกชุมชน สิ่งต่างๆเหล่านี้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจได้นำชุมชนมุสลิมไปสู่ทั้งการพัฒนาและการเกิดปัญหาสังคม โครงการพัฒนาของหน่วยงาน

ราชการและองค์กรเอกชนจำนวนมากที่นำเข้าสู่ชุมชนมุสลิมเพื่อแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยมีความเชื่อพื้นฐานว่าถ้าสามารถยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในชุมชน ได้ปัญหาต่างๆก็จะหมดไป แต่สิ่งที่เกิดขึ้นจริงก็คือปัญหาสังคมต่างๆยังมีอยู่มากมาย รวมทั้งปัญหาที่มีความหลากหลายและรุนแรงมากขึ้น

จากที่กล่าวมาแล้วว่าการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจภายในชุมชนส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนด้วย การเปลี่ยนแปลงทั้งทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นมีทั้งนำไปสู่การพัฒนาสังคมและความเป็นปัญหาสังคม ดังนั้นการศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของชุมชนซึ่งเป็นแกนหลักของการเปลี่ยนแปลงที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาหรือเกิดปัญหาสังคมจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องหรือกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของชุมชนชาติพันธุ์อื่นๆในประเทศพบว่ามีพอสมควร แต่เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของชุมชนมุสลิมที่มีแนวคิดใกล้เคียงกับงานวิจัยเรื่องนี้ยังไม่มี ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นของการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ โดยเฉพาะในสถานการณ์ปัจจุบันชุมชนมุสลิมในพื้นที่ต่างๆกำลังเกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้เพื่อจะได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนมุสลิมในประเทศได้ชัดเจนมากขึ้น รวมทั้งช่วยให้การจัดทำโครงการพัฒนาหรือการแก้ปัญหาสังคมในชุมชนมุสลิมสามารถดำเนินการได้อย่างเหมาะสม และเกิดประโยชน์กับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมากที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะทางกายภาพของชุมชน
2. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของชุมชน
3. เพื่อศึกษาผลของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชน
4. เพื่อศึกษาผลของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของชุมชน
5. เพื่อศึกษาผลของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมต่อวิถีชีวิตประชาชน

ปัญหาที่ต้องการทราบจากการวิจัย

1. ลักษณะทางกายภาพของชุมชนเอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจหรือไม่
2. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของชุมชนมีลักษณะอย่างไร
3. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชนอย่างไร
4. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของชุมชนอย่างไร
5. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมมีผลต่อวิถีชีวิตของประชาชนอย่างไร

คำหลัก (Keywords)

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจคือการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจ วัตถุประสงค์ของการผลิต ปัจจัยการผลิต เทคโนโลยีการผลิต การจัดสรรผลผลิต ความหลากหลายของอาชีพและการพึ่งพาทางเศรษฐกิจจากภายนอกซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของกิจกรรมทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจในชุมชน

ชุมชนมุสลิมคือชุมชนที่มีชาวมุสลิมอาศัยอยู่ร้อยละ 100 และมีศาสนสถานเป็นศูนย์กลางการปฏิบัติศาสนกิจของชาวมุสลิมในชุมชนนั้นด้วย

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมคือการเปลี่ยนแปลงบทบาทหน้าที่ สถานภาพและความสัมพันธ์ของบุคคลในสังคม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. การวิจัยเรื่องนี้จะช่วยสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับชุมชนมุสลิมในประเทศเพิ่มขึ้น
2. การวิจัยเรื่องนี้จะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนมุสลิมในด้านต่างๆ ให้กับบุคคลนอกชุมชนได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น
3. ผลการวิจัยเรื่องนี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการทำงานกับชุมชนมุสลิมของหน่วยงานต่างๆ ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. บุคคลและหน่วยงานต่างๆ ที่ทำงานกับชุมชนมุสลิมสามารถกำหนดนโยบายวางแผนดำเนินงานได้อย่างเหมาะสมมากยิ่งขึ้น
2. การแก้ปัญหาสังคมและการจัดทำโครงการพัฒนาในชุมชนมุสลิมสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

บทที่ 2

กรอบทฤษฎีและระเบียบวิธีการวิจัย

กรอบทฤษฎี

การพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับความเจริญก้าวหน้าและการยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจของประชาชนในประเทศให้ทัดเทียมกับประเทศที่พัฒนาแล้วส่งผลให้เศรษฐกิจของประเทศไทยเจริญเติบโตขึ้นเป็นอย่างมากตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมาระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมขยายตัวอย่างรวดเร็วต่อเนื่องและกว้างขวางเข้าไปแทนที่ระบบเศรษฐกิจแบบพออยู่พอกินทั่วทุกพื้นที่ของประเทศ ประชาชนได้รับผลกระทบจากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจทั้งทางตรงและทางอ้อมอย่างถ้วนหน้า

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการนำแนวคิดของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมซึ่งให้ความสำคัญกับเรื่องกำไร กลไกราคาและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยเน้นการผลิตเพื่อการค้าและการส่งออก รวมทั้งการส่งเสริมการบริโภคภายในประเทศและการส่งเสริมการผลิตนอกภาคการเกษตรทั้งสาขาอุตสาหกรรมและสาขารับบริการ โดยใช้นโยบายและมาตรการต่างๆอย่างหลากหลายด้วยความเชื่อที่ว่าผลิตภัณฑ์จากสาขาอุตสาหกรรมและบริการมีมูลค่าสูงกว่าผลิตภัณฑ์จากภาคการเกษตร ขณะเดียวกันการผลิตในภาคการเกษตรมีข้อจำกัดหลายด้าน ทั้งข้อจำกัดทางกายภาพและข้อจำกัดเชิงนโยบาย แรงงานจากภาคการเกษตรซึ่งทำการผลิตเพื่อยังชีพส่วนหนึ่งจึงต้องออกไปทำงานนอกภาคการเกษตรทั้งในชุมชนนอกชุมชนหรือต่างประเทศ

การเปลี่ยนแปลงต่างๆตามที่กล่าวมาล้วนมีจุดมุ่งหมายเพื่อกระตุ้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจภายในประเทศ ขณะเดียวกันมาตรการดังกล่าวก็ส่งผลทั้งทางตรงและทางอ้อมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจขึ้นในชุมชนซึ่งนำไปสู่การเสื่อมสลายความเป็นชุมชน วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมของชุมชนในระยะยาว ด้วยความเชื่อที่ว่าวัฒนธรรม จารีต ประเพณีของชุมชนไม่สอดคล้องกับกระบวนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม (ยศ สันตสมบัติ, 2539 : 115) ทั้งนี้เพราะการขยายตัวเจริญเติบโตของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมตั้งอยู่บนพื้นฐานการเห็นแก่ตัวของปัจเจกบุคคล ดังนั้นตลอดระยะเวลาของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจประชาชนในแต่ละชุมชนจึงอยู่ในสภาพต่างคนต่างอยู่แบบตัวใครตัวมันและเกิดการแข่งขันกันบริโภคเพื่อยกระดับความเป็นอยู่จนกระทั่งกลายเป็นคนที่พึ่งตนเองไม่ได้ บางรายต้องสูญเสียที่ดินทำกินเพราะการเข้าร่วมกับระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ขณะที่บางรายที่มีฐานะยากจนต้องออกจากชุมชนไปเป็นกรรมกรรับจ้างมีสภาพเป็นปัจเจกการผลิตอย่างหนึ่งของระบบเศรษฐกิจเท่านั้น

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในชุมชนเกิดจากปัจจัยสำคัญ 3 ประการคือการเพิ่มประชากรอย่างรวดเร็วในช่วงที่ผ่านมา การนำพืชเศรษฐกิจมาปลูกในชุมชนและการก่อสร้างถนนเชื่อมระหว่างหมู่บ้านกับเมือง โดยเฉพาะการก่อสร้างถนนซึ่งเป็นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจอย่างมาก ทั้งด้านการผลิตภาคอุตสาหกรรมที่มีการนำเอาทรัพยากรของชุมชนมาใช้และการนำสินค้าอุตสาหกรรมประเภทเครื่องใช้ไฟฟ้าเข้าสู่ชุมชน (ยศ สันตสมบัติ, 2539 : 17) การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในชุมชนมีทั้งการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิตและรูปแบบการบริโภค โดยเฉพาะวัฒนธรรมการบริโภคและการสะสมทุนของชุมชน (อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทย์ทาง, 2540 : 44-51)

การเปลี่ยนแปลงการผลิตเกิดขึ้นในลักษณะของการเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์ของการผลิต การเปลี่ยนแปลงปัจจัยการผลิต การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีการผลิต การเปลี่ยนแปลงการจัดสรรผลผลิต การเพิ่มความหลากหลายของอาชีพและการพึ่งพาทางเศรษฐกิจจากภายนอก (ปก แก้วกาญจน์, 2530 : 106) การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิตที่เกิดขึ้นมีผลกระทบต่อการขายพื้นที่เพาะปลูกพืชเศรษฐกิจ การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ การสูญเสียความเป็นอิสระทางเศรษฐกิจและการสูญเสียการพึ่งพาตนเองของชุมชน การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิตดังกล่าวทำให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้นแต่รายจ่ายก็เพิ่มขึ้นด้วยเช่นเดียวกันเพราะประชาชนต้องซื้อปัจจัยการผลิต เทคโนโลยีการผลิต สินค้าฟุ่มเฟือยและสินค้าที่จำเป็นจากในเมือง ขณะที่รายได้จากการผลิตไม่แน่นอน ประชาชนที่ประสบปัญหาจึงต้องออกหางานทำในเมืองหรือต่างประเทศ บางส่วนต้องทำงานที่ผิดกฎหมายหรือปลูกพืชเสพติดแทนพืชเศรษฐกิจ (สุวิทย์ ชีรสาคัด, 2530 : 217-218) ส่วนการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการบริโภคก็แพร่กระจายเข้าสู่ชุมชนอย่างรวดเร็ว ประชาชนเริ่มแข่งขันกันบริโภคโดยเฉพาะสินค้าฟุ่มเฟือยที่นำเข้าจากนอกชุมชน การบริโภคในลักษณะดังกล่าวเป็นสาเหตุสำคัญที่นำไปสู่การพึ่งพาทางเศรษฐกิจ บางครอบครัวให้ความสำคัญกับการบริโภค สินค้าฟุ่มเฟือยจากนอกชุมชนมากกว่าการบริโภคสินค้าที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต โดยใช้ปริมาณสินค้าและความหลากหลายของสินค้าฟุ่มเฟือยที่บริโภคเป็นดัชนีวัดความมีฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือน

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ทั้งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการวางแผนโดยการจัดทำโครงการพัฒนาหรือการจัดหาโครงสร้างพื้นฐานและการบริการด้านต่างๆ ให้กับชุมชนเพื่อแก้ปัญหาและยกระดับการพัฒนาสังคม รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการเลียนแบบ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมขึ้นในชุมชน (สนธิ สมัครการ, 2525 : 114) โดยการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเจริญเติบโตกลายเป็นกระบวนการ

การทำลายและการสร้างใหม่เชิงวัฒนธรรมของชุมชนด้วย ระบบทุนนิยมจะทำลายแนวคิด วิถีชีวิต และวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน หลังจากนั้นจะแทนที่ด้วยแนวคิด วิถีชีวิตและวัฒนธรรมใหม่ที่เอื้อต่อระบบทุนนิยม ดังนั้นถ้ารัฐบาลยิ่งเร่งรัดการพัฒนาตามแนวทางทุนนิยมก็จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในชุมชนอย่างรวดเร็วและรอบด้าน (วราผล พรหมกันนุต, 2534 : 84) และเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอื่นๆของชุมชนด้วยในที่สุด

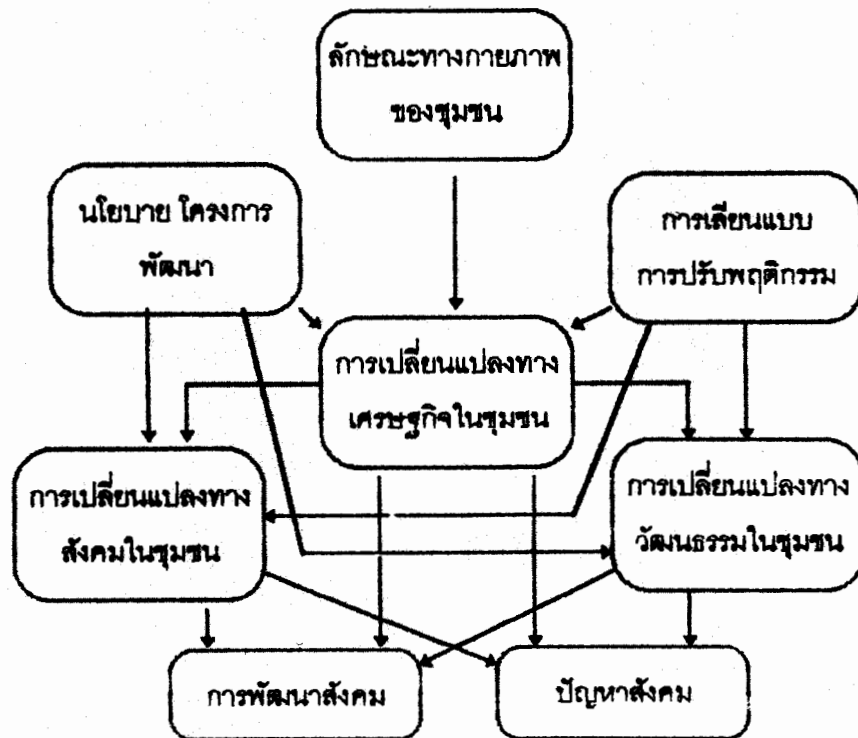
การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในภาวะปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมีทั้งส่วนดีคือประชาชนได้รับประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงซึ่งนำไปสู่การพัฒนาสังคมและส่วนเสียคือประชาชนสูญเสียสิทธิประโยชน์ที่เคยได้รับและสูญเสียความสามารถในการพึ่งพาตนเอง (ยศ สันตสมบัติ 2539 : 87) การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจภายใต้โครงการพัฒนาต่างๆกลายเป็นเครื่องมือในการสร้างความเหลื่อมล้ำให้เกิดขึ้นในสังคม (ชยันต์ วรรณานะภูติ, 2533 : 158) โดยคนส่วนน้อยซึ่งมีฐานะดีเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์มากกว่าคนส่วนใหญ่ที่มีฐานะยากจน ขณะเดียวกันโครงการพัฒนาต่างๆส่งผลให้ชุมชนต้องสูญเสียทรัพยากรทุกอย่างให้กับเขตเมือง รวมทั้งการสูญเสียโอกาสการพึ่งตนเองในระยะยาว การพัฒนาที่เกิดขึ้นจึงพร้อมที่จะพังทลายได้ตลอดเวลาเมื่อนายทุนไม่สามารถแสวงหาผลประโยชน์จากชุมชนได้อีกต่อไป (เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2538 : 159) ทั้งนี้เพราะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวมีขอบเขตจำกัดในการพัฒนา ดังนั้นถ้าต้องการให้เกิดการพัฒนาที่แท้จริงและยั่งยืนจะต้องเป็นยุทธศาสตร์ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมืองไปพร้อมกันด้วย (อภิชาติ พันธเสน, 2539 : 154) นอกจากนี้จะต้องให้ความสำคัญกับความเป็นชุมชน เนื่องจากความเป็นชุมชนสามารถแก้ปัญหาได้ทุกชนิด ทั้งปัญหาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การเมืองและสุขภาพ แต่ชุมชนนั้นจะต้องประกอบด้วยปัจจัย 5 อย่างที่เข้มแข็งคือศีลธรรม ปัญญา เศรษฐกิจ รัฐและสังคม (ประเวศ วะสี, 2541 : 18-38)

การดำเนินโครงการพัฒนาในชุมชนมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มีเป้าหมายเพื่อแก้ปัญหาและยกระดับการพัฒนาสังคมในช่วงที่ผ่านมากลับกลายเป็นความพยายามในการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของประชาชนในชุมชน โดยหน่วยงานที่ดำเนินการโครงการพัฒนามีความเชื่อว่ารูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนที่เป็นอยู่เป็นอุปสรรคต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน อย่างไรก็ตามความพยายามในการเปลี่ยนแปลงบางอย่างดังกล่าวไม่มีผลกระทบต่อชุมชน เพราะส่วนที่เปลี่ยนแปลงเป็นเพียงสิทธิประโยชน์ที่ยึดถือกันมาเท่านั้น แต่การเปลี่ยนแปลงบางอย่างที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมอิสลามซึ่งเป็นหลักยึดของชุมชนมุสลิมได้ก่อให้เกิดปัญหาหลายอย่างขึ้นในชุมชน

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่าโครงการพัฒนาที่ดำเนินการในชุมชนมุสลิมนอกจากจะช่วยยกระดับการพัฒนาสังคมแล้วยังนำไปสู่การเกิดปัญหาตามมามากมาย ทั้งนี้เพราะโครงการพัฒนาพยายามเปลี่ยนแปลงระบบความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชนไปจากเดิม รวมทั้งการนำวัฒนธรรมจากภายนอกมาใช้ในชุมชน ซึ่งทำให้เกิดความขัดแย้งภายในชุมชนเพิ่มมากขึ้นและชุมชนสูญเสียความสามารถในการพึ่งตนเองในที่สุด

โดยสรุปการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการพัฒนาตามแนวคิดกระแสหลักไม่ได้สร้างการเจริญเติบโตที่ให้ผลทางบวกเพียงอย่างเดียว แต่ยังสร้างปัญหาต่างๆตามมามากมาย ซึ่งปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นก็ไม่ได้เลือนหายไปเมื่อเศรษฐกิจเข้าสู่ระบบทุนนิยม แต่ปัญหาเหล่านั้นจะทวีความรุนแรงและมีความหลากหลายมากขึ้น รวมทั้งปัญหาต่างๆถูกปล่อยปละละเลยไม่มีการแก้ไขซึ่งนำไปสู่วิกฤติในที่สุด (ยศ สันตสมบัติ, 2539 : 113) ทั้งนี้เพราะการขยายตัวเจริญเติบโตของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเห็นแก่ตัวของปัจเจกบุคคลในระบบเศรษฐกิจ ดังนั้นการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจตามแนวคิดกระแสหลักที่เกิดขึ้นในชุมชนจึงมีความจำเป็นเพื่อจะได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนได้ชัดเจนยิ่งขึ้น รวมทั้งจะช่วยให้การจัดทำโครงการพัฒนาหรือการแก้ปัญหาสังคมสามารถดำเนินการได้อย่างเหมาะสมและเกิดประโยชน์กับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมากที่สุด

แนวคิดพื้นฐานการวิจัยเรื่องชุมชนมุสลิมกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจมีดังนี้

ชุมชนมุสลิมกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง ชุมชนมุสลิมกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทำการศึกษาโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ตัวแทนของชุมชน (Key Persons) โดยสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ที่ใช้แบบสัมภาษณ์ที่กำหนดประเด็นชัดเจนแน่นอนก่อนเข้าสัมภาษณ์ตัวแทนของชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลจากตัวแทนของชุมชนหลายชุมชนในลักษณะเดียวกัน ขณะเดียวกันการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างทำได้ง่าย สะดวกสำหรับผู้วิจัยที่ไม่สามารถอยู่ในชุมชนใดชุมชนหนึ่งได้ตลอดเวลา (สุภาวงศ์ จันทวานิช. 2531 : 75) เพราะต้องเก็บรวบรวมข้อมูลจากหลายๆชุมชนพร้อมกัน อย่างไรก็ตามก่อนการสัมภาษณ์สำหรับการวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยจะสร้างความคุ้นเคยระหว่างนักวิจัยกับตัวแทนของชุมชน โดยการให้ตัวแทนของชุมชนเล่าถึงเรื่องราวต่างๆที่เป็นเหตุการณ์สำคัญซึ่งอยู่ในความทรงจำของตนเองทั้งที่เป็นเรื่องส่วนตัวหรือเรื่องที่เกิดขึ้นกับชุมชน เมื่อตัวแทนของชุมชนเกิดความคุ้นเคยกับผู้วิจัยแล้วจึงสัมภาษณ์ตามแบบสัมภาษณ์ที่กำหนด

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ชุมชนมุสลิมกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ จะทำการศึกษาเฉพาะเรื่อง การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและผลของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในชุมชนมุสลิมซึ่งครอบคลุมการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน การวิจัยมีจุดมุ่งหมายเพื่อหาข้อสรุปจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในชุมชนมุสลิมว่านำไปสู่การพัฒนาสังคมหรือการเกิดปัญหาสังคม

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเรื่องชุมชนมุสลิมกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจมีขั้นตอนการวิจัยดังนี้

1. การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาชุมชน การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงในชุมชนมุสลิมจากหนังสือและเอกสารต่างๆ
2. การหาข้อสรุปจากการศึกษาเอกสารเพื่อกำหนดกรอบ แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของชุมชนโดยเฉพาะชุมชนมุสลิม สำหรับใช้เป็นแนวทางในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในชุมชนมุสลิม
3. การนำกรอบ แนวคิดและทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่ได้จากข้อสรุปของการศึกษาเอกสารกำหนดเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างสำหรับใช้ในการรวบรวมข้อมูลจากตัวแทนของชุมชน

4. การคัดเลือกและฝึกทักษะผู้ช่วยวิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากชุมชนมุสลิม โดยทดสอบการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาทักษะผู้ช่วยวิจัยและการปรับปรุงแบบสัมภาษณ์
5. การคัดเลือกชุมชนมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เข้าข่ายเป็นชุมชนมุสลิมตามคำจำกัดความของการวิจัยเรื่องนี้จังหวัดละ 3 ชุมชน โดยในแต่ละชุมชนจะมีตัวแทนของชุมชนที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญชุมชนละประมาณ 6-7 คน
6. กำหนดคุณลักษณะของตัวแทนของชุมชนที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ตามประเด็นที่กำหนดไว้ในการวิจัยจากผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนาในชุมชน ผู้นำตามธรรมชาติในชุมชน โดยให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้นำที่เป็นผู้สูงอายุมากกว่ากลุ่มอื่นเพราะเป็นกลุ่มที่มีช่วงเวลาได้เห็นการเปลี่ยนแปลงต่างๆที่เกิดขึ้นมาก แต่กลุ่มที่มีอายุวัยกลางคนก็สัมภาษณ์ด้วย
7. สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามกรอบการศึกษาและสังเกตสภาพทั่วไปของชุมชน ก่อนการสัมภาษณ์ในประเด็นจะทำการศึกษา จะสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูลโดยขอให้เล่าเรื่องราวเกี่ยวกับชุมชนหรือเรื่องส่วนตัวที่ยังประทับใจ หลังจากนั้นจึงสัมภาษณ์ตามแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างตามที่ผู้วิจัยกำหนดไว้
8. จัดระบบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ตัวแทนชุมชนทั้งหมดเป็นหมวดหมู่ตามกรอบการศึกษาที่กำหนด หลังจากนั้นนำข้อมูลที่จัดระบบเรียบร้อยแล้วมาประมวลเพื่อหาข้อสรุปร่วมกันรวมทั้งข้อมูลที่มีความแตกต่างกันในแต่ละประเด็น
9. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยอธิบายแบบพรรณนาที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ ความสมเหตุสมผลและความเหมาะสม ตลอดจนข้อของข้อมูลที่ได้จากตัวแทนของชุมชนในแต่ละพื้นที่เพื่อแสดงปรากฏการณ์และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชน
10. การเขียนรายงานการวิจัย โดยการนำข้อสรุปที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลแต่ละด้านเขียนเป็นรายงานตามประเด็นที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ของการวิจัย หลังจากเขียนรายงานการวิจัยฉบับร่างเสร็จแล้ว ผู้วิจัยจะตรวจสอบความถูกต้องของรายงานการวิจัยในด้านแนวคิด ทฤษฎี ความถูกต้องของข้อมูลภาคสนามและความถูกต้องตามรูปแบบรายงานการวิจัย
11. การนำเสนอรายงานการวิจัย หลังจากตรวจสอบความถูกต้องของรายงานการวิจัยฉบับร่างแล้ว ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยในรูปของรายงานการวิจัย

สถานที่ทำการเก็บข้อมูลการวิจัย

สถานที่เก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ผู้วิจัยเลือกชุมชนมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งจะใช้เป็นพื้นที่ศึกษาจำนวน 15 ชุมชน โดยเลือกจากชุมชนที่มีลักษณะเป็นพื้นที่ชนบทมีชาวมุสลิมอาศัยอยู่ร้อยละ 100 ขณะเดียวกันเป็นชุมชนที่มีความหลากหลายของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ประชาชนมีอาชีพทำการเกษตรทั้งในและนอกชุมชน ขณะเดียวกันประชาชนอีกส่วนหนึ่งซึ่งเป็นวัยหนุ่มสาวจะเข้าไปทำงานเป็นแรงงานรับจ้างในภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการในเขตเมือง รวมทั้งบางส่วนเดินทางไปทำงานต่างประเทศ นอกจากนี้จะต้องเป็นชุมชนที่ผู้วิจัยสามารถเดินทางเข้าพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลได้สะดวก ทั้งนี้เพื่อให้ข้อมูลและผลการวิจัยตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยอย่างแท้จริง

ตารางแสดงชุมชนมุสลิมที่กำหนดเป็นพื้นที่สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

จังหวัด	อำเภอ	บ้าน ตำบล
นราธิวาส	บาเจาะ เมืองนราธิวาส ยี่งอ	บ้านตารอ ตำบลโคกเคียน บ้านมะยุง ตำบลปะลุกาสาณะ บ้านละหาร ตำบลละหาร
ปัตตานี	โคกโพธิ์ แม่ลาน หนองจิก	บ้านโคกอิน ตำบลท่าเรือ บ้านท่าแรด ตำบลป่าไร่ บ้านทุ่งโพธิ์ ตำบลลิปะสะโง
ยะลา	กรงปินัง บันนังสตา เมืองยะลา	บ้านรูเป ตำบลกรงปินัง บ้านท่าบ ตำบลตานะนาะรูเด๊ะ บ้านเนียง ตำบลลิคิล
สงขลา	เทพา นาทวี สะเดา	บ้านลำไพลตก ตำบลลำไพล บ้านโมย ตำบลนาหมอศรี บ้านทุ่ง ตำบลสะเดา
สตูล	ควนกาหลง ควนโดน ละงู	บ้านน้ำหยา ตำบลทุ่งนุ้ย บ้านตุสน ตำบล ควนโดน บ้านปากบารา ตำบลตะโละไทร

บทที่ 3

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การเปลี่ยนแปลงในชุมชน

ชุมชนในประเทศไทยส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตชนบท ขณะเดียวกันชุมชนในเขตชนบทก็เป็นพื้นที่ที่มีประชากรส่วนใหญ่ของประเทศอาศัยอยู่ การเปลี่ยนแปลงต่างๆที่เกิดขึ้นในพื้นที่เขตชนบท จึงเป็นเสมือนกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนส่วนใหญ่ของประเทศ ชุมชนในเขตชนบทมีลักษณะทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรมแตกต่างจากชุมชนในเขตเมืองถึงแม้ว่าจะอยู่ภายใต้กรอบโครงสร้างเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชนชนบทส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมมาจากชุมชนเมือง

ชุมชนในเขตชนบทเป็นพื้นที่ที่มีความเป็นพลวัตสูง การเปลี่ยนแปลงต่างๆเกิดขึ้นตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นส่วนหนึ่งเป็นผลโดยตรงจากการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเข้าสู่ชุมชน ขณะที่การเปลี่ยนแปลงอีกส่วนหนึ่งเกิดจากประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารด้านวิทยาการเทคโนโลยี รวมทั้งการดำเนินนโยบายต่างๆของรัฐบาลโดยเฉพาะการส่งเสริม สนับสนุน การขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม การเพิ่มปริมาณและชนิดของสาธารณูปโภค ปัจจัยดังกล่าวมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในชนบทอย่างรวดเร็วและรอบด้าน (อภิรัช พันธเสน, 2539 : คำนำ) การเปลี่ยนแปลงต่างๆเกิดขึ้นมากมายตลอดช่วงระยะเวลาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่เริ่มขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. 2500

ก่อนปี พ.ศ. 2500 เศรษฐกิจของไทยยังเป็นเศรษฐกิจแบบเลี้ยงตัวเองโดยเฉพาะในเขตชนบทการผลิตมีเป้าหมายเพื่อการบริโภคเป็นหลัก ส่วนที่เหลือจากการบริโภคของแต่ละครัวเรือนจะเอาไปให้ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้านหรือแลกเปลี่ยนกับหมู่บ้านอื่นๆ ถ้ามีผลผลิตเหลือจากเป้าหมายดังกล่าวจึงเอาไปขายในตลาดแต่คนๆครั้งจึงจะได้รายสักที การผลิตที่สำคัญในชนบทคือเป็นการผลิตในภาคการเกษตรโดยมีการผลิตพืชอาหาร ทั้งพืชไร่ พืชสวน รวมทั้งการเก็บของป่าจากธรรมชาติ ส่วนการผลิตนอกภาคการเกษตรมีความสำคัญรองลงมาจากภาคการเกษตรส่วนใหญ่เป็นวัสดุ อุปกรณ์การเกษตร เครื่องใช้ในครัวเรือน โดยประชาชนจะใช้เวลาว่างจากการเกษตรเท่านั้นสำหรับการผลิตนอกภาคการเกษตร จากลักษณะการผลิตดังกล่าวประชาชนจึงสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยตนเอง การพึ่งพาจากภายนอกมีน้อย (สุวิทย์ วีระศาสตร์, 2530 : 216) แต่เมื่อรัฐบาลเข้ามาแทรกแซงโดยการกำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาประเทศ ผลของนโยบายได้ทำให้เป้าหมายของการผลิตในชนบทเปลี่ยนจากการผลิตเพื่อการพึ่ง

ตนเองเป็นการผลิตเพื่อการค้า โดยมีเงินเป็นตัวเร่งสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วรอบด้านในชุมชนและมีพ่อค้าจากนอกชุมชนเป็นผู้นำเงินมาใช้ในการซื้อขายสินค้ากับชุมชน (วรพล พรหมิกบุตร, 2534 : 31)

การหลีกเลี่ยงการเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งทำได้ยากในภาวะที่ประชาชนต้องการมีงานทำ และต้องการรายได้ ขณะเดียวกันรัฐบาลยังต้องการแสวงหาผลประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น รัฐบาลใช้กลไกต่างๆทางด้านการบริหารสำหรับการแสวงหาผลประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมจากชนบท โดยรัฐบาลนโยบายและกฎหมายหลายฉบับด้วยความคาดหวังว่าจะสร้างความความเจริญก้าวหน้าและจะทำให้การพัฒนาบรรลุเป้าหมายได้อย่างรวดเร็ว แต่นโยบายและกฎหมายดังกล่าวกลับช่วยอำนวยความสะดวกให้ภาคอุตสาหกรรมและประชาชนในเขตเมืองได้รับประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในเขตชนบท นอกจากนี้รัฐบาลยังพยายามแยกคนในชนบทออกจากแหล่งทรัพยากรที่เคยอยู่ร่วมกันมาตั้งแต่อดีตและใช้วิธีการควบคุมชุมชนแบบเบ็ดเสร็จ (ยศ สันตสมบัติ, 2539 : 117)

การเปลี่ยนแปลงต่างๆในชนบทส่วนหนึ่งเกิดจากการจัดหาโครงสร้างพื้นฐานต่างๆของรัฐบาล เช่น การสร้างเส้นทางคมนาคมระหว่างเมืองกับชนบท การจัดหาไฟฟ้าและประปา ขณะเดียวกันรัฐบาลก็ได้ส่งเสริมและสนับสนุนการขยายตัวของตลาดสินค้าเกษตรและตลาดปัจจัยการผลิตโดยการจัดหาปุ๋ย เมล็ดพันธุ์ เงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนตลาดสินค้าอุปโภคบริโภค ปัจจัยต่างๆดังกล่าวล้วนมีส่วนในการดึงดูดให้ประชาชนเข้าร่วมกับระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและได้กลายเป็นตัวเร่งให้เศรษฐกิจแบบทุนนิยมแพร่กระจายเข้าสู่ชนบทอย่างรวดเร็ว (วรพล พรหมิกบุตร, 2534 : 77) แต่การเข้าร่วมกับระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่เกิดขึ้นประชาชนอยู่ในภาวะเสียเปรียบเพราะรัฐบาลไม่ได้สร้างสถาบันทางเศรษฐกิจที่จำเป็นสำหรับการสร้างอำนาจต่อรองเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ เช่น การพัฒนาการตลาดของชุมชน การสร้างระบบสหกรณ์ การประกันราคาพืชผลการเกษตร รวมทั้งการสร้างเครือข่ายการตลาด (วิลาสินี วงศ์ประเสริฐ, 2534 : 17) ดังนั้นเมื่อประชาชนเข้าร่วมกับระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมในช่วงแรกจึงอยู่ในลักษณะของการเพิ่มปริมาณการผลิตเพื่อหารายได้ไว้ซื้อความสะดวกต่างๆ ที่นำเข้ามาจากนอกชุมชน แต่หลังจากนั้นประชาชนจำเป็นต้องเข้าร่วมกับระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมด้วยการเพิ่มปริมาณการผลิตเพื่อหารายได้ไว้ใช้หนี้

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ฉบับที่ 1 รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและดำเนินนโยบายต่างๆให้เอื้อประโยชน์กับภาคเอกชนที่อยู่ในเขตเมือง ขณะที่นโยบายของรัฐบาลดังกล่าวกลับเป็นผลเสียต่อ

ประชาชนในชนบท โดยเฉพาะกลุ่มคนจนที่เข้าสู่กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ เพราะโครงการพัฒนาต่างๆทางด้านการเกษตรในเขตชนบทที่รัฐบาลให้การส่งเสริมและสนับสนุน ล้วนมีจุดมุ่งหมายเพื่อเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตของชนบทเป็นการผลิตเพื่อการค้า

การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่างๆในชนบทโดยรัฐบาลดำเนินการไปเพื่อรองรับการขยายตัวระบบเศรษฐกิจทุนนิยม ผลของการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเข้าสู่ชนบททำให้ชนบท เสื่อมเปรียบและอยู่ในภาวะต้องพึ่งพาตลอดไป จนในที่สุดชนบทอยู่ในสภาวะของความด้อยพัฒนา และเกิดปัญหาต่างๆตามมาอีกมากมาย (สุวิทย์ ชีรสาควัต, 2530 : 216) โดยเฉพาะปัญหาด้านทุน การผลิตและค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคที่เพิ่มสูงขึ้นตลอดเวลา (อภิรักษ์ พันธเสน, 2539 : 64) ผลของ กระบวนการก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมทางสังคม เศรษฐกิจ คนจนไม่มีโอกาสเข้าร่วมและรับผล ประโยชน์จากกิจกรรมต่างๆของรัฐ ขณะที่คนรวยใช้รัฐเป็นเครื่องมือในการแสวงหาผลประโยชน์ (ชยันต์ วรรณะภุติ, 2533 : 150)

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจมีขอบเขตการศึกษาที่สำคัญคือการเปลี่ยนแปลง โครงสร้างทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้เพราะการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผล กระทบต่อโครงสร้างอื่นๆของชุมชนด้วย โดยโครงสร้างเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น วัตถุประสงค์ของการผลิต ปัจจัยการผลิต เทคโนโลยีการผลิต การจัดสรรผลผลิต ความหลากหลาย ของอาชีพ การพึ่งพาทางเศรษฐกิจจากภายนอก (ปก แก้วกาญจน์, 2530 : 106)

ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในชุมชนมีหลายประการ แต่สาเหตุสำคัญ ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจคือการเพิ่มประชากรอย่างรวดเร็ว การพัฒนาโครงสร้าง พื้นฐานโดยเฉพาะการก่อสร้างถนนเชื่อมระหว่างหมู่บ้านกับเมือง การส่งเสริมการเกษตรเชิง พาณิชยโดยเน้นการปลูกพืชเศรษฐกิจในชุมชนและการเปิดประเทศตามความต้องการของกลุ่มผู้มี อำนาจทางการเมืองในประเทศและบริษัทข้ามชาติที่มุ่งแสวงหาผลประโยชน์จากประเทศกำลัง พัฒนา โดยกลุ่มผู้มีอำนาจทางการเมืองและบริษัทข้ามชาติจะใช้แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจใน ระบบทุนนิยมซึ่งเอื้อต่อการแสวงหาผลประโยชน์ได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย นอกจากนั้นยังเกิด จากพ่อค้าคนอกชุมชนที่เข้าไปกระตุ้นความต้องการบริโภคให้กับชาวบ้านด้วยวิธีการต่างๆ ชาวบ้าน จึงจำเป็นต้องปรับรูปแบบการผลิตจากการผลิตเพื่อเลี้ยงตัวเองเป็นการผลิตเพื่อการตลาดจึงต้อง พึ่งพาภายนอกโดยเฉพาะต้องพึ่งพาตลาดมากขึ้น (วรพล พรหมิกบุตร, 2534 : 183)

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพของประชาชนใน ชุมชนโดยเกิดจากแรงจูงใจเรื่องการยกระดับรายได้ (วิลาสินี วงศ์ประเสริฐ, 2534 : 13) ประชาชนที่

ประกอบอาชีพในภาคการเกษตรจะเข้าไปประกอบอาชีพในภาคอุตสาหกรรมหรือภาคบริการมากขึ้น ขณะที่ประชาชนที่ยังอยู่ในภาคการเกษตรก็จะเปลี่ยนแปลงเป้าหมายจากการผลิตเพื่อเลี้ยงตัวเองเป็นการผลิตเพื่อการพาณิชย์ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางสังคมในชุมชน ความใกล้ชิดของคนในชุมชนเริ่มห่างเหินกัน การให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันกลายเป็นการจ้างแรงงาน ที่ดินกลายเป็นสิ่งที่มีราคาสำหรับการซื้อขายหรือให้เช่าเพื่อการเกษตร เกษตรกรบางส่วนต้องสูญเสียวิถีชีวิตดั้งเดิม บางกลุ่มที่ไม่มีที่ดินทำการเกษตรต้องออกไปทำงานนอกภาคการเกษตร โดยไปเป็นกรรมกรโรงงาน (ยศ สันตสมบัติ, 2539 : 46)

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจส่งผลให้ประชาชนต้องพึ่งพาทรัพยากรและสินค้าต่างๆจากนอกชุมชนมากขึ้นพึ่งพาสิ่งต่างๆจากนอกชุมชนเพิ่มขึ้นและรับเอาสิ่งของต่างๆหรือค่านิยมแปลกใหม่ เช่น การแต่งกาย การบริโภค จากนอกชุมชนเข้ามาใช้ในชุมชน การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นดังกล่าวเป็นแรงผลักดันให้ประชาชนเข้ามาพร้อมกับระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมมากขึ้น สินค้าจากนอกชุมชนมากมายหลายชนิดชาวบ้านซื้อไว้โดยไม่ได้นำไปใช้ประโยชน์เพราะไม่จำเป็น แต่ต้องซื้อไว้เพื่อแสดงฐานะทางสังคมเท่านั้น (สิรินภรณ์ เขงษากุล, 2534 : 197) โดยดำรงชีวิตในลักษณะตัวอยู่ในชุมชนแต่จิตใจอยู่ในเมือง (ชาติชาย ณ เชียงใหม่, 2533 : 226)

การขยายตัวของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมไปสู่ชนบทเกิดจากการร่วมมือของนายทุนภายในประเทศกับนายทุนต่างชาติภายใต้นโยบายการกระจายรายได้ลงสู่ชนบทของรัฐบาลที่มีความเชื่อว่าถ้าต้องการเพิ่มรายได้ของประชาชนก็จะต้องขยายการผลิต โดยเพิ่มปัจจัยการผลิตต่างๆให้มากขึ้น รวมทั้งการจัดหาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น การขยายตัวของระบบทุนนิยมส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและวิธีการผลิตของคนในชนบท อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจเพิ่มสูงขึ้นแต่ช่องว่างระหว่างรายได้ของประชาชนก็ห่างกันมากขึ้น ดังนั้นความความยากจนสัมพัทธ์ในชนบทจึงเพิ่มสูงขึ้นด้วยเช่นเดียวกัน (อภิรัชย์ พันธเสน, 2539 : 54) การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจึงสวนทางกับการกระจายรายได้ในทางปฏิบัติซึ่งนำไปสู่ปรากฏการณ์ที่ว่ายิ่งพัฒนาคนรวยก็จะมีรวยขึ้น ขณะที่คนจนก็จะมีจนลง (สถาบันสารานุกรม, 2537 : 5)

กระบวนการขยายตัวเชิงพื้นที่ของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเข้าสู่ชุมชนในชนบทเกิดจากการค้า การนำเอาเทคโนโลยีและวิทยาการจากนอกชุมชน อย่างไรก็ตามการเกิดเศรษฐกิจแบบทุนนิยมในเขตชนบทไม่ได้เกิดขึ้นพร้อมกันทันทีทันใดทุกพื้นที่แต่จะเกิดขึ้นในบริเวณที่มีความสัมพันธ์กับภายนอกสูงเป็นอันดับแรก หลังจากนั้นจะค่อยๆแพร่กระจายไปสู่ชุมชนที่อยู่รอบๆ การรับแนวคิดของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเข้าสู่ชุมชนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านการบริโภคและการผลิตของชุมชน (วรพต พรหมิกบุตร, 2534 : 32) ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง

ด้านสังคม การเมืองและวัฒนธรรมของชุมชนในเขตชนบท จนในที่สุดก็ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในชุมชน (ปก แก้วกาญจน์, 2530 : 108) ส่วนชุมชนชายขอบซึ่งเป็นชุมชนที่อยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในชุมชนหลังจากชุมชนอื่นๆ เนื่องจากอยู่ห่างไกลจากศูนย์กลางหรือเป็นชุมชนของคนกลุ่มน้อยที่พยายามรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนไว้แต่ในที่สุดก็ไม่สามารถต้านกระแสของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมได้ (วรพล พรหมิกบุตร, 2534 : 17) เช่น ชุมชนชาวเขาภาคเหนือหรือชุมชนมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นได้ทำลายแนวคิด วิถีชีวิตและวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนแล้วแทนที่ด้วยแนวคิด วิถีชีวิตและวัฒนธรรมใหม่ที่เอื้อต่อระบบทุนนิยม ดังนั้นยิ่งเร่งรัดการพัฒนาตามแนวทางทุนนิยมมากเท่าใดก็จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในชุมชนอย่างรวดเร็วเท่านั้น (วรพล พรหมิกบุตร, 2534 : 84) โดยเฉพาะการขยายตัวของการผลิตนอกภาคการเกษตรทั้งภาคอุตสาหกรรมและกิจการต่อเนื่องจากภาคอุตสาหกรรมได้ดูดซับแรงงานจากภาคการเกษตรออกมาเป็นจำนวนมาก ทั้งที่แรงงานเหล่านั้นยังไม่ได้รับการพัฒนากิจการฝีมือและยังไม่มีพร้อมที่จะรับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจแต่อย่างใด แรงงานกลุ่มดังกล่าวกลายเป็นตัวเร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการบริโภคและนำวิถีชีวิตแบบใหม่เข้าสู่ชุมชน ในที่สุดระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมก็กลายเป็นกระบวนการทำลายและสร้างใหม่เชิงวัฒนธรรมของชุมชน

การเปลี่ยนแปลงด้านการบริโภค

ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมให้ความสำคัญกับเป้าหมายทางเศรษฐกิจของปัจเจกบุคคลมากกว่าเป้าหมายทางเศรษฐกิจของชุมชนซึ่งเป้าหมายทางเศรษฐกิจของปัจเจกบุคคลคือความเห็นแก่ตัวในการบริโภคโดยบุคคลต้องบริโภคให้ได้มากที่สุดแต่เสียค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด (รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, 2540 : 1) เมื่อคนเห็นแก่ตัวเพิ่มขึ้นก็กลายเป็นต้นตอของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในชุมชน กิจกรรมใดสามารถสร้างผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจได้ก็จะกลายเป็นสิ่งที่ถูกต้องแม้ว่าจะผิดศีลธรรม จริยธรรม คนที่ทำความดีแต่ให้ผลประโยชน์แก่ผู้อื่นไม่ได้จะไม่ได้รับสรรเสริญ ขณะที่บุคคลที่ทำกิจกรรมซึ่งผิดศีลธรรม จริยธรรมแต่สามารถให้ผลประโยชน์ได้จะได้รับการสรรเสริญ

ความเจริญก้าวหน้าที่เกิดจากการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเข้าสู่ชนบทสามารถยกระดับรายได้ของประชาชนให้สูงขึ้น ขณะเดียวกันก็เข้าไปเปลี่ยนแปลงแบบแผนการบริโภคของประชาชนในชุมชนให้มีลักษณะใกล้เคียงกับคนในเมืองมากยิ่งขึ้น ประชาชนจึงต้องหารายได้เพิ่มขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับรูปแบบการบริโภคที่เปลี่ยนแปลงไป โดยประชาชนในชนบท

จะหารายได้เพิ่มขึ้นด้วยวิธีการขยายการผลิต โดยใช้เงินทุนซื้อยามาแมลงและปุ๋ยเพิ่มขึ้นรวมทั้งการขยายพื้นที่เพาะปลูก ทั้งนี้เพราะการเพิ่มรายได้โดยการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตของประชาชนในชนบทมีข้อจำกัดด้านเทคโนโลยี (อภิชัย พันธเสน, 2539 : 11-12) ดังนั้นเมื่อต้องการบริโภคมากก็ต้องลงทุนทำการผลิตมากขึ้นด้วยเช่นเดียวกัน

อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงค่านิยมการบริโภคของประชาชนในชนบทไม่ได้เกิดจากความความเห็นแก่ตัวของบุคคลในเรื่องของการบริโภคนิยมที่เชื่อว่าของใหม่ดีกว่าของเดิมเพียงอย่างเดียว แต่ยังมีเหตุผลอื่นเกี่ยวข้องด้วยโดยเฉพาะเรื่องการค้าคลนสินค้ารูปแบบเดิมที่มีอยู่ตามธรรมชาติเพราะถูกระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมทำลายไปแล้ว ประชาชนจึงจำเป็นต้องบริโภคสินค้าในรูปแบบใหม่ที่สามารถซื้อหาได้จากตลาดทั้งสินค้าประเภทอาหาร วัสดุก่อสร้าง ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม เครื่องแต่งกาย ยารักษาโรค นอกจากนั้นสินค้ารูปแบบใหม่ยังให้ความสะดวกรวดเร็วในการใช้งานการบริโภคจึงเพิ่มมากขึ้น (ปก แก้วกาญจน์, 2530 : 107)

โดยสรุปการนำความเจริญสู่ชนบทส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการบริโภคและนำไปสู่การเป็นหนี้สิน การสูญเสียปัจจัยการผลิตโดยเฉพาะพื้นที่การเกษตร ระยะเวลาว่างแล้งและทรัพยากรของชุมชนก็สูญเสียเสื่อมโทรม ฟังหาไม่ได้อีกต่อไป แรงงานภาคการเกษตรในชนบทจึงต้องออกไปเป็นแรงงานรับจ้าง ทั้งภาคการเกษตรในชนบทหรือภาคอุตสาหกรรมในเมือง แต่คุณภาพชีวิตของแรงงานไม่ได้ดีขึ้น เนื่องจากมีรายได้ต่ำและไม่มีทางเลือกในการทำงานเพราะขาดอำนาจต่อรอง (อภิชัย พันธเสน, 2539 : 54)

การเปลี่ยนแปลงค่านิยมการผลิต

การผลิตของชุมชนสมัยก่อนเป็นการผลิตเพื่อเลี้ยงตนเอง โดยให้ความสำคัญกับการผลิตสินค้าเกษตรที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตเป็นอันดับแรก เทคโนโลยีการผลิตก็สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ขณะที่การผลิตสมัยใหม่ถึงแม้ว่าจะเน้นภาคการเกษตรแต่ก็เป็นการเกษตรเพื่อการค้าโดยทำการผลิตเชิงพาณิชย์เป็นหลัก เกษตรกรจะผลิตสิ่งของที่ขายได้ก่อนสิ่งของที่กินได้ โดยพยายามเร่งการผลิตด้วยการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่มีราคาแพงเพื่อให้ได้ผลผลิตเพิ่มขึ้น นอกจากนั้นการผลิตเพื่อการค้ายังก่อปัญหาสิ่งแวดล้อมขึ้นมาอีกเพราะการเร่งเพิ่มผลผลิตของพืชเศรษฐกิจด้วยการใช้เทคโนโลยีที่ไม่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

ขณะที่เศรษฐกิจเจริญเติบโตตามแนวทางของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ประชาชนต้องปรับเปลี่ยนการใช้เวลาในการทำงาน โดยจะลดเวลาการทำงานในไร่นาลงแต่เพิ่มเวลาการทำงานนอกไร่นามากขึ้นเพราะผลผลิตจากการทำงานในไร่นาจึงต้องเปลี่ยนเป็นเงินก่อนที่จะนำไปซื้อสินค้าบริโภค ขณะที่ผลตอบแทนจากการทำงานนอกไร่นาจึงสามารถนำไปใช้ในการซื้อสินค้าบริโภคได้

ทันที การแลกเปลี่ยนแรงงานในชุมชน "การลงแขก" ยังถูกแทนที่ด้วยการจ้างงาน ดังนั้นเมื่อเศรษฐกิจของชนบทขยายตัวเพิ่มขึ้นเงินก็จะเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในระบบเศรษฐกิจ การขยายตัวของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเข้าสู่ชุมชนส่งผลให้วิถีชีวิตของคนในชุมชนที่ทำการผลิตเพื่อการเลี้ยงตัวเองและสามารถพึ่งพาตนเองได้เปลี่ยนแปลงเป็นการผลิตเพื่อการตลาดและการพึ่งพาภายนอกจนในที่สุดความสามารถในการพึ่งพาตนเองหมดไป ทั้งนี้เพราะชุมชนจะทำการผลิตสินค้าเพื่อขายให้กับภายนอกชุมชน ขณะเดียวกันก็เอารายได้จากการขายสินค้าของตนเองไปซื้อสินค้าที่ผลิตไม่ได้จากนอกชุมชน (วรพล พรหมิกบุตร, 2534 : 182)

การเปลี่ยนแปลงการผลิตจากการผลิตเพื่อการพึ่งตนเองเป็นการผลิตเพื่อการค้าส่งผลให้กลุ่มที่เป็นแรงงานถูกกดค่าจ้างให้อยู่ในระดับต่ำเพื่อดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ ขณะเดียวกันกลุ่มเกษตรกรก็ถูกกดรายได้จากการผลิตให้อยู่ในระดับต่ำกว่าแรงงานเพราะรัฐบาลต้องการควบคุมราคาสินค้าเกษตรเพื่อให้แรงงานในภาคอุตสาหกรรมได้มีอาหารราคาถูกสำหรับบริโภค (ชยันต์ วรธนะภูติ, 2533 : 147-156) ซึ่งสอดคล้องกับข้อสรุปของ ยศ สันตสมบัติ (2539 : 30) ที่ว่านโยบายการเกษตรเพื่อการพาณิชย์ของรัฐบาลเป็นตัวนำการเปลี่ยนแปลงไปสู่ชุมชน การยอมรับนโยบายส่งผลให้เกษตรกรรายย่อยในเขตชนบทกลายเป็นคนจน สูญเสียพื้นที่ทำกิน มีหนี้สินล้นพ้นตัวเพราะต้องการทำงานเพื่อหารายได้ไว้ซื้อสินค้าจากตลาด ขณะเดียวกันก็ต้องซื้อวัตถุดิบจากตลาดด้วย โดยการผลิตพืชเศรษฐกิจเป็นจุดเริ่มต้นของการผลิตเพื่อขายและนำไปสู่การขายพื้นที่เพาะปลูก การขยายการลงทุน การซื้อเทคโนโลยีการผลิต การกู้ยืมเงินจากนายทุนธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรหรือสหกรณ์ แต่การผลิตเพื่อขายไม่สามารถสร้างรายได้ที่แน่นอนให้กับเกษตรกร รายได้จากการผลิตขึ้นอยู่กับสภาพภูมิอากาศและภาวะราคาสินค้าในตลาดต่างประเทศ ดังนั้นเมื่อขยายการผลิตพืชเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นเกษตรกรก็เริ่มมีหนี้สิน ขณะที่บุคคลภายนอกชุมชนเริ่มได้รับประโยชน์จากการผลิตของเกษตรกรมากขึ้น (สุวิทย์ ชีรีภาควัต และคณะ, 2533 : 216) โดยเฉพาะพ่อค้าที่ผลการเกษตรเป็นผู้ได้รับประโยชน์สูงสุดจากนโยบายการเกษตรเพื่อการพาณิชย์ของรัฐบาล

สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงด้านการผลิต

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านการผลิตมีหลายอย่าง โดยปัจจัยแต่ละอย่างมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงดังนี้

การย้ายฐานการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมและบริการจากประเทศอุตสาหกรรมที่มีต้นทุนการผลิตสูงเข้าสู่ประเทศที่มีต้นทุนการผลิตต่ำ ประเทศไทยก็เป็นประเทศหนึ่งที่นักลงทุนจากต่างประเทศสนใจเพราะมีสถานภาพด้านต่างๆดีเป็นที่เชื่อถือของนักลงทุน ซึ่งส่งผลให้กิจกรรม

ทางเศรษฐกิจนอกภาคการเกษตรโดยเฉพาะภาคอุตสาหกรรมและบริการขยายตัวอย่างรวดเร็ว และได้ดูดซับแรงงานจากภาคการเกษตรออกมาเป็นจำนวนมาก ทั้งที่แรงงานเหล่านั้นยังไม่ได้รับการพัฒนากิจกรรมฝีมือและยังไม่พร้อมที่จะรับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เหมาะสมแต่อย่างใด

กลไกของรัฐกลายเป็นเครื่องมือของนายทุนในการเข้าไปหาผลประโยชน์จากชุมชน โดยเฉพาะโครงการพัฒนาต่างๆทางด้านการเกษตรที่รัฐบาลให้การส่งเสริมแล้วแต่มีจุดมุ่งหมายเพื่อเปลี่ยนระบบการผลิตจากการผลิตเพื่อกรรฟงตนเองเป็นการผลิตเพื่อการค้า ภายใต้การแนะนำของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรและพ่อค้าสินค้าเกษตร กระบวนการผลิตพืชเศรษฐกิจจึงสามารถสนองตอบต่อความต้องการของระบบทุนนิยมได้เป็นอย่างดี (วราผล พรหมกันบุตร, 2534 : 179) นอกจากนี้การจัดหาโครงสร้างพื้นฐานในชนบทที่เกิดจากนโยบายทางการเมืองเพื่อลดแนวร่วมผู้ต่อต้านรัฐบาลในอดีต โดยได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆทั้งหน่วยงานราชการ รัฐบาลต่างประเทศและองค์กรต่างประเทศก็มีส่วนช่วยในการขยายตัวของเศรษฐกิจแบบทุนนิยมด้วยเช่นเดียวกัน และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางการผลิตและชนชั้นในประเทศไทย โดยเปลี่ยนจากชาวนาเป็นกรรมกรรับจ้างในชนบทและกรรมกรรับจ้างในเมือง (อภิรัชย์ พันธเสน, 2539 : 54)

การเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตก่อให้เกิดปัญหาหลายประการที่สำคัญคือการผลิตต้องใช้ทุนและปัจจัยการผลิตมากขึ้นแต่ราคาผลผลิตไม่มีเสถียรภาพ ผู้ผลิตสินค้าเกษตรจึงเสียเปรียบในการผลิตเพราะขาดความรู้ความเข้าใจด้านการตลาดและการดำเนินวิถีชีวิตภายในระบบเศรษฐกิจแบบตลาด ผู้ผลิตจึงมีปัญหานี้สืบตามมา แรงงานบางส่วนเกิดการว่างงานแอบแฝงเพราะขาดทักษะความรู้ความสามารถในการผลิตที่มีประสิทธิภาพ (ปก แก้วกาญจน์, 2530 : 108) นอกจากนี้กระบวนการผลิตยังก่อให้เกิดมลพิษต่างๆซึ่งไม่เป็นที่พึงปรารถนาของผู้ใดเพราะมลพิษที่เกิดขึ้นเป็นต้นตอของปัญหาสิ่งแวดล้อม (อภิรัชย์ พันธเสน, 2539 : 26)

การเปลี่ยนแปลงด้านการแลกเปลี่ยน

การเปลี่ยนแปลงเป้าหมายการผลิตมีจุดมุ่งหมายเพื่อยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจของประชาชน แต่ต้นทุนการผลิตก็เพิ่มขึ้นด้วยเพราะมีการปรับระบบการผลิตเป็นการผลิตเพื่อการค้า ขณะเดียวกันรายจ่ายเพื่อซื้อสินค้าบริโภคของประชาชนทั้งอาหาร ยารักษาโรค เครื่องใช้ไฟฟ้าจากนอกชุมชนก็เพิ่มขึ้นด้วย รูปแบบการแลกเปลี่ยนดังกล่าวจำเป็นต้องใช้เงินเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน ประชาชนจึงต้องทำงานเพื่อหารายได้มากขึ้น (สิรินภรณ์ เขญุกากุล, 2534 : 187)

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการตั้งเป้าหมายเรื่องการผลิตกำไรและกำไรและกลไกราคา โดยทำการผลิตเพื่อการค้าและส่งออกนำไปสู่การทำลายความเป็นชุมชน วัฒนธรรม

และสภาพแวดล้อมของชุมชนในระยะยาว (ยศ สันตสมบัติ, 2539 : 47) ทั้งนี้เพราะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นเป็นตัวกำหนดให้ “เงิน” เข้ามามีบทบาทและอิทธิพลทางเศรษฐกิจ โดยเงินถูกนำมาใช้เป็นตัวกระตุ้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ แต่เนื่องจากนโยบายการเงินของประเทศที่ไม่เหมาะสมจึงทำให้เงินกลายเป็นเครื่องมือทางเศรษฐกิจของผู้มีอำนาจมากกว่าการช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจ

นอกจากนั้นเงินยังทำให้เกิดการผูกขาดทางเศรษฐกิจของกลุ่มผู้มีอำนาจและเข้าไปทำลายความสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกรกับที่ดิน โดยเกษตรกรจะเร่งทำการผลิตสินค้าและเพิ่มปริมาณการผลิตให้มากขึ้นเรื่อยๆ เพื่อหารายได้ให้เพียงพอกับความต้องการซื้อสินค้าอื่นๆ ที่ผลิตไม่ได้หรือไม่ได้ผลิต กระบวนการดังกล่าวเกษตรกรเป็นผู้เสียเปรียบตลอดเวลา ทั้งนี้เพราะผลผลิตของเกษตรกรเป็นสินค้าที่อุปสงค์มีความยืดหยุ่นต่ำกว่าสินค้าอุตสาหกรรมซึ่งเป็นสินค้าที่เกษตรกรซื้อเพื่อใช้ในการบริโภคและใช้ในการผลิต รวมทั้งเกษตรกรเสียเปรียบในกระบวนการแลกเปลี่ยนเพราะขาดอำนาจต่อรอง ดังนั้นเมื่อเกษตรกรยังเพิ่มปริมาณการผลิตเกษตรกรก็จะยิ่งยากจน (อภิชาติ พันธเสน, 2539 : 53)

นอกจากการเสียเปรียบด้านราคาและอำนาจต่อรองแล้ว การขยายตัวของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมยังส่งผลเสียต่อประชาชนอีกหลายประการ (อภิชาติ พันธเสน, 2539 : 65-66) คือความเหลื่อมล้ำในการถือครองที่ดินระหว่างเกษตรกรกับคนที่ไม่ได้เป็นเกษตรกร เสถียรภาพราคาและการตลาดสินค้าเกษตร การขาดแคลนและเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การขาดโอกาสในการประกอบอาชีพอื่นๆ ของประชาชน กลไกการกระจายรายได้และการกระจายทรัพย์สินไม่มีประสิทธิภาพ กระบวนการทางเศรษฐกิจปิดโอกาสคนจนแต่ให้การคุ้มครองนายทุนในการแสวงหาผลประโยชน์ นอกจากนี้นายทุนในแต่ละพื้นที่ยังสามารถผูกขาดที่ดินสำหรับทำการผลิตโดยอาศัยช่องว่างของกฎหมายและผลเสียประการสำคัญคือการขยายตัวของจักรวรรดินิยมและทุนข้ามชาติในภาคการเกษตร

ผลเสียต่างๆ เกิดขึ้นเพราะการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจไม่ได้ตั้งอยู่บนฐานการพัฒนาที่แท้จริง แต่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเกิดจากการเก็งกำไรและการปั่นราคาของนายทุนที่ประกอบการค้าสินค้าเกษตร ผลของการเจริญเติบโตที่ไม่แท้จริงสร้างความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ระหว่างคนเมืองกับคนชนบท คนจนกับคนรวย ระบบทุนนิยมถูกผู้มีอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมืองใช้เป็นเครื่องมือในการเข้าไปหาผลประโยชน์ โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับการเจริญเติบโตของภาคอุตสาหกรรมส่งผลให้ชนบทอยู่ในฐานะเสียเปรียบ ประชาชนถูกกำหนดให้เข้ามาร่วมรับภาระความเสี่ยงทางเศรษฐกิจจากภัยธรรมชาติและราคาสินค้า ดังนั้นตลอดระยะเวลาที่

เกิดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ คนชนบทจึงอยู่ในสภาพที่พึ่งตนเองไม่ได้เพราะมีหนี้สิน สูญเสียที่ดินทำกิน ยากจน ต้องออกจากชุมชนไปเป็นกรรมกรรับจ้าง เปลี่ยนสภาพจากมนุษย์เป็นปัจจัยการผลิตอย่างหนึ่ง วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชนถูกทำลายโดยกระบวนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (ยศ สันตสมบัติ, 2539 : 115-116) นอกจากนั้นยังมีปัญหาสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ความร่วมมือในชุมชนสูญหายไป การบริโภคสินค้าฟุ่มเฟือยและการพึ่งพาทายนอกสูงขึ้น (สิรินภรณ์ เขงสุภา กุล, 2534 : 197)

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจกับการกระจายรายได้

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นมีผู้ได้รับผลประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลง โดยผู้ที่ได้รับผลประโยชน์มีทั้งภาคต่างประเทศ รัฐบาล ชำราชการ พ่อค้า ขณะที่ประชาชนอยู่ในภาวะเสียเปรียบ (วรพล พรหมิกบุตร, 2534 : 82) รายได้ของประชาชนไม่ได้เพิ่มขึ้นในทิศทางเดียวกับปริมาณการผลิต ขณะที่รายจ่ายกลับเพิ่มขึ้นตามปริมาณการผลิต ประชาชนจึงต้องพึ่งพาพ่อค่านายทุนและต้องสูญเสียรายได้เพื่อรักษาสถานะทางเศรษฐกิจของตนเองในราคาแพง การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจจึงเป็นกระบวนการเคลื่อนย้ายรายได้จากคนจนไปสู่คนรวย โดยพิจารณาได้จากการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศตั้งแต่ พ.ศ. 2515 ที่ให้ความสำคัญกับการกระจายรายได้ แต่จนถึงปัจจุบันวัตถุประสงค์ดังกล่าวยังไม่ประสบความสำเร็จ ช่องว่างการกระจายรายไดยังมีอยู่ และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่า 10 เท่าตัวระหว่างพ.ศ. 2503 ถึงพ.ศ. 2532 ในแต่ละภูมิภาค ปัญหาการกระจายรายได้เป็นปัจจัยนำไปสู่การอพยพย้ายถิ่นของประชาชนจากชนบทเข้าสู่เมืองเป็นแรงงานไร้ฝีมือได้รับค่าจ้างต่ำมีสภาพชีวิตที่ลำบากทั้งเรื่องที่อยู่อาศัย อาหาร สุขภาพอนามัย และสวัสดิการอื่นๆ (สถาบันประชากรณกิจ, 2537 : 3-5)

ผลของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจต่อชุมชน

การเปลี่ยนแปลงต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชนตลอดระยะเวลาที่ผ่านมามีมากมายซึ่งเป็นผลมาจากการดำเนินงานทั้งของภาครัฐและเอกชน โดยเฉพาะโครงการพัฒนาต่างๆที่นำเสนอโดยรัฐบาลหลายโครงการได้ให้ความสำคัญกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาตามรูปแบบตะวันตก โครงการพัฒนาทุกโครงการที่ดำเนินการในชุมชนมีความพยายามที่จะแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นเพื่อให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดี แต่ผลของโครงการพัฒนาโดยรวมยังไม่บรรลุเป้าหมายซึ่งพิจารณาได้จากกระแสการย้ายถิ่นออกจากชุมชนเพื่อไปแสวงหาความเป็นอยู่ที่ดีกว่าและโอกาสในการมีชีวิตที่ดีกว่าในเขตเมืองหรือในกรุงเทพมหานครของประชาชนยังอยู่ในอัตราสูง (ชยันต์ วรรณะภุติ, 2533 : 157)

โครงการพัฒนาที่มีเป้าหมายเพื่อยกระดับความเป็นอยู่ที่ดีให้กับประชาชนในชนบท กลับกลายเป็นช่องทางการขยายตัวของระบบทุนนิยมจากเขตเมืองเข้าสู่เขตชนบทและชักนำประชาชนในชนบทให้เข้าสู่ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมในเวลารวดเร็วแต่กลุ่มคนที่มีฐานะดีเท่านั้นที่ได้รับประโยชน์จากโครงการพัฒนา การจัดหาโครงสร้างพื้นฐานและการส่งเสริมการเกษตรจึงกลายเป็นช่องทางให้คนรวยได้มีโอกาสแสวงหา ผลประโยชน์จากคนจนอย่างถูกต้องตามกฎหมายต่อไป (อานันท์ กาญจนพันธ์, 2533 : 272) เมื่อคนรวยสามารถหาประโยชน์และสะสมทุนได้มากก็มีโอกาสในการเอาเปรียบคนจนได้เพิ่มขึ้นอีกด้วย (ชยันต์ วรรณะภุติ, 2533 : 148)

ดังนั้นตลอดระยะเวลาของเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ประชาชนส่วนใหญ่จึงอยู่ในสภาพที่พึ่งตนเองไม่ได้ ประชาชนมากกว่าหนึ่งในสี่มีสภาพความเป็นอยู่ที่ต่ำกว่ามาตรฐาน วัฒนธรรมจารีตประเพณีของชุมชนถูกทำลายโดยกระบวนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (ยศ สันตสมบัติ, 2539 : 115) โครงการพัฒนาของรัฐกลายเป็นจุดเริ่มต้นของความขัดแย้งระหว่างกลุ่มคนในสังคมซึ่งนำไปสู่การเกิดปัญหาต่างๆมากมาย ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นมีความซับซ้อนและยุ่งยากในการแก้ไข (เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม, 2528 : 1-3) โดยชุมชนที่อยู่ใกล้ศูนย์กลางความเจริญจะได้รับผลกระทบก่อนหลังจากนั้นจึงแพร่กระจายออกไปสู่ชุมชนอื่นๆทุกทิศทาง

การแพร่กระจายระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเข้าสู่ชุมชนเป็นต้นตอเรื่องหนี้สินของประชาชนเป็นอย่างมากโดยเฉพาะกลุ่มเกษตรกรรายย่อยและทำลายความสัมพันธ์ระหว่างชาวนากับที่ดินในเขตชนบทโดยเกษตรกรจะทำการผลิตเพื่อขายจึงต้องเร่งการผลิตเพื่อให้ได้ผลผลิตมากขึ้นด้วยความคาดหวังว่าจะมีรายได้เพิ่มขึ้นด้วย หลังจากนั้นจึงนำรายได้ไปซื้อสินค้าอื่นๆที่ต้องการและเมื่อระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมได้แพร่หลายไปทั่วถึงทุกชุมชน โดยประชาชนที่เป็นเกษตรกรจะผลิตสินค้าหลักตามความต้องการของตลาดเพียงไม่กี่ชนิด (วรพล พรหมกบุตร, 2534 : 75) แต่เกษตรกรเป็นผู้เสียเปรียบตลอดเวลาเพราะอุปสงค์ของสินค้าเกษตรมีความยืดหยุ่นต่ำกว่าสินค้าอุตสาหกรรม ดังนั้นเกษตรกรจึงอยู่ในลักษณะยิ่งผลิตยิ่งยากจน (อภิรักษ์ พันธเสน, 2539 : 53)

การพัฒนาตามแนวคิดกระแสหลักซึ่งเป็นการพัฒนาแบบไม่สมดุลที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ก่อให้เกิดวิกฤติทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรม (ยศ สันตสมบัติ, 2539 : 115) ชุมชนต้องสูญเสียทรัพยากรทุกอย่างให้กับเขตเมือง ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรบุคคล รวมทั้งการสูญเสียโอกาสการพึ่งตนเองในระยะยาว ยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับการผลิตเพื่อการค้าโดยการเร่งปลูกพืชเศรษฐกิจส่งผลให้รายได้ของประชาชนในชนบทจึงค่อยๆลดลง ขณะที่หนี้สินค่อยๆเพิ่มขึ้น (เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2538 : 165) ชุมชนจึงล่มสลายเพราะเศรษฐกิจที่มุ่งการค้าเพื่อหากำไรเป็นหลัก เศรษฐกิจแบบนี้ได้บีบบังคับธรรมชาติและคนส่วนใหญ่ของประเทศให้เร่ง

การผลิตและเพิ่มการบริโภคเพื่อสร้างความเป็นอยู่ที่ดี แต่ผลที่เกิดขึ้นมีเพียงคนส่วนน้อยเท่านั้นที่ได้รับประโยชน์ (ประเวศ วะสี, 2541 : 4)

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจส่งผลให้บทบาทและอำนาจของรัฐเข้ามาแทนที่บทบาทและอำนาจทางศาสนา วัฒนธรรมและประเพณีของชุมชน เมื่อบทบาทและอำนาจทางศาสนา วัฒนธรรมและประเพณีของชุมชนลดลงก็จะเป็นช่องทางให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรมตามมาอีกมากมาย เช่น การมีค่านิยมแบบตะวันตก การให้ความสำคัญกับเรื่องความทันสมัยจนเกิดการละเลยภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งการเปลี่ยนบรรทัดฐานทางสังคมที่มีลักษณะเป็นทวิมาตรฐาน โดยบุคคลจะไม่รู้สึกอายเวลาทำผิดแต่อายที่จะทำความดีหรือการไม่เคารพกฎหมายแต่นับถือบุคคล (ยศ สันตสมบัติ, 2539 : 119) ขณะเดียวกันประชาชนจะเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนน้อยลงหรือบางคนไม่ได้เข้าร่วมเลย ส่วนหนึ่งเกิดจากโครงการพัฒนาต่างๆ ในชุมชนเป็นโครงการที่ไม่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของชาวบ้าน (ชาติชาย ณ เชียงใหม่, 2533 : 227)

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นมีทั้งผลดีและผลเสียต่อชุมชน โดยผลดีที่เกิดขึ้นคือการสร้างประโยชน์ในด้านการมีงานทำและสร้างรายได้ให้กับประชาชนในชุมชน รวมทั้งการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานโดยเฉพาะการสร้างถนนในเขตชนบท (ยศ สันตสมบัติ, 2539 : 17) แต่การเปลี่ยนแปลงด้านลบที่เกิดขึ้นคือการที่ประชาชนที่เข้าร่วมกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจแล้วทำให้ต้องพึ่งพาทางเศรษฐกิจและสังคมจากภายนอกชุมชนมากขึ้น การแก้ปัญหาที่ผ่านมาเป็นแก้ปัญหาไม่ถูกจุดเพราะเน้นเรื่องการเพิ่มค่าจ้างให้กับแรงงานแต่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับกระจายรายได้ การบริการสังคม สวัสดิการทางเศรษฐกิจอย่างแท้จริง ช่องว่างจึงเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ นอกจากนั้นการเจริญทางเศรษฐกิจเติบโตที่เกิดขึ้นได้สร้างปัญหาสังคม สิ่งแวดล้อมให้กับชุมชนหลายอย่าง เช่น น้ำเสีย อากาศเสีย ขยะมูลฝอย อุบัติเหตุ การย้ายถิ่น อาชญากรรม ครอบครัวแตกแยก ยาเสพติด ความรุนแรงทางเพศ อนามัยและสุขภาพและความแปลกแยกระหว่างรุ่นในชุมชนที่เริ่มมีความรุนแรง (ยศ สันตสมบัติ, 2539 : 16) ปัญหาต่างๆ ดังกล่าวที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจเป็นเสมือนการทำลายทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางสิ่งแวดล้อมของชุมชนเพื่อสร้างและสะสมทุนทางเศรษฐกิจแทน ดังนั้นเมื่อทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางสิ่งแวดล้อมถูกทำลายชุมชนจึงพึ่งพาตนเองไม่ได้ ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนจึงมีหลากหลายและรุนแรงจนยากแก่การควบคุม (ประเวศ วะสี, 2541 : 27)

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

สังคมเป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้ชุมชนมีความมั่นคงเข้มแข็งและยั่งยืน ความเป็นสังคมจะช่วยให้ประชาชนสามารถทำกิจกรรมต่างๆ ภายใต้วัตถุประสงค์ที่ใกล้เคียงกัน ประชาชนจึงมีโอกาส

ที่จะเรียนรู้และสื่อสารกันภายใต้ความเชื่ออาทรต่อกันและกันเมื่ออยู่ในสังคมเดียวกัน (ประเวศ วะสี, 2541 : 33-34) โดยเฉพาะชุมชนที่อยู่ห่างไกลจากเมือง ประชาชนจะมีความผูกพันกันอย่างแน่นแฟ้นและให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างเต็มที่ ประกอบกับการคมนาคมและการสื่อสารกับภายนอกที่ไม่สะดวกทำให้ประชาชนสนใจและให้ความสำคัญกับปัญหาต่างๆของชุมชนและเหตุการณ์ต่างๆเกิดขึ้นในท้องถิ่นมาก (ชาติชาย ณ เชียงใหม่, 2533 : 227) ซึ่งจะนำไปสู่ความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่องจริงจังในชุมชน แต่เมื่อประชาชนในชุมชนจำเป็นต้องเข้าร่วมกับกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจภายใต้นโยบายของรัฐให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจแบบทุนนิยมก็ส่งผลให้ชุมชนมีความอ่อนแอทางด้านสังคม วัฒนธรรม การเมืองและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เพราะโครงการพัฒนาเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นตามแนวนโยบายของรัฐได้แยกประชาชนออกจากชุมชนเพื่อเพิ่มศักยภาพทางการผลิต โดยให้ความสำคัญกับประชาชนในฐานะเป็นปัจจัยการผลิตอย่างหนึ่งเท่านั้น (ยศ สันตสมบัติ, 2539 : 48)

นอกจากนั้นนโยบายและโครงการพัฒนาที่มีเป้าหมายที่จะสร้างความเป็นอยู่ที่ดีให้กับประชาชนในสังคม แต่ให้ความสำคัญกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวได้สร้างความขัดแย้งให้เกิดขึ้นระหว่างประชาชนส่วนใหญ่กับกลุ่มคนส่วนน้อยในชุมชน ระบบเศรษฐกิจของหมู่บ้านที่ให้ความสำคัญกับเรื่องการช่วยเหลือซึ่งกันและกันถูกบังคับให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและถูกแทนที่ด้วยระบบเศรษฐกิจทุนนิยม โดยเฉพาะการเกษตรเชิงพาณิชย์ที่เกิดขึ้นในชุมชนช่วยเพิ่มความเข้มแข็งของความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ในสังคมชนบท ประกอบกับนโยบายของรัฐบาลที่เปิดโอกาสให้คนรวยได้เป็นเจ้าของที่ดินโดยการสะสมที่ดินเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นเมื่อเวลาผ่านไประยะหนึ่งแรงงานจะเหลือแต่ตัวขณะที่นายทุนมีความมั่งคั่งร่ำรวยเพิ่มขึ้นจากเดิมและจ้างแรงงานในชนบทมาทำงานเป็นกรรมกรการเกษตรในที่ดินของตนซึ่งสร้างผลประโยชน์ให้มากกว่าการให้เขาที่ดิน ขณะเดียวกันความใกล้ชิดของคนในชุมชนเริ่มห่างเหิน การช่วยเหลือซึ่งกันและกันกลายเป็นการรับจ้างแรงงาน ที่ดินกลายเป็นปัจจัยการผลิตที่มีราคาสำหรับการซื้อขายหรือให้เช่าเพื่อการเกษตร เกษตรกรต้องสูญเสียวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของตนเอง ผลประโยชน์จากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นไม่ได้กระจายอย่างทั่วถึงส่งผลให้เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงระหว่างคนจนกับคนรวยในชุมชน

คนจนถูกบังคับด้วยวิธีการต่างๆอย่างถูกต้องตามกฎหมายให้ออกจากที่ดินทำกินของตนเองกลายเป็นแรงงานรับจ้างที่มีงานทำเป็นฤดูกาล ขณะที่คนรวยพยายามกีดกันจ้างกับแรงงานใช้ที่ดิน กลุ่มที่ไม่มีที่ดินสำหรับทำการเกษตรต้องออกไปทำงานนอกภาคการเกษตร ผลของกระบวนการได้สร้างความขัดแย้งทางชนชั้นในชุมชน โดยกลุ่มคนรวยจะเป็นจะทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจอยู่

นอกภาคการเกษตร ขณะที่กลุ่มคนจนจะเป็นเกษตรกรและมีทางเลือกในการทำงานไม่มากนัก ทั้งที่ไม่ได้เกี่ยวเรื่องค่าจ้างจึงทำให้คนจนซึ่งเป็นเกษตรกรมีรายได้อยู่ในเกณฑ์ต่ำและต้องอยู่ในภาวะความยากจนอย่างเรื้อรังและรุนแรง (สถาบันประชากรณกิจ, 2537 : 2-3)

การนำระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเข้าสู่ชุมชนในขณะที่ยังใช้เทคโนโลยีการผลิตแบบดั้งเดิมมีส่วนผลักดันให้ประชาชนส่วนใหญ่เสียเปรียบต้องสูญเสียทรัพย์สินหรือปัจจัยการผลิต แรงงานก็จะหางานทำหลายอย่างเพื่อหารายได้ให้เพียงพอต่อการดำรงชีวิต โดยอาจจะออกไปเป็นแรงงานในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่กำลังขยายตัวในภาคอุตสาหกรรมหรือภาคบริการในเขตเมืองแล้วกลับไปหลบซ่อนพักผ่อนในเขตชนบทหลังจากเลิกงาน หมู่บ้านจึงเป็นเสมือนที่พักของแรงงาน ความเป็นชุมชนในเขตชนบทค่อยๆเลือนหายไปเพราะทุกคนเริ่มห่างเหินต่อกัน ทุกคนใช้เวลาส่วนใหญ่ในการทำงานเพื่อหารายได้ (แอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2538 : 158)

เมื่อประชาชนให้ความสำคัญกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจมากกว่ากิจกรรมอื่นๆของชุมชน โอกาสในการทำกิจกรรมต่างๆร่วมกันก็จะน้อยลง ความจำเป็นที่จะต้องพึ่งพาซึ่งกันและกันในชุมชนก็ลดลงด้วย แต่ประชาชนจะให้ความสำคัญกับการพึ่งพาจากภายนอกมากขึ้นโดยเฉพาะการพึ่งพาทางเศรษฐกิจในที่สุดก็นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและเครือญาติภายในชุมชน การติดต่อพึ่งพาภายในชุมชนเป็นเพียงการแสดงออกเพื่อให้รู้ว่าอยู่ในหมู่บ้านเดียวกันเท่านั้น แต่จะพึ่งพาสິงต่างๆจากนอกชุมชนเพิ่มขึ้นและรับเอาสิ่งของหรือค่านิยมแปลกใหม่ เช่น การแต่งกาย การบริโภค การพักผ่อนจากนอกชุมชนเข้ามาใช้ในชุมชน การที่ชาวบ้านต้องพึ่งพาทางเศรษฐกิจและสังคมจากภายนอกชุมชน ส่งผลให้ชาวบ้านไม่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของชุมชน รวมทั้งโครงการพัฒนาต่างๆที่ดำเนินการในชุมชนไม่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตชาวบ้านเท่าใดนัก (ชาติชาย ณ เชียงใหม่, 2533 : 226-227) เมื่อประชาชนในชุมชนเห็นห่างกันทางจิตใจและร่างกายจะส่งผลให้เกิดความขัดแย้งกันตามมา โดยความขัดแย้งในช่วงแรกจะอยู่ในลักษณะที่ซ่อนเร้นและจะกลายเป็นความขัดแย้งอย่างเปิดเผยเมื่อความห่างเหินมีมากขึ้นและนำไปสู่ภาวะวิกฤติในที่สุด (ชาติชาย ณ เชียงใหม่, 2533 : 259)

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นนอกจากจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางสังคมและเกิดความขัดแย้งภายในชุมชนดังกล่าวแล้วยังก่อให้เกิดปัญหาสังคมอื่นๆตามมาอีกหลายประการ โดยมีสาเหตุมาจากการให้ความสำคัญกับปัจเจกชนมากกว่าความสำคัญของชุมชน (แอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2538 : 153) ปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นมีความรุนแรงและมีความหลากหลายมากขึ้น เช่น การแย่งพื้นที่การเกษตรเพื่อสร้างที่อยู่อาศัยของคนนอกชุมชน การขาดความรู้ด้านการใช้สารเคมีเพื่อการเพาะปลูก การขาดความร่วมมือช่วยเหลือด้านแรงงาน

เพราะทุกคนจะรับจ้างทำงาน การบริโภคสินค้าที่ไม่จำเป็นแต่บริโภคตามแรงงูใจของการโฆษณา ซึ่งทำให้เกิดการแข่งขันทริโภค ปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคมและเศรษฐกิจระหว่างชนบทกับเมือง ความไม่เป็นธรรมของระบบกรรมสิทธิ์ การสูญเสียที่ดินทำกิน การว่างงาน ภาวะหนี้สินล้นพ้นตัว การเอาเปรียบขูดรีดแรงงานของนายจ้าง อาชญากรรม ยาเสพติด ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม เช่น ขยะหรือของเสียที่มาจากสารเคมีหรือภาชนะหีบห่อที่ใช้บรรจุสินค้าจากนอกชุมชนซึ่งบางส่วนไม่ย่อยสลายตามเวลา การตัดไม้ทำลายป่าเพื่อแปรรูปขายเอาเงินไปซื้อสินค้าจากนอกชุมชน รวมทั้งการเพิ่มรายได้ด้วยวิธีการเพิ่มปริมาณการผลิตก็นำไปสู่การเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมและทรัพยากรในชุมชน ขณะเดียวกันเป็นการเพิ่มภาระให้กับตนเองด้วยการสร้างหนี้ เพราะต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้นแต่รายได้ไม่แน่นอน (อภิรักษ์ พันธเสน, 2539 : 12)

นอกจากปัญหาสังคมและปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมดังกล่าวแล้ว การพัฒนาเศรษฐกิจยังก่อให้เกิดปัญหาการย้ายถิ่นของประชากรด้วย โดยการพัฒนาที่เกิดขึ้นตามแนวทางทุนนิยมสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตได้สูงจึงทำให้ภาคการเกษตรต้องการแรงงานน้อยลง แรงงานส่วนเกินจึงต้องย้ายออกจากชนบทเพื่อหางานทำในภาคอุตสาหกรรมหรือภาคบริการซึ่งมีรายได้สูงกว่าการทำงานในภาคการเกษตร โดยเฉพาะแรงงานที่มีการศึกษา มีฐานะทางเศรษฐกิจหรือมีทางเลือกอื่นๆ (แอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2538 : 61) ขณะเดียวกันการขยายตัวของภาคธุรกิจเชิงพาณิชย์ ประกอบกับการสร้างถนนและการสร้างเขื่อนก็ส่งผลให้เกิดการอพยพย้ายถิ่นของแรงงานที่มีทักษะความรู้ค่า โดยระยะแรกเป็นการย้ายถิ่นจากชนบทที่อยู่เดิมไปสู่ชนบทแห่งใหม่ที่มีพื้นที่การเกษตรอุดมสมบูรณ์ แต่เมื่อพื้นที่การเกษตรขยายเพิ่มขึ้นไม่ได้และเกิดปัญหายกรธรรมชาติฝนแล้ง น้ำท่วม ประกอบกับปัญหาการกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรมระหว่างเมืองกับชนบทจึงนำไปสู่การอพยพย้ายถิ่นของประชาชนจากชนบทเข้าสู่เมือง

การย้ายถิ่นของแรงงานก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ในครอบครัว พ่อแม่ออกจากบ้านไปหางานทำนอกชุมชนปล่อยให้ลูกอยู่กับญาติผู้ใหญ่ตามลำพัง บางครอบครัวพ่อกับแม่แยกกันอยู่เพื่อทำงานหารายได้เพราะเชื่อว่ารายได้จากการทำงานมีความสำคัญมากกว่าความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวและการอบรมดูแลบุตร การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นก่อให้เกิดปัญหาครอบครัวตามมาหลายลักษณะ เช่น ความเหงา สุขภาพจิต การหย่าร้าง การยอมรับซึ่งกันและกัน อย่างไรก็ตามผู้ที่ย้ายถิ่นจะมีฐานะสูงกว่าผู้ที่ไม่ได้ย้ายถิ่น ทั้งนี้เพราะการย้ายถิ่นจำเป็นต้องมีค่าใช้จ่ายเกิดขึ้นทุกครั้ง (แอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2538 : 106)

ดังนั้นการจัดทำโครงการต่างๆที่มีเป้าหมายเพื่อยกระดับรายได้และความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนจึงต้องกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย โครงสร้างและกระบวนการของโครงการให้สอดคล้องกับลักษณะพื้นฐานของสังคม โครงการพัฒนาที่ดำเนินการในชุมชนต้องให้ความสำคัญกับบทบาทศาสนา วัฒนธรรม ประเพณีจึงจะทำให้ได้รับความร่วมมืออย่างดีจากชุมชน (วิลาสินี วงศ์ประเสริฐ, 2534 : 16-17) โครงการพัฒนาที่ได้รับความร่วมมือจากชุมชนจะเป็นโครงการที่มีความยั่งยืน มั่นคงเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้และประชาชนมีโอกาสในการเลือกทางเดินชีวิตด้วยตนเอง

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่มีต่อวัฒนธรรมของชุมชน

การพัฒนาเศรษฐกิจเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน แต่โครงการพัฒนาจะต้องเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนด้วย โดยโครงการพัฒนาเศรษฐกิจที่ดำเนินการจะต้องเป็นโครงการที่ช่วยให้ชุมชนสามารถรักษาความเป็นตัวของตัวเองและมีความสามารถในการพึ่งพาตนเองของชุมชน ทั้งนี้เพราะโครงการพัฒนาเศรษฐกิจที่ไม่เหมาะสมไม่ว่าด้วยสาเหตุใดก็ตามจะเป็นตัวการทำลายความเป็นชุมชนและก่อให้เกิดการสูญเสียความสามารถในการพึ่งตนเองของชุมชน โดยชุมชนจะถูกบังคับทั้งทางตรงและทางอ้อมให้นำทรัพยากรมาใช้อย่างฟุ่มเฟือยเพื่อแลกกับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากนอกชุมชนซึ่งนำไปสู่การเสียเปรียบและสูญเสียผลประโยชน์ที่ควรจะได้รับ เนื่องจากประชาชนในชุมชนขาดข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นจึงตามไม่ทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเป็นระบบที่ให้ความสำคัญกับเรื่องเสรีภาพในการผลิต รวมทั้งการมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของปัจเจกบุคคล ระบบเศรษฐกิจแบบนี้จึงสร้างวัฒนธรรมปัจเจกชนนิยมขึ้นในชุมชนและชักนำให้บุคคลเกิดความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าประโยชน์ของชุมชน เมื่อคนเห็นแก่ตัวมากขึ้นก็จะทำกิจกรรมต่างๆทุกอย่างที่มีผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจได้แม้ว่ากิจกรรมที่ดำเนินการนั้นจะผิดศีลธรรมหรือผิดจริยธรรมซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในชุมชน ดังนั้นเราจึงพบเห็นโครงการพัฒนาตามแนวทางของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่เกิดขึ้นหลายโครงการเป็นตัวทำลายสภาพสังคม วัฒนธรรม การเมืองและสิ่งแวดล้อมของชุมชน รวมทั้งทำลายและลดรอนความหลากหลายทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตของผู้คนในชุมชน กิจกรรมของชุมชนเกือบทุกอย่างถูกกำหนดโดยเป้าหมายทางเศรษฐกิจตามรัฐที่ต้องการให้เกิดขึ้น โดยมีประชาชนเข้าร่วมในฐานะเป็นปัจจัยการผลิตอย่างหนึ่งเท่านั้น (ยศ สันตสมบัติ, 2539 : 48)

ขณะเดียวกันระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมส่งผลให้รัฐบาลสามารถเข้าไปมีบทบาทและใช้อำนาจตามกฎหมายในการจัดการควบคุมดูแลชุมชนได้มากขึ้นและมีความเข้มแข็งขึ้นทุกๆด้าน

จนกระทั่งอำนาจตามจารีตประเพณีที่อยู่คู่กับชุมชนมานานลดความสำคัญลงและเริ่มถูกปฏิเสศในบางกรณี ขณะที่บทบาทและอำนาจของรัฐเข้ามาสู่ชุมชนมากขึ้นภายใต้กรอบของโครงการพัฒนาต่างๆที่เกิดขึ้นจากนโยบายของรัฐ โดยเฉพาะนโยบายการกระจายความเจริญเข้าสู่ชุมชนได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชนอย่างรุนแรง (ยศ สันตสมบัติ, 2539 : 15)

นอกจากนั้นการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมภายใต้การส่งเสริมและสนับสนุนการผลิตเพื่อการค้ายังนำไปสู่การทำลายความเป็นชุมชน วัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมของชุมชนในระยะยาว (ยศ สันตสมบัติ, 2539 : 47) โดยประชาชนจะให้ความสำคัญกับกิจกรรมด้านวัฒนธรรม ประเพณีในการดำรงชีวิตซึ่งเป็นกิจกรรมที่เน้นเรื่องความเป็นชุมชนน้อยกว่ากิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เน้นเรื่องปัจเจกบุคคล หลักการอยู่ร่วมกันเพื่อให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันของประชาชนชุมชนเปลี่ยนไปเป็นการอยู่ร่วมกันเพื่อแข่งขันกัน ประชาชนจะใช้เวลาส่วนใหญ่สำหรับทำงานเพื่อหารายได้เพิ่มขึ้นแต่มีเวลาในการทำกิจกรรมทางศาสนาน้อยลง ขณะเดียวกันกิจกรรมสันทนาการของชุมชนหายไป โดยแต่ละครอบครัวจะหาความบันเทิงจากวิทยุ โทรทัศน์ แทน บทบาทของชุมชนและครอบครัวต่อการดำรงชีวิตด้านต่างๆของแต่ละบุคคลลดลง (ปก แก้วกาญจน์, 2530 : 107) ทั้งนี้เพราะโครงการพัฒนาต่างๆได้ให้ความสำคัญกับการสร้างและการสะสมทุนทางเศรษฐกิจเป็นหลักจนก่อให้เกิดการทำลายทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางสิ่งแวดล้อมของชุมชนอย่างรุนแรงและรวดเร็วจนควบคุมไม่ได้ (ประเวศ วะสี, 2541 : 27)

ผลของการเปลี่ยนต่อชุมชน

การพัฒนาที่เกิดขึ้นเป็นเพียงภาพลวงตาที่พร้อมจะพังทลายได้ตลอดเวลา เมื่อนายทุนไม่สามารถแสวงหาผลประโยชน์ได้อีกต่อไป (แอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2538 : 159) ยุทธศาสตร์การพัฒนาได้เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต วัฒนธรรมและความผูกพันในชุมชน โดยวิถีชีวิตและวัฒนธรรมดั้งเดิมจะเสื่อมสลายไปเมื่อเป้าหมายการผลิตเปลี่ยนแปลง วิถีชีวิตแบบชนบทเปลี่ยนแปลงไปสู่วิถีชีวิตแบบทุนนิยม โดยการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงเวลาที่ผ่านการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตค่อยๆขยายตัวครอบคลุมพื้นที่ทั้งประเทศและทุกกลุ่มชน จนกระทั่งวิถีชีวิตของคนกลายเป็นวิถีชีวิตแบบทุนนิยมอย่างทั่วถึง (วรพล พรหมนิมิต, 2534 : 169)

ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมได้สร้างปัญหามากกว่าสร้างผลประโยชน์ให้กับประชาชนและทอดทิ้งและทำลายฐานล่างขอยุ่ตลอดเวลา โดยคนกลุ่มน้อยจะได้รับการสนับสนุนและส่งเสริม ทั้งที่เศรษฐกิจของคนกลุ่มนี้เป็นเศรษฐกิจแบบเหี้ยมเพราะมุ่งหากำไรมากกว่าการสร้างผลผลิต ขณะที่เศรษฐกิจของประชาชนส่วนใหญ่ซึ่งให้ความสำคัญกับการสร้างผลผลิตไม่ได้รับการสนใจดูแล (ประเวศ วะสี, 2541 : 7) ผลของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทำให้ประชาชนเสียเปรียบและ

ต้องพึ่งพาทางเศรษฐกิจจากภายนอกมากขึ้นทั้งด้านผลผลิตและปัจจัยการผลิต ประชาชนในชุมชนต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ทำการผลิตพืชเศรษฐกิจเพื่อหารายได้ไว้ใช้จ่ายจนมีเวลาไม่พอสำหรับกิจกรรมอื่นๆในชุมชนและประชาชนต้องประสบกับความยุ่งยากลำบากมากขึ้นเมื่อชุมชนสูญเสียพลังชุมชน สูญเสียวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม (ชยันต์ วรรณระภูติ, 2533 : 190-191)

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในชุมชนมีผลกระทบต่อชุมชนหลายประการ ดังที่ สุวิทย์ ชีรสาควัต (2530 : 217-218) ได้สรุปไว้คือการขยายพื้นที่ปลูกพืชเศรษฐกิจก่อให้เกิดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นแหล่งผลิตปัจจัยการดำรงชีวิตที่สำคัญ ชุมชนขาดความเป็นอิสระทางเศรษฐกิจพึ่งตนเองไม่ได้ต้องพึ่งพาภายนอกทุกอย่าง ชุมชนมีรายจ่ายเพิ่มขึ้นขณะที่รายได้ไม่แน่นอน ความเห็นแก่ตัวในการบริโภค กิจกรรมที่สามารถสร้างผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจให้บุคคลได้จะกลายเป็นสิ่งที่ถูกต้องแม้ว่าจะผิดศีลธรรมจริยธรรม คนที่ทำความดีแต่ให้ผลประโยชน์แก่ผู้อื่นไม่ได้จะไม่ได้รับสรรเสริญ (เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2538 : 172) นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจแล้ว การศึกษาและการสื่อสารก็เป็นช่องทางที่เข้าไปทำลายภูมิปัญญา ความคิดและความเชื่อดั้งเดิมของชาวชนบท โดยแทนที่ด้วยความคิด ความเชื่อใหม่ที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งจนนำไปสู่ความรุนแรงของปัญหาในชุมชน (ยศ สันตสมบัติ, 2539 : 114)

การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

ดังนั้นการพัฒนาจึงต้องให้ความสำคัญกับการสร้างทุนทางสังคม โดยการสร้างความเป็นกลุ่มก้อนทางสังคมของคนในชุมชนให้มีการศึกษาดี มีวัฒนธรรม ซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบต่อส่วนรวมและมี ประสิทธิภาพในการทำงาน ระบบราชการ การเมืองที่ดี ทุนทางสังคมเป็นทุนพื้นฐานที่ดีของการพัฒนาเศรษฐกิจ ประเทศมีทุนทางสังคมดีการพัฒนาเศรษฐกิจจะมีเสถียรภาพมั่นคง (ประเวศ วะสี, 2541 : 27)

ประเทศกำลังพัฒนายังอยู่ในภาวะความด้อยพัฒนาต่อไป ทั้งที่เข้าไปร่วมอยู่ในกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมของโลกเป็นเวลานานนับศตวรรษแล้ว ทั้งนี้เพราะมีความล้มเหลวของกระบวนการพัฒนาที่เกิดคือบทบาทของรัฐและความเชื่อพื้นฐานที่รัฐและเจ้าหน้าที่รัฐยึดถือไม่ถูกต้อง โดยรัฐและเจ้าหน้าที่รัฐเชื่อว่าความด้อยพัฒนาและความยากจนเกิดจากการมีโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่ไม่เหมาะสมเพียงพอ การเพิ่มประชากรในอัตราสูง การขาดความรู้ด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ การมีค่านิยมบางประการที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนา ดังนั้นถ้าต้องการพัฒนาโดยเฉพาะในชนบทก็จะต้องแก้ปัญหาดังกล่าวก่อน (ชยันต์ วรรณระภูติ, 2533 : 150-153) แต่การพัฒนาตามแนวคิดตะวันตกที่เกิดขึ้นในชุมชนยิ่งเกิดขึ้นมากเท่าไร ความแตกต่างทางฐานะ

เศรษฐกิจของคนในชุมชนก็ยิ่งเพิ่มขึ้นเท่านั้น รวมทั้งช่องว่างระหว่างก็ยิ่งเพิ่มขึ้นด้วยเกษตรกรกลายเป็นแรงงานรับจ้างในเขตเมือง (อภิรัชย์ พันธเสน, 2539 : 34)

สาเหตุของปัญหาทางเศรษฐกิจส่วนมาจากจากระบบรัฐและสังคมอ่อนแอ โดยเฉพาะความอ่อนแอทางศีลธรรมซึ่งนำไปสู่วิกฤติได้ทุกอย่าง คนในสังคมขาดปัญญาและไม่รู้จักการแสวงหาปัญญาของชุมชนที่มีอยู่เป็นเพียงการเรียนรู้หนังสือ ระบบราชการขาดความรับผิดชอบเป็นระบบนิยมอำนาจ ทุกชีวิตถือโกงทุกรูปแบบ โครงสร้างสังคมนิยมอำนาจ สัมพันธภาพถึงมากกว่าแนวราบ คอยรับคำสั่งและรายงานชี้แจงมากกว่าการศึกษาและแก้ปัญหาร่วมกัน (ประเวศ วะสี, 2541 : 5-7)

การแก้ปัญหาต้องทำให้ชุมชนเข้มแข็งและเป็นที่ยอมรับของประชาชนได้ โดยการทำให้ชุมชนเข้มแข็งจะต้องประกอบด้วยปัจจัย 5 อย่างที่สำคัญคือศีลธรรม ปัญญา เศรษฐกิจ รัฐและสังคม โดยศีลธรรมเป็นเหตุเป็นผลกับปัญญา เศรษฐกิจ รัฐและสังคม ขณะเดียวกันปัญญาเป็นเหตุเป็นผลของศีลธรรม เศรษฐกิจ รัฐและสังคม เศรษฐกิจต้องเป็นเศรษฐกิจที่เสริมสร้างความเข้มแข็งของศีลธรรม ปัญญา รัฐและสังคมมิใช่เป็นไปเพื่อทำลายตัวอื่นๆ รัฐ การเมือง ราชการถูกต้องโปร่งใส จะเสริมสร้างปัญญา เศรษฐกิจ สังคมและศีลธรรม การที่สังคมเข้มแข็งจะนำไปสู่การเมืองดี เศรษฐกิจดี ศีลธรรมดีและปัญญาดี โดยระบบเศรษฐกิจที่ดีจะต้องเป็นเศรษฐกิจพื้นฐานที่มีลักษณะสำคัญ 5 ประการดังกล่าว ซึ่งเป็นเศรษฐกิจสำหรับประชาชนทุกคนและให้ความสำคัญกับการสร้างทุนสังคมเพื่อเป็นพื้นฐานการพัฒนา โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานความเข้มแข็งของชุมชนและมีความเป็นบูรณาการที่สามารถเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนได้และหลักสำคัญคือต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนและต่อเนื่องไม่หยุดนิ่ง (ประเวศ วะสี, 2541 : 44)

การเปลี่ยนแปลงในชุมชนมุสลิม

จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นพื้นที่ที่มีชาวมุสลิมอาศัยอยู่มากโดยเฉพาะในเขตชนบท ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพในภาคการเกษตรแต่เป็นเพียงเกษตรกรรมรายย่อย ขาดความมั่นคงด้านรายได้เพราะราคาสินค้าเกษตรผันแปรตามตลาดและสภาพแวดล้อม ประชาชนส่วนใหญ่จึงมีฐานะยากจน (จรัญ มะลูลีม, กิตติมา อมรทัต และพรพิมล ตวีโชติ, 2539 : 61) โดยการดำเนินชีวิตของชาวมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นไปอย่างเรียบง่ายภายใต้กรอบโครงสร้างสังคมและวัฒนธรรมตามแนวทางของศาสนาอิสลาม

โครงการพัฒนาของหน่วยงานราชการและองค์กรเอกชนหลายโครงการที่นำเข้าสู่ชุมชนมุสลิม รวมทั้งการจัดหาโครงสร้างพื้นฐาน การบริการสังคมต่างๆที่มีเป้าหมายเพื่อให้ความช่วยเหลือและยกระดับการพัฒนาสังคมของชุมชนมุสลิมให้ทัดเทียมกับชุมชนอื่นๆในประเทศก็ก่อให้เกิด

เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของชุมชน นอกจากนั้นสมาชิกบางส่วน ของชุมชนที่มีการติดต่อสัมพันธ์กับหน่วยงานราชการ องค์กรเอกชน องค์กรธุรกิจที่อยู่นอก ชุมชน หรือชุมชนอื่นๆซึ่งมีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตแตกต่างกันก็ได้เลียนแบบพฤติกรรมต่างๆจากนอกชุมชน เพื่อนำมาใช้ในชุมชน ขณะที่สมาชิกบางส่วนของชุมชนก็มีการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงที่ เกิดขึ้นทั้งภายในและนอกชุมชน สิ่งต่างๆเหล่านี้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ทั้งทางสังคมและ วัฒนธรรมของชุมชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

การยกระดับการพัฒนาสังคมโดยหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆที่มาจากนอกชุมชนส่วนหนึ่ง พยายามเปลี่ยนแปลงประเพณีปฏิบัติในชุมชนที่คิดว่าเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาซึ่งการดำเนินการ ดังกล่าวมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนด้วย การเปลี่ยนแปลง บางอย่างที่เกิดขึ้นไม่มีผลกระทบต่อชุมชนเพราะส่วนที่เปลี่ยนแปลงเป็นเพียงสัทธิประเพณีที่ยึดถือ กันมาเท่านั้น แต่การเปลี่ยนแปลงบางอย่างที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมอิสลามซึ่งเป็นหลักปฏิบัติของ ชุมชนมุสลิมได้ก่อให้เกิดปัญหาหลายอย่างขึ้นในชุมชน โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงระบบความ สัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชน รวมทั้งการนำวัฒนธรรมจากภายนอกมาใช้ในชุมชนซึ่งทำให้ เกิดความขัดแย้งภายในชุมชนเพิ่มมากขึ้นและชุมชนสูญเสียความสามารถในการพึ่งตนเอง

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในชุมชนมุสลิม

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในชุมชนส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทาง สังคมและวัฒนธรรมของประชาชนทุกพื้นที่ ทั้งนี้เพราะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจส่งผลให้เกิด การขยายตัวของเมือง พื้นที่การเกษตรกลายเป็นสถานประกอบการอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม ที่อยู่อาศัย ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมมุสลิมทั้งทางบวกและทางลบหลายประการ (เจริญ มะสุลิม, กิตติมา อมรทัต และพรพิมล ศรีโชติ, 2539 : 36)

ผลดีที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจต่อสังคมมุสลิมคือความสะดวกสบายใน การดำรงชีวิต โดยเฉพาะด้านการติดต่อสื่อสาร การศึกษา ระบบการผลิต การบริโภค การค้า การกระจายผลผลิต รวมทั้งการเดินทางเยี่ยมเยียนพี่น้องมุสลิมทั่วโลก ขณะเดียวกันการเปลี่ยน แปลงทางเศรษฐกิจก็ก่อให้เกิดปัญหาให้ชุมชนมุสลิมหลายประการคือ การสูญเสียพื้นที่การเกษตร โดย ชาวมุสลิมได้ขายที่ดินให้กับนายทุนแต่เงินที่ได้จากการขายที่ดินก็ใช้ไม่เป็นและไม่เกิดประโยชน์ ทางเศรษฐกิจจนหมดไปในที่สุด หลังจากนั้นก็ไปเป็นแรงงานรับจ้างในภาคอุตสาหกรรมมีชีวิต อยู่นอกบ้านเพื่อประกอบอาชีพมากกว่าการอยู่ในบ้าน นอกจากนั้นแรงงานบางส่วนก็ไปประกอบ อาชีพนอกระบบ เช่น ร้านค้าแผงลอย พ่อค้าเร่ มอเตอร์ไซด์รับจ้าง ซึ่งอาชีพนอกระบบดังกล่าวมี รายได้ไม่แน่นอน ความเสี่ยงสูง สวัสดิการต่ำ รวมทั้งการค้าขายย่อยของชาวมุสลิมก็เสียเปรียบใน

การแข่งขันกับธุรกิจอื่นๆทั่วไปเพราะขาดความสามารถในการจัดการและการระดมทุนเนื่องจากการขยายตัวของระบบธุรกิจที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วเป็นธุรกิจภายใต้ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมที่เน้นการแสวงหากำไรและเกี่ยวข้องกับระบบดอกเบี้ย ซึ่งต้องพึ่งพาสถาบันการเงินนอกระบบอิสลาม ขณะที่ธุรกิจบริการหลายอย่างก็ขัดกับกับหลักศาสนาอิสลาม ประกอบกับชาวมุสลิมเองก็ขาดการรวมตัวในการทำธุรกิจตามแนวทางของอิสลามและขาดการให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันจึงทำให้ไม่มีอำนาจต่อรองทางธุรกิจเพราะขาดความรู้และประสบการณ์ การทำธุรกิจของชาวมุสลิมจึงมีความเสี่ยงสูง (จรัญ มะลูลีม, กิตติมา อมรทัต และพรพิมล ตริโชติ, 2539 : 36-37)

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรมในชุมชนมุสลิม

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจได้นำชุมชนมุสลิมไปสู่การพัฒนาและการเกิดปัญหาสังคมพร้อมกัน ทั้งที่โครงการพัฒนาต่าง ๆ มีความเชื่อพื้นฐานว่าถ้าสามารถยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในชุมชนได้ปัญหาต่างๆก็จะหมดไป แต่สิ่งที่เกิดขึ้นจริงก็คือปัญหาสังคมต่างๆยังมีอยู่มากมาย เช่น การรับวัฒนธรรมตะวันตกทำให้ชาวมุสลิมบางส่วนห่างไกลจากวัฒนธรรมอิสลาม การให้ความสำคัญกับกวดวิชาทางโลกมากกว่าการศึกษาทางด้านศาสนา การแต่งงานกับบุคคลต่างศาสนาหรือบุคคลที่ไม่ศรัทธาในหลักการศาสนาอิสลาม การล่มสลายของชุมชน ชีวิตครอบครัวแตกแยกทั้งการแตกแยกระหว่างสามีกับภรรยาและระหว่างบิดามารดากับบุตรทำให้สมาชิกในครอบครัวขาดความอบอุ่นใช้ชีวิตอย่างไร้สาระและไร้วินัยขาดเป้าหมายที่ชัดเจนซึ่งนำไปสู่การมั่วสุมยาเสพติด การพนัน การสมรสนอกรูปแบบ การผิดประเวณี สภาพที่อยู่อาศัยที่ขาดคุณลักษณะที่ดี โดยปัญหาต่างๆมีความหลากหลายและรุนแรงมากขึ้น นอกจากนั้นการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจยังทำให้เกิดการขาดเอกภาพในการทำงานและการร่วมมือกันภายในชุมชนของประชาชน การแย่งชิงทรัพยากร ความขัดแย้งและความแตกแยกที่เกิดขึ้นทำให้ชุมชนขาดอำนาจต่อรองกับองค์กรอื่นๆ แม้แต่เรื่องสิทธิขั้นพื้นฐานก็ต่อรองไม่ได้เนื่องจากต่างคนต่างอยู่และไม่มียุทธศาสตร์ในการต่อรองทางการเมืองเพื่อพิทักษ์สิทธิของชุมชนมุสลิม (จรัญ มะลูลีม, กิตติมา อมรทัต และพรพิมล ตริโชติ, 2539 : 38-39)

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทำให้ชาวมุสลิมไม่สามารถดำรงเอกลักษณ์ที่สำคัญของตนเองเอาไว้ได้ ถึงแม้ว่าการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวถึงแม้ว่าไม่ได้ส่งผลกระทบต่อการศึกษาของประชาชนในชุมชนโดยตรง แต่ก็มีผลกระทบต่อการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักการศาสนาอิสลามและทำให้มีเวลาปฏิบัติศาสนกิจลดลง (วิลาลีนี วงศ์ประเสริฐ, 2534 : 13) มัสยิดซึ่งเป็นศาสนสถานที่สำคัญในชุมชนที่สร้างขึ้นอย่างสวยงามกลายเป็นสถานที่อ้างว้างเงียบเหงา ประชาชนเข้าไปทำพิธีทางศาสนาในแต่ละวันน้อยลง โรงเรียนสอนศาสนาในชุมชนไม่ได้รับความสนใจจากผู้ปกครอง

โรงเรียนบางแห่งต้องปิดขณะที่บางแห่งต้องปรับรูปแบบเป็นโรงเรียนสายสามัญ เขาวชนมุสลิมจึงไม่มีโอกาสเรียนรู้ศาสนาซึ่งนำไปสู่การขาดวิญญูญาณอิสลามในอนาคต

ผลของโครงการพัฒนาในชุมชนมุสลิม

โครงการพัฒนานหลายโครงการที่ดำเนินการในชุมชนมุสลิมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นกับประชาชนและชุมชน ผู้นำศาสนาและชาวบ้านให้ความร่วมมือกับโครงการเป็นอย่างดี แต่อย่างไรก็ตามชาวมุสลิมส่วนหนึ่งยังมีความรู้สึกต่อโครงการพัฒนาต่างๆในลักษณะที่เห็นว่ารัฐบาลขาดความจริงใจมีอคติ โดยรัฐบาลพยายามกลืนและลบล้างวัฒนธรรมของชาวมุสลิมด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การส่งตัวแทนที่จงรักภักดีต่อรัฐบาลแต่มีความแปลกแยกทางวัฒนธรรมและความเชื่อกับชุมชนเข้าไปปกครอง เช่น ส่งเจ้าหน้าที่แต่งกายไม่เรียบร้อยนั่งกางเกงขาสั้นเข้าไปอยู่ในชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐที่เข้าไปในชุมชนเข้าไปเกี่ยวพาราสีหญิงสาว แม่ข่ายหรือภรรยาของผู้อื่นในชุมชน (วิลาสินี วงศ์ประเสริฐ, 2534 : 13-16) รวมทั้งการให้เจ้าหน้าที่สร้างสถานการณ์เพื่อจะได้มีสิทธิเข้าไปควบคุมดูแลเป็นพิเศษในพื้นที่ชุมชนมุสลิม การสร้างกลุ่มมุสลิมผู้รักดีต่อราชการเพื่อทำหน้าที่รายงานความเคลื่อนไหวต่างๆภายในชุมชนให้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยเฉพาะฝ่ายที่ใช้อำนาจและกฎหมาย (จริญ มะลูลีม, กิตติมา อมรทัต และพรพิมล ศรีโชติ, 2539 : 75) ขณะเดียวกันก็ปิดกั้นโอกาสและการมีส่วนร่วมทางสังคมในกิจกรรมต่างๆของประชาชน ซึ่งเป็นสาเหตุของความหวาดระแวงของประชาชนในชุมชน

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนที่เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจได้นำชุมชนมุสลิมไปสู่ทั้งการพัฒนาและการเกิดปัญหาสังคม ทั้งที่โครงการพัฒนาของหน่วยงานราชการและองค์กรเอกชนจำนวนมากที่นำเข้าสู่ชุมชนมุสลิมมีเป้าหมายเพื่อแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชน แต่สิ่งที่เกิดขึ้นจริงก็คือปัญหาสังคมต่างๆยังมีอยู่มากมาย รวมทั้งปัญหามีความหลากหลายและรุนแรงมากขึ้น โดยสรุปการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจดังกล่าวนำไปสู่การเกิดปัญหาตามมากมายเหมือนกับที่เกิดขึ้นในชุมชนอื่นๆของประเทศโดยเฉพาะชุมชนของชนกลุ่มน้อย (กาญจนา แก้วเทพ, 2530 : 163)

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ลักษณะทางกายภาพของชุมชน

ขนาดของชุมชน ชุมชนมุสลิมที่ทำการศึกษามีตั้งแต่ชุมชนขนาดเล็กที่มีครัวเรือนน้อยกว่า 50 ครัวเรือนไปจนถึงชุมชนขนาดใหญ่ที่มีครัวเรือนมากกว่า 200 ครัวเรือน

การเกิดชุมชน การเกิดชุมชนมีหลายสาเหตุส่วนใหญ่เกิดจากการบุกเบิกหาที่ทำกินแห่งใหม่ของชาวบ้านโดยออกไปตั้งชุมชนใหม่อยู่ห่างจากชุมชนเดิมไม่มาก ช่วงแรกๆของการบุกเบิกจะอยู่ในลักษณะไปกลับทุกวันหรือไปอยู่เป็นช่วงฤดูกาล ต่อมาเมื่อมีคนเข้าไปทำมาหากินมากขึ้นก็ตั้งบ้านเรือนอยู่อย่างถาวร ขณะที่บางชุมชนชาวบ้านเข้ามาตั้งถิ่นฐานเพราะเกิดความขัดแย้งทางความคิดในเรื่องต่างๆกับชาวบ้านส่วนใหญ่ในชุมชนเดิม ชาวบ้านที่เป็นคนกลุ่มน้อยก็จะย้ายออกไปหาที่ตั้งชุมชนแห่งใหม่แต่จะอยู่ไม่ไกลจากจากชุมชนเดิม บางชุมชนเกิดจากการย้ายออกทั้งหมดบ้านเพราะมีปัญหาภัยธรรมชาติหรือโจรบุกชุม เมื่อเหตุการณ์สงบก็ย้ายกลับเข้าไปอยู่ในชุมชนเดิมอีกครั้งหนึ่ง

ชื่อหมู่บ้าน ส่วนใหญ่ได้มาจากคนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานเป็นคนแรกหรือได้จากลักษณะเฉพาะของชุมชนที่มีสัตว์หรือพืชชนิดใดชนิดหนึ่งมากเป็นพิเศษหรือได้จากลักษณะทางกายภาพที่แตกต่างจากชุมชนอื่นๆ ชื่อหมู่บ้านหลายแห่งยังคงเดิม เช่น บ้านโมย บ้านทุ่ง บ้านมะยุง บ้านคุดสน บ้านละหาร บ้านโคกชัน แต่ชื่อหมู่บ้านหลายแห่งเพี้ยนไปโดยธรรมชาติแต่ยังสามารถรู้ถึงที่มาได้ เช่น บ้านรูเป แต่บางชุมชนชื่อหมู่บ้านถูกเจ้าหน้าที่ราชการตั้งให้ใหม่โดยพยายามหลีกเลี่ยงจากภาษามลายูท้องถิ่นให้เป็นภาษาไทยจนความหมายที่แท้จริงเพี้ยนไปก็มีอยู่หลายชุมชน เช่น บ้านเนียง บ้านท่าแหรด บ้านทุ่งโพธิ์

ที่ตั้งชุมชน ชุมชนที่ศึกษาทุกชุมชนมีสภาพแวดล้อมด้านกายภาพที่เหมาะสมสำหรับการตั้งที่อยู่อาศัย สภาพแวดล้อมด้านกายภาพของแต่ละชุมชนมีลักษณะเฉพาะที่เอื้อประโยชน์ให้กับชาวบ้านในการดำรงชีวิต เช่น บางชุมชนมีลำธารหรือลำคลองไหลผ่าน ขณะที่บางชุมชนมีหนองน้ำซึ่งมีน้ำขังตลอดปี ชุมชนลักษณะนี้ชาวบ้านจะมีน้ำใช้และสามารถหาสัตว์น้ำเป็นอาหารได้ตลอดปี บางชุมชนตั้งอยู่กลางหุบเขาซึ่งเหมาะสำหรับการทำการเกษตรโดยเฉพาะการปลูกไม้ผลหรือทำสวนยาง ขณะที่บางชุมชนตั้งอยู่ใกล้ชายทะเลซึ่งสะดวกในการประกอบอาชีพประมง

ระยะทางของชุมชนจากถนนใหญ่ บางชุมชนอยู่ติดกับถนนใหญ่หรือมีถนนผ่านกลางชุมชนไปจนถึงชุมชนที่อยู่ห่างจากถนนใหญ่ 10 กม.

การตั้งบ้านเรือน การตั้งบ้านเรือนในแต่ละชุมชนมีหลายลักษณะ กรณีที่เป็นชุมชนเก่าแก่จะตั้งบ้านเรือนเป็นหย่อมๆภายในหย่อมบ้านมีความเกี่ยวพันกันทางเครือญาติ ขณะที่ชุมชนที่มีอายุไม่มากการตั้งบ้านเรือนจะกระจายไปตามพื้นที่การเกษตรบ้านแต่ละหลังอยู่ห่างกันอย่างไรก็ตามชุมชนเกษตรที่มีถนนตัดผ่านชาวบ้านจะตั้งบ้านเรือนการกระจายเป็นแนวยาวตามถนนซึ่งมีลักษณะเหมือนกับการตั้งบ้านเรือนของชุมชนประมงที่ตั้งเป็นแนวยาวตามหาดทรายหรือชายทะเลและบางชุมชนมีการตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นกลุ่มเหมือนเกาะ โดยรอบๆชุมชนจะเป็นพื้นที่การเกษตรโดยเฉพาะทุ่งนา

สภาพบ้านเรือน บ้านเรือนส่วนใหญ่เป็นบ้านไม้ยกพื้นใต้ถุนสูง โดยชาวบ้านจะใช้พื้นที่ใต้ถุนบ้านเป็นที่เก็บของหรือพักผ่อนตอนกลางวันบางครั้งเรือนใช้เป็นที่เลี้ยงสัตว์ การสร้างบ้านยกพื้นใต้ถุนสูงนอกจากจะใช้ประโยชน์ดังที่กล่าวมาแล้วยังช่วยป้องกันความชื้นหรือน้ำรั่วช่วงฤดูฝนซึ่งเป็นระยะเวลานานหลายเดือนสำหรับพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ขณะเดียวกันการสร้างบ้านยกพื้นใต้ถุนสูงยังช่วยป้องกันอันตรายจากสัตว์มีพิษต่างๆหรือสัตว์ใหญ่ที่อาจจะออกมาหากินเวลากลางคืนด้วยโดยเฉพาะชุมชนที่อยู่ใกล้ป่าใกล้ใกล้ภูเขา วัสดุที่ใช้สร้างบ้านเรือนมีอยู่ 2 ลักษณะส่วนหนึ่งหาได้จากป่า เช่น ไม้ไผ่สำหรับทำฝาบ้าน ไม้ชิงชันสำหรับทำพื้นบ้านและใบจากสำหรับมุงหลังคา โดยเลือกเฉพาะวัสดุที่มีขนาดอายุเหมาะสมกับการใช้ประโยชน์ ขณะที่บ้านเรือนอีกส่วนหนึ่งใช้ไม้กระดานทำพื้นส่วนฝาบ้านมีทั้งไม้และสังกะสี หลังคาใช้จากสาธุสังกะสีกระเบื้องดินหรือกระเบื้องซีเมนต์ ส่วนบ้านเรือนที่สร้างใหม่จะสร้างด้วยอิฐฉาบปูนเป็นตึก 1- 2 ชั้น เพราะวัสดุจากธรรมชาติหายากและมีราคาแพง ประกอบกับการสร้างด้วยอิฐฉาบปูนมีความคงทนถาวรกว่าการใช้วัสดุจากธรรมชาติ ลักษณะของวัสดุที่ใช้สร้างบ้านเรือนแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจได้อย่างหนึ่ง โดยบ้านเรือนที่สร้างมานานจะใช้วัสดุจากธรรมชาติเกือบทั้งหมด การสร้างบ้านเรือนแต่ละหลังใช้เวลานานโดยสร้างขึ้นทีละส่วนตามกำลังเงิน บ้านหลังหนึ่งจึงต้องใช้เวลานานหลายปีตั้งเริ่มต้นสร้างจนกว่าจะเสร็จสมบูรณ์ บางหลังอาจใช้เวลาถึง 10 ปี ส่วนบ้านเรือนที่สร้างหลังจากนั้นมีทั้งวัสดุจากธรรมชาติและวัสดุจากตลาด ขณะที่บ้านเรือนที่สร้างใหม่ใช้วัสดุที่ซื้อจากตลาดทั้งหมด

สถานที่สำคัญของชุมชน ทุกชุมชนจะมีมัสยิดและ/หรือสุเหร่าซึ่งเป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจของชาวบ้านและใช้เป็นสถานที่สอนศาสนาแก่คนทุกเพศทุกวัยในชุมชน มัสยิดส่วนใหญ่

จะตั้งอยู่บริเวณกลางชุมชน นอกจากนั้นบางชุมชนอาจมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โรงเรียนประถมศึกษา โรงเรียนตาดีกาและหรือสถานอนามัยด้วย

ลักษณะโครงสร้างพื้นฐานในชุมชน

ชุมชนที่ศึกษาเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขตชนบท สภาพทั่วไปของโครงสร้างพื้นฐานต่างๆในชุมชนจึงอยู่ในลักษณะที่ด้อยเมื่อเปรียบเทียบกับชุมชนเมือง แต่ถ้าเปรียบเทียบกับเมื่อก่อน* โครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญในชุมชนได้รับการปรับปรุงพัฒนาดีขึ้น เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา การสื่อสาร โดยมีหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมโยธาธิการ สำนักงานส่งเสริมพัฒนาชนบท การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค การสื่อสารแห่งประเทศไทยและองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นหน่วยงานรับผิดชอบดำเนินการให้ทั้งในลักษณะของการดำเนินโครงการใหม่และการปรับปรุงซ่อมแซม อย่างไรก็ตามบางชุมชนหน่วยงานราชการไม่ได้เข้าไปจัดทำให้ แต่ด้วยความจำเป็นชาวบ้านโดยการริเริ่มของผู้นำชุมชนได้ร่วมกันจัดสร้างขึ้นก็มีโดยเฉพาะถนน

ถนน โครงสร้างพื้นฐานด้านนี้ของชุมชนเมื่ออยู่ 2 ส่วนคือส่วนแรกเป็นถนนสำหรับการเดินทางระหว่างชุมชนหรือระหว่างชุมชนกับเขตเมือง ส่วนที่ 2 เป็นถนนภายในชุมชน ถนนที่ใช้เดินทางระหว่างชุมชนส่วนใหญ่เปลี่ยนแปลงจากถนนดินลูกรังที่ใช้การได้เฉพาะบางฤดูกาลในอดีตกลายเป็นถนนที่สามารถใช้เดินทางได้ตลอดปี โดยได้รับการปรับปรุงเป็นถนนลาดยางหรือถนนลูกรังที่มีคุณภาพดีขึ้น โดยถนนส่วนนี้จะได้รับการปรับปรุงพัฒนามาประมาณ 30-40 ปีแล้ว แต่ก็มีบางชุมชนที่อยู่ห่างไกลยังมีถนนที่บางช่วงใช้การไม่ได้ในฤดูฝน ขณะที่ถนนภายในหมู่บ้านส่วนใหญ่เปลี่ยนจากทางเดินเท้า คันนา ร่องน้ำหรือทางเดินรถสัตว์เลี้ยงเป็นถนนดินแฉะๆที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาปรับปรุงซ่อมแซม บางชุมชนอาจจะได้รับการปรับปรุงซ่อมแซมเป็นถนนซีเมนต์ ถนนลาดยางหรือถนนลูกรังแล้วแต่ชำรุดเสียหายเป็นหลุมเป็นบ่อเพราะน้ำกัดเซาะเนื่องจากไม่มีคู

* ศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย เมื่อก่อน / สมัยก่อน ที่ปรากฏในงานวิจัยฉบับนี้หมายถึงช่วงเวลาในอดีตก่อนที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจขึ้นในชุมชน ผู้วิจัยอ้างถึงเวลาที่แน่นอนชัดเจนไม่ได้เพราะผู้ให้ข้อมูลสำคัญของแต่ละชุมชนไม่สามารถบอกช่วงเวลาที่เกิดการเปลี่ยนแปลงได้เนื่องจากไม่มีกำนันที่กเป็นลายลักษณ์อักษรอาศัยให้ข้อมูลจากความทรงจำเท่านั้น แต่ผู้วิจัยจะสรุปโดยพิจารณาจากอายุของผู้ให้ข้อมูลสำคัญว่า เมื่อก่อน / สมัยก่อน คือช่วงเวลาเมื่อ 90 ปีที่แล้ว มาจนถึงช่วงเวลาที่เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจซึ่งเริ่มขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. 2500 หรือ 40 ปีที่แล้ว แต่การเปลี่ยนแปลงในช่วงเวลาดังกล่าวยังไม่ทั่วถึงทุกชุมชนและการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในแต่ละชุมชนไม่พร้อมกัน การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจเกิดขึ้นในชุมชนอย่างจริงจังเมื่อรัฐจัดหารัฐวิสาหกิจ เช่น ถนน ไฟฟ้า เข้าไปในชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่เกิดขึ้นประมาณ พ.ศ. 2520 ดังนั้นคำว่า เมื่อก่อน / สมัยก่อน ของงานวิจัยเรื่องนี้อยู่ระหว่าง พ.ศ. 2450-2520

ระบายน้ำหรือเกิดจากการใช้ไม่ถูกวิธีของชาวบ้านในชุมชนและคนนอกชุมชน การปรับปรุงซ่อมแซมถนน บางชุมชนทางราชการได้เข้าไปดำเนินการให้แต่บางชุมชนชาวบ้านดำเนินการเอง โดยที่ทางราชการไม่ได้เข้าไปให้ความช่วยเหลือแต่อย่างใด อย่างไรก็ตามการปรับปรุงเพื่อขยายถนนภายในชุมชนก็มีอุปสรรคมากเพราะชาวบ้านบางรายที่มีที่ดินติดกับถนนไม่ยอมบริจาคที่ดิน การที่สภาพถนนภายในชุมชนอยู่ในสภาพที่ไม่ดีก็เป็นอุปสรรคต่อการเดินทางติดต่อกันของชาวบ้านในชุมชนด้วย

ไฟฟ้า เมื่อก่อนสมัยที่ยังไม่มีไฟฟ้าเข้าในชุมชนชาวบ้านส่วนใหญ่ใช้แสงสว่างจากตะเกียงน้ำมันก๊าด โดยซื้อน้ำมันก๊าดจากร้านค้าในชุมชน ร้านค้าบางแห่งขายน้ำมันก๊าด 1 ถังหมดภายใน 2 วัน นอกจากนั้นบางส่วนใช้ขี้เียงทำไฟจุดไฟโดยเอาน้ำยางใส่กระบอกลไม้ไม่ตั้งทิ้งไว้เมื่อผ่ากระบอกลไม้ไฟก็เอาก่อนยางไปทำไฟจุดไฟ ขณะที่การหุงต้มต่างๆชาวบ้านจะใช้ไม้ฟืนที่หาได้จากธรรมชาติหรือบางส่วนอาจจะใช้ถ่านโดยผลิตขึ้นเอง ปัจจุบันทุกชุมชนมีไฟฟ้าใช้แล้วโดยไฟฟ้าเข้ามาประมาณ 15-40 ปีที่ผ่านมา ระยะเวลาที่ไฟฟ้าเข้ามาในชุมชนมีไม่กี่ครัวเรือนเท่านั้นที่ได้ใช้ไฟฟ้า แต่ปัจจุบันครัวเรือนส่วนใหญ่ในแต่ละชุมชนก็ได้ใช้ไฟฟ้าแล้ว โดยครัวเรือนที่ใช้ไฟฟ้าแล้วมีอยู่ 2 ลักษณะคือครัวเรือนส่วนใหญ่เดินสายไฟฟ้าจากเสาไฟฟ้าของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคเข้าบ้านเรือน โดยดำเนินการตามระเบียบของการไฟฟ้า อีกส่วนหนึ่งซึ่งเป็นครัวเรือนที่อยู่ห่างจากถนนจะพ่วงสายจากครัวเรือนอื่นเข้าไป อย่างไรก็ตามบางชุมชนชาวบ้านต้องจ่ายเงินเป็นค่าสายไฟและเสาไฟประมาณครอบครัวละ 5000 บาท กว่าจะได้ใช้ไฟฟ้า แต่การใช้ประโยชน์จากไฟฟ้าส่วนใหญ่จะใช้เพื่อให้แสงสว่างเวลากลางคืนและใช้กับเครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น ตู้เย็น โทรทัศน์ วิทยุ เตารีด หม้อหุงข้าว ส่วนการนำไฟฟ้าไปใช้ประโยชน์ด้านการผลิตทั้งทางด้านการเกษตร หัตถกรรม หรืออุตสาหกรรมมีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ขณะที่ครัวเรือนที่ยังไม่ได้ใช้ไฟฟ้าในปัจจุบันก็ยังมีอยู่ในบางชุมชนเนื่องจากเป็นครัวเรือนอยู่ห่างจากถนนใหญ่มากโดยครัวเรือนที่ยังไม่ได้ใช้ไฟฟ้าจะใช้ตะเกียงน้ำมันก๊าดสำหรับให้แสงสว่างและใช้เชื้อเพลิงอื่นๆ เช่น ไม้ฟืน ถ่าน เศษยางในการหุงต้ม

ประปา ชุมชนส่วนใหญ่ยังไม่มีประปาใช้ชาวบ้านใช้น้ำจากบ่อน้ำตื้นหรือน้ำคลองสำหรับการอุปโภคบริโภค ส่วนชุมชนที่มีประปาก็เริ่มใช้มาประมาณไม่เกิน 10 ปี ประปาที่ใช้มีอยู่ 2 ลักษณะคือชุมชนที่อยู่ใกล้ภูเขาที่มีน้ำตกจะใช้ประปาหมู่บ้านจากภูเขาซึ่งส่วนใหญ่สร้างขึ้นโดยความร่วมมือของชาวบ้านในชุมชน แต่ได้ใช้ประโยชน์ไม่เต็มที่เพราะขาดการจัดการที่ดีและมีน้ำไม่เพียงพอโดยเฉพาะช่วงฤดูร้อน ชาวบ้านจึงต้องใช้น้ำจากบ่อ น้ำตื้นหรือน้ำคลองสำหรับอุปโภคบริโภคในเวลาที่ไม่มีน้ำประปาไม่พอ ส่วนชุมชนที่อยู่ชายทะเลจะใช้ประปาหมู่บ้านที่ได้จากการขุดบ่อน้ำบาดาลโดยได้รับความช่วยเหลือจากทางราชการ เช่น อบต. อบจ.หรือกรมโยธาธิการ ประปา

หมู่บ้านลักษณะนี้จะสูบน้ำเข้าถังแล้วปล่อยน้ำตามท่อส่งน้ำไปยังบ้านเรือนประชาชน แต่น้ำประปาไม่ได้ไหลตลอดเวลาเพราะมอเตอร์สูบน้ำได้ไม่พอกับความต้องการและไม่มีเจ้าหน้าที่มาตรวจสอบดูแล บางเวลาชาวบ้านจึงต้องใช้น้ำจากบ่อน้ำตื้นในการอุปโภคบริโภคเช่นเดียวกัน

การสื่อสาร ชุมชนส่วนใหญ่ยังไม่มีบริการสื่อสารทั้งไปรษณีย์และโทรศัพท์ ชุมชนที่มีบริการก็ยังไม่เพียงพอ ชาวบ้านที่ต้องการใช้บริการต้องออกไปใช้ในชุมชนใกล้เคียง การไปรษณีย์ที่ทำหน้าที่รับส่งจดหมายให้กับชาวบ้านมีเพียงบางชุมชนเท่านั้นที่สามารถส่งข่าวได้ทันเวลา บางชุมชนที่อาศัยไปรษณีย์จากชุมชนอื่นๆหรือไปรษณีย์เอกชนต้องใช้เวลามากในการรับส่งข่าวสาร ส่วนโทรศัพท์โดยเฉพาะโทรศัพท์สาธารณะก็ยังมีไม่ครบทุกชุมชน ชุมชนที่มีโทรศัพท์สาธารณะก็ยังไม่เพียงพอกับความต้องการของประชาชนเพราะมีอยู่เพียง 1-3 เครื่องเท่านั้น บางชุมชนมีตู้และเครื่องโทรศัพท์แต่ใช้ประโยชน์ไม่ได้เพราะชำรุดแต่ไม่ได้รับการซ่อมแซม

การส่งเสริมและการพัฒนาชุมชนโดยเจ้าหน้าที่ราชการ

สุขภาพอนามัย เมื่อก่อนชาวบ้านจะรักษาอาการเจ็บป่วยต่างๆด้วยยาชุดหรือหาหมอที่บ้านที่ใช้สมุนไพรในการรักษา แต่เมื่อมีสถานอนามัยมาตั้งอยู่ในชุมชนชาวบ้านก็จะไม่ใช้บริการกับสถานอนามัยมากขึ้น บางชุมชนเจ้าหน้าที่อนามัยยังเข้าไปตรวจรักษาโรคถึงบ้านของชาวบ้านและมีบริการให้เปล่าสำหรับคนจน คนพิการและบริการคุมกำเนิดให้กับชาวบ้านด้วย รวมทั้งมีการป้องกันและปราบปรามโรคและการให้ความรู้ด้านสุขศึกษาด้วย การที่สถานอนามัยให้บริการด้านสุขภาพอนามัยในชุมชนส่งผลให้โรคต่างๆลดลง ชาวบ้านมีสุขภาพดีขึ้นกว่าเดิม อย่างไรก็ตามก็ตามการรับบริการจากสถานอนามัยยังมีปัญหาอุปสรรคหลายด้านคือเจ้าหน้าที่อนามัยจะอยู่ที่สถานอนามัยเฉพาะเวลาราชการ ขณะที่สถานอนามัยบางแห่งเจ้าหน้าที่อยู่สถานอนามัยไม่เป็นเวลา บางครั้งชาวบ้านไปหาไม่เจอ บางแห่งมีเจ้าหน้าที่อยู่แต่บริการไม่ดีไม่เป็นที่ยอมรับ ชาวบ้านจึงไม่ไปใช้บริการ เจ้าหน้าที่อนามัยบางคนมีปัญหาเรื่องการสื่อสารโดยเฉพาะกับผู้สูงอายุเพราะพูดกันคนละภาษา ปัญหาอุปสรรคดังกล่าวเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ชาวบ้านบางส่วนยังต้องรักษาโรคกับหมอบ้าน แต่ถ้าเจ็บหนักก็จะไปโรงพยาบาลถึงแม้ว่าจะอยู่ไกลเพราะมีโอกาสได้รับการดูแลรักษามากกว่าไปสถานอนามัยเพราะมีแพทย์พยาบาลอยู่ตลอดเวลา

การศึกษา สมัยก่อนชาวบ้านไม่ต้องการให้ลูกหลานเรียนหนังสือเพราะไม่เห็นความสำคัญของการศึกษาโดยไม่รู้ว่าจะเรียนจบแล้วจะไปทำอะไรได้บ้าง ถ้าเรียนสูงขึ้นไปก็ต้องใช้เงินมากขึ้น ขณะเดียวกันถ้าบุตรหลานไม่เรียนหนังสือก็สามารถช่วยทำงานให้พ่อแม่ได้ ถ้าขยันทำมาหากินก็ไม่ลำบากเพราะมีที่ดินทำนาทำสวนอยู่แล้ว ประกอบกับการเรียนในโรงเรียนของรัฐบาลที่ใช้ภาษาไทยชาวบ้านกลัวว่าจะถูกล้างสมองให้ไปเป็นคนไทยพุทธ ผู้ปกครองส่วนใหญ่จึงไม่สนใจให้

บุตรหลานเรียนหนังสือ ถ้าจะให้เรียนผู้ปกครองส่วนใหญ่ต้องการให้บุตรหลานเรียนศาสนาอิสลามเป็นหลักโดยส่งไปเรียนศาสนาที่ป้อนาเซซึ่งมีกระจายอยู่ทั่วพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

ปัจจุบันการศึกษาของประชาชนในชุมชนดีขึ้นทั้งสายสามัญและศาสนา ชาวบ้านให้ความสนใจเรื่องการศึกษาของบุตรหลานมากขึ้นเนื่องจากมีตัวอย่างที่ดีจากคนที่ไปเรียนหนังสือซึ่งประสบความสำเร็จในชีวิตกลับมาทำประโยชน์ให้กับชุมชนได้มากหรือบางคนก็เรียนหนังสือได้ไปทำงานราชการหรือทำงานเอกชนนอกหมู่บ้านมีรายได้ก็ช่วยเหลือพ่อแม่เป็นประจำ ขณะเดียวกันคนที่เรียนหนังสือสูงจะมีความรับผิดชอบตัวเองได้มากไม่มัวมุดมิตติยาเสพติดซึ่งจะสร้างปัญหาให้กับพ่อแม่ไม่มีที่สิ้นสุดหรือไม่เที่ยวเตร่โดยไร้จุดหมายเพราะไม่มีงานทำ ประกอบกับปัจจุบันมีช่องทางการศึกษามากขึ้นทั้งในระบบโรงเรียนซึ่งมีทั้งโรงเรียนของรัฐบาลหรือโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามหรือการศึกษานอกโรงเรียน รวมทั้งการฝึกทักษะอาชีพกับหน่วยงานราชการต่างๆ การที่ชาวบ้านให้ความสำคัญกับการศึกษาส่งผลให้เยาวชนในหมู่บ้านมีโอกาสศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาเพิ่มขึ้น บางชุมชนมีการจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาของชุมชนโดยคนที่มีฐานะดีเพื่อให้ความช่วยเหลือเด็กๆ ในชุมชนบ้านทำนบ) บางชุมชนมีเยาวชนเดินทางไปศึกษาต่อต่างประเทศแต่ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาทางด้านศาสนาอิสลาม

อย่างไรก็ตามเกือบทุกชุมชนยังมีเด็กและเยาวชนอีกส่วนหนึ่งที่ได้เรียนแค่การศึกษาภาคบังคับเท่านั้นเพราะมีข้อจำกัดหลายด้านโดยเฉพาะเรื่องรายได้ของผู้ปกครอง ประกอบกับกฎระเบียบของสถานศึกษาบางแห่งที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการเข้าเรียนต่อของเยาวชนมุสลิม เด็กและเยาวชนส่วนหนึ่งจึงไม่ได้เรียนต่อในระดับมัธยมศึกษา บางชุมชนมีการศึกษานอกโรงเรียนเข้าไปสอนภาษาไทยให้กับผู้ใหญ่ด้วยแต่ชาวบ้านให้ความสนใจไม่มากเพราะต้องทำงานและบางคนไม่แน่ใจในการให้ความช่วยเหลือว่ามีอะไรแอบแฝงหรือไม่

การสงเคราะห์ เจ้าหน้าที่ทางราชการเข้ามาให้ความช่วยเหลือผู้สูงอายุและคนพิการในชุมชนโดยทำบัตรสงเคราะห์การรักษาพยาบาลฟรี รวมทั้งมอบสิ่งของ เช่น เสื้อผ้า อาหาร หรือเงินแต่การดำเนินการไม่ได้ทำอย่างต่อเนื่องและจริงจัง นอกจากนี้บางชุมชนเจ้าหน้าที่ราชการไม่ได้พิจารณาเองแต่จะมอบหมายให้ตัวแทน เช่น อสม.เป็นผู้คัดเลือกซึ่งทำให้คนที่ได้รับความช่วยเหลือจากการสงเคราะห์กลายเป็นเครือญาติของผู้คัดเลือกก่อนคนอื่นๆ คนจนจริงๆ จึงไม่ได้รับความช่วยเหลือถ้าไม่มีไซเส้นสายของกำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน นอกจากการช่วยเหลือของเจ้าหน้าที่รัฐแล้วบางชุมชนยังมีความช่วยเหลือจากเอกชนหรือบางชุมชนมีการจัดตั้งกองทุนระกาตเพื่อให้ความช่วยเหลือชาวบ้านที่ประสบปัญหาในด้านต่างๆ หรือชาวบ้านที่มีฐานะยากจน

การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ ชุมชนส่วนใหญ่ยังไม่มีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ บางชุมชนมีการจัดตั้งแต่ดำเนินการไม่ประสบความสำเร็จเพราะประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจและไม่เห็นความจำเป็นของกลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มออมทรัพย์ที่จัดตั้งขึ้นส่วนใหญ่ดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ของราชการเมื่อเจ้าหน้าที่ออกจากชุมชนกลุ่มออมทรัพย์ก็ล้ม ประกอบกับชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่มีเงินออม ส่วนคนที่มีเงินออมก็จะเอาไปซื้อที่ดินหรือทรัพย์สินก่อนถ้าเหลือจากนั้นจึงจะเป็นเงินออม แต่ชาวบ้านที่มีเงินออมในแต่ละชุมชนมีไม่กี่คน ถ้ามีเงินก็จะเอาไปฝากธนาคารก่อนเพราะธนาคารมีความมั่นคงแน่นอน ขณะเดียวกันถ้าจะกู้เงินก็ไปกู้จากรกส เพราะสะดวกกว่าและได้เงินมากกว่า การใช้บริการออมทรัพย์ในชุมชน

การส่งเสริมอาชีพ การส่งเสริมอาชีพในชุมชนมีหลายรูปแบบ รูปแบบที่ดำเนินการกันมากเกือบทุกชุมชนคือการจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเพื่อสอนทำขนม ทำอาหาร แต่หลังจากสอนแล้วชาวบ้านไม่ได้ทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องบางชุมชนมีป้ายชื่อกลุ่มแต่ไม่มีกิจกรรมใดเลย การส่งเสริมอาชีพอีกลักษณะหนึ่งคือการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น พืชผัก เงาะ มังคุด ลองกอง การเลี้ยงแพะ วัว เป็ด ไก่ โดยเจ้าหน้าที่จะเข้ามาแจกพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ให้กับชาวบ้าน นอกจากนั้นมีการสอนตัดเย็บเสื้อผ้า การจักสานและหัตถกรรมต่างๆ การสอนทำเฟอร์นิเจอร์ รวมทั้งการจัดตลาดนัดในชุมชนเพื่อให้ชาวบ้านได้ซื้อขายสินค้าสะดวกขึ้น แต่การส่งเสริมอาชีพในภาคการเกษตรส่วนใหญ่ไม่ค่อยประสบผลสำเร็จ เมื่อสิ้นสุดโครงการชาวบ้านไม่ได้ทำต่อเจ้าหน้าที่ก็ไม่ได้เข้ามาช่วยเหลืออีกเพราะดำเนินโครงการตามงบประมาณเมื่อหมดงบประมาณก็เลิกทำการเกษตรที่เป็นแหล่งรายได้หลักของครัวเรือนส่วนใหญ่เกิดจากการดำเนินการของ ชาวบ้านเอง โดยที่เจ้าหน้าที่ราชการไม่ได้เข้าไปช่วยเหลือยกเว้นการทำสวนยางพาราซึ่งได้รับความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่มาก ดังนั้นการส่งเสริมอาชีพที่เกิดขึ้นในชุมชนจึงอยู่ในลักษณะ ชาวบ้านอยากได้ของฟรี เจ้าหน้าที่อยากได้เงิน

สิ่งแวดล้อม ชาวบ้านเกือบทุกชุมชนยังไม่สนใจปัญหาสิ่งแวดล้อมเพราะผลกระทบของสิ่งแวดล้อมในชุมชนยังไม่รุนแรง ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชนส่วนใหญ่เป็นเรื่องขยะ โดยการกำจัดขยะในหมู่บ้านยังไม่ถูกสุขลักษณะ ขณะเดียวกันการอนุรักษ์ธรรมชาติก็ยังไม่ได้รับความสนใจจากชาวบ้าน ป่าไม้ ล้าคลอง หนองน้ำถูกใช้ประโยชน์โดยไม่มีการดูแลรักษา ต้นไม้ใหญ่ถูกตัดโค่นเพื่อทำสวนยาง สวนผลไม้ ไร่อย่างไรก็ตามบางชุมชน (บ้านเนียง) ชาวบ้านก็มีการรวมตัวกันเพื่อประท้วงโรงโม่หินที่สร้างมลพิษในหมู่บ้าน ชาวบ้านเคยส่งตัวแทนไปเจรจากับเจ้าของโรงงานแล้วแต่ทางโรงงานไม่ยอม ชาวบ้านจึงต้องชุมนุมประท้วงเรียกร้องให้ทางราชการสั่งปิด เมื่อปิดโรงโม่หินทำให้สภาพอากาศในชุมชนดีขึ้น

การรับติดต่อกับภายนอกและการปรับพฤติกรรมของคนในชุมชน

การติดต่อสื่อสารกับภายนอกของชาวบ้าน สมัยก่อนเกิดขึ้นในลักษณะการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลกับบุคคลเป็นส่วนใหญ่ไม่ว่าจะเป็นเรื่องส่วนรวมหรือเรื่องส่วนตัว โดยการบอกเล่าแบบปากต่อปาก ส่วนใหญ่เป็นข้อมูลข่าวสารจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้อาวุโสในชุมชนหรือคนในชุมชนที่ชอบเดินทางท่องเที่ยวได้ไปพบเห็นสิ่งแปลกใหม่ตามหมู่บ้านต่างๆก็นำเข้ามาเผยแพร่ในชุมชน นอกจากนั้นก็ยังมีคนจากนอกชุมชน เช่น พ่อค้า ช่างราชการหรือชาวบ้านจากชุมชนอื่นๆ นำข้อมูลข่าวสารเข้ามาเผยแพร่ให้คนในชุมชนด้วย แต่ปัจจุบันนอกจากจะมีการสื่อสารระหว่างบุคคลตามลักษณะดังกล่าวแล้วสื่อมวลชนก็เข้ามามีบทบาทมากขึ้นทั้งวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ การติดต่อสื่อสารผ่านทางสื่อมวลชนมีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงแนวคิดและพฤติกรรมต่างๆของคนในชุมชนมากขึ้น รวมทั้งการคมนาคมที่สะดวกสบายก็นำสิ่งต่างๆทั้งที่ดีและไม่ดีจากนอกชุมชนก็เข้ามาในชุมชนได้อย่างรวดเร็ว ขณะเดียวกันชาวบ้านก็สามารถออกไปรับสิ่งต่างๆนอกชุมชนได้ง่ายเช่นเดียวกันซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแนวคิดคิดและพฤติกรรมของชาวบ้านในชุมชนได้มาก

1. ข้อมูลข่าวสารและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่คนในชุมชนนำเข้ามา

1.1 ชาวบ้านที่ออกไปทำงานนอกชุมชน ทั้งกลุ่มที่ไปเข้าเียนกลับซึ่งมีทั้งผู้หญิงและผู้ชาย และกลุ่มที่ไปอาศัยอยู่ใกล้ที่ทำงานซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ชายจะนำความคิดหรือพฤติกรรมแปลกใหม่ที่ได้รับจากติดต่อสื่อสารกับคนนอกชุมชนเข้ามาเผยแพร่ในชุมชนในลักษณะต่างๆ โดยอาจจะตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ได้ เช่น เรื่องการกินอาหาร การแต่งกาย การแสดงออกกับผู้ใหญ่ บางเรื่องเป็นที่ยอมรับของชุมชนแม้ว่าจะขัดแย้งกับแนวความคิดหรือพฤติกรรมเดิมของชุมชนแต่บางเรื่องก็ขัดแย้งอย่างรุนแรงกับความคิดหรือพฤติกรรมเดิมของชุมชน

1.2 การออกไปซื้อขายสินค้านอกชุมชนของชาวบ้าน การออกจากชุมชนเพื่อไปซื้อหรือขายสินค้านอกชุมชนหลังจากเสร็จงานหรือการออกไปเพื่อทำธุระส่วนตัว การไปตลาดนัดหรือการไปร่วมงานต่างๆทั้งงานบุญ งานแต่งงานของหมู่บ้านอื่นๆ การออกไปติดต่อกับหน่วยงานราชการต่างๆ รวมทั้งบางส่วนออกไปกินน้ำชาตามหมู่บ้านอื่นๆที่อยู่ใกล้เคียง ส่วนใหญ่จะออกไปช่วงกลางวันแต่ก็มีบ้างที่ออกไปตอนกลางคืน การออกไปนอกชุมชนลักษณะนี้ทำให้ชาวบ้านเห็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนอื่นๆ โดยเฉพาะชุมชนที่เจริญกว่า ชาวบ้านกลุ่มนี้จะไม่นำเอาความคิดหรือพฤติกรรมที่แปลกใหม่ที่พบเห็นจากนอกชุมชนเข้ามาทั้งหมด แต่จะพยายามปรับสิ่งต่างๆที่พบเห็นเพื่อให้เหมาะสมกับการนำเข้ามาใช้ในชุมชน ทั้งนี้เพราะชาวบ้านใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ในชุมชนมากกว่านอกชุมชน

1.3 กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน บุคคลกลุ่มนี้เป็นผู้รับนโยบายจากหน่วยราชการต่างๆเข้ามาดำเนินการในชุมชนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆขึ้นมาก โดยเฉพาะการนำนโยบายและแนวคิดสมัยใหม่ทั้งด้านการบริโภค การผลิต การดูแลสุขภาพอนามัย การศึกษามาเผยแพร่ ชุมชนที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีความเข้มแข็งในการทำงานชาวบ้านจะยอมรับแนวคิดที่นำเสนอมากกว่าและการเปลี่ยนแปลงต่างๆเห็นได้ชัดเจน

1.4 โต๊ะอิหม่าม โต๊ะอิหม่ามเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงด้านศาสนาที่สำคัญในชุมชน โดยโต๊ะอิหม่ามที่ได้รับการศึกษาด้านศาสนาอิสลามในระดับสูงช่วยให้ชาวบ้านมีความรู้ความเข้าใจและเกิดความตระหนักถึงความสำคัญของหลักการศาสนาอิสลามซึ่งช่วยให้ชาวบ้านเลิกประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่มีผลต่อศาสนา เมื่อชาวบ้านปฏิบัติตามหลักศาสนาอิสลามได้ถูกต้องปัญหาต่างในชุมชนโดยเฉพาะปัญหาสังคมจะเกิดขึ้นน้อยลง เมื่อก่อนชาวบ้านบอกว่าตนเองเป็นมุสลิมแต่ไม่รู้ไม่เข้าใจหลักศาสนาหรือรู้และเข้าใจแต่ไม่ได้ปฏิบัติเพราะขาดความสำนึก

1.5 กลุ่มเยาวชน การนำการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มนี้มีลักษณะแตกต่างกัน บางชุมชนที่มีเยาวชนไปเรียนต่อนอกชุมชนในระดับอาชีวศึกษา ระดับอุดมศึกษา ทั้งที่กำลังเรียนและเรียนจบแล้วจะรวมกลุ่มมาให้คำแนะนำ แนะนำเด็กในชุมชนเรื่องศาสนา การศึกษา กีฬา ยาเสพติด รวมทั้งนำความรู้เรื่องอื่นๆที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตมาเผยแพร่ ขณะที่บางชุมชนไม่มีการทำกิจกรรมแต่คนที่ไปเรียนหนังสือจะเป็นตัวอย่างให้เด็กอื่นทำตามซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีเป็นที่ยอมรับ ขณะเดียวกันเยาวชนอีกส่วนหนึ่งในชุมชนที่ไม่ได้เรียนหนังสือหรือไม่มีงานทำเป็นหลักแหล่งแน่นอน พวกนี้ก็จะนำการเปลี่ยนแปลงเข้ามาสู่ชุมชนด้วย แต่เป็นการนำการเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่ไม่เหมาะสม เช่น การแต่งกายตามสมัยนิยม การใช้จ่ายสุ่ยสุ่ย การเที่ยวเตร่ตอนกลางคืนและนำปัญหาต่างๆเข้ามาในชุมชนทั้งปัญหาส่วนตัวและปัญหาส่วนรวม

2. ข้อมูลข่าวสารและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่คนนอกชุมชนนำเข้ามา

2.1 กลุ่มเผยแพร่ศาสนา (ตะวะฮ์) ที่เข้ามาสอนศาสนาให้กับชาวบ้าน โดยเข้ามาอาศัยอยู่ในมัสยิดของชุมชนครั้งละประมาณ 1 สัปดาห์ เมื่อกลุ่มเก่าออกจะมีกลุ่มใหม่เข้ามาแทนหมุนเวียนไปเรื่อยๆ กลุ่มเผยแพร่ศาสนามีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงในชุมชนมากเพราะสามารถแนะนำชักจูงชาวบ้านตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยสูงอายุทั้งหญิงและชายให้ปฏิบัติตามหลักศาสนาได้ถูกต้อง การเปลี่ยนแปลงต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตจึงเกิดขึ้นในชุมชนมากมายหลายประการ อย่างไรก็ตามชาวบ้านส่วนใหญ่ในแต่ละชุมชนยังไม่สนใจออกเผยแพร่ศาสนาตามหมู่บ้านอื่นๆ เพราะต้องทำงานแต่พร้อมที่จะมารับฟังการบรรยายของกลุ่มเผยแพร่ศาสนาที่มีมัสยิด นอกจากกลุ่มเผยแพร่ศาสนาแล้วการเปลี่ยนแปลงทางด้านการปฏิบัติศาสนกิจยังเกิดจากการที่โต๊ะครูซึ่ง

ชาวบ้านได้เชิญเข้ามาสอนศาสนาให้กับชาวบ้านที่มีลัทธิสัปดาห์ละ 1 ครั้งอีกด้วยซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีเกือบทุกชุมชน ชุมชนที่มีกลุ่มเผยแพร่ศาสนาหรือมีการสอนศาสนาของโต๊ะครูเป็นประจำและมีโต๊ะอิหม่ามที่เข้มแข็งการเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่การปฏิบัติตามหลักศาสนาอิสลามเกิดขึ้นเห็นได้ชัดเจนชุมชนจะมีปัญหาสังคมน้อยหรือไม่มีเลย

2.2 เจ้าหน้าที่ราชการ บุคคลภายนอกกลุ่มนี้จะเข้ามาแนะนำส่งเสริมอาชีพด้านหัตถกรรม การทำขนมให้กับกลุ่มแม่บ้าน การส่งเสริมอาชีพด้านการเกษตร การเลี้ยงสัตว์โดยนำแม่พันธุ์เปิดไก่ วัว มาให้ชาวบ้านเลี้ยงเมื่อแม่พันธุ์ออกลูกก็เอาแม่พันธุ์กลับคืน บางพื้นที่มีครูการศึกษา นอกโรงเรียนเข้ามาสอนภาษาไทยให้กับชาวบ้าน นอกจากนั้นก็มีเจ้าหน้าที่อนามัยเข้ามาตรวจสุขภาพของประชาชนเป็นประจำ แต่เจ้าหน้าที่ราชการมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงแนวคิดและพฤติกรรมของชาวบ้านในชุมชนไม่มากนักเพราะบทบาทของเจ้าหน้าที่ราชการจะสนใจชาวบ้านเฉพาะกลุ่ม โดยทำงานตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายและทำเฉพาะเวลาราชการเท่านั้น

2.3 พ่อค้า บุคคลนอกชุมชนกลุ่มนี้มี 3 กลุ่มย่อยคือพ่อค้ารถเร่จะเข้ามาขายอาหารแห้ง อาหารสดให้กับชาวบ้านบางพื้นที่เข้าทุกวันแต่บางพื้นที่เข้าสัปดาห์ละครั้ง พ่อค้ารับซื้อยางพารา ผลไม้จากชาวบ้านจะเข้ามาในหมู่บ้านเป็นประจำทุกสัปดาห์ พ่อค้ารับซื้อของเก่าจะเข้ามารับซื้อเศษเหล็กหรือขวด การเข้าในชุมชนของคนกลุ่มนี้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงแนวคิดหรือพฤติกรรมทางเศรษฐกิจของชาวบ้านทั้งด้านการผลิต การบริโภคและการแลกเปลี่ยนสินค้าอย่างมาก พ่อค้าเหล่านี้เป็นกลุ่มที่นำเอาแนวคิดเรื่องการใช้เงินและความสำคัญของเงินมาให้ชาวบ้านในชุมชน

2.4 ชาวบ้านจากหมู่บ้านอื่น ชาวบ้านจากหมู่บ้านอื่นทั้งวัยรุ่นและผู้ใหญ่ ส่วนใหญ่จะเข้ามาเยี่ยมญาติพี่น้อง งานแต่งงานหรืองานบุญต่างๆ แต่ถ้าเป็นกลุ่มวัยรุ่นจะเข้ามาแข่งกีฬา เข้ามาเที่ยว หาเพื่อน กินน้ำชาในหมู่บ้านหรือบางคนเข้ามาหาหมอลำ โดยเข้ามาทั้งกลางวันและกลางคืน บางชุมชนมานั่งดูโทรทัศน์จนถึงตีคืนเที่ยงคืนดูโทรทัศน์เสร็จก็กลับไม่ได้ทำอะไรเลย คนกลุ่มนี้จะเข้ามาพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเรื่องต่างๆกับชาวบ้านในชุมชน นอกจากนั้นยังมีชาวบ้านจากหมู่บ้านอื่นๆที่ย้ายถิ่นเข้ามาอยู่ในชุมชนหรือใกล้เคียงกับชุมชน เช่น ชาวอีสานที่เข้ามารับจ้างถางป่าในหมู่บ้านหรือคนจากชุมชนอื่นเข้ามารับจ้างกรีดยางหรือทำงานอื่นๆ บางรายมาคนเดียว แต่บางรายมาทั้งครอบครัว คนกลุ่มนี้จะนำความคิดหรือพฤติกรรมแปลกใหม่เข้ามาในชุมชนด้วย แต่คนกลุ่มนี้มีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงความคิดหรือพฤติกรรมของคนในชุมชนน้อยเพราะส่วนใหญ่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมใกล้เคียงกันกับคนในชุมชนชาวบ้านจึงไม่สนใจเป็นพิเศษ

โดยสรุปกลุ่มที่นำการเปลี่ยนแปลงเข้ามาในชุมชนจะมีสถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคมต่างจากชาวบ้านส่วนใหญ่ กลุ่มนี้มีทั้งวัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ที่ออกไปทำงานหรือติดต่อกับคนนอกชุมชน

หรือคนนอกชุมชนนำเข้ามาในชุมชนซึ่งมีทั้งชายและหญิง ส่วนกลุ่มเด็กหรือผู้สูงอายุไม่ค่อยนำ การเปลี่ยนแปลงมาสู่ชุมชนมากนักเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มวัยรุ่นหรือผู้ใหญ่ ปัจจุบันการเดินทาง เข้าออกชุมชนของคนในชุมชนหรือคนนอกชุมชนมีมากจนจำไม่ได้ว่ามีกี่รายในแต่ละวันและไม่รู้ว่า ใครเป็นใคร เพราะการเดินทางไปมาสะดวกรวดเร็วเข้าออกได้ตลอดเวลาทั้งกลางวันและกลางคืน โดยให้รถจักรยานยนต์เข้ามาแล้วก็ออกไป บางครั้งไม่มีใครรู้จักและไม่รู้ว่าเข้ามาทำอะไรกับใครที่ ไหน เป็นคนดีหรือคนร้ายก็ไม่รู้

3. สื่อมวลชน

เมื่อก่อนการรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชนมีน้อยเพราะสื่อต่างๆหายากไม่ว่าจะเป็นวิทยุ โทรทัศน์หรือหนังสือพิมพ์ คนที่มีสื่อเหล่านี้ก็ไม่ค่อยสนใจข่าวสารเท่าใดนักเพราะรายการส่วนใหญ่ ของวิทยุ โทรทัศน์เป็นรายการเพลง รายการบันเทิง ชาวบ้านจึงไม่ค่อยรู้เรื่องเหตุการณ์ต่างๆนอก ชุมชน แต่ปัจจุบันชาวบ้านโดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นและผู้ใหญ่สนใจข่าวสารจากสื่อมวลชนมากขึ้น โอกาสในการรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชนผ่านทางวิทยุ โทรทัศน์ก็มีมากขึ้นเพราะวิทยุโทรทัศน์ มีอยู่เกือบทุกครัวเรือน โดยกลุ่มที่เป็นวัยรุ่นผู้ใหญ่หรือสูงอายุเพศชายจะรับข้อมูลข่าวสารทั่วไป รายการที่เกี่ยวข้องกับศาสนาที่จัดบรรยายเป็นภาษามลายูท้องถิ่นเป็นหลัก ส่วนวัยรุ่นชายจะดูข่าว กีฬาหรือรายการกีฬา ขณะที่กลุ่มอื่นๆจะดูหนัง ดูละคร

ส่วนการรับข้อมูลข่าวสารจากหนังสือพิมพ์ ชาวบ้านจะไปนั่งอ่านหนังสือพิมพ์ที่ร้านน้ำชา หรือที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน โดยชาวบ้านจะมานั่งอ่านหนังสือพิมพ์หรือพูดคุยกันหลัง เลิกงานตอนเย็นจนถึงกลางคืน กลุ่มที่อ่านหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่เป็นเพศชายอยู่ในช่วงวัยรุ่นและ วัยผู้ใหญ่ ขณะที่วัยรุ่นส่วนใหญ่จะไม่รับข้อมูลข่าวสารหนังสือพิมพ์เพราะกลุ่มนี้ส่วนใหญ่อ่าน หนังสือภาษาไทยไม่ได้ ส่วนผู้หญิงให้ความสนใจข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชนน้อยกว่าผู้ชายกลุ่ม นี้สนใจดูรายการบันเทิงมากกว่ารายการอื่นๆ อย่างไรก็ตามบางพื้นที่ยังไม่มีที่อ่านหนังสือพิมพ์ ประจำหมู่บ้านหรือที่มีที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้านแต่ไม่มีหนังสือพิมพ์ให้อ่าน

4. การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารภายในชุมชน

ข้อมูลข่าวสารที่ชาวบ้านได้รับจากบุคคลในชุมชนหรือบุคคลนอกชุมชนนำเข้ามาหรือ ข้อมูลที่ได้รับจากสื่อมวลชน ชาวบ้านจะนำไปพูดคุยแลกเปลี่ยนกันอีกครั้งหนึ่งในชุมชน ถ้าเป็น เรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนาจะพูดคุยกันที่มัสยิด แต่ถ้าเป็นเรื่องอื่นๆส่วนใหญ่จะพูดคุยที่ร้านน้ำชา การพูดคุยเป็นไปในลักษณะของการวิเคราะห์วิจารณ์เพื่อหาข้อสรุปร่วมกันก่อนที่จะตัดสินใจว่าจะ รับแนวคิดหรือพฤติกรรมใหม่ที่เกิดขึ้นหรือไม่ โดยทั่วไปแล้วชาวบ้านจะไม่คิดและตัดสินใจคนเดียว เพราะมีความเสี่ยงในเรื่องต่างๆสูงกว่าการตัดสินใจร่วมกัน

5. ผลของการรับข้อมูลข่าวสารจากนอกชุมชนหรือจากสื่อมวลชน

การรับข้อมูลข่าวสารจากนอกชุมชนหรือจากสื่อมวลชนทำชาวบ้านเป็นคนทันเหตุการณ์ สามารถปรับตัวได้และเป็นที่ยอมรับของคนอื่น ๆ ในชุมชน รวมทั้งมีช่องทางในการประกอบอาชีพเพิ่มขึ้น ส่วนเยาวชนก็มีการปรับพฤติกรรมในทางที่ดีเมื่อได้รับการแนะนำเรื่องการศึกษาต่อ โดยเฉพาะการรับข้อมูลจากกลุ่มเผยแพร่ศาสนาช่วยให้ชาวบ้านเข้าใจและปฏิบัติตามหลักศาสนามากขึ้น การจัดตั้งกลุ่มกีฬาเพื่อดึงดูดเยาวชนไม่ให้มั่วสุมกับยาเสพติดซึ่งได้ผลระดับหนึ่ง เยาวชนบางคนที่เคยเสพยาก็เลิกมั่วสุมหันไปเล่นกีฬาในเวลาว่าง บางพื้นที่จำนวนผู้ติดยาเสพติดลดลงเมื่อมีการจัดตั้งกลุ่มเยาวชนขึ้น เมื่อเยาวชนเลิกเสพยาปัญหาอื่นๆ ในชุมชนก็ลดลง ชุมชนที่เคยมีปัญหาลักเล็กขโมยน้อยก็หมดไปหรือการแก้ปัญหาด้วยความรุนแรงก็ลดลง ส่วนการเปลี่ยนแปลงที่ไม่ดีที่เกิดขึ้นจากการติดต่อกับบุคคลนอกชุมชนหรือการรับข้อมูลจากสื่อมวลชน เช่น การดื่มเหล้าเพราะเห็นจากโฆษณาในโทรทัศน์เป็นประจำหรือการติดยา เสพติดหลังจากออกไปทำงานนอกชุมชน หรือรู้จักกับคนนอกชุมชนแล้วได้รับการชักชวนด้วยวิธีการต่างๆ ให้ลองดื่มหรือเสพ

การรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชนโดยเฉพาะวิทยุโทรทัศน์ช่วยให้คนในชุมชนมีความสามารถในการใช้ภาษาไทยได้ดีขึ้นทั้งการฟัง การพูด ขณะเดียวกันก็เป็นปัญหาขึ้นในชุมชนเพราะชาวบ้านที่อยู่ในวัยผู้ใหญ่หรือวัยสูงอายุกังวลว่าเด็กๆ จะลืมและใช้ภาษามลายูท้องถิ่นไม่ได้ทั้งที่เป็นภาษาของบรรพบุรุษเพราะกลางวันไปโรงเรียนก็ใช้ภาษาไทย กลับถึงบ้านฟังวิทยุโดยเฉพาะรายการเพลงต่างๆ และดูโทรทัศน์ก็มีแต่รายการภาษาไทย โอกาสที่จะใช้ภาษามลายูท้องถิ่นในแต่ละวันน้อยลง ขณะเดียวกันสื่อมวลชนเข้าไปมีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านและแย่งเวลาของชาวบ้านมากขึ้น ชาวบ้านจึงถูกชักนำโดยสื่อมวลชนได้ง่าย เด็กๆ ชอบดูโทรทัศน์ทั้งรายการการ์ตูน ละคร หนังสือ เกมโชว์ต่างๆ บางคนกว่าจะได้นอนก็อดไม่สนใจการเรียนทั้งการเรียนที่โรงเรียนและการเรียนศาสนาที่บ้าน พ่อแม่ห้ามหรือควบคุมการดูโทรทัศน์ของลูกไม่ได้เพราะถ้าห้ามไม่ให้ดูที่บ้านเด็กจะไปดูบ้านคนอื่นพ่อแม่จึงต้องให้ลูกดูทุกรายที่อยากดู บางครอบครัวต้องซื้อโทรทัศน์ให้ลูกดูที่บ้านเพราะการไปดูบ้านคนอื่นอาจจะไปสร้างปัญหาในภายหลัง การดูโทรทัศน์ของเด็กๆ ในชุมชนนอกจากจะมีผลเสียต่อสุขภาพและการเรียนแล้ว เด็กบางคนจะเลียนแบบพฤติกรรมที่ผิดหลักการศาสนาอิสลามจากโทรทัศน์ได้ ทั้งนี้เพราะรายการโทรทัศน์เต็มไปด้วยอบายมุข เช่น การดื่มสุรา การผิดประเวณี การทำร้ายร่างกาย รวมทั้งการบุชารูปปั้นต่างๆ การป้องกันไม่ให้เด็กเลียนแบบอย่างที่ไม่ดีจากโทรทัศน์ทำยากกว่าการป้องกันยาเสพติดเสียอีกเพราะโทรทัศน์มีอยู่ทุกบ้านและดูได้ตลอดเวลาแต่ยาเสพติดต้องไปหาที่แหล่งของมัน แม้แต่ผู้ใหญ่บางคนก็ยังดูโทรทัศน์รายการที่ไม่เป็นประโยชน์และไม่สนใจเรื่องการศึกษา (อิบาตะฮะ) คนที่ดูโทรทัศน์มากๆ จะลืมพระเจ้า

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจมีขอบเขตการพิจารณา 3 ด้านคือการบริโภค การผลิตและการแลกเปลี่ยนผลผลิต การเปลี่ยนแปลงแต่ละด้านประกอบด้วยประเด็นย่อยอีกหลายลักษณะดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การบริโภค

1.1 เป้าหมายการบริโภค การบริโภคของชาวบ้านเมื่อก่อนจะบริโภคเพื่อความอยู่รอดของชีวิตเป็นหลักโดยจะบริโภคเฉพาะสินค้าที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตเท่านั้น ซึ่งสินค้าที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตมีอยู่หลากหลายและมากมายในชุมชน ทั้งที่ชาวบ้านผลิตเองหรือได้จากธรรมชาติสามารถนำมาใช้เป็นอาหารได้ถ้าขยันหาก็ไม่อด ส่วนชุมชนที่มีอาหารจากธรรมชาติไม่สมบูรณ์ชาวบ้านจะชวนกันออกไปหาอาหารนอกชุมชน โดยหาทั้งพืชผัก หน่อไม้หรือปลาสำหรับใช้เป็นอาหารในครอบครัว ชาวบ้านจะออกไปหาอาหารหลังฤดูทำนาและไปเป็นกลุ่ม บางครั้งอาจจะอยู่กันเป็นสัปดาห์เมื่อได้อาหารเพียงพอก็จะกลับ ส่วนสินค้าฟุ่มเฟือยคนส่วนใหญ่ไม่ค่อยได้บริโภคเพราะหายากและการขนส่งสินค้าก็ลำบากเนื่องจากตลาดอยู่ไกลจากชุมชน ถ้าจะมีคนบริโภคบ้างก็เป็นคนที่มีฐานะร่ำรวยซึ่งมีอยู่ไม่กี่คนในแต่ละชุมชน ทั้งนี้เพราะการเดินทางไปซื้อสินค้าฟุ่มเฟือยที่ตลาดต้องเดินเท้าออกไปเพราะไม่มียานพาหนะจึงต้องใช้เวลาเป็นวัน

การออกไปหาอาหารนอกชุมชนของชาวบ้านหลังฤดูทำนาเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนรูปแบบหนึ่ง ชาวบ้านที่อยู่ต่างชุมชนมีโอกาสรู้จักกันจากการไปหาอาหารโดยเฉพาะการหาปลาจากบึงหรือหนองน้ำขนาดใหญ่ บางครั้งชาวบ้านจะตั้งเพิกพักอาศัยอยู่กันเป็นสัปดาห์แบ่งเวรกันทำอาหาร หลังจากรู้จักกันก็มีการติดต่อสัมพันธ์กันเพื่อแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันตลอดไปและเป็นเสมือนญาติ เจ็บไข้ได้ป่วยก็ไปเยี่ยมหรือมีงานอื่นๆก็ไปช่วย ทั้งงานส่วนตัวหรืองานส่วนรวมของชุมชน การออกไปหาอาหารนอกชุมชนชาวบ้านจะนำเอาสิ่งของต่างๆทั้งที่เป็นอาหารหรือของใช้อื่นๆที่ตนเองมีอยู่ติดมือไปด้วยเดินผ่านหมู่บ้านที่มีคนรู้จักก็นำไปให้เป็นของฝากหรือนำไปเป็นของฝากเพื่อนใหม่จากต่างชุมชนที่ไปหาอาหารร่วมกัน ดังนั้นเมื่อกลับจากหาอาหารชาวบ้านแต่ละคนก็จะมีอาหารหรือสิ่งของอื่นๆติดมือมาด้วยเช่นเดียวกัน ความขัดแย้งจากการไปหาอาหารนอกชุมชนในลักษณะระหว่างบุคคลกับบุคคลหรือระหว่างชุมชนกับชุมชนไม่มีเพราะการหาอาหารมีจุดมุ่งหมายเพื่อเอาไปบริโภคในครอบครัวเท่านั้น แต่ละคนแต่ละชุมชนจะเอาไปเท่าที่จำเป็นต่อการบริโภคเท่านั้นไม่มีใครเอามากจนไม่มีเหลือให้คนอื่น ถ้าเอามากจะลำบากเวลาขนกลับและถ้ากินไม่หมดของจะเสียจะเอาไปขายก็ไม่มีคนซื้อเพราะทุกคนออกไปหาเอง นอกจากนั้นกระบวนการทางสังคมยังคงควบคุมด้วย คนที่เห็นแก่ตัวเอาไปมากกว่าคนอื่นหรือมากเกินไปจนความจำเป็นจะสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับสมาชิกคนอื่นในชุมชนเดียวกันหรือต่างชุมชนไม่ได้ ไม่มีใครยอมรับ

ปัจจุบันการบริโภคของชาวบ้านมีทั้งสินค้าที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและสินค้าฟุ่มเฟือยครัวเรือนที่มีฐานะยากจนซึ่งมีรายได้น้อยจะบริโภคสินค้าที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตเป็นหลัก โดยซื้อสินค้าเฉพาะที่จำเป็นจริงๆ เท่านั้นไม่ได้ซื้อตามความต้องการหรือซื้อตามคนอื่น ส่วนสินค้าฟุ่มเฟือยจะซื้อเมื่อมีเงินเหลือจากการซื้อสินค้าจำเป็นแล้วเท่านั้นถ้าไม่มีเงินก็ไม่ซื้อ การบริโภคจึงอยู่ในลักษณะเพื่อความอยู่รอดเท่านั้น แต่ครัวเรือนที่มีรายได้น้อยก็จะพยายามหารายได้เพิ่มด้วยการทำงานเพิ่มขึ้นหรือเพิ่มการผลิตเพื่อให้มีรายได้พอที่จะซื้อสินค้าที่ตนเองต้องการได้ ขณะที่ครัวเรือนที่มีฐานะดีมีรายได้มากจะบริโภคเพื่อการดำรงชีวิตและความสะดวกสบายภายในครอบครัวด้วย การบริโภคของกลุ่มนี้จะมีการแข่งขันกันบริโภคด้วย โดยทุกครัวเรือนจะพยายามซื้อทั้งสินค้าบริโภคและอุปโภคเกือบทุกชนิดเพราะเห็นจากสื่อโฆษณาต่างๆ หรือเห็นเพื่อนบ้านคนอื่น ๆ ซื้อมาใช้แล้วได้รับความสะดวกสบาย ทั้งที่สินค้าบางอย่างสามารถผลิตได้หรือหาได้จากชุมชนหรือมีสินค้าอื่นทดแทนโดยไม่ต้องซื้อ

1.2 สินค้าบริโภค สมัยก่อนชาวบ้านจะผลิตสินค้าต่างๆที่ใช้เป็นอาหารเองทั้งหมด ทั้งการทำนา ปลูกพืชผัก เลี้ยงสัตว์ แต่ละชุมชนจึงมีอาหารสมบูรณ์มาก บางชุมชนมีทั้งพืชผักจากป่าหรือสัตว์น้ำจากห้วย ล่าคลอง กินกันไม่หมด ลงจากบันไดบ้านก็หาอาหารกินได้แล้ว ความเป็นอยู่แบบด้อยที่ด้อยอาศัย แต่ละวันจึงไม่จำเป็นต้องใช้เงินเพื่อซื้อหาอาหารเลย

แต่ปัจจุบันทั้งคนที่มีฐานะดีและชาวบ้านทั่วไปที่มีรายได้น้อยมากต้องซื้อสินค้าบริโภคทุกอย่าง เช่น ข้าวสาร ผักต่างๆ และอาหารทะเล โดยชาวบ้านจะซื้อจากตลาดนัด ร้านค้าในชุมชนหรือรถเร่ซึ่งเข้ามาขายสินค้าในชุมชนเกือบทุกวัน กลุ่มที่ซื้อสินค้าจากตลาดนัดจะซื้อสัปดาห์ละครั้ง แต่ซื้อครั้งละมากกว่ากลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะอยู่ใกล้ตลาดนัดหรือมีรายได้น้อยมากพอที่จะซื้อสินค้าสำรองไว้ได้ 1 สัปดาห์ ส่วนกลุ่มที่ซื้อจากร้านค้าหรือรถเร่จะซื้อทุกวันแต่ซื้อครั้งละไม่มาก กลุ่มนี้จะอยู่ห่างจากตลาดนัดหรือเดินทางไม่สะดวกหรือมีรายได้น้อย อย่างไรก็ตามสินค้าบริโภคจากรถเร่โดยเฉพาะอาหารทะเลหรือผักชาวบ้านกลุ่มที่มีรายได้น้อยก็จะซื้อด้วย การซื้อสินค้าประเภทนี้พิจารณาจากความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต การซื้อสินค้าบริโภคจากตลาดนัดจากตลาดนัดหรือรถเร่จะจ่ายเงินสดเท่านั้น ส่วนการซื้อจากร้านค้าในชุมชนนอกจากการจ่ายเงินสดแล้วชาวบ้านที่เงินขาดมือก็สามารถซื้อเชื่อได้ อย่างไรก็ตามยังมีชุมชนที่อยู่ห่างไกลหรือทรัพยากรยังสมบูรณ์ชาวบ้านบางส่วนยังหาอาหารจากธรรมชาติ เช่น จับปลาจากลำคลอง ห้วย เก็บพืชผักจากป่ามาบริโภคได้ ส่วนที่หาไม่ได้ก็ต้องซื้อดังนั้นกลุ่มนี้จึงไม่ต้องซื้อสินค้าบริโภคทุกอย่าง

1.3 สินค้าอุปโภค เมื่อก่อนสินค้าอุปโภคเป็นสิ่งของที่หายาก ชาวบ้านอาจจะมีเงินพอซื้อเสื้อผ้าได้แต่ไม่มีสินค้าขาย ชาวบ้านบางคนจึงมีผ้าถุงเพียง 1 ผืนเท่านั้น ส่วนวิทยุ โทรทัศน์ยังมี

ราคาแพงและหายากชาวบ้านทั่วไปจึงไม่มีใช้เลย คนที่มีวิทย์ุโทรทัศน์แสดงว่ามีฐานะดี แต่ปัจจุบันสินค้าอุปโภคบริโภคมีมากมายหลายชนิดและหาซื้อได้ง่ายราคาไม่แพงเหมือนเมื่อก่อน การตัดสินใจซื้อสินค้าอุปโภคเกิดจากความจำเป็นในครอบครัว แต่ก็มีสินค้าบางชนิดที่ชาวบ้านซื้อตามเพื่อนบ้าน เมื่อเห็นบ้านอื่นมีบ้านของตนเองก็จะต้องมีให้ได้เช่นเดียวกัน การซื้อสินค้าอุปโภคจึงกลายเป็นการแข่งขันหรือซื้อไว้เพื่อเสริมหน้าตาฐานะของเจ้าของบ้าน สินค้าบางอย่างก็ซื้อทั้งที่ไม่ได้นำไปใช้ประโยชน์แต่เอาไว้ประดับบ้าน การซื้อลักษณะนี้ส่วนใหญ่ฝ่ายภรรยาเป็นผู้ตัดสินใจแล้วบอกให้สามีไปซื้อมา นอกจากนั้นยังมีบางส่วนที่ซื้อสินค้าอุปโภคเพราะคนชายโง่เขลาสรรพคุณโดยเฉพาะสินค้าที่เร่ขายตามบ้าน สินค้าลักษณะนี้ชาวบ้านชอบซื้อเพราะพอคำคิดราคาเงินผ่อนซึ่งไม่ต้องจ่ายเงินก้อนใหญ่เหมือนกับไปซื้อที่ร้านค้าในตลาด แต่สินค้าอุปโภคที่มีราคาแพง เช่น โทรทัศน์ รถจักรยานยนต์ ตู้เย็น เต่าแก๊ส ชาวบ้านจะออกไปซื้อในเมือง โดยการซื้อสินค้าอุปโภคชาวบ้านจะใช้เงินสดแต่ถ้าไม่มีเงินสดก็สามารถซื้อเงินผ่อนได้

รถเ่เป็นรูปแบบการค้าขายที่พัฒนามาจากพ่อค้าเร่ที่เดินทางสินค้าไปขายตามหมู่บ้าน เมื่อมีการสร้างถนนเชื่อมต่อกันระหว่างหมู่บ้านกับเมืองสามารถใช้รถยนต์ได้สะดวก การค้าขายแบบรถเ่ก็เกิดขึ้นในชุมชน โดยพ่อค้าที่เป็นเจ้าของรถจะนำสินค้าต่างๆทั้งสินค้าบริโภคและสินค้าอุปโภคใส่ในรถกระบะ แล้วขับตระเวนไปตามหมู่บ้านต่างๆที่อยู่ห่างไกลตลาด สินค้าที่นำไปขายมีทั้งอาหารสด อาหารแห้ง ของขบเคี้ยวสำหรับเด็ก เครื่องครัวต่างๆรวมทั้งผงซักฟอก สบู่ ยาสีฟัน แปรงสีฟัน ยาสมุนไพร ราคาขายจากรถเ่จะสูงกว่าราคาจากร้านค้าในชุมชนหรือตลาดนัดและต้องจ่ายเงินสดเท่านั้น ชาวบ้านที่จำเป็นต้องซื้อถ้าไม่มีเงินก็จะยืมเพื่อนบ้าน แต่ชาวบ้านนิยมซื้อเพราะเป็นสินค้าที่เพิ่งนำมาจากร้านค้าในตลาดหรือจากแหล่งผลิต

1.4 รูปแบบการใช้จ่าย เมื่อก่อนชาวบ้านทำการผลิตเพื่อการดำรงชีวิตจึงผลิตสินค้าที่จำเป็นด้วยตนเองหลายชนิดเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือน ประกอบกับเงินหายาก การใช้จ่ายจึงประหยัดมากถ้าไม่มีเงินสดจะไม่ซื้อสินค้า แต่ปัจจุบันชาวบ้านผลิตเพื่อการค้า โดยผลิตสินค้าที่ขายได้ไม่กี่ชนิด การเปลี่ยนแปลงเป้าหมายการผลิตเป็นเพื่อการค้าทำให้ชาวบ้านหาเงินได้ง่ายขึ้น การซื้อสินค้าต่างๆจากตลาดจึงมีมากขึ้น บางครั้งไม่มีเงินสดแต่ชาวบ้านสามารถซื้อสินค้าเงินเชื่อได้เพราะแน่ใจว่าอีกไม่นานจะหาเงินมาใช้หนี้ได้

ปัจจุบันการใช้จ่ายสะดวกขึ้น ชาวบ้านซื้อสินค้าบริโภคอุปโภคจากร้านค้าในชุมชน รถเ่ถ้ามีเงินมากก็จะซื้อของมาก แต่เวลามีเงินน้อยจะเลือกของที่จำเป็นก่อน การซื้อสินค้าที่มีราคาไม่สูงเกินไปหรือสินค้าที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น อาหาร เสื้อผ้าจะจ่ายเป็นเงินสด แต่ถ้าไม่มีเงินจริงๆก็อาจจะยืมเพื่อนบ้านหรือติดหนี้ไว้กับคนขายก่อนถ้าเขายอม วันที่มีตลาดนัดจะซื้อสินค้า

จากตลาดนัดแต่วันที่ไม่มีตลาดนัดจะซื้อร้านค้าในชุมชนหรือรถเร่ ส่วนสินค้าฟุ่มเฟือยหรือสินค้าที่อำนวยความสะดวกที่ราคาสูง เช่น รถจักรยานยนต์ เครื่องใช้ไฟฟ้าหรือสินค้าที่มีราคามากกว่า 5 พันบาท ชาวบ้านส่วนใหญ่จะซื้อเงินผ่อนหรือกู้เงินจากกส. ไปซื้อสินค้าแล้วหาเงินไปชำระหนี้กับธนาคาร

ปัจจุบันรายจ่ายของครอบครัวค่อนข้างสูงเพราะต้องซื้อสินค้าเกือบทุกชนิด ครัวเรือนส่วนใหญ่มีรายได้ใกล้เคียงกับรายจ่าย แต่ก็ยังมีบางครอบครัวที่มีรายจ่ายมากกว่ารายได้ในบางช่วงเวลา ทำให้ความเป็นอยู่ลำบากโดยเฉพาะครอบครัวที่มีสมาชิกหลายคนหรือครอบครัวที่ต้องซื้อข้าวสารด้วยบางครั้งจึงต้องกู้ยืม ประชาชนที่อยู่ในชุมชนที่ทำการเกษตรจะเสียค่าใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตต่ำกว่าประชาชนที่อยู่ในชุมชนประมง ค่าใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้าในปัจจุบันสูงกว่าอดีตมาก เมื่อก่อนมีเงิน 10 บาทก็อยู่ได้แล้ว แต่ปัจจุบันมีเงิน 10 บาททำอะไรไม่ได้เลย

2. การผลิต

สมัยก่อนชาวบ้านจะประกอบอาชีพหลายอย่างในเวลาเดียวกันมีทั้งทำนา ทำสวนยาง สวนผลไม้และเลี้ยงสัตว์ ส่วนชาวบ้านที่อยู่ชายทะเลจะทำอาชีพประมงด้วย ชาวบ้านแต่ละรายทำการผลิตสินค้าอย่างละไม่มากแค่พอกินเท่านั้นแต่จะทำการผลิตสินค้าเกือบทุกชนิดที่ต้องใช้ในครัวเรือน การผลิตของชาวบ้านสอดคล้องและต้องพึ่งพาธรรมชาติ ปัญหาจากการผลิตจึงมีเพียงเรื่องความเสียหายที่เกิดจากธรรมชาติเท่านั้น เมื่อเปรียบเทียบกับปัจจุบันผลผลิตที่ได้น้อยกว่าขณะที่ใช้เวลานานกว่า เป้าหมายของการผลิตเน้นเรื่องการบริโภคก่อนการจำหน่าย ผลผลิตที่ได้ส่วนใหญ่จึงเป็นสิ่งที่กินได้มากกว่าสิ่งที่ขายได้ ชาวบ้านที่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเองหรือที่ดินคุณภาพไม่ดีสามารถไปรอกปลูกพืชทั้งพืชยืนต้นหรือพืชล้มลุกในที่ดินของเพื่อนบ้านได้ เมื่อได้ผลผลิตคนที่ปลูกก็เอาไปใช้ประโยชน์ได้ รูปแบบการปลูกพืชแบบดังกล่าวเป็นลักษณะของการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมอีกลักษณะหนึ่งในชุมชน คนที่ปลูกพืชกับเจ้าของที่ดินต้องติดต่อสัมพันธ์กันตลอดเวลา นอกจากอาชีพด้านการเกษตรแล้วชาวบ้านยังใช้เวลาว่างจากการเกษตรทำการจักสานและทำงานฝีมือต่างๆ โดยนำวัสดุเหลือใช้จากธรรมชาติมาประดิษฐ์ตกแต่งเป็นของใช้ต่างๆ เช่น เข่ง เสื่อ ตะกร้า กระบวยตักน้ำ ช้อน ถ้วย จะวัก โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์ในครอบครัว ถ้ามีเหลือก็เอาไปจำหน่าย การใช้เงินของครอบครัวจึงไม่จำเป็นมากนัก

ขณะที่ปัจจุบันชาวบ้านส่วนใหญ่ก็ยังทำการผลิตอยู่ในภาคการเกษตรแต่ให้ความสำคัญกับการเกษตรเชิงพาณิชย์โดยทำการผลิตเพื่อจำหน่ายก่อนการผลิตเพื่อบริโภค โดยมีการทำสวนยางพารา สวนผลไม้ เช่น เงาะ ทุเรียน ลองกอง ส่วนใหญ่เป็นเจ้าของเองและมีบางส่วนรับจ้างผู้อื่น ชาวบ้านบางส่วนมีอาชีพทำนาเพียงอย่างเดียวแต่มีจำนวนไม่มากนักเมื่อเปรียบเทียบ

กับกลุ่มที่ทำสวน แต่ละรายมีพื้นที่ทำการเกษตรไม่มากนัก คนที่มีทั้งที่นาและสวนยางพาราหรือสวนผลไม้อาจได้เปรียบกลุ่มอื่นๆ เพราะมีงานทำตลอดปี ช่วงฤดูทำนาก็จะกรีดยางหรือเข้าสวนก่อนตอนเช้า หลังจากนั้นจะทำนาตอนบ่ายถึงค่ำมีคั้งซึ่งไม่มีปัญหาเพราะไถนาที่บรตไถ ส่วนกลุ่มที่มีอาชีพทำนาเพียงอย่างเดียวเมื่อหมดฤดูการเกษตรส่วนใหญ่จะปลูกพืชระยะสั้น เช่น แตงโม ผักบุ้ง ผักคะน้า โดยมีเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้ามาส่งเสริมด้านการเพาะปลูกหลังฤดูเก็บเกี่ยว บางคนไม่มีงานทำต้องอยู่บ้านเฉยๆ หรือไม่ก็ต้องออกหางานทำนอกชุมชน ส่วนชาวบ้านที่อยู่ใกล้ชายฝั่งทะเลจะทำการประมงขนาดเล็กและทำสวนมะพร้าว แต่ปัจจุบันมีเหลืออยู่ไม่กี่รายที่ยังทำประมงเป็นอาชีพหลัก คริวเรือนส่วนใหญ่จะมีสมาชิกส่วนหนึ่งของครอบครัวออกไปรับจ้างนอกชุมชนด้วย นอกจากนี้ชาวบ้านบางรายยังมีรายได้เสริมจากการทำน้ำตาลโตนดหรือขายหมากซึ่งเป็นพืชที่ปลูกเพื่อใช้เป็นแนวกันเขตแดนที่ดินแต่เมื่อผลผลิตดังกล่าวมีราคาก็เอาไปขายด้วย ส่วนการจักสานต่างๆที่เคยมีอยู่ในชุมชนปัจจุบันไม่มีคนทำแล้วเพราะชาวบ้านจะใช้สินค้าประเภทผลิตภัณฑ์พลาสติกจากตลาดที่หาซื้อได้ง่ายและใช้สะดวกแทนเครื่องจักสานต่างๆ

2.1 การทำสวนยาง การทำสวนยางเมื่อก่อนชาวบ้านปลูกยางพันธุ์พื้นเมือง โดยหักร้างทางฟงพื้นที่บริเวณเชิงเขาหรืออยู่ห่างจากชุมชนซึ่งส่วนใหญ่เป็นพื้นที่สวนหรือพื้นที่ว่างเปล่าไม่มีเจ้าของ บางชุมชนคนที่จะปลูกยางต้องขออนุญาตก่อนเมื่อได้รับอนุญาตแล้วจึงจะปลูกยางได้ ถ้าไม่เช่นนั้นอาจถูกจับแต่เมื่อจ่ายค่าปรับแล้วก็กลับไปทำต่อได้ ทางราชการไม่ได้เข้มงวดเพราะต้องการส่งเสริมให้มีการปลูกยางเพียงแต่ต้องการให้ขออนุญาตเท่านั้น

การปลูกและการดูแลรักษาเป็นแบบธรรมชาติ ชาวบ้านใช้เมล็ดปลูกโดยไม่ได้คัดเลือกพันธุ์และไม่มีการวัดระยะระหว่างหลุมแต่อย่างใด วิธีการปลูกก็ใช้จอบขุดหลุมฝังเมล็ดยาง บางชุมชนชาวบ้านที่ต้องการปลูกยางจะใช้วิธีหว่านเมล็ดยางหรือใช้หนังสือตักฝังเมล็ดยางไปตกที่ตรงไหนก็ออกตรงนั้นและกลายเป็นพื้นที่สวนยางของตนโดยที่ไม่มีชาวบ้านคนอื่นเข้ามาทำอีก หลังจากปลูกแล้วก็ไม่ต้องดูแลใดๆอีกคอยจนต้นยางโตก็จะกรีดยางน้ำยาง ชาวบ้านที่มีสวนยางอยู่ไกลจากบ้านก็ต้องไปสร้างกระท่อมไว้ในสวนยางเพื่อพักอาศัยเวลากกรีดยาง บางรายไม่มีกระท่อมก็ต้องเดินเท้าจากบ้านไปถึงสวนยางทุกวันซึ่งเสี่ยงอันตรายเพราะต้องออกไปกรีดยางช่วงหัวรุ่งโดยใช้ตะเกียงแก๊สบางครั้งเจอสัตว์ป่าอื่นๆระหว่างทาง ผลผลิตที่ได้จะเอาไปขายโดยทำเป็นยางก้อนหรือขี้ยางเพราะไม่มีเครื่องรีดยาง บางชุมชนมีเครื่องรีดยางเครื่องเดียว การขายยางต้องหาบออกจากหมู่บ้านไปถึงตลาด เงินที่ได้จากการขายยางจะใช้จ่ายซื้อสิ่งของที่จำเป็นจากตลาดสำหรับเอาไปใช้ในครอบครัว นอกจากนี้ยังเอาไปใช้ประโยชน์อย่างอื่นด้วย เช่น ทำเชื้อเพลิงหรือทำไม้สำหรับจุดไฟให้แสงสว่างในเวลากลางคืน โดยเอาน้ำยางผสมกับเปลือกไม้เสมีด

ปัจจุบันชาวบ้านทำสวนยางโดยปลูกยางพันธุ์ดีที่ได้รับการส่งเสริมจากเจ้าหน้าที่กองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง พันธุ์ยางที่ใช้เป็นพันธุ์ยางสมัยใหม่ชื่อจากแปลงเพาะชำ วิธีการปลูกและดูแลสวนยางเริ่มงวดและจริงจังโดยใช้เทคโนโลยีต่างๆและลงทุนสูงกว่าการปลูกแบบธรรมชาติ ผลผลิตที่ได้จึงสูงกว่าการทำสวนยางแบบเดิม การทำสวนยางมีจุดมุ่งหมายเพื่อเอาผลผลิตไปขายให้กับพ่อค้าในชุมชน ซึ่งมีทั้งรายน้ำยาง รายยางแผ่นหรือรียาง ชาวบ้านที่ทำสวนยางพาราส่วนใหญ่จะเป็นเจ้าของสวนเองแต่มีเนื้อที่ไม่มากนักได้ยางแผ่นตั้งแต่ 4-10 แผ่น อย่างไรก็ตามยังมีบางส่วนที่รับจ้างกรีดยางของผู้อื่นโดยแบ่งผลผลิตคนละครึ่ง โดยคนที่รับจ้างกรีดยางของผู้อื่นจะแบ่งรายได้คนละครึ่งกับเจ้าของสวนยางไม่ว่าจะทำเป็นยางแผ่นหรือรายน้ำยาง

การกรีดยางจะเริ่มตั้งแต่ตี 2 ถ้าสวนยางอยู่ไกล แต่สวนยางอยู่ไม่ไกลอาจเริ่มจากตี 3-4 และแล้วเสร็จประมาณเที่ยงวัน เวลาที่ทุกคนที่ทำสวนยางต้องเข้านอนแล้ว การทำสวนยางพาราสามารถทำต่อไปได้อีกนานแต่ชาวบ้านยังไม่แน่ใจในอนาคตของตนเองว่าถ้าอายุมากขึ้นทำงานกรีดยางไม่ไหวจะหารายได้จากที่ใดสำหรับเลี้ยงตนเองและครอบครัวเพราะไม่มีโอกาสเก็บออมเงินเลยเนื่องจากรายได้จากสวนยางไม่แน่นอน แต่รายจ่ายเพิ่มขึ้นตลอดเวลาชาวบ้านที่ทำสวนยางจึงคิดได้อย่างเดียวว่าจะทำไปจนกว่าจะทำไม่ไหว

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการขายยาง เมื่อก่อนชาวสวนยางจะนำยางไปทำเป็นยางก้อนหรือรียางขายให้กับพ่อค้า ต่อมาเมื่อหาซื้อเครื่องกรีดยางได้ง่ายขึ้นชาวสวนยางจะทำเป็นยางแผ่นซึ่งทำมาจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นปัจจุบันการขายผลผลิตจึงมีทั้งรายเป็นยางแผ่น รายน้ำยางและบางชุมชนขายรียาง

การรายน้ำยาง การรายน้ำยางเป็นรูปแบบการขายผลผลิตลักษณะใหม่ของชาวสวนยาง การขายลักษณะนี้ผู้ซื้อเป็นคนตั้งราคาไม่มีการต่อรอง ถ้าต่อรองจะขายไม่ได้ต้องนำกลับไปทำยางแผ่นอีก ผู้ซื้อจะออกตัวให้กับคนขาย เมื่อต้องการเงินก็เอาตัวไปขึ้นเงิน ชาวบ้านส่วนใหญ่จะไปขึ้นเงินประมาณ 5 วันต่อครั้งหรือเวลาที่จำเป็นต้องใช้เงิน ครั้งหนึ่งที่เบิกเงินประมาณ 200-500 บาท คนที่รายน้ำยางต่อรองราคาได้น้อยกว่าคนที่ทำยางแผ่นเพราะต้องขายในเวลาจำกัด แต่ผลดีคือได้เงินเร็วกว่าและมีเวลาเหลือสำหรับทำกิจกรรมอื่นได้เพิ่มขึ้นหรือได้พักผ่อนมากขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับการทำยางแผ่น บางชุมชนเคยตั้งกลุ่มรายน้ำยางเพื่อสร้างอำนาจต่อรองเรื่องราคาโดยการรวบรวมน้ำยางจากชาวบ้านในชุมชนนำไปขายให้กับโรงงานทำถุงมือโดยตรงซึ่งทางโรงงานก็รับซื้อและได้ราคาดีกว่าการขายให้กับพ่อค้าแต่เกิดปัญหาคนที่ทำหน้าที่เป็นหัวหน้ากลุ่มเอาเงินค่าน้ำยางที่ได้รับจากโรงงานไปจ่ายก่อนเมื่อชาวบ้านรู้ก็เลิกขายให้กับกลุ่ม

กรณีหมู่บ้านมะยงชาวบ้านยังทำยางก้อนหรือชียางแทนที่จะทำเป็นยางแผ่นหรือขายน้ำยาง โดยกรีดยางทุกวันแต่จะไปเก็บชียาง 2-3 วันต่อครั้ง เหตุผลที่ชาวบ้านทำชียางเพราะราคาชียางจะมีเสถียรภาพมากกว่าราคายางแผ่นถึงแม้ว่าระดับราคาจะต่ำกว่า นอกจากนั้นการทำชียางเป็นการประหยัดเวลาเพราะเมื่อกรีดยางเสร็จแล้วสามารถไปทำงานอื่นได้อีก ไม่ต้องเสียเวลาเก็บน้ำยางและทำยางแผ่นซึ่งต้องใช้เวลาอีกประมาณ 2 เท่า เมื่อเปรียบเทียบรายได้คนที่ขายชียางจะได้น้อยกว่าคนที่ทำยางแผ่น แต่คนที่ขายชียางยังมีเวลาเหลือไปทำงานอื่นได้มากกว่า ถ้าคิดถึงรายได้รวมทั้งหมดคนที่ทำชียางจะได้มากกว่าคนที่ทำยางแผ่น

ปัญหาหลักของการผลิตคือราคายางพาราเปลี่ยนแปลงบ่อย ค่าใช้จ่ายสูงขึ้นตลอดเวลา การกรีดยางมีค่าใช้จ่ายหลายด้าน ถ้ารักษาต้นยางไม่ดีก็จะกรีดยังไม่มานานหรือผลผลิตต่ำทั้งที่เป็นยางพันธุ์ดี รายได้จากการทำสวนยางจึงพอสำหรับใช้จ่ายวันต่อวันเท่านั้น ปัจจุบันชาวบ้านบางคนที่เคยทำสวนยางเพียงอย่างเดียวได้แบ่งพื้นที่ปลูกผลไม้อื่นๆ เช่น ทุเรียน ลองกอง เงาะ ขนุน ด้วย

2.2 การทำสวนผลไม้ สวนผลไม้ เช่น ทุเรียน ลองกอง เงาะ ขนุน สมัยก่อนชาวบ้านปลูกไม้ผลต่างๆเพื่อไว้บริโภคในครัวเรือน โดยแต่ละครอบครัวจะปลูกไม้ผลพันธุ์พื้นเมืองเกือบทุกชนิดที่กินได้อย่างละเล็กละน้อยเพื่อให้มีผลไม้กินตลอดปี คนที่ปลูกไม้ผลเพื่อขายไม่มีเพราะทุกครอบครัวปลูกเหมือนกันหมด ส่วนการนำไปขายที่ตลาดก็มีปัญหาด้านการขนส่งเพราะถนนและยานพาหนะไม่ดี ดังนั้นถ้ามีมากกินไม่หมดก็ให้แบ่งเพื่อนบ้าน ญาติพี่น้อง การปลูกไม้ผลจะปลูกรอบๆบริเวณบ้านที่อยู่อาศัย ไม้ผลที่ปลูกมีทั้งเงาะ ทุเรียน ลองกอง ขนุน ฝรั่ง ชมพู่ ส้มโอ กระท้อน กัลย

แต่เมื่อมีการสร้างถนนเชื่อมระหว่างหมู่บ้านกับเมืองและการคมนาคมสะดวก ผลไม้เริ่มมีราคาเป็นที่ต้องการของตลาด ประกอบกับได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง การปลูกไม้ผลที่มีเป้าหมายเพื่อการบริโภคก็เปลี่ยนเป็นการปลูกไม้ผลเพื่อการค้า โดยใช้ต้นพันธุ์อย่างดี ปลูกและดูแลรักษาตามหลักวิชาการเกษตรสมัยใหม่ การลงทุนในการเพาะปลูกสูงขึ้นเพราะต้องใช้ปุ๋ย ยากำแมลง ค่าจ้างแรงงาน ค่าขนส่ง แต่ละครัวเรือนจะปลูกไม้ผลไม่กี่ชนิดแต่มีปริมาณมากในแต่ละชนิด ปัจจุบันไม้ผลที่มีการปลูกกันมากในพื้นที่คือทุเรียน ลองกอง เงาะ เกือบทุกครัวเรือนที่ปลูกไม้ผลจะมีไม้ผลทั้ง 3 ชนิดนี้รวมอยู่ด้วย ส่วนไม้ผลอื่นๆก็มีการปลูกเพื่อการค้าแต่มีปริมาณไม่มากนัก อย่างไรก็ตามพื้นที่เพาะปลูกไม้ผลเพื่อการค้าของชาวบ้านแต่ละรายมีไม่มาก ส่วนใหญ่ประมาณ 1-5 ไร่

การขายผลผลิต คนที่ทำสวนไม้ผลส่วนใหญ่จะจำหน่ายผลไม้ให้กับพ่อค้าขายส่งที่เข้ามารับซื้อในชุมชน บางรายขายให้กับแม่ค้าที่รับซื้อเพื่อเอาไปขายต่อที่ตลาดอีกทอดหนึ่งเพราะแต่ละรายมีผลผลิตปริมาณไม่มากและไม่ต้องรับภาระอะไรอีกหลังจากขายไปแล้ว โดยพ่อค้าแม่ค้าจะ

เป็นผู้รวบรวมผลไม้มากจากทั้งหมดบ้านให้ได้ปริมาณมากพอที่จะนำไปขายนอกชุมชนได้ ส่วนคนที่มีผลผลิตมากจะนำไปขายที่ตลาดเองซึ่งได้ราคาดีกว่าแต่ต้องเสียค่าขนส่ง ค่าจ้างขนและเสียเวลาในการจำหน่ายอีกด้วย ราคาผลผลิตทั้งที่ขายในหมู่บ้านหรือขายที่ตลาดขึ้นลงตามฤดูกาล

2.3 การทำนา เมื่อก่อนครัวเรือนส่วนใหญ่จะทำนาเพื่อเอาข้าวไว้กินในครอบครัวถ้าเหลือกินจะเอาไปขาย พื้นที่ทำนาสามารถจับจองหาได้ง่าย แม้แต่ชุมชนประมงที่อยู่ใกล้ชายทะเลก็ยังมี การทำนา การทำนาในอดีตใช้แรงงานคนและสัตว์เป็นหลักทั้งไถ บักดำ เก็บเกี่ยว ดังนั้นการทำนาจึงต้องใช้เวลานานเพราะเมื่อคนหรือวัวเหนื่อยก็ต้องหยุดพัก การขนข้าวจากที่นากลับบ้านใช้วิธีการหอบหรือให้วัวลาก การแปรรูปก็ใช้วิธีนวดด้วยเท้าแล้วตำด้วยครกหรือเครื่องสีข้าวที่ทำเองกว่าจะเป็นข้าวสารจึงต้องใช้เวลานานและลำบากแต่ค่าใช้จ่ายในการผลิตไม่มาก ชุมชนที่มีการทำนาจะมีความเป็นอยู่ที่ดี ส่วนชุมชนที่ไม่ได้ทำนาคือความเป็นอยู่ลำบากกว่าเพราะต้องซื้อข้าวสารซึ่งเป็นอาหารหลักของครอบครัว บางครั้งไม่มีเงินสดก็ต้องจ่ายเงินผ่อนค่าข้าวสาร โดย ผ่อนค่าจะเข้ามาเก็บเงินค่าข้าวสารเดือนละครั้ง

ปัจจุบันครัวเรือนที่ทำนาจะทำเพื่อบริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก ชาวบ้านที่ยังทำนาอยู่ส่วนใหญ่ต้องการเอาข้าวไว้กินมากกว่าทำเพื่อขายข้าวเพราะรายได้จากการทำนาไม่คุ้มกับค่าใช้จ่าย โดยค่าใช้จ่ายในการทำนาสูงขึ้นทั้งการเพาะปลูกและการแปรรูปข้าวเปลือกเนื่องจากการทำนาต้องใช้รถไถซึ่งทำงานได้เร็วกว่าใช้วัวแต่รถไถมีราคาแพงหรือถ้าจะจ้างไถก็แพงเช่นเดียวกันไร่ละ 400 บาทกว่า บางรายไม่มีเงินจ่ายค่าจ้างก็ต้องจ่ายทีหลัง ขณะเดียวกันการเลี้ยงวัวควายไว้ใช้ไถนามีข้อจำกัดด้านการจัดการดูแลเพราะพื้นที่เลี้ยงสัตว์ซึ่งเป็นที่ว่างเปล่ากลายเป็นสวนยาง สวนผลไม้ ประกอบกับวัว ควายมีราคาแพงขึ้นเพราะมีการเอาไปบริโภคกันมาก นอกจากนั้นการทำนายังต้องใช้ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลงและค่าจ้างแรงงานด้วยซึ่งค่าใช้จ่ายส่วนนี้เพิ่มมากขึ้นทุกปี ขณะที่การแปรรูปข้าวเปลือกก็ไม่ได้ทำเองแต่นำไปสีที่โรงสี รายจ่ายในการทำนาจึงสูงตามไปด้วยทุกปีเช่นเดียวกัน

นอกจากนั้นการที่ทางราชการได้สร้างถนนผ่านกลางชุมชนเพื่อเข้าไปยังชุมชนที่อยู่ด้านในโดยตัดถนนผ่านสายน้ำที่ชาวบ้านเคยใช้ทำนา น้ำจึงมีไม่เพียงพอสำหรับทำนา ดินเสื่อมคุณภาพ พื้นที่ทำนาบางส่วนที่อยู่ติดถนนชาวบ้านนำไปสร้างเป็นที่อยู่อาศัย แรงงานไปทำงานนอกชุมชนบางชุมชนเกิดปัญหาศัตรูข้าว เช่น หนอน กัดทำลายต้นข้าวเสียหายมากขึ้นเพราะคนส่วนใหญ่เลิกทำนา ศัตรูข้าวจึงมาทำลายต้นข้าวของคนที่ยังทำนาอยู่ สาเหตุต่างๆดังกล่าวทำให้ชาวบ้านที่เคยทำนาเพื่อขายข้าวหรือทำเพื่อบริโภคในครัวเรือนต้องเลิกทำนา โดยกลับไปให้ความสำคัญกับการทำสวนยางพาราและสวนผลไม้เพื่อจะเอารายได้จากการทำสวนยางพาราหรือ การทำสวน

ผลไม้ไปซื้อข้าวสารสำหรับการบริโภคแทนการปลูกข้าวกินเองเพราะสะดวกสบายกว่าการทำนา ปัจจุบันคนที่ทำนาเพื่อบริโภคในครัวเรือนจึงมีเหลืออยู่ไม่มากนักในแต่ละชุมชน ส่วนกลุ่มที่ทำนาเพื่อขายข้าวจะมีอยู่เฉพาะในเขตที่มีที่ดินอุดมสมบูรณ์และมีการชลประทานดีเท่านั้น

การขายข้าวของชาวบ้าน ส่วนใหญ่จะขายข้าวเก่าที่เก็บไว้ค้างปี โดยจะขายเมื่อคาดว่าในปีต่อไปจะได้ผลผลิตดีซึ่งเป็นช่วงเวลาก่อนการเก็บเกี่ยวเล็กน้อยเพื่อให้มั่นใจว่าข้าวใหม่ได้ผลดีจริง บางรายจะเก็บไว้ 3-4 ปีจึงจะขายสักครั้งหนึ่ง การขายข้าวพ่อค้าเป็นผู้กำหนดราคาไม่มีการต่อรอง และพ่อค้าจะมารับซื้อถึงที่ นอกจากนั้นการขายข้าวในลักษณะดังกล่าวยังมีเหตุผลเรื่องยุ่งยากสำหรับใส่ข้าวด้วยเพราะชาวบ้านไม่มียุ้งฉางขนาดใหญ่เมื่อมีข้าวใหม่ออกมากก็ต้องเอาข้าวเก่าออกไปขาย รายได้จากการขายข้าวจะนำไปใช้สร้างบ้านหรือซื้อที่ดินหรือสิ่งของอื่นที่มีราคาแพง รายได้ลักษณะนี้จะไม่ใช่จ่ายสุ่ยสุ่ย บางคนไม่ยอมเอามาใช้ซื้อสินค้าบริโภคประจำวัน อย่างไรก็ตามสำหรับคนที่ทำนาบางรายช่วงเวลาที่ยังขาดมือหาเงินไม่ทันอาจจะเอาข้าวไปขายให้กับโรงสีเพื่อเอาเงินไปใช้จ่ายในครอบครัวบ้าง แต่จะขายในปริมาณไม่มากถ้าคิดเป็นเงินก็ครั้งละ 100-200 บาท หลังฤดูเก็บเกี่ยวชาวบ้านบางรายจะใช้เวลาว่างจากการทำนาปลูกพืชผักเพื่อหารายได้เสริมสำหรับกลุ่มที่ไม่มีสวนยาง

2.4 การปลูกพืชระยะสั้นหลังฤดูการเก็บเกี่ยว พืชระยะสั้นที่ปลูกหลังฤดูการเก็บเกี่ยวข้าวในนามีหลายชนิด เช่น แตงโม แตงกวา พัก การปลูกพืชระยะสั้นชาวบ้านต้องลงทุนสูงเนื่องจากต้องใช้ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง ขณะที่ราคาผักไม่แน่นอนเพราะเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเพาะปลูกอย่างเดียวแต่ไม่ได้หาตลาดให้ด้วย การปลูกพืชระยะสั้นเมื่อก่อนใช้ปุ๋ยมูลสัตว์หรือปุ๋ยที่ได้จากธรรมชาติเท่านั้นซึ่งไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ผลผลิตที่ได้จากการใช้ปุ๋ยธรรมชาติ เช่น แตงโมจึงเก็บไว้ได้นานไม่เน่าเสียง่าย ปัจจุบันต้องใช้ปุ๋ยเคมีค่าใช้จ่ายจึงเพิ่มขึ้น ผลผลิตก็เน่าเสียง่ายเก็บได้ไม่นานและที่ดินก็เสื่อมเร็วกว่าการใช้ปุ๋ยจากธรรมชาติ

2.5 การประมง เมื่อก่อนชาวบ้านที่อยู่ใกล้ชายฝั่งทะเลเกือบทั้งหมดจะประกอบอาชีพประมง แต่ปัจจุบันครอบครัวที่ทำการประมงมีเหลืออยู่ไม่มากแล้วเพราะปัญหาต้นทุนการผลิตสูง ขณะที่รายได้ไม่แน่นอนเนื่องจากสัตว์น้ำมีปริมาณลดลง บางชุมชนมีเหลืออยู่ 2-3 รายที่ทำประมงโดยใช้เรือแจวเพราะไม่ต้องลงทุนสูง บางครอบครัวที่มีที่ดินจะทำสวนมะพร้าว เลี้ยงแพะ แกะ วัว ไว้ในสวนด้วย ส่วนครอบครัวที่ไม่มีที่ดินสมาชิกในครอบครัวจะรับซื้อหรือรับเมล็ดมะม่วงหิมพานต์จากพ่อค้ามาแปรรูปเพื่อขายต่อให้กับพ่อค้าหรือรับค่าจ้างจากเจ้าของที่เอามาให้ทำและมีสมาชิกบางส่วนออกจากครอบครัวออกไปทำงานนอกชุมชน เช่น ไปทำงานในเมืองหรือประเทศมาเลเซีย

2.6 การเลี้ยงสัตว์ สมัยก่อนชาวบ้านจะเลี้ยงสัตว์ เช่น วัว ควาย แพะ โดยการปล่อยตามธรรมชาติเพราะมีพื้นที่ว่างเปล่ามากมายในแต่ละชุมชน ชาวบ้านส่วนใหญ่เลี้ยงวัวครอบครัวละ 3-6 ตัว แต่ก็ยังมีบางคนเลี้ยงวัวเป็นฝูงมากถึง 100 ตัว ถึงฤดูทำนาจะใช้ไถนาหรือให้คนอื่นเช่าไปไถนา ค่าเช่าอาจจะเป็นเงินหรือข้าวเปลือกแล้วแต่จะตกลงกัน นอกจากนั้นเวลามีงานบุญ งานแต่งงาน ในชุมชนหรือต่างชุมชนจะมีคนมาซื้อวัวไปเชือดเพื่อเลี้ยงในงาน ถ้ามีคนมาซื้อก็ขายไปแต่ถ้าไม่มีคนมาซื้อก็เลี้ยงต่อไปเพราะเลี้ยงแบบปล่อยตามธรรมชาติต้นทุนในการเลี้ยงต่ำ การเลี้ยงวัวมีลักษณะเป็นการสะสมทุนอย่างหนึ่งของชาวบ้าน รายได้จากการขายวัวเอาไปใช้ในกิจกรรมที่สำคัญ เช่น สร้างบ้าน ซื้อที่ดิน บางครอบครัวที่ไม่มีเงินเวลาแต่งงานลูกใช้วัวเป็นค่าสินสอดด้วย แต่เมื่อมีการผลิตสินค้าเชิงพาณิชย์เกิดขึ้นการเลี้ยงสัตว์ในลักษณะดังกล่าวหมดไปเพราะเจ้าของที่ดินเริ่มกันแนวเขตที่ดินและปลูกพืชเลี้ยงสัตว์เฉพาะของตนเอง คนที่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเองหรือมีพื้นที่น้อยจึงเลี้ยงสัตว์ใหญ่ไม่ได้ถ้าจะเลี้ยงสัตว์บ้างก็เป็นพวก เป็ด ไก่ เท่านั้น โดยเลี้ยงแบบปล่อยตามธรรมชาติรอบบริเวณบ้านทำคอกหรือเล้าไว้ได้ทุนบ้าน

การเลี้ยงสัตว์เมื่อเปรียบเทียบกับ การปลูกพืชจะมีรายได้ดีกว่าเพราะราคาสัตว์เลี้ยงทุกชนิดต่างมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตลอดเวลาไม่ว่าจะเป็นวัว แพะ เป็ดหรือไก่ แต่การเลี้ยงสัตว์ต้องดูแลเอาใจใส่มากกว่าการทำสวนยางหรือทำนา ชาวบ้านบางส่วนจึงไม่ชอบเลี้ยงเพราะมีภาระไปไหนไม่ได้เลย

การกั้นแนวเขตที่ดินชาวบ้านจะปลูกต้นตาลหรือหมากรอบๆบริเวณที่ดินเพราะเป็นต้นไม้ที่สูงมองเห็นได้ง่ายและไม่มีการกั้นสารเคมีเข้าไปในที่ดินของผู้อื่น โดยต้นตาลจะปลูกเพื่อแสดงเขตที่นาส่วนต้นหมากเพื่อแสดงเขตที่สวน ต้นไม้ที่ปลูกเพื่อเป็นแนวเขตดังกล่าวปัจจุบันสามารถสร้างรายได้ให้กับเจ้าของได้ด้วย

2.7 ปัจจัยการผลิต โดยเฉพาะที่ดินทำการเกษตรมีคุณภาพดี ปลูกพืชขึ้นเองตามธรรมชาติ พืชป่าและไม้ผลต่างๆ ส่วนปัจจัยการผลิตอื่นๆ เช่น วัสดุการเกษตรหรือเครื่องมือการเกษตรต่างๆจะซื้อเงินผ่อนกับ ธกส. หรือร้านค้าวัสดุการเกษตร การใช้เครื่องมือเหล่านี้ต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นแต่ก็มีความจำเป็นต้องใช้เพราะที่ดินเสื่อมคุณภาพลง

การสูญเสียปัจจัยการผลิต การสูญเสียปัจจัยการผลิตของชาวบ้านโดยเฉพาะที่ดินเพื่อการเกษตรเกิดขึ้นจากหลายสาเหตุ บางชุมชนชาวบ้านเลิกทำนาเพราะต้องเอาพื้นที่นามาสร้างเป็นที่อยู่อาศัยโดยเฉพาะที่นาที่อยู่ติดกับถนนใหญ่ บางชุมชนมีการสร้างโรงงานอุตสาหกรรม เช่น โรงโมหินซึ่งส่งผลทำให้ที่นาที่อยู่ใกล้โรงโมหินทำการเพาะปลูกไม่ได้ต้องขายที่ดินให้กับโรงงานในราคาถูกและเลิกการทำนาเพราะเก็บไว้ก็ไม่มีประโยชน์ นอกจากการสูญเสียพื้นที่การเกษตรของ

ผู้ที่มีอาชีพทำนาแล้ว ชาวประมงหลายรายที่มีที่ดินติดชายทะเลซึ่งเคยใช้เป็นพื้นที่ปลูกมะพร้าวก็ขายที่ดินให้กับนายทุนเพราะได้ราคาดีโดยเฉพาะในช่วงที่เศรษฐกิจรุ่งเรือง

2.8 เทคโนโลยีการผลิต การผลิตส่วนใหญ่ทั้งสวนยาง สวนผลไม้และทำนามีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่มีความสะดวกและทุนแรงมาใช้ในการผลิต เช่น เครื่องตัดหญ้า เครื่องสูบน้ำ เครื่องพ่นสารเคมี ปุ๋ยเคมี รถไถนา รวมทั้งพันธุ์ยางโดยมีเจ้าหน้าที่ราชการ เช่น กองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง ธกส. เข้ามาแนะนำให้ใช้เทคโนโลยีเหล่านี้เพื่อปรับปรุงการผลิต การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ช่วยให้ชาวบ้านได้ผลผลิตและมีรายได้เพิ่มมากขึ้นกว่าเดิมแต่รายจ่ายในการผลิตก็เพิ่มขึ้นด้วยเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตามคุณภาพผลผลิตชาวบ้านโดยเฉพาะยางผ่านยังมีคุณภาพต่ำเป็นยางชั้น 4-5 เพราะกระบวนการผลิตไม่มีคุณภาพ ประกอบกับชาวบ้านไม่สนใจเรื่องการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพผลผลิต ทั้งที่มีเจ้าหน้าที่มาส่งเสริมการทำยางผ่านชั้นดีแต่ชาวบ้านไม่สนใจทำเพราะเสียเวลาการทำยางผ่านที่มีคุณภาพต่ำ

2.9 รายได้จากการผลิต ชาวบ้านทำงานเพราะต้องการเงินเพื่อใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน สำหรับคนที่มีทั้งสวนยางพาราและสวนผลไม้จะไม่มีปัญหาเพราะยางพารามีรายได้เป็นสัปดาห์ส่วนใหญ่ได้สัปดาห์ละ 400-500 บาท สำหรับใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีวิตซึ่งต้องจ่ายทุกวัน โดยจะซื้อเฉพาะของที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตเท่านั้น ขณะที่สวนผลไม้ไม่มีรายได้เป็นปีจะใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้าที่มีราคาแพง กลุ่มที่มีทั้งสวนยางและสวนผลไม้จะมีรายได้ดีกว่ากลุ่มที่มีสวนยางหรือสวนผลไม้เพียงอย่างเดียว นอกจากรายได้จากการขายยางพารา ผลไม้หรือข้าวแล้ว ชาวบ้านบางส่วนยังมีรายได้จากการขายสัตว์เลี้ยงที่เลี้ยงแบบปล่อยตามธรรมชาติ เช่น เป็ด ไก่ วัว แพะ แกะ แต่เป็นเงินไม่มากนักในแต่ละครั้งและปีหนึ่งจะขายสัก 1-2 ครั้งเท่านั้นเพราะมีผลผลิตไม่มาก โดยทั่วไปแล้วชาวบ้านมีรายได้พอที่จะดำรงชีวิตไปวันๆ ไม่ถึงกับอดแต่ก็ไม่มีเงินออม

ความแตกต่างด้านฐานะของคนในชุมชนไม่ค่อยมากนัก อาจจะมีเพียง 2-3 รายเท่านั้นที่มีฐานะดีกว่าคนอื่นๆ เช่น กลุ่มผู้นำคือกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าของร้านค้าหรือผู้นำทางด้านศาสนา ส่วนคนอื่นๆมีฐานะไม่แตกต่างกัน การประกอบอาชีพนอกภาคการเกษตรของชาวบ้านในชุมชนมีบ้างแต่จำนวนไม่มาก เช่น เปิดร้านค้า ขายอาหาร พ่อค้าเร่ขายของตามชุมชน อย่างไรก็ตาม ชาวบ้านบางส่วนยังมีรายได้ไม่เพียงพอจากรายจ่ายโดยเฉพาะกลุ่มที่มีสวนยางเพียงอย่างเดียวหรือรับจ้างกรีดยางผู้อื่น ทั้งนี้เพราะในฤดูฝนชาวบ้านกรีดยางไม่ได้หรือช่วงที่มีปัญหาเศรษฐกิจรายได้ลดลงมากเพราะยางพาราราคาตกต่ำ ครวัเรียนที่มีปัญหาเรื่องรายได้ไม่ว่าเป็นครวัเรียนที่ทำสวนยาง สวนผลไม้ ทำนาหรือทำประมงจะมีสมาชิกส่วนหนึ่งของครวัเรียนออกไปทำงานนอกชุมชน

2.10 การประกอบอาชีพนอกชุมชน เมื่อก่อนคนออกทำงานนอกชุมชนมีไม่มากนัก ถ้ามีก็เป็นช่วงวัยรุ่นเพราะชาวบ้านมีความรู้ดีว่าการเดินทางลำบาก แต่เมื่อสภาพเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไปเงินมีบทบาทในการดำรงชีวิตมากขึ้นจึงจำเป็นต้องออกทำงานนอกชุมชนเพื่อหารายได้ให้เพียงพอกับความ ต้องการ ทั้งนี้เพราะรายจ่ายในครัวเรือนมีอยู่ทุกวันทั้งค่าอาหารในครอบครัว เงินสำหรับให้ลูกไปโรงเรียน ปัจจุบันการออกไปทำงานนอกชุมชนจึงมีอยู่ทั่วไปทุกชุมชนและทุกวัย แต่ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 25-40 ปี โดยชุมชนที่ทำนาเป็นหลักจะมีคนทำงานนอกชุมชนจำนวนมากกว่าชุมชนที่ทำสวนยางหรือสวนผลไม้ คนที่ออกไปทำงานนอกชุมชนจะไปทำงานในเขตเมือง เช่น เป็นแรงงานในโรงงานไม้ยางพารา โรงไม้หิน โรงงานยางพารา โรงงานไม้อัด กรรมกรก่อสร้าง รับรถรับจ้าง กรรมกรสะพานปลา ลูกจ้าง ยาม รับจ้างส่งของ ทำงานร้านอาหาร ตัดเย็บเสื้อผ้าในโรงงาน นอกจากนี้ยังมีบางส่วนที่ออกไปทำงานนอกชุมชนแต่เป็นงานในภาคการเกษตร เช่น รับจ้างกรีดยางต่างท้องถิ่น

การออกไปทำงานนอกชุมชนมีหลายลักษณะ เช่น ไปทำงานในเขตเมืองหรือชุมชนอื่นแบบเข้าไปเย็นกลับ โดยคนที่ออกไปทำงานนอกชุมชนในลักษณะไปกลับเกือบทั้งหมดมีสถานภาพการทำงานเป็นลูกจ้าง โดยจะออกไปทำงานตอนเช้าประมาณ 6 โมงเช้า กลับเข้าชุมชนประมาณ 6 โมงตอนเย็น บางกลุ่มมีรถของโรงงานรับส่ง บางกลุ่มไม่มีรถรับส่งแต่ถ้ามีอยู่หลายคนจะเหมารถกันเองโดยจ่ายค่ารถเป็นเดือน ส่วนการไปทำงานนอกชุมชนโดยอาศัยอยู่ใกล้ที่ทำงานจะอยู่ประมาณ 1-2 สัปดาห์จึงจะกลับบ้านครั้งหนึ่งถ้าไปอยู่ไม่ไกลเกินไป แต่ถ้าไปอยู่ไกล เช่น หาดใหญ่ กรุงเทพมหานคร จะอยู่ประมาณ 1-2 เดือนจึงจะกลับบ้านสักครั้งหนึ่งหรือจะกลับบ้านตามโอกาสเทศกาลต่างๆ กลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นผู้ชายจะให้ลูกเมียอยู่บ้านตัวเองออกไปทำงานหาเงิน คนที่ไม่ทำงานนอกชุมชนส่วนใหญ่จะออกไปสักช่วงหนึ่งไม่ได้อยู่ตลอดไปเพราะมีครอบครัวญาติพี่น้องอยู่ในชุมชน เมื่อกลับเข้ามาอยู่ในชุมชนก็จะนำประสบการณ์ต่างๆ ที่พบเห็นมาทั้งเรื่องการประกอบอาชีพและเรื่องอื่นมาใช้ในชุมชนซึ่งช่วยให้คนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเรื่องใหม่ๆ เพิ่มขึ้น

ส่วนคนที่ไปทำงานในประเทศมาเลเซียส่วนใหญ่จะไปทำงานร้านอาหาร โดยออกไปทำงานนานๆ ครั้งจะกลับมาเยี่ยมบ้านเพราะค่าใช้จ่ายในการเดินทางสูง พวกที่ไปทำงานลักษณะนี้จะกลับมาใช้เงินที่บ้านเมื่อเงินหมดก็จะเดินทางไปทำงานต่อจึงไม่มีโอกาสเก็บเงิน นอกจากจะซื้อเป็นของขวัญหรือทองคำเอาไว้ นอกจากการไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียแล้วบางชุมชนยังมีคนเดินทางไปทำงานถึงประเทศซาอุดีอาระเบียด้วยแต่การไปทำงานลักษณะนี้จะมีญาติพี่น้องชักชวนกันไปโดยอยู่รวมกันเป็นกลุ่มๆ งานที่ทำส่วนใหญ่คือการเย็บหมวก

การตัดสินใจไปประกอบอาชีพนอกชุมชน เกิดจากรายได้สูงกว่าการทำงานในชุมชนและรายได้จะได้รับในเวลารวดเร็วทันใจ บางคนจบการศึกษาระดับสูงหางานทำในชุมชนไม่ได้จึงต้องออกไปหางานทำในเมืองหรือชุมชนอื่น ส่วนหนึ่งเกิดจากในชุมชนไม่มีงานทำถ้าไม่ออกไปหางานนอกชุมชนอาจทำให้เกิดหนี้สินได้ ขณะที่อีกส่วนหนึ่งเกิดจกมีความกดดันในงานและมีแรงจูงใจจากรายได้จากการทำงาน การทำงานนอกชุมชนส่วนใหญ่จะใช้แรงกายไม่ต้องลงทุนและไม่ต้องรับความเสี่ยงถึงเวลาได้ค่าจ้างจึงไม่ต้องกังวลเรื่องราคาสินค้าและภัยธรรมชาติเหมือนกับการทำนา การทำสวนยางพาราหรือการทำสวนผลไม้หรือการปลูกพืชผักหน้าแล้ง คนที่ออกทำงานนอกชุมชนมีรายได้แน่นอนกว่าและ/หรือสูงกว่าคนที่ทำงานในชุมชน นอกจากนั้นคนที่ออกไปทำงานนอกชุมชนโดยเฉพาะคนที่ทำงานโรงงานยังมีสวัสดิการหลายอย่างและมีรายได้เป็นประจำสม่ำเสมอตลอดปี เวลาจะซื้อสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆก็สามารถซื้อได้ในราคาถูกกว่าซื้อจากในชุมชน ประกอบกับการเดินทางสะดวกขึ้นเพราะมีถนนที่ใช้เดินทางได้ตลอดปีและครัวเรือนส่วนใหญ่จะมีรถจักรยานยนต์เป็นพาหนะ

การออกไปทำงานนอกชุมชนทำให้มีโอกาสรู้จักกับคนอื่นมากขึ้นเห็นการเปลี่ยนแปลงต่างๆที่เกิดขึ้นได้เร็วกว่าคนที่ทำงานอยู่ในชุมชน สามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งใหม่ที่เกิดขึ้นได้ดี แต่ข้อเสียของการไปทำงานนอกชุมชนคือทำงานมีรายได้แล้วจ่ายหมดเพราะค่าใช้จ่ายสูง เนื่องจากมีสิ่งของต่างให้ซื้อมากมายเพราะเห็นอยู่ทุกวันจึงไม่มีโอกาสเก็บออมและในอนาคตก็ไม่แน่ใจว่าจะมีรายได้เหมือนเดิมหรือไม่ คนที่ออกไปทำงานนอกชุมชนจะซื้อสินค้าต่างๆมาใช้ในครอบครัว ทั้งสินค้าที่จำเป็นและสินค้าฟุ่มเฟือยถ้าเป็นสินค้าที่มีราคาแพงจะซื้อเงินผ่อน เช่น รถจักรยานยนต์ โดยซื้อไว้ใช้ในการเดินทางไปทำงาน หลังจากนั้นคนที่ไม่ทำงานนอกชุมชนจะซื้อตามเพราะเห็นความสะดวกสบาย เมื่อมีคนออกไปทำงานนอกชุมชนสักคนหนึ่งแล้วมีรายได้ดีก็จะทำให้คนอื่นๆในชุมชนอยากออกไปบ้างหรือคนที่ออกไปทำงานนอกชุมชนก่อนซึ่งส่วนใหญ่จะมีทักษะในการทำงานแล้วมาชักชวนคนอื่นๆเป็นลูกมือ คนจึงออกไปทำงานนอกชุมชนกันมากขึ้นในปัจจุบันเมื่อเปรียบเทียบกับสมัยก่อน

คนที่ออกไปทำงานนอกชุมชนมีปัญหาจากการทำงานหลายอย่าง เช่น ผู้รับเหมาจะเบียดค่าแรงหรือหลอกเอาเงินประกัน การทำงานกับนายจ้างที่ไม่ได้เป็นมุสลิมและไม่เข้าใจวิถีชีวิตของชาวมุสลิมทำให้แรงงานทำงานได้ไม่นานต้องออกจากงานไปหางานใหม่ ขณะที่บางรายต้องออกจากงานเพราะสภาพงานไม่สอดคล้องกับลักษณะนิสัย เช่น ไม่ชอบให้ใครสั่ง ไม่ชอบระเบียบกฎเกณฑ์ในการทำงานแต่ไปทำงานเพราะเพื่อชวนหรือเห็นว่ารายได้ดี คนที่ไปทำงานนอกชุมชนในลักษณะนี้ในที่สุดก็จะกลับมาทำงานในชุมชนอีกครั้งหนึ่ง

นอกจากการออกไปทำงานนอกชุมชนในลักษณะต่างๆดังกล่าวแล้ว ชาวบ้านบางชุมชน โดยเฉพาะชุมชนที่อยู่ใกล้โรงงานอุตสาหกรรมจะรับงานจากโรงงานเข้ามาทำในชุมชน โดยเจ้าของกิจการจะนำถุงมือยางที่ผลิตแล้วมาให้ชาวบ้านตรวจดูว่ารั่วหรือไม่ เมื่อตรวจเสร็จทางโรงงานจะมารับกลับ การจ่ายค่าจ้างให้กับชาวบ้านจะจ่ายตามปริมาณผลผลิตที่ทำได้ คนที่ทำมากก็ได้ค่าจ้างมากส่วนที่ทำน้อยก็ได้ค่าจ้างน้อย โดยเจ้าของจะจ่ายค่าจ้างให้เมื่อเสร็จงานแต่ละงวดหรือเมื่อชาวบ้านต้องการใช้เงิน การทำงานลักษณะนี้ชาวบ้านชอบเพราะไม่ต้องออกไปทำงานนอกชุมชน

การเปลี่ยนแปลงด้านการทำงานนอกชุมชนเป็นไปในทิศทางตรงกันข้าม สมัยก่อนมีคนจากภาคอีสานเข้ารับจ้างถางป่า กรีดยางในชุมชน โดยเข้ามาทุกปีหลังจากการทำนา(บ้านทุ่ง) บางชุมชนมีชาวมาเลเซียเดินทางมาทำนาหรือรับจ้างกรีดยาง ในหมู่บ้านหลายคนแต่ปัจจุบันคนในหมู่บ้านเดินทางไปทำงานในประเทศมาเลเซียหลายคน(บ้านละหาร) ส่วนคนที่ออกไปทำงานนอกชุมชนเมื่อก่อนมีเพียงเล็กน้อยบางชุมชนไม่มีเลย แต่ปัจจุบันเกือบทุกชุมชนมีคนออกไปทำงานนอกชุมชน

2.11 การจัดสรรเวลาดำเนินชีวิตของชาวบ้าน ชาวบ้านที่มีอาชีพทำสวนยางต้องตื่นนอนตั้งแต่ตี 4 เพื่อออกไปกรีดยางกว่าจะได้กลับบ้านก็เกือบบ่ายโมง ส่วนคนที่ไม่ได้กรีดยางจะออกไปทำงานประมาณ 6 โมงเช้า ดังนั้นช่วงเช้าที่บ้านจึงเหลือเพียงแต่ผู้สูงอายุเพราะเด็กๆจะไปโรงเรียน คนที่กรีดยางจะพักผ่อนช่วงบ่าย บางคนจะนอนหลับด้วย ประมาณบ่าย 3 โมงกว่าผู้ชายจะออกจากบ้านบางคนไปนั่งร้านน้ำชาเพื่อพูดคุยสนทนากับเพื่อนบ้านหรืออ่านหนังสือพิมพ์ ไปทำธุระส่วนตัว คนที่มีสวนก็จะออกไปทำสวน ปลูกผักอีกครั้งหนึ่ง บางคนก็ออกไปหาพืชผักในป่าหรือหาปลาตามแหล่งน้ำธรรมชาติ ขณะที่ผู้หญิงส่วนใหญ่จะทำงานบ้าน

ส่วนชาวบ้านที่ประกอบอาชีพทำนา ทำสวนผลไม้ การแบ่งเวลาในการทำกิจกรรมแต่ละวันจะแตกต่างกันไปตามสภาพของงาน โดยกลุ่มที่ทำนาจะต้องทำงานหนักในช่วงฤดูการผลิตและมีเวลารว่างมากนอกฤดูการผลิต ขณะที่กลุ่มที่ทำสวนผลไม้เป็นกลุ่มที่มีความยืดหยุ่นเรื่องเวลาในการทำงานมากที่สุด อย่างไรก็ตามชาวบ้านที่ยังทำงานอยู่ในชุมชนจะให้ความสำคัญกับการปฏิบัติศาสนกิจโดยชาวบ้านส่วนใหญ่จะหยุดทำงานเมื่อถึงเวลาละหมาดเพื่อไปละหมาด หลังจากนั้นจึงจะกลับไปทำงานอีกครั้งหนึ่ง ช่วงเวลากลางคืนส่วนใหญ่จะไปละหมาดที่มัสยิด หลังละหมาดบางคนอาจจะพูดคุยสนทนาเรื่องต่างๆหรือไปนั่งกินน้ำชา อย่างไรก็ตามใน 1 สัปดาห์จะมีอยู่ 1 วันที่ชาวบ้านไปเรียนศาสนาที่มัสยิดซึ่งจะมีโต๊ะครูมาสอน ชาวบ้านส่วนใหญ่จะเข้านอนไม่เกิน 4 ทุ่ม ยกเว้นกลุ่มวัยรุ่นที่ชอบดูโทรทัศน์รายการต่างๆ

ส่วนกลุ่มชาวบ้านที่ทำงานนอกชุมชนซึ่งส่วนใหญ่เป็นงานในภาคอุตสาหกรรมหรือภาคบริการในเขตเมือง กลุ่มนี้จะออกจากชุมชนประมาณ 6 โมงเช้า กลับเข้ามาในชุมชนอีกครั้งหนึ่งก็เกือบ 6 โมงเย็น บางคนอาจจะไปร่วมพบปะพูดคุยกับเพื่อนบ้านบ้างที่ร้านน้ำชาหรือมัลติค แต่ส่วนใหญ่จะพักผ่อนอยู่กับบ้าน จนกว่าจะถึงวันหยุดจึงจะได้ร่วมกิจกรรมอื่นๆกับเพื่อนบ้านบ้าง ขณะที่กลุ่มที่ออกไปทำงานและอาศัยอยู่นอกชุมชนนานๆจะกลับเข้าชุมชนสักครั้งหนึ่ง บางคนกลับเข้าชุมชนก็ไม่ได้ร่วมกิจกรรมอะไรกับเพื่อนบ้านมากนักเพราะมีเวลาพักแค่ 1-2 วันก็ต้องรีบกลับไปทำงานอีก ขณะที่บางคนกลับเข้ามาเยี่ยมพ่อแม่วันรุ่งขึ้นก็ออกกลับไปทำงานแต่เช้าโดยที่ไม่ได้ร่วมกิจกรรมใดๆกับคนอื่นๆในชุมชนเลย

3. การแลกเปลี่ยนสินค้า

สมัยก่อนชาวบ้านยังใช้วิธีการแลกเปลี่ยนสินค้ากับสินค้า โดยคนที่อยู่ชายทะเลที่ประกอบอาชีพประมงจะเอาปลาเค็มหรือบุดูไปแลกข้าวสารกับคนที่ทำอาชีพทำนาซึ่งอยู่อีกหมู่บ้านหนึ่ง แต่ปัจจุบันการแลกเปลี่ยนในลักษณะดังกล่าวไม่มีแล้ว ตั้งแต่เริ่มมีตลาดซื้อขายสินค้าเกิดขึ้นทุกคนจะจ่ายเงินเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน

3.1 สินค้าเกษตร โดยเฉพาะยางพาราเมื่อก่อนชาวบ้านต้องนำไปขายเองที่ตลาด คนที่มีไม่มากก็หาบไปเอง แต่ถ้ามีมากก็จ้างชาวบ้านด้วยกันหรือใช้วัว ควายหรือช้างช่วยขนไปที่ตลาด ปัจจุบันชาวบ้านที่มีผลผลิตปริมาณไม่มากไม่ว่าจะเป็นยางพาราหรือผลไม้จะขายให้กับพ่อค้าที่มารับซื้อในชุมชนสัปดาห์ละครั้งถึงแม้ว่าพ่อค้าจะเป็นผู้กำหนดราคาโดยให้ราคาต่ำกว่าการนำไปขายในเมืองและต่อรองราคากับพ่อค้าไม่ได้แต่ชาวบ้านจะขายให้กับพ่อค้าเพราะการนำไปขายในเมืองอาจจะต้องเสียค่าใช้จ่ายมากกว่ารายได้ที่เพิ่มขึ้น ขณะเดียวกันการขายให้กับพ่อค้าคนกลางในชุมชนชาวบ้านยังได้รับสิทธิในการกู้ยืมเงินจากพ่อค้าได้โดยจำคินเมื่อขายสินค้ารอบต่อไป แต่ละชุมชนมีพ่อค้ารับซื้อยางพาราอยู่ประมาณ 2-3 คน ส่วนชาวบ้านที่มีผลผลิตปริมาณมากไม่ว่าจะเป็นยางพาราหรือผลไม้จะนำไปขายในเมืองเพราะได้ราคาดีกว่าการขายให้กับพ่อค้าในหมู่บ้าน ยกเว้นคนที่มีเรือใบอยู่กับพ่อค้า

3.2 สินค้าสำหรับบริโภคและอุปโภค ส่วนใหญ่แล้วผู้ขายเป็นผู้กำหนดราคา แต่สามารถต่อรองกันได้ระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขายถ้าเป็นการซื้อขายที่ตลาดนัด การซื้อขายที่ตลาดนัดจะใช้จ่ายเงินสด ชาวบ้านส่วนใหญ่จะไปซื้อของที่ตลาดอย่างน้อยสัปดาห์ละครั้ง แต่แต่ละครั้งจะซื้อ สินค้าให้มีปริมาณเพียงพอสำหรับการบริโภคใน 1 สัปดาห์ สินค้าที่ตลาดนัดราคาถูกกว่าที่ร้านค้าในชุมชน การซื้อขายสินค้าที่ร้านจะไม่มีการต่อรองราคาแต่สามารถจ่ายเงินเชื่อได้บางร้าน ในแต่ละชุมชนมีร้านขายอยู่ประมาณ 3-6 ร้าน การซื้อสินค้าที่มีราคาแพงซึ่งต้องจ่ายเงินมากถ้าจำเป็นต้องซื้อแต่มีเงิน

ไม่พออาจจะต้องกู้ยืมคนในชุมชนโดยเอาที่ดินไปจำนองหรือขายที่ดิน แต่ถ้าไม่จำเป็นจะไม่ซื้อช่วงที่ข่างพารามีราคาแพงการซื้อสินค้าต่างๆในชุมชนมีมากแต่เมื่อข่างพารามีราคาลดลงการซื้อสินค้าต่างๆก็ลดลงด้วย

3.3 การพึ่งพาทางเศรษฐกิจ ชาวบ้านต้องพึ่งพาเศรษฐกิจจากนอกชุมชนมาก โดยเฉพาะการขายผลผลิต ทั้งข่างพาราและผลไม้ ขณะเดียวกันต้องซื้อสินค้าที่เป็นอาหาร เช่น ข้าวสารและพืชผักต่างๆจากนอกชุมชน ชาวบ้านบางคนมีที่ดินมากแต่ยังซื้อผักจากข้างนอกเพราะสะดวกไม่ยุ่งยาก ขอแค่มีเงินอยากได้อะไรมีให้เลือกมากมาย ชาวบ้านชอบที่จะทำงานหารายได้หลายๆเพื่อเอาไปใช้จ่ายซื้อสินค้าทุกอย่างที่ต้องการแทนที่จะทำงานที่มีรายได้น้อยแต่มีเวลาพอที่จะทำงานอื่นๆที่จำเป็น เช่น ปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ไว้เป็นอาหารเพื่อลดค่าใช้จ่ายเพราะต้องการเวลาสำหรับการสังสรรค์หรือการร่วมกิจกรรมอื่นๆในชุมชนซึ่งหาเวลาว่างร่วมกันได้ง่ายกว่า ส่วนข้าวถึงแม้ว่าชาวบ้านไม่ได้ขายแต่ต้องพึ่งโรงสีเมื่อก่อนเคยสีข้าวหรือตำด้วยครกสีแต่ต้องใช้เวลาและมีขั้นตอนยุ่งยากชาวบ้านจึงเลิกใช้เมื่อมีโรงสีเข้าไปตั้งในชุมชนหรือชุมชนใกล้เคียง ปัจจุบันจึงไม่มีการสีข้าวด้วยครกให้เห็นอีกแล้วเพราะไม่มีคนสนใจ คนที่ทำครกสีก็เลิกหมดแล้วเพราะไม่มีคนซื้อ

ชุมชนที่อยู่ชายทะเลชาวบ้านยังต้องซื้อปลาจากรถเร่ เช่นเดียวกับชุมชนที่ที่เคยทำนากลับมาซื้อข้าวสารบริโภค ด้วยเหตุผลสำคัญคือขาดแคลนปัจจัยการผลิตหรือปัจจัยการผลิตไม่มีคุณภาพ ทรัพยากรสัตว์น้ำลดลง ทั้งนี้มีสาเหตุมาจากการไม่รู้จักรักษาสิ่งแวดล้อมของชาวบ้านเองและการแย่งชิงทรัพยากรต่างๆในชุมชนโดยนายทุนทั้งในและนอกชุมชนด้วยวิธีการที่ถูกต้องตามกฎหมายและทางราชการก็ได้ส่งเสริมสนับสนุนด้วยจุดประสงค์เพื่อเร่งขยายการผลิตให้ได้ปริมาณเพิ่มขึ้น ปัจจุบันชาวบ้านในแต่ละชุมชนจึงต้องพึ่งพาเศรษฐกิจจากนอกชุมชนมากขึ้นทั้งด้านการผลิต การมีงานทำและการบริโภค

อย่างไรก็ตามบางชุมชนที่ยังมีพืชผัก สัตว์น้ำจากธรรมชาติพอที่จะใช้เป็นอาหารในครัวเรือนได้หรือสามารถเลี้ยงเบ็ด ไก่ ปลา ปลูกพืชผักไว้เป็นอาหารได้ แต่มีคนทำน้อยทั้งที่มีพื้นที่เหลืออยู่ว่างเปล่าเพราะคิดว่าจะสะดวกกว่า ถ้าไม่มีเงินหรือไม่มีรายได้จึงจะคิดถึงเรื่องนี้

3.3 การออม เมื่อก่อนมีการออมเพราะความจำเป็นในการใช้จ่ายมีน้อยอาหารต่างๆไม่ต้องซื้อสามารถหาได้จากธรรมชาติหรือเพาะปลูกไว้ให้เพียงพอับความต้องการ ขณะเดียวกันสินค้าที่จะซื้อมีน้อย แต่ปัจจุบันชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่ได้ออมเพราะรายได้กับรายจ่ายใกล้เคียงกัน ชาวบ้านจะจัดสรรรายได้ที่ได้รับทั้งหมดสำหรับการซื้อสินค้า โดยซื้อสินค้าที่จำเป็นมากที่สุดก่อน ถ้ายังมีรายได้เหลือก็ซื้อสินค้าในลำดับถัดไปเรื่อยๆ ดังนั้นคนที่มีรายได้น้อยจึงไม่มีเงินออมเพราะสินค้าที่ต้องการบริโภคมีมากกว่ารายได้ แต่ถ้ารายได้ไม่พอก็ไม่ซื้อเมื่อมีรายได้พอก็จะซื้อ รายได้

กับรายจ่ายของชาวบ้านกลุ่มนี้จึงอยู่ในลักษณะสมดุลคือไม่มีเงินออมและไม่หนีสิน ส่วนคนที่มีรายได้มากซื้อสินค้าที่ต้องการทุกอย่างแล้วยังมีรายได้เหลือก็สามารถเก็บออมได้ ชาวบ้านที่มีเงินออมจะเอาเงินไปลงทุนซื้อที่ดินทำการเกษตรมากกว่าการเก็บเป็นเงินสดหรือเอาไปสร้างบ้าน บางชุมชนมีการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ขึ้นในมัสยิดเพื่อเป็นศูนย์กลางในการออมของชุมชน แต่คนที่มีรายได้เหลือมากบางคนจะเอาเงินไปฝากธนาคารหรือเอาเงินไปฝากที่สหกรณ์ออมทรัพย์อิสลาม แต่ผู้ที่มีรายได้เหลือไม่มากก็จะเก็บออมเป็นเงินสด ส่วนชาวบ้านที่มีรายได้ไม่พอกับรายจ่ายจะเบิกเงินล่วงหน้าจากพ่อค้าคนกลางที่รับซื้อสินค้าเกษตรในชุมชนหรือซื้อสินค้าเงินเชื่อไว้กับร้านค้าในกรณีที่มีมูลค่าไม่มากหรือเอาทรัพย์สินหรือที่ดินไปจำนำหรือจำนองกับผู้อื่นทั้งในและนอกชุมชน ในกรณีที่มีมูลค่ามาก

ขณะเดียวกันชาวบ้านบางส่วนที่ต้องการซื้อที่ดินหรือสิ่งของอื่น ๆ ที่มีราคาแพงแต่เงินไม่พอก็คืออาจจะขายวัว ควายหรือกุ๊ยมจากผู้อื่นทั้งในและนอกชุมชนหรือกุ๊ยมจาก อกส. การซื้อสินค้าที่มีราคาแพงจะใช้วิธีซื้อผ่อนจากพ่อค้าที่เดินขายสินค้าในชุมชน บางรายไม่ต้องวางเงินดาวน์ แต่คนขายจะมาเก็บเงินประจำทุกสัปดาห์จนกว่าจะครบตามที่ตกลงราคาไว้หรือผ่อนกับร้านค้าในเมืองแต่ต้องวางเงินดาวน์ก่อนรับสินค้าไปใช้

4. สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

4.1 การเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรในชุมชน เมื่อคนในชุมชนมีจำนวนมากขึ้นแต่ที่ดินทำการเกษตรมีจำกัดและทรัพยากรต่างๆมีน้อย ปัจจัยการผลิตจึงมีไม่เพียงพอกับความต้องการคนในชุมชนบางส่วนจึงต้องออกไปหางานทำนอกชุมชนหรือทำงานอื่นๆที่ไม่ใช่การเกษตรมากขึ้น เพื่อหารายได้ไว้เลี้ยงตนเองและครอบครัว

4.2 การเปลี่ยนแปลงค่านิยมการบริโภค การดำรงชีวิตของชาวบ้านมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น เพราะความต้องการบริโภคสินค้ามีหลากหลาย บางชุมชนชาวบ้านเริ่มซื้ออาหารเข้าบริโภคกันแล้วทั้งที่สามารถทำกินเองได้ที่บ้าน บางครอบครัวที่มีที่ดินว่างเปล่ามากมายแต่ก็ยังซื้อผักจากตลาดหรือรถเร่มาบริโภคเพราะมีความคิดว่าการซื้อกินจะสะดวกกว่าทำเอง ขณะเดียวกันการบริโภคสินค้าประเภทบริการก็มีมากขึ้นเพราะทุกคนคาดหวังว่าจะช่วยให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีได้ ประชาชนจึงต้องทำงานเพิ่มขึ้นเพื่อหารายได้ให้เพียงพอกับการบริโภค

4.3 การส่งเสริมและพัฒนาทักษะให้กับชาวบ้าน เจ้าหน้าที่ราชการหลายหน่วยงานที่เข้ามาทำงานในชุมชนมีส่วนช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านการผลิต โดยเจ้าหน้าที่กองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางเข้ามาส่งเสริมและให้ความรู้ทั้งเรื่องการทำสวนยาง นอกจากนั้นมีเกษตรอำเภอทำการส่งเสริมการเลี้ยงวัว แพะ ให้กับชาวบ้าน โดยเอาแม่พันธุ์มาให้เมื่อออกลูกมาทาง

ราชการก็จะเอาแม่พันธุ์คืน ส่วนการส่งเสริมการผลิตด้านอื่นๆก็มี เช่น การจัดหาวิทยากรมาสอน การประกอบอาชีพใหม่ๆให้กับชาวบ้านโดยมีการจัดตั้งกลุ่มสตรีสอนทำอาหารและขนม ส่วนกลุ่มเยาวชนสอนทำจักสานแต่ไม่ประสบผลสำเร็จ

4.4 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน โดยเฉพาะถนนเข้าสู่ชุมชน การเปลี่ยนแปลงสภาพถนนหนทางที่สะดวกสบายทำให้คนในชุมชนมีโอกาสออกไปทำงานนอกชุมชนมากขึ้น ขณะเดียวกันก็มีคนจากที่อื่นเข้ามาในชุมชนได้ง่ายขึ้น รวมทั้งพ่อค้าเร่ นำสินค้ามาขายในชุมชนได้มากขึ้นและดีขึ้น ชาวบ้านชอบที่จะซื้อสินค้าทุกชนิดจากพ่อค้าเร่เพราะใช้สะดวก เก็บรักษาง่ายและมีให้บริการทันที ทุกเวลาไม่ต้องคอยให้ถึงฤดูกาลถ้ามีเงินก็มีสินค้าบริโภค ส่วนสินค้าจากธรรมชาติต้องคอยตามฤดูกาลเก็บรักษายาก ขณะเดียวกันการนำไฟฟ้าเข้าสู่ชุมชนทำให้ชาวบ้านทุกครอบครัวต้องการสินค้าต่างๆมากมาย ทั้งโทรทัศน์ วิทยุ พัดลม ตู้เย็น หม้อหุงข้าวไฟฟ้า เตาหุงต้ม เพราะคิดว่ากรรมสิ่งของเหล่านี้จะช่วยให้มีคุณภาพชีวิตดีขึ้น ทั้งที่สิ่งของบางอย่างชาวบ้านซื้อได้โดยไม่ได้นำไปใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ บางคนซื้อไว้เพื่อประดับบ้านก็มี

4.5 การนำเทคโนโลยีการผลิตสมัยใหม่เข้ามาใช้ในชุมชน เทคโนโลยีการผลิตสมัยใหม่มีบทบาทอย่างกว้างขวางเพราะเชื่อว่าจะให้ผลผลิตสูงกว่าเทคโนโลยีแบบดั้งเดิม ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจอย่างมากไม่เฉพาะด้านการผลิตเท่านั้น แต่ยังส่งผลให้รายได้ การใช้จ่ายและการแลกเปลี่ยนผลผลิตเปลี่ยนแปลงไปด้วย ขณะเดียวกันการใช้เทคโนโลยีการผลิตที่ไม่ถูกต้องและไม่สอดคล้องกับสภาพพื้นที่กลายเป็นตัวเร่งทำลายทรัพยากรและความอุดมสมบูรณ์ของชุมชน

4.6 การเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรธรรมชาติที่ชาวบ้านเคยใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตมีปริมาณลดลงไม่เพียงพอกับความต้องการ บางส่วนมีคุณภาพเสื่อมโทรมลง เช่น ลำคลอง หนองน้ำหรือป่าไม้ซึ่งเป็นแหล่งที่ชาวบ้านหาพืชผัก หน่อไม้ สัตว์น้ำ เพื่อใช้เป็นอาหารได้ ถูกทำลาย ส่วนหนึ่งเกิดขึ้นเพราะชาวบ้านขาดความรู้ความเข้าใจเห็นแก่ได้ชั่วคราวชั่วคราวจึงใช้วิธีการที่ไม่เหมาะสมและเป็นอันตราย เช่น การใช้ไฟฟ้าช็อต การวางยา และความเสื่อมโทรมอีกส่วนหนึ่งเกิดจากทางราชการมาสร้างสาธารณูปโภคต่างๆ เช่น ถนน เหมือง คลองส่งน้ำซึ่งทำให้แหล่งอาหารและแหล่งวัตถุดิบของชาวบ้านลดน้อยลงหรือหมดไป เมื่อไม่มีอาหารจากธรรมชาติสำหรับบริโภคหรือหาวัตถุดิบจากธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ไม่ได้ชาวบ้านก็ต้องออกหางานทำนอกชุมชนเพื่อเอาเงินไว้ซื้ออาหารกินหรือซื้อสินค้าที่ต้องการ

4.7 สื่อมวลชน อิทธิพลของการโฆษณาทางสื่อมวลชนโดยเฉพาะโทรทัศน์ทำให้ชาวบ้านมีความต้องการสินค้าอุปโภคและสินค้าบริโภคไม่มีที่สิ้นสุดทั้งสินค้าจำเป็นและสินค้าฟุ่มเฟือย โดย

สินค้าที่จำเป็นบางอย่างสามารถผลิตเองได้แต่ชาวบ้านจะซื้อเพราะคิดว่าสะดวกและมีคุณภาพดีกว่า ส่วนสินค้าบางอย่างที่ไม่จำเป็นและไม่มีความจำเป็นแต่บริโภคเพราะเห็นจากการโฆษณา เช่น เครื่องดื่มบำรุงกำลัง ของขบเคี้ยวสำหรับเด็ก การบริโภคในลักษณะดังกล่าวทำให้ค่าใช้จ่ายของชาวบ้านสูงขึ้นตลอดเวลา ชาวบ้านจึงต้องทำการผลิตสินค้าของตนเองให้มากขึ้นหรือทำงานนอกชุมชนหารายได้ให้มากขึ้นเพื่อให้เพียงพอกับรายจ่ายในการดำรงชีวิต

ผลของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจต่อสังคม วัฒนธรรมของชุมชน

1. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมภายในชุมชน

ความสัมพันธ์ทางสังคมของชาวบ้านในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม สมัยก่อนชาวบ้านในชุมชนมีความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการกันเป็นอย่างดีมีการไปมาหาสู่กันเป็นประจำ ชาวบ้านทุกคนรู้จักกันหมดทั่วทั้งหมู่บ้านและเชื่อเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยไม่ต้องเรียกร้องไม่ว่าจะเป็นงานส่วนตัวหรืองานส่วนรวม ทุกคนให้เกียรติซึ่งกันและกันโดยไม่แยกว่าเป็นคนจนหรือคนรวย

การเดินทางเพื่อเยี่ยมเยียนญาติพี่น้องหรือเพื่อนฝูงภายในชุมชนหรือต่างชุมชนมีการไปมาหาสู่เป็นประจำไม่ว่าจะอยู่ใกล้หรือไกล แต่เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจชาวบ้านให้ความสำคัญกับเรื่องการทำงานเพื่อหาเงิน ชาวบ้านในแต่ละชุมชนก็เริ่มเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางสังคมด้วยเพราะต้องใช้เวลาในการทำงานมากขึ้นเพื่อหารายได้ให้มากกว่าเดิม การเยี่ยมเยียนกันระหว่างญาติพี่น้องเพื่อนฝูงลดความสำคัญลง ขณะเดียวกันชาวบ้านก็เริ่มใช้เงินในการให้ความช่วยเหลือเพื่อนบ้านแทนการให้กำลังใจโดยไปเยี่ยมเยียนหรือช่วยเหลือดูแล ทั้งที่การเดินทางไปไหนมาไหนสะดวกขึ้นเพราะมีถนนกระจายไปทุกพื้นที่และมียานพาหนะที่สะดวกรวดเร็ว แต่ถนนและการคมนาคมที่ดีขึ้นไม่ได้ช่วยในเรื่องการสร้างสัมพันธ์ที่ดีให้กับคนในชุมชนหรือต่างชุมชนเลยกลับนำญาติพี่น้องออกห่างจากกัน ถ้าไม่มีธุระจำเป็นก็ไม่ไปเยี่ยมเยียนเหมือนเมื่อก่อน แม้แต่เวลาที่ม้งงานแต่งงานในชุมชนหรือมีคนเจ็บไข้ไม่สบาย คนที่ออกไปทำงานนอกชุมชนก็ไม่ค่อยได้ไปเยี่ยมให้กำลังใจหรือเข้าร่วมงานที่จัดขึ้นเพราะต้องทำงานตามเวลาของธุรกิจจนไม่มีเวลากลับเยี่ยมบ้าน บางครอบครัวลูกหลานออกทำงานนอกชุมชนหมดปล่อยให้พ่อแม่อยู่ตามลำพังไม่มีใครดูแล ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ต้องการให้ลูกหลานอยู่ใกล้ๆ สบายใจกว่าการมีเงินเพื่อซื้อสินค้าต่างๆ แต่ลูกหลานจะสบายใจเมื่อมีเงินสำหรับซื้อสินค้ามากกว่าการอยู่ใกล้ๆ ชิดกับพ่อแม่ อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ทางสังคมแบบไม่เป็นทางการยังมีอยู่ในชุมชน ขณะเดียวกันความสัมพันธ์แบบกึ่งทางการก็ขยายตัวมากขึ้น

กลุ่มที่มีความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะทำงานอยู่ในชุมชนยังมีความเชื่อเพื่อช่วยเหลือกันภายในชุมชนและเป็นกันเองโดยจะไปมาหาสู่กันเวลามีกิจกรรมหรือชาวบ้าน

คนใดมีปัญหาคนคืบๆ ในหมู่บ้านก็จะช่วยหรือให้กำลังใจ เช่น เวลามีคนป่วยในชุมชน ชาวบ้านที่รู้ข่าวจะไปเยี่ยมเยียนให้กำลังใจถึงบ้าน โดยที่เจ้าของบ้านจะต้อนรับแขกอย่างเป็นกันเอง ขณะที่ผู้มาเยี่ยมก็จะมีสิ่งของต่างๆ มาฝากเพื่อให้ความช่วยเหลือด้วย กลุ่มที่มีความสัมพันธ์ลักษณะนี้ไม่ค่อยมีปัญหาในชุมชน ความสัมพันธ์ลักษณะนี้ส่วนใหญ่จะปรากฏอยู่ในพื้นที่ห่างไกลจากเมือง ซึ่งเป็นชุมชนขนาดเล็กหรือพื้นที่ที่ชาวบ้านออกไปทำงานนอกชุมชนไม่มาก ชาวบ้านยังให้ความสำคัญกับผู้นำของชุมชนและให้ความสำคัญกับคนมากกว่าเงิน **ความสัมพันธ์ลักษณะนี้มีส่วนดีคือความเป็นอยู่อบอุ่น แต่จะยากจนเพราะไม่ได้ทำงานเพื่อหาเงินแต่ทำงานเพื่อหาเพื่อนและรักษาความเป็นญาติพี่น้อง เพื่อนและญาติพี่น้องจึงมีมากกว่าเงิน**

ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งมีความสัมพันธ์แบบกึ่งทางการ โดยความสัมพันธ์ทางสังคมของกลุ่มนี้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ชาวบ้านมีความเร่งรีบและแข่งขันกันมากขึ้น การช่วยเหลือและเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกันมีน้อยลง ถ้าไม่ใช่เรื่องที่เกี่ยวข้องกับตนเองจะไม่เข้าไปเกี่ยวข้องด้วยและถ้าเกี่ยวข้องกับตนเองก็ไม่อยากให้ผู้อื่นเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยเช่นเดียวกัน ความสัมพันธ์ลักษณะนี้จะปรากฏในพื้นที่ที่อยู่ใกล้เมืองหรือชุมชนขนาดใหญ่เพราะชาวบ้านไม่มีโอกาสที่จะสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านได้ทั่วถึงจึงเริ่มเหินห่างกัน รวมทั้งกลุ่มชาวบ้านที่ออกไปทำงานนอกชุมชน ถ้ามีคนป่วยใช้ในครอบครัวญาติพี่น้องก็จะนำไปสถานอนามัยหรือโรงพยาบาลทันที โดยชาวบ้านคนอื่นๆ อาจจะไม่รู้ด้วยซ้ำว่ามีคนป่วยใช้ในชุมชน เวลาที่มีคนป่วยใช้จึงไม่ค่อยมีชาวบ้านมาเยี่ยม ถ้าจะมีบ้างก็เป็นญาติพี่น้องที่อยู่ห่างไกลหรือเพื่อนสนิทเท่านั้น **ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในลักษณะนี้จะมีค่าใช้จ่ายเป็นเงินตามมา**

ความร่วมมือด้านการจัดงานต่างๆ ในชุมชนทั้งงานส่วนตัว งานส่วนรวมก็เปลี่ยนแปลงไปเมื่อก่อนเวลาว่างงานเลี้ยงต่างๆ ชาวบ้านทุกคนในชุมชนจะช่วยกันคนละไม้คนละมือตั้งแต่เริ่มงานจนเสร็จงาน ชาวบ้านทุกคนจะรู้หน้าที่ของตนเองอยู่แล้วเมื่อมีงานก็จะไปช่วยโดยที่เจ้าของงานไม่ต้องสั่ง เช่น ต่อเติมตกแต่งบ้าน หุงข้าว ทำแกง หาพิน ยกน้ำยกอาหารให้แขกหน้าที่เหล่านี้ชาวบ้านแต่ละคนจะรู้เมื่อถึงเวลาไม่มีใครปฏิเสธหน้าที่ที่ตนเองเคยทำอยู่ งานเลี้ยงกลายเป็นที่ชุมนุมพบปะกันของญาติพี่น้องเพื่อนฝูงจากต่างถิ่น คนต่างถิ่นที่มางานเลี้ยงนอกจากจะมาร่วมงานแล้วยังถือโอกาสมาเยี่ยมเยียนญาติพี่น้องไปด้วยในตัว ในบริเวณงานเด็กๆ ในชุมชนจะเข้ามาวิ่งเล่น หิวเมื่อไหร่ก็ไปขออาหารกินเมื่อนั้น

แต่ปัจจุบันการจัดงานส่วนใหญ่จะมีรูปแบบงานเลี้ยงของคนในเมืองมากขึ้น โดยเฉพาะงานส่วนตัวของคนที่มีการติดต่อกับชุมชนภายนอก การเตรียมงานต่างๆ เจ้าของงานจะจ้างเกือบทั้งหมด ทั้งเรื่องสถานที่และอาหาร ชาวบ้านใกล้เคียงไม่มีโอกาสเข้ามาช่วยงาน คนที่เข้าไปในงาน

เลี้ยงคือคนที่ได้รับเชิญจากเจ้าของงาน ชาวบ้านที่อยู่ใกล้กับงานเลี้ยงอาจจะไม่ได้รับเชิญให้ร่วมงานถ้าไม่เกี่ยวข้องเป็นญาติพี่น้องหรือเพื่อนกับเจ้าของงาน คนที่มาร่วมงานเมื่อเสร็จงานก็จะกลับทันทีไม่มีการถามไถ่ถึงญาติพี่น้องเพื่อนฝูงแต่อย่างใด งานเลี้ยงบางงานเปลี่ยนจากงานที่จัดเพื่อแสดงความยินดีหรือพบปะกันของญาติพี่น้องเพื่อนฝูงกลายเป็นงานที่มีเป้าหมายเชิงธุรกิจ บริเวณงานก็ไม่มีเด็กๆเข้ามาวิ่งเล่นอีกแล้ว

ส่วนงานเลี้ยงของชาวบ้านทั่วไปหรืองานเลี้ยงของส่วนรวมก็ยังมีลักษณะและรูปแบบของงานเหมือนเดิมเพียงแต่ขนาดของงานเล็กลงเพราะต้นทุนในการจัดงานสูงขึ้น ความร่วมมือร่วมใจในการทำงานของชาวบ้านในชุมชนก็เริ่มเปลี่ยนแปลงไป โดยชาวบ้านส่วนหนึ่งจะเริ่มใช้เงินแทนการเข้าไปร่วมกิจกรรมโดยตรงเพราะไม่มีเวลาให้กับชุมชนเนื่องจากต้องออกไปทำงานนอกชุมชน

การให้ความร่วมมือกับทางราชการ ชาวบ้านส่วนใหญ่จะยอมรับผู้นำทั้งกำนันผู้ใหญ่บ้าน เวลาเรียกประชุมชี้แจงเรื่องต่างๆชาวบ้านจะรับฟัง แต่ผู้นำบางพื้นที่โดยเฉพาะพื้นที่ที่ชาวบ้านได้รับข้อมูลข่าวสารต่างๆจากสื่อมวลชนมากขึ้นจะเริ่มต่อต้านผู้นำที่ชอบทำตัวเป็นตัวแทนราชการ การต่อต้านเกิดขึ้นในลักษณะที่ชาวบ้านไม่เข้าร่วมประชุมหรือมีปัญหาอะไรก็ไม่ปรึกษาผู้นำแต่จะตั้งกลุ่มขึ้นมาเพื่อเรียกร้องเรื่องต่างๆแทน

ชาวบ้านมีการแข่งขันกันเองมากขึ้น เวลาในการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมลดลงเพราะทุกคนจะใช้เวลาในการหารายได้ ส่วนใหญ่จะแสวงหาและสะสมสิ่งของเครื่องใช้ เครื่องอำนวยความสะดวกต่างๆให้มากที่สุด ความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายสอดคล้องกับธรรมชาติก็เปลี่ยนเป็นการอยู่เพื่อจะเอาชนะธรรมชาติและเอาชนะคนอื่นในชุมชนด้วย เมื่อก่อนชาวบ้านจะให้ความสำคัญกับการสร้างศาสนสถานให้ใหญ่โตโอโงงสวยงามเพื่อเป็นศูนย์กลางของชุมชน แต่ปัจจุบันชาวบ้านจะให้ความสำคัญกับการสร้างบ้านเรือนของตนเอง บ้านเรือนบางหลังใหญ่โตโอโงงกว่ามัสยิดทั้งที่มีคนอยู่ไม่กี่คน

ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับสมัยก่อนลดความรุนแรงลงมาก เมื่อก่อนอาจมีการทำลายทรัพย์สิน ทำร้ายร่างกายหรือฆ่าคู่กรณี แต่ปัจจุบันมีการแก้ปัญหาด้วยเหตุผลมากขึ้น ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในปัจจุบันมีหลายสาเหตุ กลุ่มที่มีความขัดแย้งกันบ่อยคือกลุ่ม วัยรุ่นชาย ส่วนมากจะเป็นความขัดแย้งระหว่างชุมชนแต่ขัดแย้งกันไม่นาน ความขัดแย้งของกลุ่มวัยรุ่นมีหลากหลายสาเหตุ เช่น การชิงดีชิงเด่น การเรียกร้องความสนใจ ส่วนความขัดแย้งในกลุ่มผู้ใหญ่เกิดจากเรื่องการละเมิดสิทธิเกี่ยวกับทรัพย์สินส่วนบุคคล อย่างไรก็ตามความขัดแย้งที่เกิดจากสาเหตุอื่นๆซึ่งเป็นเรื่องของส่วนรวมก็มี เช่น การสร้างถนนในชุมชน การสร้างมัสยิด ขัดแย้งเพราะบางคนไม่ยอมยกที่ดินสร้างถนนหรือบางคนไม่ไปช่วยงานสร้างมัสยิดเขาแต่ทำงานส่วนตัว นอกจากนั้น

บางชุมชนอาจจะมี ความขัดแย้งที่เกิดจากการมีแนวคิดเรื่องศาสนาแตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนยังไม่นำไปสู่ความรุนแรงแต่อย่างใดถ้าคูกรณียังอยู่ในชุมชนเดียวกัน เพราะจะมีผู้อาวุโสที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายยอมรับเรียกมาเกลี้ยกล่อมได้ ถ้าผู้อาวุโสในชุมชนแก้ปัญหาไม่ได้ก็จะใช้กระบวนการยุติธรรมในการตัดสิน ขณะเดียวกันชุมชนที่มีผู้นำเข้มแข็งและเอาใจใส่ชาวบ้านไม่ว่าจะเป็นผู้นำทางศาสนาหรือกำนัน ผู้ใหญ่บ้านชุมชนลักษณะนี้ไม่ค่อยมีความขัดแย้งเกิดขึ้น แต่ชุมชนที่ผู้นำไม่เข้มแข็งและขาดการเอาใจใส่ชาวบ้านจะเกิดความขัดแย้งอยู่เรื่อยๆ

บทบาทของผู้นำในชุมชนเปลี่ยนแปลงจากอดีตมาก เมื่อก่อนผู้นำมีความเด็ดขาดยุติธรรมชาวบ้านให้การยอมรับและเชื่อฟังเพราะผู้นำของชุมชนเป็นเสมือนตัวแทนในการติดต่อกับชุมชนภายนอกโดยเฉพาะหน่วยงานราชการ ชาวบ้านมีปัญหาต่างๆก็จะปรึกษากับผู้นำทุกเรื่องโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆเลย ขณะที่ปัจจุบันบทบาทของผู้นำเปลี่ยนแปลงไปทั้งที่คุณสมบัติของผู้นำบางคนยังเหมือนเดิมแต่ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่ต้องการพึ่งพาอีกแล้วเพราะสามารถออกไปติดต่อกับชุมชนภายนอกได้ด้วยตนเองสะดวกขึ้นกว่าเดิม ผู้นำบางคนเข้าสู่ตำแหน่งโดยใช้อิทธิพลและเงินเมื่อได้ตำแหน่งแล้วก็ใช้ตำแหน่งหน้าที่หาผลประโยชน์จากชาวบ้าน รวมทั้งชาวบ้านสามารถหาข้อมูลข่าวสารต่างๆได้ด้วยตนเองชาวบ้านจึงพึ่งพาผู้นำน้อยลงบทบาทของผู้นำจึงเปลี่ยนแปลงไป

2. การเปลี่ยนแปลงความเชื่อ วัฒนธรรมของคนในชุมชน

2.1 ความเชื่อของชาวบ้านในชุมชน สมัยก่อนชุมชนที่อยู่ห่างไกลจากเมืองหรือชุมชนที่ผู้นำศาสนาอิสลามไม่เข้มแข็ง ชาวบ้านส่วนหนึ่งในชุมชนจะมีความเชื่อถือด้านไสยศาสตร์ เช่น การใช้เวทย์มนต์คาถา การเลี้ยงผี การทำน้ำมันพราย โดยใช้เพื่อการข่มขู่คูกรณีที่ต้องการเอาชนะหรือเพื่อทำร้ายผู้อื่นเวลาที่เกิดความขัดแย้งหรือใช้เพื่อการรักษาโรคต่างๆโดยอาจจะเป็นผู้ลงมือทำเองหรือว่าจ้างให้คนที่เป็นคนทรง ครูหมอ คายาย รวมทั้งการทำพิธีกรรมต่างๆเพื่อบูชาเจ้าที่เจ้าทางเวลาจะทำกิจกรรมอะไรสักอย่างหนึ่งเพื่อไม่ให้ตนเองเดือดร้อนสูญเสีย เช่น ทำขวัญ การแก้บน การบูชาศาลเจ้าเวลาเดินทางเพื่อขอความคุ้มครองให้การเดินทางปลอดภัย

แต่ปัจจุบันความเชื่อถือและการปฏิบัติดังกล่าวหายไปหมดแล้วเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ประกอบกับมีการเผยแพร่ศาสนาอิสลามอย่างจริงจังและชาวบ้านเข้าใจหลักการศาสนาอิสลามที่ถูกต้องชัดเจน อย่างไรก็ตามอาจจะมีความเชื่อและปฏิบัติอยู่บ้างในบางชุมชน แต่คนที่เชื่อและปฏิบัติไม่ได้เป็นคนที่เคร่งครัดในหลักการศาสนาอิสลามคนกลุ่มนี้จะปฏิบัติเพื่อหาผลประโยชน์โดยไม่เปิดเผยให้คนอื่นรู้ แต่ถ้าชาวบ้านทั่วไปรู้ว่าใครยังมีความเชื่อและปฏิบัติในเรื่องดังกล่าวอยู่จะไม่มีใครคบหาสมาคมด้วยเพราะเป็นเรื่องต้องห้ามตามหลักการศาสนาอิสลามซึ่งเป็นบาปและถึงกับตกศาสนา

2.2 การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของชุมชน

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในชุมชนมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรมด้วย โดยการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมาจากการรับแนวคิดหรือการประพศติการปฏิบัติจากภายนอกผ่านมาทางคนกลางซึ่งเป็นคนที่อยู่ในชุมชนหรือคนจากต่างชุมชนที่เข้ามาติดต่อกับชุมชนหรือผ่านทางสื่อมวลชนอื่นๆ การรับแนวคิด การประพศติหรือปฏิบัติตามจะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมขึ้นในชุมชน แนวคิดหรือการประพศติปฏิบัติบางเรื่องที่น่าเข้ามาถ้าสอดคล้องกับหลักศาสนาอิสลามก็ไม่เป็นปัญหาด้านการปฏิบัติ แต่บางเรื่องที่ขัดกับหลักศาสนาอิสลามก็กลายเป็นปัญหาในระดับชุมชน เช่น การดื่มเหล้า การแต่งกาย การใช้ชีวิตแบบสนุกสนานเป็นประจำตลอดเวลา อย่างไรก็ตามบางชุมชนอาจจะไม่มีปัญหาเรื่องการรับแนวคิดความเชื่อหรือการปฏิบัติต่างๆในระดับชุมชนแต่อาจจะมีปัญหาระดับบุคคลหรือระดับครอบครัว โดยเฉพาะชุมชนที่ผู้นำศาสนาอิสลามไม่เข้มงวดหรือชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่เคร่งครัด การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมีรายละเอียดแต่ละด้านดังนี้

2.2.1 วัฒนธรรมการบริโภค การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นส่งผลให้การประกอบอาหารเพื่อบริโภคของชาวบ้านสะดวกรวดเร็วขึ้นกว่าเดิม ไม่ต้องตำข้าวด้วยครกก่อกองไฟหุงข้าวด้วยฟืนเพราะมีโรงสีข้าว เตาก๋าส หม้อหุงข้าวไฟฟ้า ขณะเดียวกันชาวบ้านมีโอกาสได้บริโภคสินค้าต่างๆสะดวกขึ้น ไม่ต้องเสียเวลาเดินทางไปซื้อสินค้าถึงในตลาดเพราะมีร้านค้าในชุมชนหรือมีรถเช่ามาถึงในชุมชนเป็นประจำทุกวัน คนที่ขยันทำงานจะมีเงินพอซื้อสินค้าต่างๆได้ตามที่ต้องการก็จะทำให้ความเป็นอยู่ดีขึ้น

อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นโดยเฉพาะอิทธิพลของการโฆษณาผ่านสื่อวิทยุ โทรทัศน์ทำให้ชาวบ้านอยากได้นั้นอยากได้นี้ไม่มีที่สิ้นสุด ชาวบ้านจึงต้องทำงานหาเงินอย่างหนักเพื่อเอาไปซื้อของที่ตนเองต้องการซึ่งนำไปสู่พฤติกรรมกรรมการใช้จ่ายแบบฟุ่มเฟือยและสุรุ่ยสุร่าย สินค้าบางอย่างไม่มีความจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตแต่ชาวบ้านก็ยังซื้อมาใช้ เช่น จักรเย็บผ้าซึ่งบางครอบครัวซื้อมาตั้งไว้เฉยๆไม่ได้ใช้หรือหม้อหุงข้าวไฟฟ้าก็ซื้อมาใช้ทั้งที่ในชุมชนมีไม้ฟืนแยะแยะมากมายแต่คนซื้อก็เกียจหาเพราะชอบความสะดวกสบายเพียงอย่างเดียว ชาวบ้านส่วนใหญ่เห็นแก่ความสะดวกและง่ายในการเลี้ยงดูลูกจึงให้เงินลูกไปซื้อขนมขบเคี้ยวที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อร่างกายแต่ต้องซื้อเพราะเห็นจากสื่อโฆษณาต่างๆและเห็นเด็กอื่นกินกันทั้งหมดหมู่บ้านส่วนใหญ่บางคนจะดื่มน้ำอัดลมหรือเครื่องดื่มบำรุงกำลังเป็นประจำเพราะเชื่อว่าจะทดแทนพลังงานที่สูญเสียไปในการทำงานหารายได้ คนกลุ่มนี้จะบ่นเรื่องรายได้ไม่พอจ่ายตลอดเวลา ทั้งที่จริงๆแล้วรายได้อาจจะมากพอที่จะดำรงชีวิตอยู่อย่างสบายแต่มีปัญหาเพราะใช้จ่ายไม่เป็น

2.2.2 วัฒนธรรมการผลิต เมื่อก่อนชาวบ้านต้องทำการผลิตอาหารต่างๆเพื่อบริโภคเองทุกอย่าง ชาวบ้านจะแบ่งงานกันทำระหว่างเพศหญิงกับเพศชาย โดยผู้หญิงจะทำงานบ้านหรืองานนอกบ้านที่ไม่ใช้กำลังกายมากนัก เช่น การปักดำ การเก็บเกี่ยวข้าว ส่วนผู้ชายจะทำงานนอกบ้านซึ่งเป็นงานที่ต้องใช้กำลังกายมาก เช่น ทำสวน ไถนา ขนข้าวกลับบ้าน แต่ปัจจุบันการแบ่งงานระหว่างเพศกำลังเกิดการเปลี่ยนแปลง ผู้หญิงสามารถทำงานที่ผู้ชายทำได้ขณะเดียวกันผู้ชายก็สามารถทำงานบ้านได้เช่นเดียวกับผู้หญิง

การผลิตในสมัยก่อนให้ความสำคัญกับการผลิตเพื่อบริโภคเพราะฉะนั้นช่วงเวลาที่ไม่มีเงินชาวบ้านก็ไม่อดสามารถหาอาหารจากป่า จากคลองมาบริโภคได้ ที่ดินว่างเปล่าในชุมชนทั้งที่มีเจ้าของหรือที่สาธารณะชาวบ้านทุกคนสามารถนำสัตว์ เช่น วัว ควาย แพะ แกะ ไปเลี้ยงได้ไม่มีใครว่าอะไร คนรวยกับคนจนในชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันและช่วยเหลือกันได้โดยไม่มี ความขัดแย้ง แต่ปัจจุบันชาวบ้านต่างคนต่างก็ห่วงพื้นที่มีการกันรั้วรอบเขตที่ดินเพื่อใช้ประโยชน์ส่วนตัว คนที่มีที่ดินเป็นของตนเองจึงสามารถเลี้ยงสัตว์ต่างๆได้ ส่วนคนที่ไม่มียังที่ดินเป็นของตนเองก็ไม่มีพื้นที่เลี้ยงสัตว์ นอกจากนั้นการหาพืชผักจากธรรมชาติ เช่น หน่อไม้ เห็ด ก็มีข้อจำกัดมากขึ้นเพราะพื้นที่ต่างๆที่ชาวบ้านเคยหาพืชผักถูกเจ้าของที่ดินแสดงสิทธิถือครองหมดแล้ว เจ้าของที่ดินเพียงผู้เดียวเท่านั้นที่สามารถเก็บพืชผักจากธรรมชาติได้ เมื่อเก็บได้แล้วส่วนใหญ่ไม่ได้เอาไปบริโภคในครัวเรือนแต่จะเอาไปขายต่อ ชาวบ้านที่มีรายได้เพียงพอหรือใช้จ่ายอย่างเหมาะสมจะมีความเป็นอยู่ที่สะดวกสบายขึ้นกว่าเดิม ส่วนคนที่มีรายได้ไม่พอหรือใช้จ่ายไม่เหมาะสมจะมีความเป็นอยู่ที่ลำบากกว่าเดิมเพราะต้องทำงานมากขึ้นหรืออาจจะสูญเสียปัจจัยการผลิตในเวลาที่มีรายได้ไม่พอกับรายจ่าย ทั้งนี้เพราะเงินกลายเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการดำรงชีวิตของชาวบ้าน

2.2.3 วัฒนธรรมการแลกเปลี่ยน สมัยก่อนการทำงานลำบากแต่ไม่หนักได้เงินน้อยแต่เหลือมากเพราะสิ่งของที่จำเป็นไม่ต้องซื้อ ส่วนของที่ยากซื้อก็หายากไม่มีขายหรือมีแต่ราคาแพงเกินไปเงินที่มีอยู่ไม่พอจึงไม่ซื้อเพราะเมื่อก่อนไม่มีระบบการขายเงินผ่อนชาวบ้านจึงมีเงินเก็บ ปัจจุบันการทำงานสะดวกสบายขึ้นแต่ต้องทำมากขึ้นเพื่อให้มีรายได้มาก เมื่อมีรายได้มากรายจ่ายก็มากตามไปด้วยเพราะต้องซื้อทุกอย่างทั้งของที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตซึ่งไม่ได้ทำเองแล้ว ขณะที่สิ่งของที่ไม่จำเป็นก็หาซื้อง่ายราคาไม่แพง ทุกคนจึงต้องซื้อเพื่อให้เท่าเทียมเพื่อนบ้าน บางคนซื้อเท่ากับรายได้ที่มีอยู่ แต่บางคนซื้อมากกว่ารายได้ที่มีอยู่โดยการผ่อนกับคนขาย

2.2.4 วัฒนธรรมด้านสันทนาการ การเล่นของเด็กในชุมชน รูปแบบการเล่นของเด็กก็เปลี่ยนแปลงไปจากที่เคยเล่นเป็นหมู่คณะกลายเป็นการเล่นอยู่ภายในครอบครัวมากขึ้น สิ่งของหรือวัสดุที่ใช้เล่นเมื่อก่อนหาได้จากท้องถิ่นโดยเด็กอาจจะเป็นผู้ทำขึ้นมาเองหรือพ่อแม่ทำให้กลายเป็น

เป็นการที่เด็กจากตลาดหรือร้านค้าซึ่งเป็นของเล่นที่ทำด้วยพลาสติก พ่อแม่นิยมซื้อของเล่นจากตลาดให้กับเด็กเพราะเห็นว่าสะดวกราคาไม่แพง ประกอบกับพ่อแม่ส่วนใหญ่ต้องทำงานหาเงินไม่มีเวลาในการทำของเล่นให้เด็ก ผลที่เกิดขึ้นจากการซื้อของเล่นให้เด็กก็คือเด็กจะได้รับแนวคิดเรื่องการบริโภคโดยการใช้เงินที่ทั้งที่สามารถทำเองแต่เด็กจะไม่ยอมรับเพราะเด็กอื่นๆในชุมชนจะเล่นของเล่นที่ซื้อจากตลาด

การสันตนาการของผู้ใหญ่ หลังจากที่มีไฟฟ้าเข้าสู่หมู่บ้านซึ่งนำไปสู่การใช้เครื่องใช้ไฟฟ้าต่างๆ รวมทั้งโทรทัศน์ การสันตนาการในหมู่บ้านก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย เมื่อก่อนถ้ามีสันตนาการชาวบ้านส่วนใหญ่จะมารวมกลุ่มเพื่อรับชมหรือฟังร่วมกัน ขณะเดียวกันก็มีการพูดคุยปรึกษาหารือเรื่องต่างๆไปพร้อมกันด้วย แต่หลังจากมีโทรทัศน์ชาวบ้านส่วนใหญ่จะใช้เวลาว่างในการหาความบันเทิงภายในครอบครัวโดยเลิกกิจกรรมสันตนาการที่เป็นของส่วนรวม โอกาสในการพบปะพูดคุยกันของชาวบ้านก็ลดลงด้วย

2.3 ศิลปะการแสดง ศิลปะการแสดงดั้งเดิมของชุมชนหายไปส่วนหนึ่งเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจเพราะการแสดงบางอย่างตรงกับเวลาทำงานหรือเวลาพักผ่อนชาวบ้านจึงไม่สนใจดู ประกอบกับชาวบ้านมีแหล่งความบันเทิงจากวิทยุ โทรทัศน์เข้ามาแทนที่ซึ่งมีโอกาหาความบันเทิงที่เผยแพร่ผ่านสื่อต่างๆได้ตลอดเวลา ขณะที่อีกส่วนหนึ่งเกิดจากการเผยแพร่ศาสนาอิสลามซึ่งทำให้ชาวบ้านรู้และเข้าใจหลักการศาสนาอิสลามดีขึ้น ศิลปะการแสดงบางอย่างที่ขัดกับหลักการศาสนาอิสลามก็ถูกยกเลิกไป เช่น ลิเกฮูลู วายังกูละ ซึละ มะโย่ง รวงเง็ง

อย่างไรก็ตามปัจจุบันทางราชการพยายามส่งเสริมและฟื้นฟูศิลปะการแสดงดั้งเดิมของท้องถิ่นขึ้นมาอีกโดยจะจัดการแสดงเวลามีงานเฉลิมฉลองต่างๆ ถ้าชาวบ้านไม่ร่วมมือเพราะขัดกับหลักการศาสนาอิสลาม ทางราชการก็จะให้คนต่างศาสนาเป็นผู้แสดงโดยใช้เครื่องแต่งกายของชาวมลายู ขณะที่หน่วยงานราชการบางแห่งจะชักชวนชาวบ้านที่มีความรู้เรื่องศิลปะการแสดงเหล่านั้นให้ร่วมงานแสดงโดยชี้แจงว่ามีจุดมุ่งหมายเพื่อการอนุรักษ์และเผยแพร่ศิลปะการแสดงเท่านั้นไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องบาปเรื่องบุญ ขณะที่ชาวบ้านบางส่วนอาจจะเข้าร่วมเพราะไม่กล้าปฏิเสธเจ้าหน้าที่ราชการหรือบางคนต้องการเงิน ต้องการชื่อเสียงหรือต้องการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่มีคนหลายศาสนา คนเหล่านั้นพยายามทำให้เห็นว่าเมื่อศาสนาอื่นมีการแสดงได้ศาสนาอิสลามก็มีการแสดงได้เช่นเดียวกัน การที่มีชาวมุสลิมเข้าร่วมหรือใช้เครื่องแต่งกายแบบชาวมุสลิมทำให้คนทั่วไปเข้าใจว่าเป็นศิลปะการแสดงดั้งเดิมเป็นของชาวมุสลิม ทั้งที่เป็นศิลปะวัฒนธรรมของชาวมลายูในอดีตที่ได้รับอิทธิพลจากศาสนาอื่น

นอกจากศิลปะการแสดงดังกล่าวแล้ว ปัจจุบันทางราชการพยายามที่จะนำศิลปะการแสดงใหม่เข้าสู่ชุมชนด้วย โดยเฉพาะเรื่องเพลงลูกทุ่งที่ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงซึ่งมีผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงเรื่องภาษาของชาวบ้าน โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นที่พยายามใช้ภาษาไทยจนกระทั่งไม่สนใจการใช้ภาษามลายูท้องถิ่น ขณะเดียวกันอิทธิพลของเพลงลูกทุ่งก็ได้ประยุกต์ร่วมกับศิลปะการแสดงของท้องถิ่นในอดีตกลายเป็นวงดนตรีลูกทุ่งมลายูเป็นศิลปะการแสดงอีกประเภทหนึ่ง ที่ได้รับความนิยมจากประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นมาก ขณะที่ศิลปะการแสดงอื่นๆไม่ค่อยได้รับความนิยมแล้วในปัจจุบัน

ผลของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมต่อชุมชน

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมที่เกิดขึ้นส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชนหลายประการ การเปลี่ยนแปลงบางเรื่องเป็นสิ่งที่ดี ชาวบ้านยอมรับได้และยังมีส่วนช่วยยกระดับความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น แต่การเปลี่ยนแปลงบางเรื่องทำให้เกิดปัญหาขึ้นกับชาวบ้านและชุมชน การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมีผลต่อความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของชาวบ้านหลายประการดังต่อไปนี้

1. การสูญเสียปัจจัยการผลิต การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทำให้บางครอบครัวต้องสูญเสียปัจจัยการผลิตโดยเฉพาะที่ดิน สาเหตุที่สูญเสียที่ดินมีหลายประการ เช่น สูญเสียเพราะขาดทุนจากการผลิตพืชเพื่อการค้า สูญเสียเนื่องจากทาบริโภคเกินกำลังรายได้ของชาวบ้าน นายทุนกว้านซื้อที่ดินเพื่อใช้ในกิจการนอกภาคการเกษตร เมื่อสูญเสียปัจจัยการผลิตชาวบ้านก็ต้องปรับเปลี่ยนการประกอบอาชีพและฐานะความเป็นอยู่

2. ฐานะความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ชาวบ้านมีรายได้ที่เป็นตัวเงินเพิ่มขึ้น สามารถหาซื้อสินค้าต่างๆ ทั้งสินค้าบริโภคและสินค้าอุปโภคได้มากขึ้นและสะดวกขึ้นเพราะมีทั้งร้านค้าในชุมชน รถเร่เข้ามาขายสินค้าเป็นประจำหรือเดินทางไปซื้อที่ตลาดก็สะดวกเพราะมีถนน รถจักรยานยนต์ใช้เดินทางได้ตลอดเวลา ประกอบกับการมีปัจจัยพื้นฐานทั้งถนน ไฟฟ้า การศึกษา สุขภาพอนามัย ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ช่วยให้ชาวบ้านโดยรวมมีฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้น แต่การที่มีรายได้เป็นตัวเงินเพิ่มขึ้นประกอบกับมีสินค้าให้เลือกซื้อได้มากมายส่งผลให้ชาวบ้านบางรายใช้จ่ายมากขึ้นเพราะเห็นคนอื่นบริโภคก็บริโภคด้วยโดยไม่ได้พิจารณาถึงความจำเป็น เช่น เด็กๆซื้อขนมขบเคี้ยว ผู้ใหญ่ดื่มน้ำอัดลมหรือเครื่องดื่มบำรุงกำลังหรือสุบุนหรี บางรายใช้จ่ายจนเกินรายได้โดยซื้อสินค้าเกือบทุกอย่างทั้งที่จำเป็นและไม่จำเป็นด้วยระบบเงินผ่อนจึงทำให้เกิดปัญหาหนี้สินตามมา ชาวบ้านหาเงินง่ายแต่ใช้จ่ายง่ายเช่นเดียวกัน ทุกครอบครัวต้องใช้เงินทุกวันและต้องมีเงินติดตัวตลอดเวลา เพราะกิจกรรมทุกอย่างต้องใช้เงิน

3. การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอาชีพในชุมชน การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพให้กับชาวบ้านได้หลากหลายมากขึ้นโดยเฉพาะคนที่มีทักษะฝีมือชาวบ้านสามารถหางานทำตามความถนัดได้ง่ายขึ้นทั้งงานในชุมชนและนอกชุมชน ชาวบ้านที่ไม่ชอบทำงานด้านการเกษตรส่วนใหญ่จะหางานทำนอกภาคการเกษตรได้จึงไม่ไปร่วมอยู่กับกิจกรรมที่ไม่เป็นประโยชน์หรือกิจกรรมที่สร้างปัญหาให้กับชุมชน ขณะเดียวกันคนที่ไม่มีความรู้หรือทักษะฝีมือโดยเฉพาะเกษตรกรที่ขาดแคลนปัจจัยการผลิตจะหางานยากขึ้นหรือเกิดการว่างงานแบบแฝง นอกจากนั้นการอนุญาตให้จัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมในชุมชนจะช่วยให้คนกลุ่มหนึ่งมีงานทำแต่คนอีกกลุ่มหนึ่งต้องสูญเสียอาชีพ เช่น การตั้งโรงโม่หินในชุมชนทำให้ชาวบ้านส่วนหนึ่งมีโอกาสทำงานเป็นกรรมกรโรงโม่หิน ขณะที่ชาวบ้านอีกส่วนหนึ่งที่มีที่นาอยู่ใกล้โรงโม่หินทำการเพาะปลูกไม่ได้ต้องขายที่ดินให้กับโรงงานในราคาถูกเพราะเก็บไว้ก็ไม่มีประโยชน์ ประกอบกับความพยายามที่จะเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตของผู้ประกอบการจึงมีการใช้เทคโนโลยีการผลิตมากขึ้น การใช้แรงงานทั้งภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตรจึงเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

4. การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นส่งผลให้ขนาดครอบครัวในชุมชนเล็กลง การที่ขนาดครอบครัวเล็กลงมีทั้งผลดีและผลเสียต่อบุคคลและชุมชน ผลดีที่เกิดขึ้นจากการมีครอบครัวขนาดเล็กคือชาวบ้านมีความเป็นส่วนตัว ความสะดวกในการทำงานมากและสามารถลดปัญหาความขัดแย้งในกลุ่มญาติพี่น้องได้ นอกจากนั้นการที่แต่ละครอบครัวมีเฉพาะพ่อแม่ลูกจะลดปัญหาความฮารอม (บาป) ในบ้านลงได้ แต่การมีครอบครัวขนาดเล็กก็มีผลเสียในด้านการดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกันเพราะแต่ละคนมุ่งทำงานหาเงิน เด็กๆขาดความอบอุ่น ขาดการดูแลสั่งสอนและการอบรมในสิ่งที่ถูกต้องเพราะผู้ใหญ่มีงานต้องทำตลอดเวลาไม่มีใครเลี้ยงดู ขณะเดียวกันเด็กก็ใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่กับโทรทัศน์ที่มีเฉพาะรายการบันเทิงแต่ไม่มีรายการที่เป็นสาระประโยชน์ซึ่งจะทำให้เด็กได้รับความคิดและพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมรวมทั้งการรับค่านิยมการบริโภคที่ผ่านทางโฆษณาจากจากโทรทัศน์ซึ่งสร้างนิสัยใช้จ่ายฟุ่มเฟือยสุรุ่ยสุร่าย ส่วนผู้ใหญ่ที่อยู่ในครอบครัวขนาดเล็กเวลามีปัญหาต่างๆเกิดขึ้นทั้งปัญหาในครอบครัวหรือปัญหาเกี่ยวกับการทำงานก็หาที่ปรึกษาไม่ได้เพราะไม่มีผู้อาวุโสอยู่ในบ้าน จะปรึกษาผู้ใหญ่คนอื่นๆในชุมชนก็ไม่สะดวกเพราะทุกคนต้องการพักผ่อนหลังเลิกงานหลังเลิกงาน

5. การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นไม่ได้ช่วยให้ทุกคนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นอย่างเท่าเทียมกัน บางรายที่ได้รับผลประโยชน์ก็จะมีความสะดวกสบายเพิ่มขึ้นแต่เป็นเพียงคนกลุ่มน้อยของชุมชน ขณะที่คนกลุ่มใหญ่ประสบกับความลำบากมากขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงส่งผลให้คนในชุมชนต้องออกจากชุมชนไปทำงานนอกชุมชนมากขึ้น ถ้าหากงานในชุมชนใกล้เคียงหรือตัวเมืองใกล้เคียงไม่ได้

ก็ต้องไปหางานต่างจังหวัดหรือไปต่างประเทศ อย่างไรก็ตามคนที่ไปทำงานนอกชุมชนส่วนใหญ่จะออกไปทำงานช่วงหนึ่งเท่านั้นไม่ได้อยู่ตลอดไป เมื่อกลับเข้ามาอยู่ในชุมชนจะนำวัฒนธรรมแปลกใหม่ทั้งที่สอดคล้องหรือขัดแย้งกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนหรือนำประสบการณ์ต่างๆที่ได้รับจากการทำงานกลับเข้ามาในชุมชนด้วย การนำวัฒนธรรมหรือประสบการณ์ใหม่จากนอกชุมชนเข้ามามีทั้งผลดีและผลเสียต่อความเป็นอยู่ของชาวบ้านและความมั่นคงของชุมชนทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

6. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เน้นการใช้เงินทำให้คนมองเห็นแต่วัตถุและเห็นแก่ตัวมากขึ้น ชาวบ้านสนใจทำงานที่มีเงินเป็นค่าตอบแทนมากกว่ากิจกรรมอื่นๆ ทั้งที่กิจกรรมหลายอย่างของชุมชนมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต ชาวบ้านแต่ละคนต่างใช้เวลาทำงานหาเงินมากขึ้น โดยจะทำงานตลอดเวลาหาวันหยุดหากถ้ามีเงินเป็นค่าตอบแทน ชาวบ้านจึงห่างเหินกันมากขึ้น เวลาที่มีกิจกรรมในชุมชนก็ไม่ค่อยได้ช่วยบางคนให้เงินแต่บางคนเงินก็ไม่ให้เพราะเห็นว่าไม่ได้รับประโยชน์ การรับแรงทำงานเพื่อเพิ่มรายได้ด้วยการเพิ่มปริมาณผลผลิตให้มากขึ้นจึงใช้สารเคมีต่างๆ ทั้งปุ๋ย ยาฆ่าแมลง ซึ่งจะทำให้ผู้บริโภคได้รับอันตรายจากสารตกค้างในพืชผักที่บริโภคและเกิดปัญหาสุขภาพตามมา ชาวบ้านที่ปลูกพืชผักเพื่อขายบางคนไม่ยอมกินผักที่ตนเองปลูกเพราะใช้ยาฆ่าแมลงมาก ส่วนกลุ่มที่ออกไปทำงานนอกชุมชนก็ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆในชุมชนได้ ทั้งกิจกรรมส่วนบุคคลและกิจกรรมส่วนรวม เวลามีคนเจ็บไข้ไม่สบายในชุมชนก็ไม่มีเวลากลับไปเยี่ยมเยียน บางครัวลูกหลานออกทำงานนอกชุมชนหมดปล่อยให้พ่อแม่อยู่ตามลำพัง ทั้งที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ต้องการให้ลูกหลานอยู่ใกล้ๆจะสบายใจกว่าการมีเงินเพื่อซื้อสินค้าต่างๆแต่ลูกหลานจะสบายใจเมื่อมีเงินสำหรับซื้อสินค้ามากกว่าการอยู่ใกล้ๆกับพ่อแม่ คนกลุ่มนี้จะสนใจทำงานหาเงินมากกว่าเรื่องอื่นๆบางคนเห็นแก่เงินจนลืมศาสนาเมื่อหย่อนยานเรื่องศาสนาก็จะนำไปสู่ปัญหาต่างๆได้ง่ายขึ้น เช่น การเล่นพนันต่างๆ การเสพสิ่งของมีนเมา ของที่ไม่มีประโยชน์ ขณะเดียวกันชุมชนที่มีคนออกไปทำงานนอกชุมชนมากทำให้ไม่มีคนช่วยพัฒนาหมู่บ้านเพราะคนเก่งๆออกไปทำงานนอกชุมชนหมดเหลืออยู่แต่คนที่ไปทำงานนอกชุมชนไม่ได้ต้องอยู่ในชุมชน

วิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชน

จากผลการศึกษาที่กล่าวมาพบว่าการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบตลาดส่งต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรมของชุมชน ขณะเดียวกันการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นก็ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของชาวบ้านด้วยการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวบ้านเกิดขึ้น 2 ลักษณะคือกลุ่มหนึ่งจะดำเนินชีวิตภายใต้หลักการศาสนาอิสลามอย่างเคร่งครัดมากขึ้น ขณะที่อีกกลุ่มมีความโน้มเอียงที่จะดำเนินชีวิตตามแนว

ทางของเศรษฐกิจแบบทุนนิยม แต่ทั้ง 2 กลุ่มยังอยู่ในชุมชนเดียวกันและประกอบกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันเพียงแต่ความเข้มข้นของกิจกรรมที่แต่ละกลุ่มปฏิบัติจะมีความแตกต่างกัน

การเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่ชาวบ้านดำเนินชีวิตภายใต้หลักการศาสนาอิสลาม กลุ่มนี้จะปฏิบัติและดำเนินชีวิตตามแนวทางของศาสนาอิสลามอย่างเคร่งครัด การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมภายในกลุ่มมีลักษณะเหมือนกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั่วไปแต่ส่วนใดที่สามารถปฏิบัติตามหลักการศาสนาอิสลามได้ภายใต้บริบทของระบบเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในประเทศกลุ่มนี้จะดำเนินการทันที การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดขึ้นจากผู้นำทางศาสนาของแต่ละชุมชนได้รับการศึกษามีความรู้ความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของหลักการศาสนาอิสลามมากขึ้นและเข้าใจว่าปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงเป็นผลมาจากการไม่ปฏิบัติตามหลักการศาสนาอิสลาม ผู้นำศาสนาจึงให้ความรู้และเชิญชวนให้ชาวบ้านปฏิบัติตามหลักการศาสนาอิสลาม โดยสอนด้วยตนเองหรือเชิญโต๊ะครูมาสอนให้กับคนทุกกลุ่มในชุมชน ทั้งเด็ก วัยรุ่น ผู้ใหญ่และผู้สูงอายุในระดับตาดีกา เรียนกิตาบ เรียนอัลกุรอาน ประกอบกับการเผยแพร่ศาสนาอิสลามของกลุ่มคณะวะฮ์และกาที่ชาวบ้านได้รับการศึกษาสูงขึ้น รวมทั้งได้รับข้อมูลข่าวสารต่างๆมากขึ้น การดำเนินชีวิตของชาวบ้านจึงตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการศาสนาอิสลาม กลุ่มนี้จะมีการปฏิบัติศาสนกิจร่วมกันเป็นประจำและศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับอิสลามอย่างต่อเนื่อง

ชาวบ้านส่วนใหญ่จะเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาที่จัดขึ้นในชุมชน โดยให้ความสำคัญกับหลักปฏิบัติของศาสนามากขึ้นโดยนำหลักปฏิบัติไปใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างจริงจังและมีความเคร่งครัดมากขึ้นกว่าเดิม รวมทั้งพยายามชักชวนให้ชาวบ้านคนอื่นๆ เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา และเรียนรู้ศาสนาซึ่งจัดขึ้นเป็นประจำในชุมชนหรือชุมชนใกล้เคียงอย่างน้อยสัปดาห์ละครั้ง แต่หากพิจารณาจากเวลาที่ใช้ในการปฏิบัติศาสนกิจจะน้อยลงเพราะชาวบ้านต้องใช้เวลาในการทำงานหารายได้ด้วย ปัญหาต่างๆทั้งปัญหาสังคม ปัญหาอาชญากรรมทั้งในระดับบุคคลหรือระดับชุมชนเกือบจะไม่มีในกลุ่มนี้ อย่างไรก็ตามชาวบ้านในกลุ่มนี้ก็ยังคงออกไปทำงานร่วมกับคนอื่นๆในชุมชนด้วย ดังนั้นจึงมีปัญหากากนอกกลุ่มเข้ามาด้วยในบางครั้ง เช่น กลุ่มนี้จะไม่รับแนวคิดหรือการปฏิบัติอื่นๆที่ขัดแย้งกับหลักการศาสนาอิสลามจึงทำให้หลายคนโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ราชการหรือคนต่างศาสนาจึงคิดว่าเป็นกลุ่มหัวรุนแรงเข้ากับสังคมไม่ได้ อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงไปสู่ลักษณะดังกล่าวในแต่ละชุมชนไม่ได้เกิดขึ้นเหมือนกันทั้งหมด บางชุมชนการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นทั่วทั้งชุมชนแต่บางชุมชนอาจเกิดขึ้นกับคนบางกลุ่มเท่านั้น

การเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตอีกลักษณะหนึ่งที่เกิดขึ้นกับชาวบ้านในชุมชนคือการดำเนินชีวิตที่มีความเข้มแข็งเป็นแบบทุนนิยม โดยกลุ่มนี้จะดำเนินชีวิตทั้งด้านการบริโภคและ

การหารายได้เพื่อผลประโยชน์สูงสุดตามแนวทางของระบบเศรษฐกิจแบบตลาดไม่ได้เคร่งครัดกับหลักการพื้นฐานของศาสนาอิสลาม ชาวบ้านที่ดำเนินชีวิตลักษณะนี้แบ่งได้เป็น 2 กลุ่มย่อยคือ กลุ่มแรกเป็นกลุ่มที่ยังร่วมปฏิบัติศาสนกิจกับชาวบ้านคนอื่นๆ ในชุมชนและศึกษาหลักศาสนาอิสลามเหมือนกับคนอื่นๆ เมื่อมีโอกาส แต่การปฏิบัติตามหลักการศาสนาอิสลามในการดำเนินชีวิตไม่ได้ปฏิบัติทุกเรื่อง ถ้าเรื่องใดไม่ขัดแย้งกับผลประโยชน์ในการทำงานก็จะปฏิบัติตามแต่ถ้าเรื่องใดขัดแย้งกับผลประโยชน์ในการดำเนินชีวิตก็ไม่ได้ปฏิบัติตาม ส่วนกลุ่มที่สองจะดำเนินชีวิตโดยยึดผลประโยชน์เชิงธุรกิจตามแนวทางระบบเศรษฐกิจแบบตลาดมากกว่าหลักการศาสนาอิสลาม โดยให้ความสำคัญกับการทำงานที่มีรายได้ที่เป็นตัวเงินและสะสมทรัพย์สินให้ได้มากที่สุด ถ้างานนั้นมีเงินเป็นค่าตอบแทนเป็นเงินชาวบ้านพร้อมที่จะหยุดการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนเพื่อไปทำงาน กลุ่มนี้จะปฏิบัติตามหลักศาสนาอิสลามในบางเรื่องโดยเฉพาะเวลาอยู่ในชุมชนเพื่อให้ได้รับการยอมรับ เวลาออกนอกชุมชนอาจจะหลีกเลี่ยงไม่ได้ปฏิบัติตามหลักศาสนาอิสลาม บางคนไม่ได้สนใจเรื่องศาสนาจึงนำสิ่งที่ไม่ดีเข้าสู่ชุมชน เช่น การเล่นพนันต่างๆ การเสพสิ่งของมีนเมาของที่ไม่มีประโยชน์ บางคนพยายามหาโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของคนต่างศาสนาหรือจัดขึ้นเองเพื่อให้ทันสมัยเป็นที่ยอมรับของคนต่างศาสนาที่ไปทำงานด้วยกันทั้งที่เป็นกิจกรรมที่ขัดกับหลักการศาสนาอิสลาม บางคนรู้ว่าการกระทำดังกล่าวเป็นบาปแต่คิดว่าเมื่ออายุมากขึ้นมีทรัพย์สินหรือรายได้เพียงพอก็จะหยุดทำงานในเมืองกลับมาอยู่บ้านแล้วค่อยเรียนและปฏิบัติตามหลักศาสนาให้เคร่งครัดคงจะได้รับการอภัยโทษได้เพราะเขาทำด้วยความจำเป็น

การเปลี่ยนแปลงลักษณะนี้ส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นกับกลุ่มวัยรุ่นหรือผู้ใหญ่ที่ไม่ได้เรียนหนังสือหรืออยู่ในชุมชนที่ผู้นำศาสนาขาดความเข้มแข็งหรือเป็นกลุ่มที่ออกทำงานนอกชุมชน การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นส่วนหนึ่งเป็นอิทธิพลของสื่อมวลชนที่เผยแพร่แนวคิดทุนนิยมอยู่ตลอดเวลา กลุ่มนี้จะมีปัญหาสังคมหรือปัญหาอื่นๆ ตามมามากมายทั้งในระดับบุคคลและระดับชุมชน โดยสะสมปัญหาเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ บางคนเมาสุราอาละวาดหรือติดยาเสพติดแล้วไม่ทำร้ายร่างกายผู้อื่น

การเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตของชาวบ้านทั้ง 2 ลักษณะดังกล่าวอาจเกิดขึ้นในชุมชนเดียวกันแต่เกิดกับกลุ่มชาวบ้านต่างเพศต่างวัยกันหรืออาจเกิดขึ้นในชุมชนที่ผู้นำมีความเข้มแข็งต่างกัน ชุมชนที่มีการดำเนินชีวิตทั้ง 2 ลักษณะเกิดขึ้นพร้อมกันส่วนใหญ่จะอยู่ใกล้เขตเมือง แต่ละกลุ่มจะพยายามเพิ่มความเข้มข้นของกลุ่ม โดยกลุ่มที่ดำเนินชีวิตตามแนวทางของศาสนาอิสลามก็จะเคร่งครัดมากขึ้น ขณะที่กลุ่มที่ไม่สนใจหลักการศาสนาอิสลามก็จะมัวเมากับอบายมุขได้ทุกรูปแบบ ส่วนชุมชนที่อยู่ห่างไกลจากเมืองความแตกต่างของการดำเนินชีวิตอาจจะไม่มากนัก

บทที่ 5

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาเรื่องชุมชนมุสลิมกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ลักษณะทางกายภาพ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ผลของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่มี ต่อการเปลี่ยนแปลงชุมชนและผลของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจต่อวิถีชีวิตของประชาชน

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล สำคัญจากชุมชนมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ 15 ชุมชนจำนวน 100 ตัวอย่าง ข้อมูลที่ได้จาก การสัมภาษณ์นำมาจัดหมวดหมู่ตามกรอบการศึกษาที่กำหนดเพื่อประมวลหาข้อสรุปร่วมกันในแต่ละ ประเด็นและทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการอธิบายแบบพรรณนาหาความสัมพันธ์ความสมเหตุ สมผลและความเหมาะสมสอดคล้องของข้อมูลที่ได้จากแต่ละชุมชนเพื่อแสดงให้เห็นปรากฏการณ์ และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชน

ลักษณะทางกายภาพของชุมชน

ชุมชนมุสลิมที่ทำการศึกษามีตั้งแต่ชุมชนขนาดเล็กจนถึงชุมชนขนาดใหญ่ การเกิดชุมชนมี หลายสาเหตุต่างกันแต่ส่วนใหญ่เกิดจากการบุกเบิกหาที่ดินทำกิน นอกจากนั้นเกิดจากการขัดแย้ง ทางความคิดในเรื่องต่างๆกับชาวบ้านส่วนใหญ่ในชุมชนเดิม รวมทั้งปัญหาภัยธรรมชาติ ใจผู้ร้าย ชุมชนส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีลักษณะเฉพาะที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตคือมีลำธาร คลอง หนองน้ำ ไหลผ่าน บางชุมชนอยู่กลางหุบเขาหรือชายทะเล ขณะที่บางชุมชนอยู่ติดกับถนนใหญ่หรือมีถนน ผ่านกลางชุมชนแต่ชุมชนที่อยู่ห่างจากถนนใหญ่ 10 กม. ก็ยังมีอยู่ การที่ชุมชนมีลักษณะเฉพาะ ดังกล่าวเกิดจากความจำเป็นด้านการดำรงชีวิตของชาวบ้านในอดีตที่ต้องพึ่งพาธรรมชาติและ ประกอบอาชีพการเกษตรเพื่อเลี้ยงตัวเองเป็นหลัก พื้นที่ใดมีความอุดมสมบูรณ์และเหมาะสมกับ การเกษตรชาวบ้านก็จะเลือกเป็นที่ตั้งชุมชน ถ้าพิจารณาชื่อของชุมชนก็เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ เช่น บ้านทุ่ง บ้านทุ่งโพธิ์แสดงถึงความสมบูรณ์ของพื้นที่ปลูกข้าว บ้านคูสน บ้านเนียงแสดงถึง ความสมบูรณ์ของพื้นที่ทำสวน บ้านท่าแรด บ้านท่าบง บ้านโมย บ้านละหารแสดงถึงความ สมบูรณ์ของน้ำสำหรับการเกษตร การตั้งชุมชนไม่ได้คำนึงถึงระยะทางระหว่างชุมชนกับเมืองแต่ บางชุมชนอาจอยู่ติดกับถนนใหญ่หรือมีถนนใหญ่ผ่านกลางชุมชนเกิดจากการที่หน่วยงานราชการ ได้สร้างขึ้นภายหลังเพื่ออำนวยความสะดวกให้ชาวบ้าน รวมทั้งความสะดวกของเจ้าหน้าที่ราชการ ที่เข้าไปปฏิบัติงานและความสะดวกในการจัดหาสาธารณูปโภคต่างๆในแต่ละชุมชนด้วย

การตั้งบ้านเรือนและสภาพบ้านเรือน บ้านเรือนแต่ละชุมชนจะตั้งเป็นหย่อมหรือกลุ่มโดยมีพื้นที่การเกษตรล้อมรอบ บางชุมชนกระจายไปตามพื้นที่การเกษตรหรือเป็นแนวยาวตามชายทะเล ขณะที่สภาพบ้านเรือนส่วนใหญ่เป็นบ้านไม้ยกพื้นได้ถูกสูงใช้วัสดุที่หาได้จากพื้นที่และต่อเติมไปเรื่อยๆ บางหลังใช้เวลาสร้างหลายปีกว่าจะเสร็จสมบูรณ์เนื่องจากใช้วิธีขอช่วยแรงงานเพื่อนบ้านในช่วงว่างจากการเกษตร อย่างไรก็ตามชุมชนที่มีถนนผ่านก็เริ่มมีบ้านเรือนเป็นแนวยาวตามถนนโดยสร้างด้วยอิฐฉาบปูนเป็นตึก 1-2 ชั้น บ้านแต่ละหลังใช้เวลาสร้างไม่นานและใช้วัสดุที่ซื้อจากตลาดเกือบทั้งหมดรวมทั้งแรงงานก็ใช้วิธีจ้างเช่นเดียวกัน บ้านเรือนที่สร้างใหม่ในช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมจะมีลักษณะรูปทรงแตกต่างจากบ้านเรือนที่สร้างมานานแล้วอย่างเห็นได้ชัด รวมทั้งบ้านเรือนรุ่นเก่าจะปรับสภาพบ้านเรือนให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่แต่บ้านเรือนที่สร้างใหม่จะปรับสภาพพื้นที่ให้เข้ากับสภาพบ้านเรือนซึ่งเป็นปรากฏการณ์เหมือนกับชุมชนอื่นๆ

สถานที่สำคัญของชุมชน ทุกชุมชนมีมัสยิดและ/หรือสุเหร่าอยู่บริเวณกลางชุมชน ทั้งนี้เพราะมัสยิดเป็นศาสนสถานที่สำคัญของชาวมุสลิม การสร้างมัสยิดจึงพยายามให้อยู่บริเวณจุดที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนเพื่อความสะดวกสำหรับชาวบ้านทุกคนที่อยู่ในชุมชน ส่วนสถานที่สำคัญอื่นๆซึ่งทางราชการจัดสร้างให้ เช่น ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โรงเรียนประถมศึกษา สถานีอนามัยก็มีอยู่เกือบทุกชุมชนแต่สถานที่ตั้งไม่ได้มีลักษณะเฉพาะเหมือนมัสยิด

ลักษณะโครงสร้างพื้นฐานในชุมชน

โครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญทั้งถนน ไฟฟ้า ประปา การสื่อสาร หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องได้จัดหาให้ทั้งในลักษณะการดำเนินโครงการใหม่และการปรับปรุงซ่อมแซมสิ่งที่มีอยู่เดิม โดยมีเป้าหมายเพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของชาวบ้าน แต่ผลที่เกิดขึ้นนอกจากจะช่วยยกระดับความเป็นอยู่แล้ว โครงสร้างพื้นฐานดังกล่าวกลายเป็นตัวนำการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจเข้าสู่ชุมชนอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะถนนซึ่งช่วยอำนวยความสะดวกในการขนส่งสินค้า ทั้งสินค้าเกษตรของชาวบ้านและสินค้าบริโภคอุปโภคที่ชาวบ้านซื้อจากตลาด การที่แต่ละชุมชนมีถนนและไฟฟ้าจึงทำให้ชุมชนกลายเป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตรและเป็นตลาดรองรับสินค้าอุปโภคบริโภคจากเขตเมืองรวมทั้งเป็นปัจจัยผลักดันให้แรงงานออกไปทำงานในเขตเมืองซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงการทำงานที่มีรูปแบบเหมือนกับชุมชนอื่นๆทั่วไปในประเทศที่ได้รับผลจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

โดยสรุปลักษณะทางกายภาพและโครงสร้างพื้นฐานมีส่วนอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของชุมชน ทั้งนี้เพราะลักษณะทางกายภาพของชุมชนเหมาะสมกับการผลิตพืชเพื่อจำหน่าย ขณะเดียวกันการมีถนนที่ใช้เดินทางได้ตลอดปีก็ช่วยให้การขนส่งสินค้ารวมทั้งการเดินทางออกไปทำงานนอกชุมชนสะดวกขึ้น ส่วนไฟฟ้าก็เป็นตัวกระตุ้นความต้องการบริโภคสินค้า

ประเภทเครื่องอำนวยความสะดวกของชาวบ้าน เมื่อชาวบ้านต้องการสินค้าอุปโภคบริโภคจากตลาดเพิ่มขึ้นการผลิตสินค้าเกษตรเพื่อจำหน่ายจึงขยายตัวอย่างรวดเร็ว

การส่งเสริมและการพัฒนาชุมชนโดยเจ้าหน้าที่ราชการ

การสร้างถนนและไฟฟ้าเข้าสู่ชุมชนนอกจากจะให้ประโยชน์โดยตรงแล้วยังมีประโยชน์ทางอ้อมอีกด้วยคือเจ้าหน้าที่ราชการสามารถให้ความช่วยเหลือด้านสุขภาพอนามัย การศึกษาและการส่งเสริมอาชีพเกษตรกรซึ่งทำให้ชาวบ้านมีสภาพความเป็นอยู่ดีขึ้น แต่การให้ความช่วยเหลือของเจ้าหน้าที่ราชการยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรซึ่งเกิดจากข้อจำกัดหลายอย่างทั้งข้อจำกัดของเจ้าหน้าที่และข้อจำกัดของชาวบ้าน การแก้ปัญหาที่เกิดจากข้อจำกัดชาวบ้านในแต่ละชุมชนจึงหาทางเลือกที่แตกต่างกันไป-

การรับติดต่อกับภายนอกและการปรับพฤติกรรมของคนในชุมชน

เมื่อชุมชนมีถนนและไฟฟ้า รวมทั้งชาวบ้านมีโอกาสในการศึกษามากขึ้นส่งผลให้การรับข้อมูลข่าวสารต่างๆภายในชุมชนที่เคยมีเฉพาะการสื่อสารระหว่างบุคคลเท่านั้นก็เปลี่ยนแปลงไป โดยข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชนเข้ามามีบทบาทมากขึ้น อย่างไรก็ตามข้อมูลข่าวสารจากบุคคลก็ยังมีค่าสำคัญโดยเฉพาะข้อมูลข่าวสารจากผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนาอิสลาม กลุ่มเยาวชน กลุ่มเผยแพร่ศาสนา เจ้าหน้าที่ราชการ พ่อค้าและชาวบ้านทั่วไป แต่ชาวบ้านจะรับแนวคิดและปรับพฤติกรรมตามข้อมูลข่าวสารจากบุคคลที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมที่อยู่ในระดับสูงกว่าตนเองมากกว่าข้อมูลข่าวสารของคนที่มีสถานภาพในระดับเดียวกัน ขณะที่ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อมวลชนโดยเฉพาะวิทยุโทรทัศน์มีบทบาทเพิ่มมากขึ้นและส่งผลกระทบต่อแนวคิดพฤติกรรมและสภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้านมากเพราะวิทยุโทรทัศน์มีอยู่เกือบทุกครัวเรือนและเปิดรับได้ทุกวัน ส่วนข้อมูลข่าวสารจากหนังสือพิมพ์ชาวบ้านได้รับน้อยเพราะมีข้อจำกัดหลายด้าน รวมทั้งชาวบ้านมีนิสัยชอบที่จะฟังหรือพูดคุยกันมากกว่าการอ่าน

ข้อมูลข่าวสารที่ได้รับชาวบ้านจะนำไปพูดคุยแลกเปลี่ยนกันอีกครั้งหนึ่ง ถ้าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนาจะพูดคุยกันที่มีสติ แต่ถ้าเป็นเรื่องอื่นๆจะพูดคุยที่บ้านหรือที่ร้านน้ำชาเพื่อหาข้อสรุปร่วมกันก่อนที่จะตัดสินใจว่าจะรับแนวคิดหรือพฤติกรรมใหม่หรือไม่ โดยทั่วไปแล้วชาวบ้านจะไม่คิดและตัดสินใจคนเดียวเพราะมีความเสี่ยงสูงกว่าการตัดสินใจร่วมกัน การรับข้อมูลข่าวสารที่ผ่านการหาข้อสรุปร่วมกันแล้วจะเป็นผลดีต่อชาวบ้านและชุมชน อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงที่ไม่ดีก็มีหลายประการ เช่น สื่อมวลชนชั้นนำจนชาวบ้านไม่รู้จักคิดเอง สื่อมวลชนเข้าแย่งเวลาทำงานของชาวบ้านและเวลาเรียนของเด็ก การเลียนแบบพฤติกรรมที่ผิดหลักการศาสนาอิสลาม

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

หลังจากรัฐบาลได้จัดหาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อชุมชน รวมทั้งจัดโครงการส่งเสริมอาชีพในลักษณะต่างๆ ส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเข้าไปแทนที่ระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองในชุมชน การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในชุมชนจึงเกิดขึ้นทั้งด้านการบริโภค การผลิตและการแลกเปลี่ยนอย่างรวดเร็วกว้างขวางและต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

การเปลี่ยนแปลงด้านการบริโภค เป้าหมายการบริโภคเปลี่ยนจากเพื่อความอยู่รอดเป็นการบริโภคเพื่อความสะดวกสบาย การตัดสินใจบริโภคเกิดจากความจำเป็นแต่ก็มีสินค้าบางชนิดที่ซื้อตามเพื่อนบ้านเพื่อเสริมหน้าตาฐานะของเจ้าของบ้าน โดยเงินเข้ามามีบทบาทอย่างมากในการบริโภค ประกอบกับการมีระบบการชำระเงินผ่อนรายจ่ายของครัวเรือนจึงสูงเพราะชาวบ้านอยากได้สินค้านิดใดก็สามารถซื้อได้โดยไม่ต้องมีเงินสด

การเปลี่ยนแปลงด้านการผลิต การผลิตเพื่อการบริโภคในลักษณะการปลูกพืชเลี้ยงสัตว์หลายชนิดและดูแลรักษาแบบธรรมชาติก็เปลี่ยนไปเป็นการผลิตเพื่อจำหน่าย โดยแต่ละครัวเรือนจะปลูกพืชไม่กี่ชนิดที่ขายได้ ทั้งนี้เพราะการผลิตแบบธรรมชาติมีข้อจำกัดมากขึ้น ขณะที่การผลิตเพื่อจำหน่ายได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานราชการต่างๆ โดยเจ้าหน้าที่เข้าไปให้ความรู้สมัยด้านการผลิต ประกอบกับการมีโครงสร้างพื้นฐานโดยเฉพาะถนนได้กระตุ้นชาวบ้านให้ทำการผลิตมากขึ้นแต่การผลิตเพื่อจำหน่ายต้องใช้ทุนสูง ดังนั้นเมื่อชาวบ้านทำการผลิตมากขึ้นก็มีปัญหาเรื่องหนี้สินเพิ่มขึ้นเพราะเจ้าหน้าที่ราชการไม่ได้ให้ความรู้เรื่องการตลาดสินค้าเกษตรและราคาสินค้าเกษตรก็ไม่มีเสถียรภาพ นอกจากการเปลี่ยนแปลงการผลิตแล้วชาวบ้านยังออกไปทำงานรับจ้างนอกชุมชนและมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นด้วยเพราะเป็นงานที่ไม่ต้องเสี่ยงรวมทั้งมีรายได้และสวัสดิการแน่นอนกว่าการทำเกษตร แต่การทำงานนอกชุมชนก็มีปัญหาหลายอย่าง ชาวบ้านบางชุมชนที่ไม่ต้องการออกไปทำงานนอกชุมชนจึงรับงานจากนอกชุมชนเข้ามาทำในชุมชนโดยรับผลตอบแทนตามปริมาณผลผลิตซึ่งก็ทำได้สะดวกกับชาวบ้านเพราะผู้จ้างจะเอางานมาส่งให้ถึงบ้านเมื่อถึงเวลาก็มารับกลับ การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิตที่เกิดขึ้นส่งผลให้ชาวบ้านต้องปรับเปลี่ยนเวลาทำงานและเวลาพักผ่อนด้วย แต่ชาวบ้านที่ทำงานอยู่ในชุมชนจะให้ความสำคัญกับการปฏิบัติศาสนกิจมากเมื่อถึงเวลาละหมาดทุกคนจะหยุดทำงาน เมื่อละหมาดเสร็จก็จะไปทำงานต่อหรือพูดคุยเรื่องต่างๆกับเพื่อนบ้าน ส่วนกลุ่มที่ทำงานนอกชุมชนจะออกไปทำงานประมาณ 6 โมงเช้า กลับเข้ามาอีกครั้งหนึ่งก็เกือบ 6 โมงเย็น หลังเลิกงานส่วนใหญ่จะพักผ่อน วันหยุดจึงจะได้ออกมาทำกิจกรรมอื่นๆกับเพื่อนบ้านบ้าง ชาวบ้านส่วนใหญ่จะเข้านอนไม่เกิน 4 ทุ่ม

การแลกเปลี่ยนสินค้า

ก่อนที่ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมจะขยายตัวเข้าสู่ชุมชนชาวบ้านยังใช้วิธีการแลกเปลี่ยนระหว่างสินค้ากับสินค้าแต่ปัจจุบันการแลกเปลี่ยนเกือบทุกชนิดจะใช้เงินเป็นสื่อกลาง โดยชาวบ้านไม่มีอำนาจต่อรองเพราะพ่อค้าเป็นผู้กำหนดราคาแต่ชาวบ้านส่วนใหญ่ก็ยังซื้อขายกับพ่อค้าด้วยเหตุผลทางพึ่งพาทางเศรษฐกิจในระยะยาวเนื่องจากชาวบ้านทำการผลิตสินค้าเพื่อจำหน่ายไม่ถี่ชนิดแต่ต้องการสินค้าจากตลาดหลายชนิดประกอบกับชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่มีเงินออมจึงต้องพึ่งพาพ่อค้าเป็นประจำ โดยคนที่มียาขายได้ไม่พอกับรายจ่ายจะเบิกเงินล่วงหน้าจากพ่อค้าหรือซื้อสินค้าเงินเชื่อ แต่ถ้าต้องการใช้เงินจำนวนมากก็จะเอาทรัพย์สินที่ดินหรือสัตว์เลี้ยงไปจำนำ จำนองหรือขาย บางรายอาจจะกู้ยืมหรือซื้อสินค้าเงินผ่อน จากลักษณะการผลิตที่ให้ความสำคัญกับสินค้าหลักไม่กี่ชนิดและการแลกเปลี่ยนที่ใช้เงินเป็นสื่อกลางชาวบ้านจึงต้องพึ่งพาทางเศรษฐกิจมากขึ้นไม่ว่าในด้านการขายสินค้าเกษตรหรือซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคต่างๆ

สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

ดังที่กล่าวมาแล้วว่าการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจมีสาเหตุหลักมาจากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานโดยเฉพาะถนนและไฟฟ้า รวมทั้งการส่งเสริมและสนับสนุนด้านการผลิตของหน่วยงานราชการต่างๆ นอกจากนั้นการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในชุมชนยังเกิดจากการเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากร การเปลี่ยนแปลงค่านิยมการบริโภค การนำเทคโนโลยีการผลิตสมัยใหม่มาใช้ในชุมชน การเลื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและอิทธิพลของการโฆษณาทางสื่อมวลชน สาเหตุเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านการบริโภคและด้านการผลิตในชุมชน โดยชาวบ้านมีความต้องการบริโภคสินค้าจากตลาดมากขึ้นทั้งสินค้าจำเป็นและสินค้าฟุ่มเฟือย ดังนั้นการเพิ่มปริมาณการผลิตสินค้าเกษตรหรือทำงานนอกชุมชนเพื่อหารายได้เพิ่มขึ้นจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมจึงขยายตัวเข้าสู่ชุมชนอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง

ผลของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจต่อสังคม วัฒนธรรมของชุมชน

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมภายในชุมชน

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นส่งผลให้ความสัมพันธ์ทางสังคมของชาวบ้านเปลี่ยนแปลง โดยความสัมพันธ์ทางสังคมแบบไม่เป็นทางการมีบทบาทลดลง ขณะเดียวกันเงินก็เข้าไปมีบทบาทในการให้ความช่วยเหลือเพื่อนบ้านแทนการให้กำลังใจ ประกอบกับการมีถนนที่สะดวกและยานพาหนะที่รวดเร็ว รวมทั้งการจัดหาไฟฟ้าให้กับชุมชนจึงทำให้แต่ละครัวเรือนมีโอกาสแสวงหาความเป็นส่วนตัวได้มากขึ้นญาติพี่น้องเพื่อนฝูงถูกแยกออกห่างจากกัน ถ้าไม่มีธุระจำเป็นก็ไม่ไปเยี่ยมเยียนเหมือนเมื่อก่อน อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการก็ยังมีอยู่

แต่ส่วนใหญ่เป็นชุมชนขนาดเล็กที่อยู่ห่างไกลหรือชุมชนที่ชาวบ้านออกไปทำงานนอกชุมชนไม่มาก ชุมชนลักษณะนี้ผู้นำชุมชนหรือผู้นำศาสนายังมีบทบาทสูงในการชี้แนะหรือแก้ปัญหาต่างๆในชุมชน ส่วนความสัมพันธ์แบบกึ่งทางการก็ขยายตัวมากขึ้นโดยเฉพาะชุมชนที่อยู่ใกล้เมืองหรือชุมชนขนาดใหญ่ที่มีชาวบ้านทำงานนอกชุมชนมาก ชาวบ้านมีความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านน้อยลงเนื่องจากต้องทำงานมากขึ้น บทบาทหน้าที่ของผู้นำชุมชนหรือผู้นำศาสนาก็ลดลงอยู่ในขอบเขตที่จำกัด

การเปลี่ยนแปลงความเชื่อภายในชุมชน

ชาวบ้านที่เคยเชื่อถือและทำพิธีทางไสยศาสตร์ด้วยจุดมุ่งหมายต่างๆ โดยบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ด้วยตนเองหรือมอบหมายให้ผู้อื่นทำก็หายไปจากชุมชนเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและเจ้าหน้าที่ราชการเข้าไปให้ความช่วยเหลือด้านต่างๆ ประกอบการเผยแพร่ศาสนาอิสลามอย่างจริงจังซึ่งทำให้ชาวบ้านเข้าใจหลักการศาสนาอิสลามที่ถูกต้องชัดเจนจึงทำให้ชาวบ้านเลิกเชื่อถือเรื่องไสยศาสตร์เพราะเป็นเรื่องต้องห้ามตามหลักการศาสนาอิสลามซึ่งถือเป็นบาปถึงกับตกศาสนา

การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของชุมชน

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการบริโภค การผลิต และการแลกเปลี่ยนด้วย โดยการเปลี่ยนแปลงการบริโภคที่เกิดขึ้นคือชาวบ้านจะมีความสะดวก รวดเร็วและมีโอกาสบริโภคสินค้าต่างๆมากขึ้น บางครอบครัวจึงบริโภคแบบฟุ่มเฟือยตามอิทธิพลของการโฆษณาทางสื่อมวลชน ขณะที่การผลิตเพื่อจำหน่ายต้องพึ่งพาดตลาดปัจจัยการผลิตและผลผลิตส่วนรวมหายไปเหลือแต่ปัจจัยการผลิตและผลผลิตของบุคคลเท่านั้น เมื่อการบริโภคและการผลิตเปลี่ยนแปลงก็ส่งผลต่อการแลกเปลี่ยนด้วยเช่นเดียวกัน โดยการซื้อขายกลายเป็น การแลกเปลี่ยนที่มีความสำคัญมากกว่าการแบ่งปันแม้ว่าจะมีสินค้าเหลือแต่ถ้าเพื่อนบ้านต้องการก็จะขาย ขณะเดียวกันถ้าต้องการสินค้าของเพื่อนบ้านก็พร้อมที่จะซื้อมากกว่าการขอแบ่งปัน

นอกจากนั้นการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางเศรษฐกิจแล้ว วัฒนธรรมด้านสันทนาการทั้งของเด็กและของผู้ใหญ่ในชุมชนก็เปลี่ยนแปลงไปด้วย โดยสันทนาการของเด็กเปลี่ยนจากการเล่นเป็นหมู่คณะในชุมชนกลายเป็นการเล่นอยู่ภายในครอบครัว ขณะที่ของเล่นซึ่งเด็กทำเองหรือพ่อแม่ทำให้ด้วยวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นก็ถูกแทนที่ด้วยของเล่นที่ทำด้วยพลาสติกซึ่งซื้อมาจากตลาด ส่วนสันทนาการของผู้ใหญ่ก็เปลี่ยนแปลงไปโดยชาวบ้านส่วนใหญ่จะหาความบันเทิงจากวิทยุโทรทัศน์ อยู่ภายในครอบครัวมากกว่าการชมศิลปะการแสดงแบบดั้งเดิมร่วมกันภายในชุมชน ทั้งนี้เพราะเวลาแสดงตรงกับเวลาทำงานหรือเวลาพักผ่อนขณะเดียวกันศิลปะการแสดงแบบดั้งเดิมบางอย่างก็ขัดกับหลักการศาสนาอิสลามเมื่อชาวบ้านมีความรู้ความเข้าใจหลักการศาสนาอิสลามที่ถูกต้อง ศิลปะการแสดงแบบดั้งเดิมที่เคยมีอยู่ในชุมชนก็ไม่ได้ได้รับความนิยมและหายไปจากชุมชน แต่ก็มี

ศิลปะการแสดงสมัยใหม่เกิดขึ้นและได้รับความนิยมในกลุ่มวัยรุ่นเข้ามาแทนที่คือเพลงลูกทุ่งซึ่งมีทั้งลูกทุ่งไทยและลูกทุ่งมลายูท้องถิ่นซึ่งออกอากาศทางสถานีวิทยุในท้องถิ่น

ผลของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมต่อชุมชน

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรมที่เกิดขึ้นส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชนหลายประการ โดยการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญซึ่งเกิดขึ้นคือการสูญเสียปัจจัยการผลิต ชาวบ้านที่ขาดทุนจากการผลิตเพื่อจำหน่ายหรือบริโภคเกินกำลังรายได้ก็ต้องขายที่ดินให้หนี้บางรายอาจสูญเสียให้กับนายทุนที่กว้านซื้อที่ดิน ขณะเดียวกันชาวบ้านมีรายได้เป็นตัวเงินเพิ่มขึ้นแต่การใช้จ่ายก็มามากขึ้นเช่นเดียวกัน ทุกครอบครัวต้องใช้เงินทุกวันและต้องมีเงินติดตัวตลอดเวลา ดังนั้นชาวบ้านจึงให้ความสำคัญกับวัตถุและเห็นแก่ตัวมากขึ้นโดยชาวบ้านจะรีบทำงานหรือเพิ่มปริมาณการผลิตถ้ามีเงินเป็นค่าตอบแทน บางคนเห็นแก่การหาเงินจนลืมกิจกรรมอื่นๆที่จำเป็นจนนำไปสู่ปัญหาต่างๆได้ง่ายขึ้น

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นยังมีผลต่อขนาดครอบครัวในชุมชนด้วย โดยความจำเป็นที่ต้องใช้เวลาทำงานหารายได้เพิ่มขึ้นส่งผลให้ขนาดครอบครัวเล็กลงซึ่งมีทั้งผลดีและผลเสียตามมา ผลดีที่เกิดขึ้นคือมีความเป็นส่วนตัวมากขึ้นและสามารถลดปัญหาความขัดแย้งในกลุ่มญาติพี่น้องได้ แต่ก็มีผลเสียด้านการดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน เด็กขาดความอบอุ่น ขาดการดูแลสั่งสอนและการอบรม นอกจากนั้นยังมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอาชีพในชุมชน โดยชาวบ้านที่ไม่ชอบงานเกษตรหรือไม่มีความชำนาญการผลิตสามารถหางานทำนอกภาคการเกษตรได้ ขณะเดียวกันการใช้เทคโนโลยีการผลิตทั้งในภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตรทำให้โครงสร้างแรงงานเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นบางเรื่องเป็นสิ่งที่ชาวบ้านยอมรับได้และยังมีส่วนช่วยยกระดับความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นแต่การเปลี่ยนแปลงบางเรื่องทำให้เกิดปัญหารึ้นกับชาวบ้านและชุมชน

วิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชน

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของชาวบ้านขึ้น 2 ลักษณะ โดยกลุ่มหนึ่งจะดำเนินชีวิตภายใต้หลักการศาสนาอิสลามอย่างเคร่งครัดขณะที่อีกกลุ่มมีความโน้มเอียงที่จะดำเนินชีวิตตามแนวทางของเศรษฐกิจแบบทุนนิยม โดยกลุ่มที่ดำเนินชีวิตภายใต้หลักการศาสนาอิสลามจะปฏิบัติตามแนวทางศาสนาอย่างเคร่งครัดการเปลี่ยนแปลงเกิดจากผู้นำมีความรู้ความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของหลักการศาสนาและเชื่อว่าปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นเป็นผลมาจากการไม่ปฏิบัติตามหลักการศาสนา ผู้นำจึงให้ความรู้เกี่ยวกับศาสนาอิสลามแก่ชาวบ้านทุกเพศทุกวัยด้วยตนเองหรือเชิญโต๊ะครูมาสอนและชักชวนให้ชาวบ้านปฏิบัติตามหลัก

การศาสนาอิสลามอย่างจริงจัง ประกอบกับมีการเผยแพร่ศาสนาของกลุ่มคนวัยและชาวบ้านได้รับการศึกษาและข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ มากขึ้น ชาวบ้านจึงให้ความสำคัญกับการปฏิบัติตามหลักการศาสนาอิสลามโดยมีการปฏิบัติศาสนกิจร่วมกันเป็นประจำและศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับอิสลามอย่างต่อเนื่อง

ขณะที่อีกกลุ่มหนึ่งจะดำเนินชีวิตโดยเน้นเพียงเป็นทุนนิยมมากขึ้นกลุ่มนี้จะให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจมากกว่าการเคร่งครัดกับหลักการศาสนา ด้านหลักการศาสนาเรื่องใดไม่ขัดแย้งกับผลประโยชน์ในการทำงานก็จะปฏิบัติตามแต่ถ้าเรื่องใดขัดแย้งกับผลประโยชน์ในการดำเนินชีวิตก็ไม่ได้ปฏิบัติตาม การเปลี่ยนแปลงลักษณะนี้ส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นกับกลุ่มวัยรุ่นหรือผู้ใหญ่ที่ไม่ได้มีพื้นฐานด้านศาสนาอิสลามโดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในชุมชนที่ผู้นำศาสนาขาดความเข้มแข็งรวมทั้งกลุ่มที่ออกทำงานนอกชุมชน กลุ่มนี้จะมีปัญหาสังคมหรือปัญหาอื่นๆทั้งในระดับบุคคลและระดับชุมชนตามมามากมาย

การเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตทั้ง 2 ลักษณะดังกล่าวอาจเกิดขึ้นในชุมชนเดียวกันแต่เกิดกับชาวบ้านต่างเพศต่างวัยหรือเกิดขึ้นในชุมชนที่ผู้นำมีความเข้มแข็งต่างกัน โดยชุมชนที่มีการดำเนินชีวิตทั้ง 2 ลักษณะเกิดขึ้นพร้อมกันส่วนใหญ่จะอยู่ใกล้เขตเมือง กลุ่มที่ดำเนินชีวิตตามแนวทางศาสนาอิสลามจะมีความเคร่งครัดและพยายามชักชวนให้คนอื่นปฏิบัติตามหลักการศาสนาอิสลามมากขึ้น ขณะที่กลุ่มที่ให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจแบบทุนนิยมก็จะพยายามหลีกเลี่ยงการปฏิบัติตามหลักการศาสนาอิสลามโดยมีหรืออ้างเรื่องความจำเป็นที่ต้องดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่มีความหลากหลาย ส่วนชุมชนที่อยู่ห่างไกลจากเมืองความแตกต่างของการดำเนินชีวิตอาจจะไม่มากนัก

จากที่กล่าวมาการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในชุมชนมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้สร้างโอกาสในการแสวงหาความเป็นอยู่ที่ดีและยกระดับความเป็นอยู่ที่ดีให้กับชาวบ้านส่วนใหญ่ได้ระดับหนึ่ง ทั้งนี้เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจเกิดขึ้นก่อนที่จะมีการเตรียมความพร้อมด้านต่างๆของชุมชนไม่ว่าจะเป็นเรื่องการพัฒนาคุณภาพของประชากรหรือการกำหนดระบบการจัดสรรผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในชุมชน ดังนั้นผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่แท้จริงไม่ใช่ชาวบ้านส่วนใหญ่ในชุมชน โดยชาวบ้านได้รับเพียงผลประโยชน์ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการขั้นพื้นฐานที่รัฐบาลจัดหาให้ รวมทั้งมีรายได้จากการทำงานเป็นตัวเงินมากขึ้นและสามารถซื้อสินค้าต่างๆที่ตนเองต้องการได้มากขึ้น แต่ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ได้รับจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจกลับมีสัดส่วนต่ำกว่าบุคคลอื่นๆที่เข้ามาเกี่ยวข้องทั้งที่ชาวบ้านใช้เวลาในการทำงานมากกว่า นอกจากนั้น

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในชุมชนยังทำให้ชาวบ้านต้องสูญเสียความมั่นคงทางสังคมเพราะระบบเศรษฐกิจเข้าไปกำหนดบทบาททำให้ชาวบ้านแข่งขันกันเอง รวมทั้งต้องสูญเสียความมั่นคงทางเศรษฐกิจเพราะราคาค่าเช่าอสังหาริมทรัพย์อื่น ๆ ซึ่งนำไปสู่การสูญเสียความสามารถที่พึ่งพาตนเองของชาวบ้านในที่สุด เมื่อชาวบ้านในชุมชนสูญเสียความสามารถในการพึ่งพาตนเองก็จะนำไปสู่การเกิดปัญหาต่างๆ ทั้งปัญหาส่วนบุคคล ปัญหาภายในครอบครัว และปัญหาภายในชุมชนตามมาไม่มีที่สิ้นสุด

อย่างไรก็ตามชาวบ้านที่ได้รับประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจก็ยังมีอยู่แต่เป็นเพียงส่วนน้อยเท่านั้นโดยกลุ่มนี้สามารถแสวงหาผลประโยชน์ได้เพราะมีโอกาสทางเศรษฐกิจหรือโอกาสทางสังคมสูงกว่าชาวบ้านทั่วไปในชุมชน เช่น มีมรดกมาก ได้รับการศึกษาสูง ส่วนกลุ่มที่ได้รับผลประโยชน์อย่างแท้จริงคือพ่อค้าซึ่งมีทั้งพ่อค้าสินค้าเกษตร พ่อค้าวัสดุการเกษตร พ่อค้าสินค้าอุปโภคบริโภค รวมทั้งเจ้าหน้าที่ราชการที่ได้รับตำแหน่งหน้าที่สูงขึ้นจากการเข้าไปส่งเสริมให้ชาวบ้านปรับเปลี่ยนวิธีการผลิตและรัฐบาลที่สามารถจัดเก็บภาษีต่างๆ ได้มากขึ้น ดังนั้นจะเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจได้สร้างปัญหาสังคมให้กับชุมชนมากกว่าการพัฒนาสังคม ส่วนการพัฒนาสังคมที่เกิดขึ้นในชุมชนน่าจะมาจากโครงการอื่น ๆ มากกว่าจะเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในชุมชนมุสลิมเป็นเงื่อนไขบังคับให้ชาวบ้านต้องทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจตามแนวทางของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมโดยไม่มีทางเลือกเสีย ดังนั้นชาวบ้านที่ให้ความสำคัญกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจตามแนวทางของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ถึงแม้ว่าจะมีฐานะทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับสูงแต่ต้องประสบปัญหาต่างๆ ตามมามากมาย ทั้งปัญหาในระดับบุคคลและปัญหาในระดับครอบครัว ขณะที่ชาวบ้านอีกส่วนหนึ่งซึ่งยึดถือหลักการศาสนาอิสลามเป็นกรอบในการดำเนินชีวิตถึงแม้ว่าจะต้องเข้าร่วมกับระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมอย่างไม่มีทางเลือกเสียเช่นเดียวกันแต่ชาวบ้านกลุ่มนี้จะประสบปัญหาต่างๆ น้อยกว่า ทั้งนี้เพราะชาวบ้านจะยึดถือหลักการศาสนาอิสลามเป็นเป้าหมายหลักในการดำเนินชีวิตมากกว่าผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่จะได้รับจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจตามแนวทางของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ชาวบ้านกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จึงมีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำกว่าคนอื่น ๆ แต่ชาวบ้านจะไม่ประสบปัญหาอื่นๆ ที่เกิดจากการเข้าร่วมกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยมหรือถ้าจะมีปัญหาเกิดขึ้นบ้างแต่ระดับความรุนแรงของปัญหาและความหลากหลายของปัญหาจะน้อยกว่าคนอื่น ๆ ชาวบ้านกลุ่มนี้จึงดำรงชีวิตได้อย่างเป็นปกติสุขในชุมชน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในชุมชนถึงแม้ว่าจะช่วยสร้างความเป็นอยู่ที่ดีให้กับชาวบ้านได้ระดับหนึ่งแต่ก็ได้นำปัญหาต่างๆมาสู่ครอบครัวและชุมชนโดยไม่มีทางเลือกเลย ดังนั้นเพื่อลดความรุนแรงหรือความหลากหลายของปัญหา โครงการพัฒนาที่จัดทำในชุมชนจะต้องคำนึงถึงผลกระทบด้านอื่นๆด้วย อย่างตั้งเป้าหมายของโครงการเฉพาะผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว

2. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในชุมชนไม่ได้สร้างผลประโยชน์ที่แท้จริงให้กับชาวบ้าน ทั้งนี้เพราะชาวบ้านขาดอำนาจต่อช่องทางเศรษฐกิจเนื่องจากขาดความรู้และขาดข้อมูลข่าวสารการตลาดที่จำเป็น ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ชาวบ้านในแต่ละชุมชนมีโอกาสจัดตั้งกลุ่มเพื่อสร้างอำนาจต่อช่องทางเศรษฐกิจไปพร้อมๆกับการส่งเสริมและสนับสนุนด้านการผลิต ขณะเดียวกันก็ต้องส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างเครือข่ายทางเศรษฐกิจระหว่างชุมชนเพื่อให้ชาวบ้านในแต่ละชุมชนมีโอกาสในการแลกเปลี่ยนผลผลิตกันเองมากขึ้นโดยผ่านคนกลางน้อยที่สุดซึ่งจะช่วยให้ชาวบ้านในแต่ละชุมชนได้รับผลประโยชน์จากการเข้าร่วมกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจมากที่สุด

3. การแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในชุมชนมุสลิมด้วยวิธีการที่ไม่สอดคล้องกับหลักการศาสนาอิสลามอาจจะได้ผลในระยะสั้นหรือไม่ก็กลายเป็นปัญหาใหม่ตามมาเมื่อปัญหาเดิมหมดไป ดังนั้นถ้าต้องการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพและป้องกันการเกิดปัญหาอื่นๆตามมาก็ต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ชาวบ้านใช้หลักการศาสนาอิสลามในการดำเนินชีวิต

4. นโยบายเศรษฐกิจตามแนวทางของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมยังคงเป็นกระแสหลักของประเทศต่อไปในอนาคตเพราะเป็นแนวทางที่จะช่วยกระตุ้นให้เศรษฐกิจของประเทศขยายตัวได้อย่างรวดเร็วตามที่รัฐบาลต้องการ ดังนั้นจึงต้องสร้างโอกาสให้ชาวบ้านได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นเพื่อป้องกันปัญหาการสูญเสียปัจจัยการผลิตหรือปัญหาการเอาเปรียบผู้บริโภคหรือการเอาเปรียบแรงงาน โดยรัฐบาลจะต้องพัฒนาคุณภาพทุนมนุษย์ด้วยการให้การศึกษาและเพิ่มทักษะฝีมือการทำงาน การให้ความรู้เรื่องการตลาดและจัดระบบข้อมูลข่าวสารการตลาดให้เพียงพอกับความต้องการของชาวบ้าน รวมทั้งการกำหนดการจัดสรรผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการถือครองปัจจัยการผลิตใหม่ ทั้งนี้เพื่อให้ชาวบ้านทั่วไปได้รับความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจมากขึ้นกว่าเดิม

บรรณานุกรม

- กนกศักดิ์ แก้วเทพ. (บรรณาธิการ). 2529. **วิถีวิทยาศาสตร์สังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กฤษ เพิ่มทันจิตต์. 2536. **ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเกิดเมือง**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- กาญจนา แก้วเทพ. 2530. **มรดกทางวัฒนธรรมและศาสนาหลังสร้างสรรคในชุมชนชนบท**. กรุงเทพมหานคร : สภาคาทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา
- กาญจนา แก้วเทพ. 2538. **เครื่องมือการทำงานแนววัฒนธรรมชุมชน**. กรุงเทพมหานคร : สภาคาทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา
- เกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม. 2528. **การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจกับปัญหาสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- งามพิศ สัตย์สงวน (บรรณาธิการ). 2533. **ประสบการณ์วิจัยทางมานุษยวิทยาข้ามวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร : เจ้าพระยาการพิมพ์.
- งามพิศ สัตย์สงวน. 2535. **การวิจัยทางมานุษยวิทยา**. กรุงเทพมหานคร : เจ้าพระยาการพิมพ์.
- จรัญ มะลูลีม, กิตติมา อมรทัต และพรพิมล ศรีโชติ. 2539. **ไทยกับโลกมุสลิม ศึกษาเฉพาะกรณีชาวไทยมุสลิม**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- จักรกฤษณ์ นรนิติผดุงการ. 2527. **การบริหารงานพัฒนาชนบท**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์
- จักรชัย พงศ์ประยูร. 2536. **การตั้งถิ่นฐานมนุษย์ ทฤษฎีและแนวปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- จักรทิพย์ นาถสุภา. 2528. **เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีต**. กรุงเทพมหานคร : สร้างสรรค์
- จักรทิพย์ นาถสุภา. 2529. **บ้านกับเมือง**. กรุงเทพมหานคร : สร้างสรรค์
- ชยันต์ วรธนะภูติ. 2533. **"รัฐ การพัฒนาชนบทและการสืบทอดความสัมพันธ์ทางสังคมในหมู่บ้านภาคเหนือของไทย" รัฐกับหมู่บ้านในไทยศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

- ชาติชาย ณ เชียงใหม่. 2533. "การเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับพฤติกรรมกิจกรรมทางการเมืองของ
ชาวนาในภาคเหนือ" รัฐกับหมู่บ้านในไทยศึกษา. กรุงเทพมหานคร :
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- คำรงค์ ชูานดี. 2532. รัฐกับการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- เทอร์ตัน, แอนดรู. 2533. "บรรดาอำนาจท้องถิ่นกับการแยกตัวทางสังคมในชนบท" รัฐกับหมู่บ้าน
ในไทยศึกษา. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- บุญถ ฆมภูนิช. 2530. บ้านไทย เอกลักษณ์ของชาติ. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์
- เบญจา ยอดดำเนิน-แอ็ดติภัก, บุญผา ศิริวิรัมย์ และวาทีณี บุญชะลิกษ์ (บรรณาธิการ). 2536. ตำรา
ประกอบการสอนและการวิจัย การศึกษาเชิงคุณภาพเทคนิคการวิจัยภาคสนาม.
นครปฐม : โครงการเผยแพร่ข่าวสารและการศึกษาด้านประชากรสถาบันวิจัยประชากร
และสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล
- เบลล์, บีเคอร์ เอฟ. 2533. "รัฐไทย พัฒนาการของระบบทุนนิยมกับชนบทในประเทศไทย" รัฐกับ
หมู่บ้านในไทยศึกษา. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ปก แก้วกาญจน์. 2530. ความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับวิถีชีวิตของชุมชนชาวนาจากผล
กระทบของระบบการผลิตเพื่อขายในช่วง 2 ทศวรรษ : ศึกษาเฉพาะกรณี
บ้านเขาเจ็ยก อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ
- ประเวศ วะสี. 2541. อุตสาหกรรมชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคมและศีลธรรม.
กรุงเทพมหานคร : หมอชาวบ้าน
- พิทยา สายบุญ. 2529. กลไกของสังคม. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ยศ สันตสมบัติ. 2539. ท่าเกวียน บทวิเคราะห์เบื้องต้นว่าด้วยการปรับตัวของชุมชนชาวนา
ไทยท่ามกลางการปิดล้อมของวัฒนธรรมอุตสาหกรรม. กรุงเทพมหานคร : โครงการ
จัดพิมพ์คบไฟ.
- รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์. 2540. สังคมเศรษฐกิจไทยในทศวรรษ 2550 อุตสาหกรรม
พัฒนาในกระแสโลกาภิวัตน์. กรุงเทพมหานคร : โครงการจัดพิมพ์คบไฟ
- วรพล พรหมิกบุตร. 2534. วัฒนธรรมสลาย : การทำลายและสร้างใหม่ได้กระแสนิยม.
กรุงเทพมหานคร : สามีคคีสาส์น

- วิลาลินี วงศ์ประเสริฐ และจิราพร จักรไทวงศ์. 2534. "ความคิดเห็นของผู้นำศาสนาอิสลามต่อโครงการพัฒนาเพื่อความหวังใหม่ (ฮาราบินบารู)" ใน การประชุมวิชาการประเพณีธรรมศาสตร์-มหิดล ครั้งที่ 2 เรื่อง คุณภาพชีวิตของคนชนบท. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- สถาบันสารานุกรม มูลนิธิประชากร. 2537. รายงานการสัมมนาสาธารณกิจ เรื่อง การกระจายรายได้ ปัญหาแนวคิดและแนวทางแก้ไข. กรุงเทพมหานคร : พชรกานต์พับลิเคชั่น
- สนิท สมัครการ. 2525. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาการของสังคม. กรุงเทพมหานคร. โอเดียนสโตร์
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. 2529. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม : แนวทางศึกษาวิเคราะห์และวางแผน. ขอนแก่น : ภาควิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- สมศักดิ์ สามัคคีธรรม. 2533. แนวคิดมาร์กซิสต์กับการศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงในสังคมชาวนาประเทศโลกที่สาม. กรุงเทพมหานคร : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- สิริภรณ์ เขจรูรกุล. 2534. "การเปลี่ยนแปลงในชุมชนบ้านป่า : ภาพสะท้อนคุณภาพชีวิตชนบท" ในการประชุมวิชาการประเพณีธรรมศาสตร์-มหิดล ครั้งที่ 2 เรื่อง คุณภาพชีวิตของคนชนบท. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- สุพรรณิ ไชยธัมพร และสนิท สมัครการ. 2535. การวิเคราะห์ทางสังคมเพื่อการพัฒนา : แนวความคิดและวิธีการ. กรุงเทพมหานคร : โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- สุภางศ์ จันทวานิช. 2531. วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สุวิทย์ ชีรสาคัด . 2530. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในชุมชนลุ่มน้ำสงครามตั้งแต่ พ.ศ. 2475-ปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ
- สุวิทย์ ชีรสาคัด และคณะ. 2533. การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีการผลิตพืชเศรษฐกิจกับภาวะหนี้สินในหมู่บ้านอีสาน. สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุวิทย์ ชีรสาคัด และดารารัตน์ เมตตาริกานนท์. 2541. ประวัติศาสตร์อีสานหลังสงครามโลกครั้งที่สองถึงปัจจุบัน. ขอนแก่น : สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น

- อภิชาติ พันธเสน. 2539. **พัฒนาชนบทไทย : สมุทัยและมรรค แนวคิด ทฤษฎีและภาพรวมของการพัฒนา.** กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิภูมิปัญญา
- อานนท์ อภาภิรมย์. 2525. **สังคมวิทยา.** กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์
- อานันท์ กาญจนพันธ์. 2533. "ความขัดแย้งในการใช้แรงงานในชนบทภาคเหนือของไทย" **รัฐกับหมู่บ้านในไทยศึกษา.** กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- อิมรอน มะลูลีม. 2534. **ปรัชญาอิสลาม.** กรุงเทพมหานคร : ทางนำ
- อุทัย ดุลยเกษม (บรรณาธิการ). 2536. **คู่มือการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่องานพัฒนา.** ขอนแก่น : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทยาพงศ์. 2540. **ระบบการศึกษากับชุมชน กรอบความคิดและข้อเสนอเพื่อการวิจัย.** กรุงเทพมหานคร : เคล็ดไทย
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์ และคณะ. 2538. **วิพากษ์สังคมไทย.** กรุงเทพมหานคร : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย
- เฮิร์ซ, ฟิลิป. 2533. "หมู่บ้านสู่รัฐ รัฐสู่หมู่บ้าน" **รัฐกับหมู่บ้านในไทยศึกษา.** กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- Dickenson, John. and others. 1996. **A Geography of the Third World.** 2 nd. London : Routledge
- Dweyer, Denis. And Smith, David Drakakis. 1996. **Ethnicity and Development Geographical Perspectives.** Chichester : John Wiley & Sons Ltd.
- Field, Graham. 1995. **Economic Growth and Political Change in Asia.** Wiltshire : Antony Rowe Ltd.
- International Labour Office. 1979. **Profile of Rural poverty.** Geneva : Imprimeries Populaires
- Perczynski, Maciej. Kregel, Jan. and Matzner, Egon. (edited). 1994. **After The Market Shock : Central and East-European Economies in Transition.** Wiltshire : Antony Rowe Ltd.
- Pritchard, E.E.Evans. 1994. **Social Anthropology.** New Delhi : Universal Book Stall.

- Taib, Abdullah. 1989. **Kertas kadangkala Bil. 4 Madrasah : Satu Kajian Transformasi Sosial Masyarakat Melayu Tani**. Bangi : University Kebangsaan Malaysia
- Wilson, Peter J. A 1967. **Malay Village and Malaysia**. New Haven : Hraf Press

ภาคผนวก 1

ลักษณะทั่วไปของชุมชน

บ้านมะขุง

ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 ต. ประดุกาสาเมาะ อ.บาเจาะ จ. นราธิวาส เป็นชุมชนขนาดใหญ่มีบ้านเรือนมากกว่า 100 หลังคาเรือน ทิศตะวันตกติดกับภูเขาบูโด พื้นที่ภายในหมู่บ้านเป็นที่ราบ ในอดีตพื้นที่ในหมู่บ้านถูกใช้เป็นที่เลี้ยงสัตว์ เช่น วัว ควาย การเพาะปลูกมีไม่มากนัก แต่ปัจจุบันพื้นที่ในหมู่บ้านกลายเป็นสวนยางพาราหมดแล้วเพราะให้ผลประโยชน์ตอบแทนสูงกว่าการเลี้ยงสัตว์

ประวัติหมู่บ้าน เป็นชุมชนที่เกิดจากการย้ายถิ่นของคนในหมู่บ้านจ้อแรที่มีความหนาแน่นมาก จึงมีผู้เข้ามาบุกเบิกพื้นที่ในชุมชนแห่งนี้เพื่อเป็นที่ทำการเกษตร เนื่องจากตั้งอยู่เชิงเขาช่วงมรสุมมีลมแรง กระแสลมที่พัดมาปะทะกับภูเขาเกิดเสียงดังอยู่เป็นสัปดาห์ จึงเรียกว่าบ้านมะขุงซึ่งมีความหมายว่า ที่เกิดลม

สภาพบ้านเรือนเป็นบ้านยกพื้นได้สูงเพื่อป้องกันสัตว์ป่ามากที่มีมากในอดีต วัสดุที่ใช้สร้างบ้านหาได้จากป่าบริเวณเชิงเขา เช่น ไม้ไผ่สำหรับทำฝาบ้าน ไม้ชิงชันสำหรับทำพื้นบ้านและใบจากสำหรับมุงหลังคา โดยเลือกเฉพาะที่เหมาะสม แต่ปัจจุบันมีคนมากขึ้นจึงเอาหมดไม่มีการคัดเลือกไม้แต่อย่างใด สถานที่สำคัญในชุมชนมีมัสยิด สุเหร่าและปอเนาะ อย่างละ 1 แห่ง

โครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ ถนนในหมู่บ้านเมื่อก่อนเป็นทางเดินเท้าแคบ ต่อมามีการสร้างจากถนนใหญ่เข้าสู่หมู่บ้านเมื่อ 40 ปีที่แล้ว แต่เป็นถนนดินลูกรังมีการซ่อมแซมอยู่เรื่อยๆ การสร้างถนนมีปัญหาเจ้าของที่ดินที่ติดถนนไม่ยอมบริจาคที่ดินต้องใช้อำนาจของผู้ใหญ่บ้านในการขึ้นแจ้งการคมนาคมส่วนใหญ่ใช้รถจักรยานยนต์แต่ก็มีบางส่วนที่ใช้รถยนต์กระบะ ไฟฟ้าเข้ามาประมาณ 30 ปี แล้ว แต่ชาวบ้านต้องออกเงินเป็นค่าใช้จ่าย ทั้งมิเตอร์ สายไฟและเสาไฟประมาณครอบครัวละ 5000 บาท เมื่อก่อนใช้ตะเกียงน้ำมันก๊าด หลังจากนั้นก็มีเครื่องปั่นไฟในหมู่บ้านประจำหมู่บ้าน ประปาเพิ่งสร้างในหมู่บ้านแต่ใช้ประโยชน์ไม่เต็มที่ ส่วนการสื่อสารยังไม่มีทั้งโทรศัพท์ ไปรษณีย์

บ้านละหาร

หมู่ที่ 5 ต.ละหาร อ. ยี่งอ จ. นราธิวาส เป็นชุมชนขนาดเล็กมีบ้านเรือน ประมาณ 50 หลังคาเรือน เป็นชุมชนที่มีทุ่งนาล้อมรอบ อยู่ห่างจากถนนใหญ่ 10 กม.

ประวัติของชุมชน ในอดีตบริเวณชุมชนมีลำคลองที่มีน้ำลึกซึ่งเรียกตามภาษามลายูว่าละหาร ชาวบ้านใช้น้ำจากละหารสำหรับทำการเกษตร สถานที่สำคัญในชุมชน มีมัสยิด

โครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ ถนนในหมู่บ้านเมื่อก่อนเป็นทางเดินเท้าแคบๆ หรือคันนา ปัจจุบันมีถนนใหญ่สะดวกในการเดินทาง พ.ศ. 2540 มีงบประมาณจัดสร้างถนนลาดยางผ่านหมู่บ้านเข้าไปถึงหมู่บ้านอื่นที่อยู่ถัดเข้าไปข้างใน การเดินทางจึงสะดวกมากขึ้น ไฟฟ้ามีใช้มานานประมาณ 40 ปีแล้ว แต่ช่วงแรกมีใช้ไม่กี่ครอบครัว ปัจจุบันมีใช้แล้วทุกครัวเรือน ประปายังไม่มี ชาวบ้านใช้น้ำบ่อที่ขุดเป็นบ่อน้ำตื้นซึ่งมีอยู่ทุกบ้าน การสื่อสารมีแต่ไปรษณีย์ในหมู่บ้านสำหรับติดต่อส่งข่าวสารแต่ยังไม่มีโทรศัพท์สาธารณะ แต่มีโทรศัพท์ส่วนตัวของชาวบ้านในชุมชน สามารถขอใช้บริการได้

บ้านตารอ

หมู่ที่ 2 ต.โคกเคียน อ.เมือง จ. นราธิวาส เป็นชุมชนประมงขนาดใหญ่มีบ้านเรือนมากกว่า 200 หลังคาเรือน โดยตั้งบ้านเรือนเป็นแนวยาวมีหาดทรายกั้นระหว่างบ้านกับชายฝั่งทะเลสมัยก่อนพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่า บริเวณชายทะเลจะมีเต่าทะเลขึ้นมาวางไข่เป็นประจำทุกปี ชาวบ้านจะมาเก็บไข่เต่าขาย เมื่อมีถนนเกิดขึ้นคนต่างถิ่นมาหาไข่เต่าด้วย ปัจจุบันไม่มีเต่ามาวางไข่อีกแล้ว

สภาพบ้านเรือนบางส่วนที่สร้างมานานเป็นบ้านไม้ยกพื้น โดยบ้านเรือนที่ติดทะเลแต่ละหลังจะปลูกกันห่างๆมีลักษณะเป็นกระท่อมที่สร้างด้วยไม้ซึ่งหาได้จากป่าชายเลน และมีบางส่วนที่เพิ่งสร้างจะเป็นบ้านอิฐฉาบปูนเพราะไม้หายากและราคาแพงขึ้น บ้านเรือนแต่ละหลังอยู่ใกล้ชิดติดกัน หลังจากมีการสร้างถนนสายนราธิวาส-ไม้แก่น ชาวบ้านที่อยู่ชาวทะเลก็ย้ายที่สร้างบ้านมาอยู่บริเวณริมถนนแทน สถานที่สำคัญในชุมชนมีทั้งมัสยิดและสุเหร่าอย่างละ 1 แห่ง

โครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ ถนนใหญ่ที่ตัดผ่านหมู่บ้านมีมานานเกือบ 40 ปีแล้ว แต่เพิ่งลาดยาง ถนนผ่านหมู่บ้านได้รับการพัฒนาเป็นอย่างดีเพราะเป็นเส้นทางเสด็จพระราชดำเนินของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและราชวงศ์จากสนามบินบ้านทอนไปยังตำหนักทักษิณราชธานีวชน ส่วนถนนในหมู่บ้านยังเป็นถนนลูกรังที่ชาวบ้านช่วยกันสร้างเมื่อ 20 ปีที่แล้ว หลังจากนั้นทางราชการได้หาเงินลูกรังมาถมให้ แม่น้ำที่ผ่านหมู่บ้านเคยใช้เป็นเส้นทางคมนาคมได้ โดยชาวบ้านใช้เรือเป็นพาหนะสำหรับเดินทางไปตัวเมืองนราธิวาส แต่ปัจจุบันไม่ได้ใช้อีกแล้วหลังจากมีถนนและเริ่มใช้รถจักรยานยนต์ซึ่งชาวบ้านบอกว่าสะดวกกว่าและเร็วกว่าการใช้เรือ ขณะที่ไฟฟ้าเข้ามาในหมู่บ้านประมาณ 28 ปี แล้ว ส่วนการสื่อสารและประปายังไม่มีในหมู่บ้าน

บ้านท่าแรด

หมู่ที่ 2 ต. ป่าไร่ อ.แม่ลาน จ.ปัตตานี บ้านท่าแรดเป็นชุมชนขนาดเล็กมีบ้านเรือนอยู่ประมาณ 50 หลังคาเรือน ตั้งอยู่บริเวณเชิงเขา ด้านทิศเหนือ ทิศใต้และทิศตะวันตกเป็นทุ่งนา

ชุมชนมุสลิมกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

บ้านเรือนส่วนใหญ่เป็นบ้านไม้ยกพื้นได้ฤกษ์สูง ประวัติของชุมชน สมัยอดีตพื้นที่บริเวณนี้เป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์มีสัตว์ป่ามากมาย เช่น ช้าง เสือ โดยเฉพาะแรดชอบออกมาดื่มน้ำและเล่นน้ำที่บริเวณนี้จึงเรียกชื่อว่า กาดเลบาคาะหรือท่าแรด สถานที่สำคัญในชุมชนมีมัสยิด โรงเรียนตาดีกา แต่ไม่มีสถานีอนามัย ถ้าเจ็บไข้ไม่สบายต้องไปโรงพยาบาลแม่ลาน

โครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญในชุมชน ถนนในหมู่บ้านเมื่อก่อนเป็นทางเดินเท้าแคบๆต่อมาทำเป็นถนนดินอัด โดยชาวบ้านช่วยกันออกเงินซื้อดินมาถมเองโดยที่ทางราชการไม่ได้ช่วยเหลือ การคมนาคมส่วนใหญ่ใช้รถจักรยานยนต์ ซึ่งมีทั้งรถจักรยานยนต์รับจ้างและรถจักรยานยนต์ส่วนตัว ครวเรือนที่มีรถยนต์ใช้มีประมาณ 10 ครวเรือน นอกจากนั้นอาจจะใช้รถโดยสารประจำทางหรือรถไฟซึ่งต้องไปขึ้นที่สถานีคลองทรายซึ่งอยู่อีกหมู่บ้านหนึ่ง ส่วนไฟฟ้ามีใช้มานานประมาณ 10 กว่าปีแล้ว ปัจจุบันทุกครอบครัวใช้ไฟฟ้าแล้ว เมื่อก่อนใช้ตะเกียงน้ำมันก๊าด ร้านขายน้ำมันก๊าดในหมู่บ้านขายน้ำมัน 1 ถังหมดภายใน 2 วัน บางส่วนใช้เทียนทำได้จุดไฟ โดยเอาน้ำมันใส่กระบอกไม้ไผ่ หลังจากนั้นฝากกระบอกไม้ไผ่เอาก่อนยกไปทำได้ที่จุดไฟ ขณะที่ประปาในหมู่บ้านเคยใช้อยู่ช่วงหนึ่ง แต่ปัจจุบันใช้การไม่ได้เพราะส่งน้ำไม่ทันจึงเลิกใช้ ชาวบ้านจึงเลิกใช้น้ำประปาลับไปใช้น้ำบ่ออุปกอค บริเวณเหมือนเดิม นอกจากนั้นการสื่อสารโดยเฉพาะโทรศัพท์สาธารณะก็ยังคงไม่มี แต่มีโทรศัพท์ส่วนตัวของชาวบ้าน 3 หมายเลข รอใช้บริการได้ แต่ชาวบ้านไม่นิยม

บ้านทุ่งโพธิ์

หมู่ที่ 5 ต.ลิปะสะโง อ.หนองจิก จ. ปัตตานี เป็นชุมชนขนาดเล็กมีบ้านเรือนประมาณ 20 หลังคาเรือน สภาพบ้านเรือนเป็นบ้านไม้ยกพื้นได้ฤกษ์สูง บ้านแต่ละหลังอยู่กันห่างๆ มีลำคลองไหลผ่านหมู่บ้าน อยู่ห่างจากถนนใหญ่ประมาณ 1 กม. ห่างจากตัวอำเภอประมาณ 10 กม. ภายในหมู่บ้านมีมัสยิด 1 แห่ง ประวัติชุมชน สมัยก่อนเรียกว่าบ่อนังบูตีเพราะมีต้นโพธิ์อยู่มากในพื้นที่

โครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ ถนนภายในหมู่บ้านเมื่อก่อนเป็นทางเดินเท้า ต่อมาทำเป็นถนนดิน โดยชาวบ้านช่วยกันสร้างในปี พ.ศ.2510 ต่อมาทางราชการได้ให้ดินมาถมปรับปรุงมีสภาพดีขึ้นกว่าเดิม แต่ยังเป็นหลุมเป็นบ่อ การคมนาคม ส่วนใหญ่ใช้รถจักรยานยนต์ ไฟฟ้ามีใช้มาประมาณ 16 ปีแล้ว ขณะที่ประปามีใช้มาประมาณ 7 ปีแล้ว เมื่อก่อนใช้น้ำบ่อสำหรับอุปกอค บริเวณ ส่วนโทรศัพท์สาธารณะยังไม่มี แต่มีโทรศัพท์ส่วนตัวของชาวบ้าน 1 หมายเลข

บ้านโคกอัน

หมู่ที่ 6 ต.ท่าเรือ อ.โคกโพธิ์ จ. ปัตตานี เป็นชุมชนขนาดกลางมีบ้านเรือนประมาณ 70 หลังคาเรือน สภาพบ้านเรือนส่วนใหญ่เป็นบ้านไม้ยกพื้นได้ฤกษ์สูง ยกเว้นบ้านเรือนที่สร้างใหม่จะ

เป็นบ้านก่ออิฐฉาบปูน การตั้งบ้านเรือนจะตั้งเป็นแนวยาวกับโคกและทุ่งนา สถานที่สำคัญในชุมชนมีมัสยิด ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชนและลานกลางหมู่บ้าน

ประวัติหมู่บ้าน ได้ชื่อว่าโคกอินเพราะคนแรกที่เข้ามาตั้งรกรากมีชื่อว่าโต๊ะอิน ซึ่งย้ายมาจากบ้านสามยอดที่อยู่ใกล้เคียงกันเพราะบ้านสามยอดมีคนมากขึ้นจึงต้องย้ายออกไปบุกเบิกที่ทำกินแห่งใหม่ ประกอบกับในอดีตเป็นพื้นที่มีตัวอินอยู่มาก

โครงสร้างพื้นฐานในชุมชน ถนนภายในหมู่บ้านมีหลายเส้นทางเมื่อก่อนที่เป็นทางเดินบนคันนา ร่องน้ำ ลำธารหรือเป็นทางเดินเท้าแคบๆในหมู่บ้าน ต่อมาประมาณ พ.ศ. 2527 ชาวบ้านได้ขยายถนนโดยขุดดินในนามาถมเป็นถนนดิน หลังจากนั้นทางนิคมโคกโพธิ์ได้ถมดินให้อีกจึงสะดวกกว่าเดิมเวลาเดินทางแต่ยังมีสภาพขรุขระเป็นหลุมเป็นบ่อ การคมนาคมส่วนใหญ่จะใช้จักรยานยนต์เป็นยานพาหนะ แต่ถ้าเข้าเมืองจะขึ้นรถโดยสารประจำทางที่ปากทางเข้าหมู่บ้าน ขณะที่ไฟฟ้ามีใช้แล้ว เมื่อก่อนใช้ได้จุดไฟ บางส่วนใช้ตะเกียงน้ำมันก๊าด ส่วนประปรายยังไม่มี ชาวบ้านใช้น้ำบ่ออุปโภค บริโภคโทรศัพท์สาธารณะมีแล้วในหมู่บ้าน

บ้านโมย

หมู่ที่ 6 ต.นาหมอศรี อ. นาทวี จ. สงขลา เป็นชุมชนขนาดกลาง มีบ้านเรือนประมาณ 60 หลังคาเรือน สภาพบ้านเรือนเป็นไม้ยกพื้นได้สูง พื้นที่ได้ถูกบ้านใช้เป็นที่พักหรือพักผ่อน บ้านเรือนแต่ละหลังตั้งกระจัดกระจายอยู่กันห่างๆตามพื้นที่ทำการเกษตร สภาพชุมชนมีลักษณะเหมือนเกาะเพราะมีทุ่งนาล้อมรอบ ด้านทิศเหนือมีลำคลองไหลผ่าน ด้านทิศตะวันออกมีหนองน้ำ และมีหญ้าขึ้นมากไม่สามารถทำนาได้เพราะมีน้ำขังตลอดปี

ประวัติหมู่บ้าน เมื่อก่อนลำคลองที่ไหลผ่านหมู่บ้านมีความลึกมากขนาดช้างยังจมน้ำ คนจากต่างถิ่นที่เข้ามาในหมู่บ้านเมื่อรู้วาลองที่มีน้ำลึกก็พูดกันว่า “อาโมย” อย่างไรก็ตาม บางคนบอกว่าในอดีตมีโจรเข้ามาขโมยวัว ควายของชาวบ้านเป็นประจำเพราะอยู่ห่างไกลจากชุมชนอื่น จึงเรียกชื่อหมู่บ้านโมยซึ่งเพี้ยนมาจากขโมย

การคมนาคมในหมู่บ้าน ส่วนใหญ่ใช้รถจักรยานยนต์ แต่เวลาจะเข้าเมืองใช้รถโดยสารประจำทางซึ่งต้องเดินเท้าไปขึ้นที่ถนนใหญ่ซึ่งอยู่ห่างจากหมู่บ้าน สถานที่สำคัญในชุมชนมีมัสยิดและโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งทั้งมัสยิดและโรงเรียนมีประชาชนจากหมู่บ้านอื่นเข้ามาใช้บริการด้วย ชุมชนนี้จึงเป็นเสมือนเป็นศูนย์กลาง

โครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ ถนนภายในหมู่บ้านเมื่อก่อนเป็นทางเดินเท้าแคบๆมีสภาพ
ขรุขระเดินทางลำบาก ต่อมาทำเป็นถนนดินลูกรังการเดินทางไปไหนมาไหนสะดวกขึ้น ไฟฟ้ามีใช้
แล้วในหมู่บ้านเมื่อก่อนใช้ตะเกียง ประปาในหมู่บ้านมีใช้แล้วเช่นเดียวกัน

บ้านรูเป

หมู่ที่ 9 ต. กรงปินัง กิ่ง อ.กรงปินัง จ.ยะลา เป็นชุมชนขนาดกลางมีบ้านเรือนประมาณ 70
หลังคาเรือน โดยอยู่เป็นหย่อมๆละ 7-10 หลังคาเรือน ตั้งอยู่บริเวณเชิงเขา มีลำคลองและลำธาร
ไหลผ่านหมู่บ้าน อยู่ห่างจากตัวเมืองยะลาประมาณ 23 กม. และห่างจากถนนใหญ่ประมาณ 3
กม. บ้านเรือนส่วนใหญ่เป็นบ้านไม้ยกพื้นได้ดูสูง ยกเว้นบ้านเรือนที่สร้างใหม่ซึ่งจะสร้างด้วยอิฐ
ฉาบปูน คนที่มาตั้งถิ่นฐานครั้งแรกในหมู่บ้านนี้ชื่อว่าโต๊ะเปต่อมาจึงกลายเป็นชื่อหมู่บ้านแต่ก็มี
การเรียกเพี้ยนไปเป็นรูเป

สถานที่สำคัญของชุมชนมีมัสยิดและสุเหร่า 2 แห่ง ซึ่งจะมีการสอนศาสนาแก่ชาวบ้าน
ด้วย นอกจากนั้นมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โรงเรียนประถมศึกษาและโรงเรียนตาดีกาอย่างละ 1 แห่ง
ส่วนสถานีอนามัยไม่มีอยู่ในชุมชน ถ้าชาวบ้านเจ็บไข้ไม่สบายต้องเดินทางไปยังสถานีอนามัยที่อยู่
อีกหมู่บ้านหนึ่งซึ่งอยู่ห่างออกไปพอสมควรหรือเดินทางไปโรงพยาบาลในจังหวัดยะลา

โครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ ถนนในหมู่บ้านมีหลายสายแต่เป็นถนนดินลูกรัง สภาพถนนไม่
ดีขรุขระเป็นหลุมเป็นบ่อตลอดสายเวลาฝนตกการเดินทางลำบาก มีบางส่วนที่เป็นถนนซีเมนต์แต่
เป็นช่วงสั้น ส่วนไฟฟ้ามีใช้เกือบทุกครัวเรือนแต่ยังไม่มีประปา ชาวบ้านใช้น้ำบ่อ น้ำคลองใน
การอุปโภค บริโภค และไม่มีการสื่อสารทั้งโทรศัพท์และไปรษณีย์

บ้านทำนบ

หมู่ที่ 5 ต. ตาเนาะปูเตะ อ. บันนังสตา จ.ยะลา เป็นชุมชนขนาดใหญ่มีบ้านเรือนมากกว่า
150 หลังคาเรือน อยู่ห่างจากตัวเมืองประมาณ 25 กม. มีภูเขาล้อมรอบหมู่บ้าน มีลำคลอง ลำธาร
ไหลผ่านหมู่บ้าน สภาพบ้านเรือนเป็นบ้านไม้ยกพื้นได้ดูสูง ยกเว้นบ้านเรือนที่เพิ่งสร้างใหม่เป็น
ตึกก่ออิฐฉาบปูนมีทั้งชั้นเดียวและ 2 ชั้น

หมู่บ้านนี้มีชื่อว่าบ้านทำนบเพราะในอดีตมีเอกชนได้รับสัมปทานทำเหมืองแร่บริเวณภูเขา
การทำเหมืองแร่มีการขุดหิน ดินทำให้ลำธาร ลำคลองตามธรรมชาติเปลี่ยนทิศทาง ชาวบ้านจึง
ช่วยกันสร้างทำนบกั้นน้ำไม่ให้เปลี่ยนทิศทางเพราะต้องใช้น้ำทำนาจึงได้ชื่อว่าหมู่บ้านทำนบมา
ตั้งแต่บัดนั้น อย่างไรก็ตามชาวบ้านบางคนบอกว่าชื่อทำนบมาจากชื่อบุคคลที่เข้ามาตั้งรกราก
ครั้งแรกซึ่งมีชื่อว่าโต๊ะทาเนาะ โดยเข้ามาทำนาในหมู่บ้านแห่งนี้ ต่อมาเมื่อมีชาวบ้านเข้ามาอยู่

มากขึ้น ได้จัดหาเนาะได้ชักชวนชาวบ้านช่วยกันขุดคูเพื่อนำน้ำจากลำคลองเข้าสู่พื้นที่ทำนาและช่วยกันสร้างคันดินระหว่างคูที่ขุดกับลำคลองจึงได้ชื่อว่าทำนบ ปัจจุบันทำนบกั้นน้ำของหมู่บ้านได้รับงบประมาณจากรัฐบาลสร้างเป็นทำนบถาวรแล้ว

สถานที่สำคัญของชุมชนมีมัสยิดและสุเหร่า 2 แห่ง โรงเรียนประถมศึกษา โรงเรียนตาดีกา ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สถานีนามัย ไปรษณีย์ย่อย สถานีนามัย อย่างละ 1 แห่ง สาธารณูปโภคอื่น ๆ มีไฟฟ้า ประปาหมู่บ้าน แต่ยังไม่มืโทรศัพท์

โครงสร้างพื้นฐานสภาพ ถนนเปลี่ยนจากถนนดินลูกรังแดงซึ่งใช้ไม่ได้ในช่วงฤดูฝนเป็นถนนลาดยางที่มีความสะดวกสบายเพิ่มขึ้นในการเดินทางซึ่งมีอยู่ 3 สาย ยานพาหนะที่ใช้ในชุมชนเป็นรถจักรยานยนต์ แต่ถ้าต้องเดินทางเข้าเมืองใช้รถโดยสารประจำทาง มีถนนสุขยางค์ซึ่งเชื่อมระหว่างตัวเมืองยะลา กับอำเภอเบตงผ่านกลางหมู่บ้าน โดยมีหน่วยงานราชการทั้งกรมโยธาธิการ พทช. และอบต. เป็นผู้จัดสร้างถนนในหมู่บ้าน ไฟฟ้ามีใช้เกือบทุกครัวเรือน แต่ยังไม่สะดวกเพราะบางครั้งเรือนชาวบ้านต้องเดินสายจากถนนใหญ่เข้าบ้านเองหรือไม่ก็ต้องพ่วงสายจากบ้านอื่น ส่วนการสื่อสารมีไปรษณีย์รับส่งจดหมายให้กับชาวบ้าน ขณะที่โทรศัพท์มีแต่เครื่องแต่ใช้ประโยชน์ไม่ได้เหมือนกัน

ประปาในชุมชนเริ่มมีประปาหมู่บ้านซึ่งสร้างขึ้นเมื่อประมาณ 10 ปีที่แล้ว โดยผู้ใหญ่บ้านขอความร่วมมือจากชาวบ้าน 3 หมู่บ้านที่ใกล้เคียงกันช่วยกันสร้างประปามาจากต้นน้ำบนภูเขาซึ่งมีอยู่ 2 แห่ง แต่ปัจจุบันได้ใช้ประโยชน์จากประปาหมู่บ้านดังกล่าวไม่เต็มที่เพราะอยู่ระหว่างการปรับปรุงเนื่องจากมีน้ำไม่พอ บางครัวเรือนจึงได้ใช้ประปาแต่บางครัวเรือนไม่ได้ใช้

บ้านเนียง

หมู่ที่ 2 ต.ลิคิล อ.เมือง จ.ยะลา เป็นชุมชนขนาดกลางมีบ้านเรือนประมาณ 70 หลังคาเรือน สภาพบ้านเรือนส่วนใหญ่เป็นบ้านไม้ยกพื้นได้ดูสูง ยกเว้นบ้านเรือนที่สร้างใหม่จะสร้างด้วยอิฐฉาบปูน รอบๆหมู่บ้านเป็นภูเขา สถานที่สำคัญในชุมชนมีมัสยิด สถานีนามัย โรงเรียนตาดีกา โรงเรียนประถมศึกษา ชื่อหมู่บ้านมาจากชื่อพีชชนิดหนึ่งซึ่งเรียกตามภาษามลายูว่าปือเจาะกีนีแยหรือต้นเนียงในภาษาไทย เนื่องจากในอดีตพื้นที่ตั้งหมู่บ้านมีต้นเนียงมากแต่ปัจจุบันไม่มีแล้ว

โครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญมีถนนใหญ่ผ่านกลางหมู่บ้าน การเดินทางสะดวกติดต่อกับภายนอกสะดวกมีถนนใหญ่คือเพชรเกษมผ่านกลางหมู่บ้าน การคมนาคมส่วนใหญ่ใช้รถจักรยานยนต์ แต่ถ้าจะเข้าตัวเมืองก็ใช้รถโดยสารประจำทาง ส่วนถนนภายในหมู่บ้านบางสายประชาชนช่วยกันสร้างมีสภาพขรุขระ แคม ไม่มีคูระบายน้ำ ชาวบ้านในชุมชนใช้ไฟฟ้าเกือบทุกครัว

เรือน (1-2 ครัวเรือนยังไม่ได้ใช้ไฟฟ้า) มาประมาณ 15 ปี แล้ว ส่วนประปาในหมู่บ้านซึ่งเป็นบ่อบาดาลที่สูบน้ำเข้าถังแล้วปล่อยไปยังบ้านเรือนประชาชน แต่น้ำประปาไม่ได้ไหลตลอดเวลาเพราะมอเตอร์สูบน้ำไม่พอกับความต้องการ ไม่มีเจ้าหน้าที่มาตรวจดูแล ประชาชนจึงต้องใช้น้ำบ่อในการอุปโภค บริโภค ทั้งที่ประปาในหมู่บ้านมีอยู่ 3 โครงการ คือโครงการของ อบต. อบจ. และกรมโยธาธิการ แต่การสื่อสารมีไม่พอกับความต้องการของประชาชนโดยเฉพาะโทรศัพท์สาธารณะบ้านทุ่ง

ตั้งอยู่ที่ ต.สะเดา อ.สะเดา จ.สงขลา เป็นชุมชนขนาดใหญ่มีบ้านเรือนประมาณ 120 หลังคาเรือน มีลำคลองไหลผ่านทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบเชิงเขา บ้านเรือนส่วนใหญ่เป็นบ้าน 2 ชั้น ที่สร้างใหม่มีอายุไม่มาก ตั้งอยู่ห่างๆกัน ไม่หนาแน่น เมื่อก่อนเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่กลางทุ่งนาจึงได้ชื่อว่าบ้านทุ่ง เมื่อมีคนมากขึ้นได้ใช้พื้นที่นาเป็นที่อยู่อาศัย ทุ่งนาในปัจจุบันจึงมีเหลืออยู่ไม่มาก การคมนาคมส่วนใหญ่ใช้รถจักรยานยนต์ บางส่วนใช้รถยนต์กระบะสถานที่สำคัญในชุมชนมีมัสยิด ศาลาหมู่บ้าน ที่ทำการ อสม. อย่างละ 1 แห่ง

ถนนในหมู่บ้านเมื่อก่อนเป็นตรอกหรือซอกเล็กๆเป็นทางวัวหรือควายเดิน กว้างประมาณ 1 วา บางส่วนเดินตามคันนา ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นถนนดินโดยทางราชการได้นำดิน กากหินมาถมให้และได้ขยายถนนให้กว้างขึ้น การเดินทางจึงสะดวกขึ้น บางส่วนซึ่งอยู่ใกล้ถนนใหญ่ทำเป็นถนนคอนกรีต ไฟฟ้าก็มีใช้แล้วเช่นเดียวกัน

บ้านลำไพล

ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ต.ลำไพล อ.เทพา จ.สงขลา เป็นชุมชนขนาดกลาง มีบ้านเรือนประมาณ 90 หลังคาเรือน ทิศตะวันตกเป็นภูเขาและลำคลอง ทิศเหนือและทิศตะวันออกเป็นทุ่งนา สภาพบ้านเรือนเป็นบ้านไม้ยกพื้นใต้ถุนสูง ภายในชุมชนมีมัสยิด โรงเรียนประถมศึกษาอย่างละ 1 แห่ง

ถนนในหมู่บ้านเป็นถนนดินลูกรังจากถนนใหญ่เข้ามาในหมู่บ้านความยาวประมาณ 1.5 กม. ส่วนที่เหลือซึ่งเป็นถนนในหมู่บ้านชาวบ้านช่วยกันสร้างเป็นถนนดินอัดซึ่งสร้างมาประมาณ 20 ปีแล้ว การคมนาคมใช้รถจักรยานยนต์ แต่ถ้าเข้าเมืองจะใช้รถโดยสารประจำทาง ไฟฟ้าเข้ามาในหมู่บ้านประมาณ 10 แล้ว แต่ชาวบ้านต้องออกเงินครบครัวละ 3 พันบาทสำหรับเป็นค่าลากสายและปักเสาไฟฟ้า โทรศัพท์สาธารณะมีใช้แล้วเช่นเดียวกัน

บ้านน้ำหรา

หมู่ที่ 7 ต.ทุ่งนุ้ย อ.ควนกาหลง จ.สตูล เป็นชุมชนขนาดกลางมีบ้านเรือนประมาณ 75 หลังคาเรือน โดยตั้งบ้านเรือนที่สร้างมานานจะตั้งอยู่ในสวนยางพาราหรือสวนผลไม้ที่ลึกเข้าไป

ด้านใน สภาพบ้านเรือนบางส่วนเป็นบ้านไม้ยกพื้นโดยใช้วัสดุที่หาได้จากพื้นที่ เช่น ไม้ไผ่ จากสาคว
หวาย ส่วนบ้านเรือนที่เพิ่งสร้างใหม่จะเป็นบ้านชั้นเดียวก่ออิฐฉาบปูน โดยบ้านเรือนแต่ละหลังจะ
ปลูกกันห่างๆตามแนวถนนในพื้นที่สวนของแต่ละคน สมัยก่อนพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่ามีสวนผลไม้
บ้างเล็กน้อย แต่ปัจจุบันมีทำการเกษตรโดยปลูกยางพารา ทำสวนผลไม้ เช่น ทุเรียน เงาะ ทุคร้ว
เรือน การคมนาคมส่วนใหญ่ใช้รถจักรยานยนต์ อยู่ห่างจากเมืองประมาณ 30 กม.

ประวัติของชุมชน บ้านน้ำหยาเป็นชุมชนเก่าแก่ชุมชนหนึ่ง โดยเป็นชุมชนมาประมาณ 100
ปีแล้ว เมื่อก่อนเป็นเส้นทางผ่านจากตลาดไปสงขลาหรือพัทลุง แต่ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2
เกิดความอดอยาก ขาดแคลนและมีโจรสลัดขโมยเป็นประจำ ประกอบกับมีการตัดถนนสายสตูลไป
สงขลาผ่านทางบ้านทุ่งนุ้ย ชุมชนแห่งนี้จึงไม่ได้เป็นทางผ่านเหมือนเมื่อก่อน ชาวบ้านจึงได้อพยพ
ออกไปอยู่ที่อื่นจนหมด แต่เข้ามาเก็บผลไม้ปีละครั้ง โดยเข้ามาเป็นกลุ่มอยู่กันตลอดฤดูผลไม้ เมื่อ
หมดฤดูผลไม้ก็ย้ายออก

ต่อมาประมาณ 30 ปีที่แล้ว ชาวบ้านที่เคยเข้ามาเก็บผลไม้ได้เริ่มตั้งถิ่นฐานถาวรอีกครั้ง
เมื่อมีการสร้างถนนจากตลาดทุ่งนุ้ยผ่านเข้าไปในหมู่บ้าน โดยชาวบ้านที่อพยพย้ายถิ่นเข้ามาอยู่ใน
ชุมชนเป็นชาวบ้านจากหมู่บ้านอื่น เช่น จาก ทุ่งนุ้ย ควนโดน ย่านซื่อ หลังจากนั้นก็มีชาวบ้านจาก
ต่างจังหวัด เช่น สงขลา พัทลุง ตรัง อพยพเข้ามาจับจองที่ดินหรือซื้อที่ดินจากชาวบ้านที่เข้ามาอยู่
ก่อน โดยตั้งเป็นชุมชนใหม่อีกชุมชนหนึ่งอยู่ใกล้ๆกันคือชุมชนทุ่งพัก

สถานที่สำคัญในชุมชนมีทั้งมัสยิด 1 แห่ง โรงเรียนประถมศึกษา 1 แห่ง โครงสร้างพื้นฐาน
ในชุมชนมีถนนลาดยาง ไฟฟ้า ส่วนประปาและโทรศัพท์ยังไม่มี ชาวบ้านต้องใช้น้ำบ่อ บ้านทุกหลัง
จะมีบ่อน้ำประจำบ้าน

บ้านดุน

หมู่ที่ 6 ต.ควนโดน อ.ควนโดน จ. สตูล เป็นชุมชนขนาดใหญ่มีบ้านเรือนประมาณ 100
หลังคาเรือน การตั้งบ้านเรือนมี 2 ลักษณะคือบ้านเรือนรุ่นเก่าซึ่งเป็นบ้านไม้ยกพื้นใต้ถุนสูงจะตั้ง
กระจัดกระจายไปตามพื้นที่การเกษตรซึ่งมีทั้งสวนยางพารา สวนผลไม้และพื้นที่ทำนา ขณะที่
บ้านเรือนที่เพิ่งสร้างใหม่ซึ่งเป็นบ้านก่ออิฐฉาบปูนจะตั้งเป็นแนวยาวตามถนน บ้านดุนอยู่ห่าง
จากเมืองประมาณ 20 กม. การคมนาคมส่วนใหญ่ใช้รถจักรยานยนต์

ประวัติของชุมชน คำว่า "ดุน" เป็นภาษามลายูซึ่งมีความหมายว่าสวน บ้านดุนเป็นชุม
ชนเก่าแก่ชุมชนหนึ่ง โดยเป็นชุมชนมาประมาณ 100 ปีแล้ว ด้านตะวันออกมีคลองดุนผ่าน
หมู่บ้าน คลองสายนี้ไปออกทะเลที่ตัวเมืองสตูล สมัยก่อนเคยใช้เป็นเส้นทางลำเลียงสินค้าจากหมู่บ้าน

บ้านไปสู่ตลาดโดยใช้แพ แต่ปัจจุบันไม่ได้ใช้แล้วเพราะมีถนนที่สะดวกกว่าประกอบกับลำคลองเกิดการตื้นเขิน

ลักษณะทางกายภาพของชุมชน ด้านตะวันตกของหมู่บ้านเป็นพื้นที่ทำนาซึ่งที่นาของบ้านคุณได้ชื่อว่าเป็นนาดีเพราะเป็นที่ลุ่มและดินอุดมสมบูรณ์ การทำนาจึงได้ผลผลิตสูงแต่ปัจจุบันการทำนามีข้อจำกัดมากขึ้นเพราะพื้นที่บางส่วนถูกนำไปสร้างถนนซึ่งกระจายไปทั้งหมู่บ้านและชาวบ้านใช้พื้นที่อยู่ใกล้ถนนก็ใช้พื้นที่สร้างบ้านเรือนด้วย ชาวบ้านที่ทำการเกษตรอยู่ในหมู่บ้านจึงเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น ขณะที่ส่วนที่เหลือจะออกไปทำการเกษตรนอกชุมชนและบางส่วนก็ออกไปทำงานนอกภาคการเกษตรนอกชุมชน

สถานที่สำคัญในชุมชนมีทั้งหมด 1 แห่ง โรงเรียนสอนศาสนาอิสลามสำหรับเด็กเล็ก 1 แห่ง โครงสร้างพื้นฐานในชุมชน มีถนนลาดยาง ไฟฟ้า ส่วนประปาและโทรศัพท์ยังไม่มี ชาวบ้านต้องใช้น้ำบ่อ บ้านทุกหลังจะมีบ่อน้ำประจำบ้าน

บ้านปากบารา

ต.ตะโละโสะ อ.ละงู จ. สตูล เป็นชุมชนขนาดใหญ่มีบ้านเรือนมากกว่า 100-หลังคาเรือน บ้านเรือนจะตั้งกระจุกอยู่บริเวณริมทะเลซึ่งส่วนใหญ่เป็นบ้านรุ่นเก่าที่สร้างด้วยไม้ยกพื้นใต้ถุนสูง และบางส่วนของบ้านเรือนรุ่นใหม่ที่ตั้งด้วยอิฐฉาบปูนจะตั้งกระจายตามแนวถนน การคมนาคมใช้รถจักรยานยนต์และรถโดยสารประจำทาง ชุมชนนี้อยู่ห่างจากตัวเมืองประมาณ 20 กม.

ประวัติของชุมชน บ้านปากบาราเป็นชุมชนประมงที่ตั้งมานานแล้ว เมื่อก่อนการเดินทางติดต่อกับตัวเมืองต้องใช้เรือหรือเดินเท้า ประมาณ 30 ปีที่ผ่านมามีการตัดถนนเข้าสู่ชุมชน ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นมากมายโดยเฉพาะในด้านกายภาพเพราะอยู่ใกล้หาดทรายปากบาราซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวแห่งหนึ่งและเป็นเส้นทางผ่านไปยังท่าเรือที่ใช้เดินทางไปยังเกาะตะรุเตา แต่ความเป็นอยู่ของชาวบ้านในชุมชนชาวบ้านส่วนใหญ่ยังมีอาชีพทำประมงและยังเป็นชุมชนแบบชนบทอยู่

สถานที่สำคัญในชุมชนมีทั้งหมด 1 แห่ง โรงเรียนประถมศึกษาและโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามสำหรับเด็กเล็กอย่างละ 1 แห่ง ส่วนโครงสร้างพื้นฐานในชุมชน มีถนนลาดยาง ไฟฟ้า ส่วนประปาและโทรศัพท์สาธารณะมีแล้วแต่ยังไม่ทั่วถึง ชาวบ้านบางครั้งบ่อบริต้องซื้อน้ำจากบ้านข้างเคียง

ภาคผนวก 2

แบบสัมภาษณ์โครงการวิจัย

“ชุมชนมุสลิมกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ”

ชื่อ ที่อยู่ อายุ (ผู้ให้สัมภาษณ์)

1. ลักษณะทางกายภาพของชุมชน

- ก. ที่ตั้งชุมชน
- ข. สภาพแวดล้อมของชุมชน
- ค. ขนาดชุมชน
- ง. ประวัติของชุมชน
- จ. สถานที่สำคัญในชุมชน
- ฉ. สถานที่น่าสนใจในชุมชน
- ช. สภาพบ้านเรือนที่อยู่อาศัยของประชาชน
- ซ. ยานพาหนะที่นิยมใช้ในชุมชน
- ณ. การคมนาคมกับเมือง

2. โครงการพัฒนาที่ดำเนินการโดยหน่วยราชการ / องค์กรพัฒนาเอกชน

- ก. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ถนน ไฟฟ้า ประปา การสื่อสาร
- ข. การพัฒนาสังคม สุขภาพอนามัย การศึกษา ศิลปวัฒนธรรม สังคมสงเคราะห์ สิ่งแวดล้อม
- ค. การพัฒนาเศรษฐกิจ การส่งเสริมอาชีพ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มเกษตรกร
- ง. การพัฒนาด้านอื่นๆ
- จ. การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมีผลดี ผลเสียต่อชุมชนอย่างไร

3. การเลียนแบบ การปรับพฤติกรรมของคนในชุมชน

- ก. การติดต่อสื่อสารกับคนนอกชุมชน (ออกไปหา)
 - 1) ปริมาณ ลักษณะ กิจกรรม ช่วงอายุ ช่วงเวลา
- ข. การติดต่อสื่อสารกับคนนอกชุมชน (เข้ามาหา)
 - 1) ปริมาณ ลักษณะ กิจกรรม ช่วงอายุ ช่วงเวลา
- ค. การรับข้อมูลข่าวสารนอกชุมชนผ่านทางสื่อมวลชน
 - 1) ปริมาณ ลักษณะ กิจกรรม ช่วงอายุ ช่วงเวลา
- ง. กลุ่มบุคคลที่นำการเปลี่ยนแปลงต่างๆเข้ามาในชุมชน
- จ. การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมีผลดี ผลเสียต่อชุมชนอย่างไร

4. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในชุมชน

ก. การบริโภค

- 1) เป้าหมายการบริโภค
- 2) แรงจูงใจในการบริโภค
- 3) ลักษณะสินค้าที่บริโภค
- 4) การตัดสินใจบริโภค
- 5) รูปแบบการใช้จ่าย
- 6) ค่าใช้จ่ายในการบริโภค

ข. การผลิต

- 1) รูปแบบการผลิต
- 2) เทคโนโลยีการผลิต
- 3) การส่งเสริมการผลิต
- 4) สถานภาพในการผลิต
- 5) คุณภาพของปัจจัยการผลิต
- 6) เป้าหมายของการผลิต
- 7) ลักษณะของสินค้า บริการที่ผลิต
- 8) ความยั่งยืนในการผลิต
- 9) รายได้
- 10) ลักษณะอาชีพของคนส่วนใหญ่ในชุมชน
- 11) การประกอบอาชีพนอกชุมชน
- 12) การตัดสินใจเลือกอาชีพ

ค. การแลกเปลี่ยน

- 1) ลักษณะของตลาด
- 2) การต่อรองราคา กลไกราคา
- 3) การออม การลงทุน
- 4) การพึ่งทางเศรษฐกิจจากนอกชุมชน

ง. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นมีสาเหตุมาจากอะไรบ้าง

จ. การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมีผลดี ผลเสียต่อชุมชนอย่างไรบ้าง

ฉ. การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นดี ไม่ดี ชอบ ไม่ชอบ มีปัญหา ไม่มีปัญหา

5. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในชุมชน

- ก. ความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชน
- ข. การร่วมกิจกรรมทางสังคมของคนในชุมชน
- ค. การร่วมมือทำกิจกรรมต่างๆในชุมชน
- ง. ความขัดแย้งของคนในชุมชน
- จ. การยอมรับซึ่งกันและกัน
- ฉ. บทบาทของผู้เฒ่าในชุมชน
- ช. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นมีสาเหตุมาจากอะไรบ้าง
- ซ. การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมีผลดี ผลเสียต่อชุมชนอย่างไรบ้าง
- ฌ. การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ดี ไม่ดี ชอบ ไม่ชอบ มีปัญหา ไม่มีปัญหา

6. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในชุมชน

- ก. วิถีชีวิตของคนในชุมชน
- ข. การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาของคนในชุมชน
- ค. ความเคร่งครัดในหลักการศาสนา
- ง. การร่วมกิจกรรมกับคนต่างศาสนา
- จ. การรับวัฒนธรรมจากคนต่างศาสนา
- ฉ. การรักษา พิธีกรรมอิสลามในชุมชน
- ช. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นมีสาเหตุมาจากอะไรบ้าง
- ซ. การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมีผลดี ผลเสียต่อชุมชนอย่างไรบ้าง

7. เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในชุมชนที่ยังจำประทับใจอะไรบ้าง

- ก. ภัยธรรมชาติ น้ำท่วม พายุ
- ข. ความขัดแย้ง
- ค. ความร่วมมือ
- ง. โรคภัยไข้เจ็บ

ภาคผนวก 3

เหตุการณ์สำคัญที่อยู่ในความทรงจำ

จากการศึกษาชุมชนโดยวิธีการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่อยู่ในความทรงจำด้วยเพื่อสร้างความคุ้นเคยเป็นกันเองก่อนที่จะสัมภาษณ์ตามกรอบการวิจัยที่กำหนด

เหตุการณ์สำคัญที่อยู่ในความทรงจำของผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับภัยธรรมชาติ ทั้งเรื่องน้ำท่วม พายุ ฝนแล้งซึ่งมีปรากฏอยู่ทั่วไปเกือบทุกชุมชน ส่วนเรื่องที่ได้รับการกล่าวถึงในลำดับถัดไปคือเรื่องเกี่ยวกับการระบาดของโรคทรพิษที่เกิดขึ้นหลายชุมชนเมื่อประมาณ 40 ปีที่ผ่านมา รวมทั้งความทรงจำอีกเรื่องที่ได้รับฟังมากคือเรื่องความยุ่งยากลำบากและความหวาดกลัวในเหตุการณ์ที่ช่วงทวารญี่ปุ่นยกพลขึ้นบกระหว่างสงครามโลกโดยเฉพาะชุมชนที่อยู่ในเส้นทางที่ทวารญี่ปุ่นเดินทางผ่าน ส่วนเรื่องประทับใจผู้ให้ข้อมูลสำคัญไม่ก็รายที่กล่าวถึง อย่างไรก็ตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไม่ได้อ้างอิงเรื่องเวลาแน่นอนชัดเจนเพราะผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่ไม่ได้บันทึกเหตุการณ์เป็นลายลักษณ์อักษรแต่ให้มูลจากความทรงจำ ดังนั้นระยะเวลาจึงเป็นการประมาณจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบกับไม่ใช่ประเด็นหลักของการวิจัย ผู้วิจัยจึงไม่ได้ทำการตรวจสอบเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับเอกสารราชการ แต่ที่นำเสนอไว้มีจุดมุ่งหมายเพียงเพื่อแสดงให้เห็นชุมชนมุสลิมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้เคยประสบกับเหตุการณ์สำคัญอะไรมาบ้างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความรู้สึกต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างไร รายละเอียดจะนำเสนอเป็นประเด็นๆตามลำดับ

น้ำท่วม

ประมาณปี พ.ศ. 2510 เกิดน้ำท่วมใหญ่โดยเฉพาะพื้นที่ที่อยู่ใกล้เชิงเขาได้รับความเดือดร้อนมาก ก่อนน้ำท่วมมีฝนตกตลอดเวลา 7 วัน 7 คืน น้ำป่าไหลลงจากภูเขา ทำให้ภูเขาถล่ม น้ำส่วนหนึ่งกลายเป็นสีแดงเพราะกระแสน้ำไหลผ่านภูเขาที่มีดินลูกรัง อีกส่วนเป็นน้ำสีขุ่น ระดับน้ำสูงมาก บางแห่งสูงประมาณหน้าอกบางแห่งระดับน้ำท่วมเกือบจมนศีรษะ บางพื้นที่ท่วมถึงระดับพื้นบ้านทั้งที่ยกพื้นสูง บริเวณทุ่งนามีสภาพเหมือนกับทะเลบ้านเรือนที่อยู่ในที่ลุ่มจมนอยู่ได้น้ำกระแสน้ำแรงมากพัดพาดินโคลนลงในนาผลผลิตเสียหายมาก รวมทั้งบ้านเรือนและถนนก็เสียหายด้วยมีคนเจ็บและคนตายจากน้ำท่วม สะพานเข้าหมู่บ้านถูกกระแสน้ำพัดเสียหายใช้การไม่ได้ บ้านเรือนบางหลังถูกกระแสน้ำพัดพาจมนหาย บางบ้านต้องถอดฝาบ้านออกเพื่อให้น้ำไหลผ่านบ้านจะได้ไม่พัง ไร่นาเสียหาย สัตว์เลี้ยง เช่น วัว ควายถูกกระแสน้ำพัดสูญหายและตายไป

หลายตัว ชาวบ้านบางคนลอยไปติดยอดไม้ น้ำท่วมอยู่เป็นเวลาประมาณ 10 วัน แต่บางพื้นที่ระดับน้ำลดลงช้ากว่าจะเข้าสู่ระดับปกติก็เป็นเวลา 1 เดือน ติดต่อกับภายนอกไม่ได้ การเดินทางไปมาหาสู่กันต้องใช้เรือ กระแสน้ำมาโดยไม่รู้ตัวขณะที่นอนหลับรู้สึกตัวอีกที่น้ำก็มาเกือบถึงที่นอนแล้ว พื้นที่ที่อยู่ใกล้ทะเลยังประสบกับปัญหาน้ำทะเลเอ่อล้นจนถึงชายฝั่งและมีพายุคลื่นลมแรง สาดซัดบ้านเรือนที่อยู่บริเวณชายฝั่งได้รับความเสียหายด้วย ชาวบ้านมีความเป็นอยู่ลำบากทางราชการได้เข้ามาให้ความช่วยเหลือเรื่องอาหาร ที่อยู่อาศัย เอาเรือนำคนเจ็บส่งโรงพยาบาล น้ำท่วมครั้งนั้นท่วมใหญ่มากทั้งๆที่เมื่อก่อนน้ำไม่เคยมีน้ำท่วมแบบนี้มาก่อน เหตุการณ์น้ำท่วมครั้งใหญ่ที่กล่าวมาจะอยู่ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลาและนราธิวาส ส่วนพื้นที่จังหวัดสงขลาและสตูลไม่มีข้อมูลจากความทรงจำของผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับเรื่องนี้

โรคระบาด

โรคทรพิษระบาด คนตายจำนวนมากทั้งเด็ก ผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ ทั้งผู้หญิงและผู้ชาย ตายเกือบทุกบ้านและตายเกือบทุกวัน บางบ้านเอาศพแม่ไปฝังพอกลับถึงบ้านลูกตายอีกแล้ว ชาวบ้านด้วยกันไม่กล้าไปเยี่ยมคนไข้เพราะกลัวว่าเมื่อกลับบ้านแล้วจะติดเชื้อและเป็นโรคด้วย ตอนกลางคืนชาวบ้านจะปิดประตูหมุดเพราะกลัวโรคจะเข้าบ้าน บางคนหนีไปอยู่หมู่บ้านอื่น คนที่เป็นโรคนี้ต้องใช้ใบตองรองนอนเพื่อไม่ให้หนองไหลลงบนพื้นบ้านเวลาผิแตก อากาศของโรคเป็นผีตามร่างกายเมื่อดขนาดเท่าหัวแม่มือบริเวณที่เป็นหนองไม่เจ็บ คนที่เป็นโรคนี้กินอาหารไม่ได้ คนที่ติดเชื้ออยู่ได้ประมาณ 10 วันก็เสียชีวิต บางคนเป็นเพียง 2-3 วันก็เสียชีวิต คนที่ตายเพราะโรคนี้ไม่มีใครกล้าทำศพ คนที่เสียชีวิตด้วยโรคนี้จะฝังศพรอบๆบริเวณบ้านไม่มีการละหมาดให้ศพ โรคนี้หายไปประมาณ 40 ปีแล้ว

ชาวบ้านที่เป็นโรคนี้จะรักษาด้วยหมอบ้านเท่านั้น โดยใช้หนามเตยเจาะที่เมดผีให้น้ำเหลืองออกให้หมดก็จะหายจากโรค บางคนรักษาโดยใช้สมุนไพรหรือน้ำมนต์ แต่ไม่ยอมรักษากับหมอของทางราชการเพราะเชื่อว่าจะทำให้ตายได้ง่ายกว่า ชาวบ้านเชื่อว่าถ้าใครกลัวโรคนี้ก็จะพ้นที่เวลามีคนตายในบ้านห้ามไปบอกคนอื่นเพราะคนที่ไปบอกจะเป็นไข้และตายเป็นรายต่อไป และถ้าหายจากโรคจะมีแผลเป็นตามร่างกาย บางคนเชื่อว่าโรคนี้เกิดจากการกำหนดสภาวะของพระเจ้า ขณะที่ชาวบ้านบางส่วนที่เชื่อว่าโรคนี้มีเจ้าของจะรักษาโดยการบูชาเจ้าของโรคทุกปี โดยการอ่านยาซินอุทิศให้เจ้าของโรคและละหมาดฮายัตให้เจ้าของโรคไปอยู่ที่อื่น ถ้าการบูชาถูกใจมันก็จะไม่รบกวน

ชาวบ้านสมัยนั้นเชื่อว่าเจ้าของโรคเป็นเหมือนคน เดินทางไปไหนมาไหนด้วยการสวมรองเท้ากะลามะพร้าว เมื่อถึงเชือกที่ผูกไว้กับรองเท้าก็จะลอยไป ไปเจอชาวบ้านก็จะบอกว่าจะไปบ้าน

ใคร ถ้าเจ้าของโรคบอกว่าไปบ้านใคร คนนั้นก็จะไปเรื่อยต่อไปที่จะเป็นโรคและเสียชีวิต ขณะที่ชาวบ้านอีกกลุ่มหนึ่งเชื่อว่าเจ้าของโรคเป็นผู้หญิงแต่งชุดมโนราห์สวยงาม เจ้าของโรคชอบความสวยงามมันจะลอมมาหยุดหน้าบ้านแล้วมองดูภายในบ้าน ถ้าใครเห็นแล้วแต่งตัวสวยงามแต่งหน้าทาแป้งทั้งชายและหญิงก็จะไม่เป็นโรคนี้ ชาวบ้านจึงเรียกว่าโรคคนสวย การรักษาโรคต้องใช้คนทำพิธีบูชาเจ้าของโรค คนทำพิธีจะห้ามชาวบ้านไม่ให้ออกนอกบ้านเวลากลางคืนเพราะจะเจอเจ้าของโรคซึ่งไม่รู้ว่ามีมันเป็นผีหรืออิบลิส (วิญญาณ) พวกมันมาจากทะเลมีที่น้องทั้งหมด 7 คน ความเชื่อนี้มีมาเป็นร้อยๆปี ก่อนที่โรคนี้จะระบาดในหมู่บ้าน แต่คนที่ทำการรักษาด้วยวิธีดังกล่าวเสียชีวิตหมด คนที่ไม่เป็นโรคนี้ส่วนใหญ่จะปลูกผีป้องกันไว้ก่อน โดยทางราชการได้เรียกคนที่ไปรวมกันที่โรงเรียนแล้วปลูกผีให้ คนที่ปลูกผียังมีรอยแผลเป็นมาจนถึงปัจจุบันส่วนคนที่เป็นแต่หายจากโรคจะมีแผลเป็นอยู่ทั่วร่างกาย ใบหน้ามีลักษณะเหมือนถูกไฟลวก โรคนี้จะระบาดอยู่ประมาณ 1 ปี หลังจากโรคนี้หยุดระบาดได้มีการปลูกผีให้กับชาวบ้านทุกคน เด็กที่กลัวการปลูกผีผู้ใหญ่จะให้กำลังใจโดยมีคำขวัญว่า “เด็กดีปลูกผีไม่เจ็บ”

คนที่เป็นโรคนี้ญาติพี่น้องจะนำออกไปอยู่ในกระท่อมห่างจากชุมชน เมื่อถึงเวลาอาหารเอาข้าวใส่ห่อไปวางไว้หน้ากระท่อมแล้วเคาะรั้วเรียกให้คนไข้ออกมาหยิบอาหารไปกินเอง ทั้งนี้เพื่อป้องกันไม่ติดผู้อื่นที่ยังไม่เป็น โรคนี้เกิดขึ้นมาประมาณ 30 ปีแล้ว

โรคทหิษจากข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีปรากฏทุกพื้นที่ในเขตพื้นที่จังหวัดแคนาดาได้นอกจากนั้นก็โรคมาเลเชียเคยระบาดแต่ไม่มีคนเสียชีวิต ส่วนใหญ่รักษาด้วยยาสมุนไพร ขณะเดียวกันมีเจ้าหน้าที่ อสม. เข้ามาฉีดยาชาวบ้านให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีและคนที่เป็นโรคก็หาย แต่ปัจจุบันไม่มีแล้ว

ทหารญี่ปุ่น

ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ทหารญี่ปุ่นยกพลขึ้นบกเพื่อเดินทางผ่านไปมาเลเซีย เครื่องบินผ่านเหนือหมู่บ้านเดิมท้องฟ้า ทหารส่วนหนึ่งเดินเท้าเข้ามาในหมู่บ้านตอนเช้าวันจันทร์มีการยิงปืนเสียงดังสนั่นหวั่นไหว ชาวบ้านที่กำลังทำงานอยู่กลางทุ่งนาหรือในสวนยางตกใจ พวกเด็ก ๆ ต้องหลบซ่อนกลัวถูกทิ้งระเบิดใส่ เด็กบางคนกลัวมากต้องหลบเข้าไปอยู่ในผ้าถุงของพ่อแม่ ชาวบ้านส่วนใหญ่กลัวทหารญี่ปุ่นมากเพราะมากับเครื่องบินซึ่งชาวบ้านไม่เคยเห็นเครื่องบินมากมายเหมือนครั้งนั้นมาก่อนเลย ชาวบ้านจะขุดหลุมหลบภัยเวลาได้ยินเสียงเครื่องบินผ่านมา ต้องรีบหนีเข้าหลุม ช่วงกลางวันชาวบ้านบางคนจะหนีเข้าป่า ช่วงกลางคืนกลับเข้ามาอยู่ในบ้าน และต้องกินอาหารให้เสร็จก่อนตะวันตกดินเพราะต้องอยู่เงียบๆในความมืดไม่กล้าจุดตะเกียง เพราะกลัวทั้งทหารญี่ปุ่นและโจรจะเข้าปล้น คนหนุ่มในหมู่บ้านหนีออกจากบ้านไปอยู่แถวภูเขา

เพราะมีข่าวลือจะถูกเกณฑ์ไปเป็นทหารในสงคราม แต่ทหารญี่ปุ่นไม่ได้ทำร้ายร่างกายใครในชุมชน ความเป็นอยู่ของชาวบ้านหลังจากทหารญี่ปุ่นเข้ามาลำบากเพราะตลาดทุกแห่งปิดหมดไม่มีการซื้อขายสินค้า ชาวบ้านที่กรีดยางก็ขายยางไม่ได้ต้องนำมาจุดไฟแทนก็ได้ ชาวบ้านบางคนที่เป็นผู้ชายไม่มีเสื้อผ้าสวมใส่ต้องใช้กระสอบป่านหรือเอาเศษผ้ามาเย็บต่อกันเป็นผืนนุ่งแทนสวมใส่แทนเสื้อผ้าก็มี บางคนใช้แค่กระสอบปิดอวัยวะเพศเท่านั้น แต่อาหารพอหาที่ซดักได้จากบริเวณบ้าน ในป่า หาปลาจากทุ่งนาหรือล่าคลองกินได้ สภาพดังกล่าวเป็นอยู่ประมาณ 1 ปี หลังจากนั้นความเป็นอยู่ดีขึ้นเมื่ออย่างแผ่นดินมีราคาแพงขึ้นเป็น กก. ละเกือบ 30 บาท

พฤติกรรมของทหารญี่ปุ่นที่เข้ามาในหมู่บ้านได้สร้างความเดือดร้อนหลายอย่าง พวกนี้จะจับสัตว์เลี้ยงของชาวบ้าน เช่น ไก่ วัว เอาไปทำอาหารกินชาวบ้านต้องให้เพราะกลัวพวกญี่ปุ่น แต่บางเรื่องก็สร้างความรู้สึกขบขันให้กับชาวบ้าน เช่น บางคนเอาหัวกลอยมากินเพราะคิดว่าเป็นหัวมันจึงเกิดอาการเมาหัวกลอย เวลากินขนุนมันจะกินทั้งเม็ด เวลาที่ต้องการกินลูกตาล มะพร้าวหรือกล้วยพวกญี่ปุ่นจะโค่นทั้งต้น ตัดตาลที่โคกโพธิ์ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ทหารญี่ปุ่นเข้ามาอยู่มากเพราะมีสถานีรถไฟถูกพวกญี่ปุ่นโค่นเกือบหมด แม้แต่เวลาพวกญี่ปุ่นอาบน้ำจะตักน้ำใส่ตุ่มแล้วผลัดกันลงไปทีละ 1 คน จะทำอะไรก็ใช้ตุ่มนี้เกือบทุกอย่าง

บางพื้นที่ทหารญี่ปุ่นเกณฑ์ชาวบ้านที่เป็นผู้ชายไปทำงานต่างๆให้ โดยจ่ายเงินญี่ปุ่นให้กับคนที่ไปทำงานและใช้ซื้อสินค้าเฉพาะที่ขายจากร้านของจากพวกญี่ปุ่นเท่านั้น พอพวกญี่ปุ่นกลับเงินของมันที่มีอยู่ก็ไม่มี ความหมาย บางพื้นที่ทหารญี่ปุ่นที่เข้ามาอยู่ในหมู่บ้านจะบังคับให้ชาวบ้านให้งาน เวลาที่ต้องการอะไรก็สั่งชาวบ้านถ้าชาวบ้านไม่ยอมก็จะใช้ปืนบังคับ เช่น ทหารญี่ปุ่นอยากกินมะพร้าวก็สั่งให้ชาวบ้านขึ้น ชาวบ้านบอกว่าขึ้นไม่ได้แต่ไม่กล้าขัดขึ้นจึงขึ้นไม่ได้เพียงครึ่งทางแล้วไม่กล้าขึ้นต่อไปอีก ทหารญี่ปุ่นจึงเอาปืนจ่อที่กันบอกว่าถ้าไม่ขึ้นจะยิง ชาวบ้านตกใจกลัวถูกยิงจึงขึ้นไปจนถึงยอดมะพร้าวอย่างรวดเร็ว แต่เมื่อขึ้นไปแล้วลงกลับมาที่พื้นไม่ได้

โจรผู้ร้าย โจรก่อการร้าย

ช่วงสงครามเป็นเวลาที่โจรมาก พวกโจรจะขโมยและปล้นทั้งกลางวันและกลางคืน ใครที่มีเงินหรือสมบัติทรัพย์สินมากกลางคืนไม่ต้องนอน ต้องคอยระวังพวกโจร นอกจากปล้นเอาเงินแล้วโจรเหล่านี้ยังขโมย วัว ช้าง ยาง ข้าวสาร หรือสิ่งของอื่นๆที่วางไว้จะถูกขโมยหมด ชาวบ้านต้องเอาสิ่งของมีค่าซ่อนหรือฝังดิน บางที่พวกโจรเข้าปล้นไม่ได้อะไรก็จะจุดลูกสาวชาวบ้านไปก็มี บางครอบครัวที่มีลูกสาวต้องส่งไปอยู่ปอเนาะ พวกโจรมีชุมชุมประมาณ 1 ปี ทางราชการได้ส่งเจ้าหน้าที่มาปราบปรามบางครั้งก็มีการยิงกันพวกโจรเสียชีวิตไปมาก เมื่อพวกญี่ปุ่นย้ายออก

คนที่หนีเข้าป่าก็กลับมาอยู่บ้าน พวกโจรต่างๆก็ลดลง คนที่เป็นโจรส่วนใหญ่ยากจนปล้นเพื่อเอาไปเลี้ยงชีวิต

นอกจากโจรผู้ร้ายที่เกิดขึ้นช่วงสงครามแล้ว เมื่อประมาณ 30 ปีที่ผ่านมาในหมู่บ้านเคยมีโจรจีนคอมมิวนิสต์มลายา (จคม.) เข้ามาอาศัยอยู่ พวกนี้จะบังคับ ริดไถเอาทรัพย์สินของชาวบ้านเพื่อไปส่งให้พรรคพวกที่อยู่ในป่า ชาวบ้านกลัวมากต้องยอมให้ริดไถ ขณะที่บางพื้นที่ยังมีขบวนการโจรก่อการร้าย (จก.) พวกนี้จะเข้ามาหาอาหาร เสมียง หาน้ำหรือเข้ามาละหมาด จก.พวกนี้เคร่งครัดเรื่องศาสนา พวกมันไม่ได้ทำร้ายใคร แต่ชาวบ้านกลัวเพราะอยู่ตรงกลางระหว่างโจรกับเจ้าหน้าที่

นอกจากเหตุการณ์ที่กล่าวมาแล้ว แต่ละชุมชนยังมีเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นอีกหลายเรื่อง แต่เป็นเรื่องเฉพาะชุมชนไม่เกิดขึ้นทั่วไปหลายๆชุมชนพร้อมกันจึงไม่ได้นำเสนอในรายละเอียด เช่น การเกิดโรคระบาดสัตว์เลี้ยง ส่งผลให้วัวที่มีอยู่ในหมู่บ้านประมาณ 100 ตัวตายเกือบหมด การจัดงานฉลองมัสยิดและเข้าสุนัตหมู่มีขบวนแห่ช้าง 40 กว่าเชือกและมีการแสดงซิทะ มะโย่ง ร้องเพลงในงานด้วย การเกิดคดีอาชญากรรมในหมู่บ้านที่เกิดจากการหักหลังกันของพวกคนที่ชนสินค้าหนีภาษี การเกิดไฟไหม้ที่อยู่อาศัยหรือป่าที่อยู่ใกล้ที่อยู่อาศัย รวมทั้งความขัดแย้งที่เกิดจากกลุ่มที่มีแนวคิดเรื่องศาสนาอิสลามแตกต่างกันในชุมชนจนต้องแยกมัสยิด บางชุมชนเกิดความแห้งแล้งครั้งใหญ่ถึงขนาดที่มะพร้าวยืนต้นตาย ปลูกพืชอะไรไม่ได้เลย ทำนาไม่ได้น้ำ ไม่มีน้ำใช้เป็นเวลา 7 เดือน ต้องหาน้ำจากที่อื่นกินน้ำใช้ต้องออกไปหาไกลๆ ขณะที่บางชุมชนได้รับความเสียหายจากพายุหมุนที่เกิดขึ้นติดต่อกันเป็นเวลา 2 วัน 2 คืน ต้นไม้ล้มระเนระนาด จอมปลวกค้ำว่า บ้านที่อยู่อาศัยได้รับความเสียหายหลายหลัง โดยเฉพาะหลังคาบ้านถูกพายุพัดหายเสียหายมากกว่าส่วนอื่นๆ ชาวบ้านบางคนถูกบ้านพังทับลงมาได้รับบาดเจ็บ รากหัก แต่ไม่มีประชาชนเสียชีวิต